

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

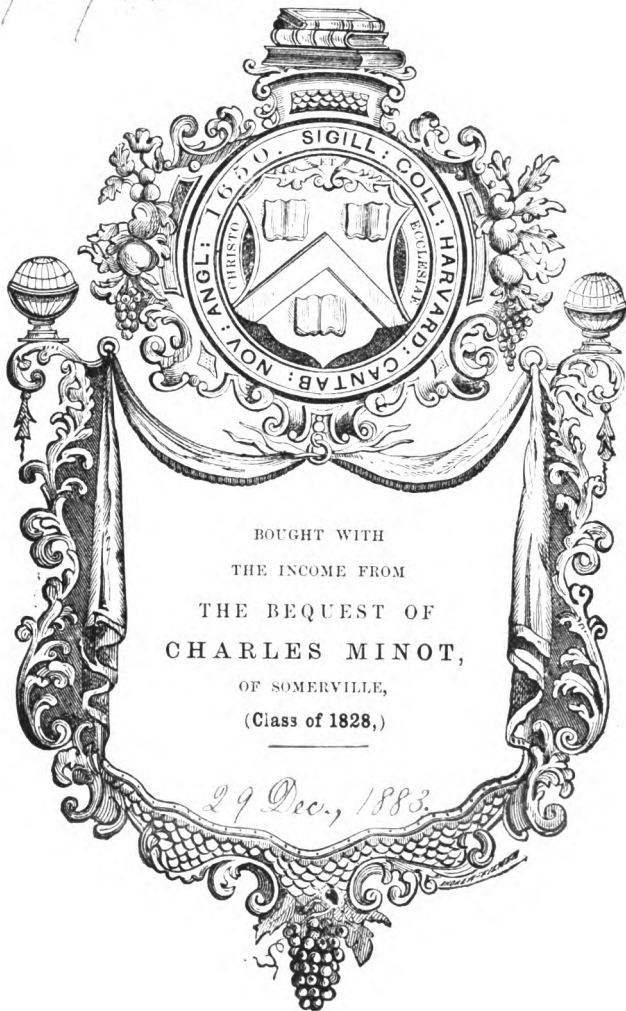
Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

27276

46

27276.46

Rolandskvadet,

et normannisk Helteedigt.

Dets Oprindelse og historiske Betydning.

Et Bidrag til den europæiske Civilisations Historie

af

C. Rosenberg.

— qu'on entreprenne des nouvelles études sur cette chanson de Roncevaux, sans contredit un des monuments les plus précieux de l'ancienne poésie nationale. Plus on l'examinera, plus on sera frappé des grandes beautés qui la recommandent et qui expliquent l'influence singulière qu'elle a eue sur toutes les littératures de l'Europe.

Histoire littéraire de la France, t. XXII, C. 755.

Kjøbenhavn.

Chiesles Bogtrykkeri.

1860.

27276.46

DEC 29 1883

Minot fund.

Hr. Cancellist C. Rosenbergs Afhandling »Rolandskvadet, et normannisk Heltedigt, dets Oprindelse og historiske Betydning« er af det philosophiske Facultet erkjendt værdig til, efterat være forsvaret ved en offentlig Disputation, at erhverve Forfatteren den philosophiske Doctorgrad.

29 Jan. 1861.

J. L. Ussing,

d. A. Decanus fac. phil.

Det mundtlige Forsvar vil finde Sted Onsdagen d. 20de Febr. om Formiddagen Kl. 11.

Indledning.

Der er neppe blandt de mange Helte- og Elftovssagn, som i Middelalderen fra Frankrig fandt Veien til Norden, noget, der her er blevet udbredt i videre Kredse eller har holdt sig længere i Folkets Minde end Sagnet om Roland og hans Heltedød i Ronceval. Allerede de af Worm i hans »Monumenta Danica« (p. 380—381), i Anledning af Brugten af Horn til Signaler, med Runer anførte islandste Riim røbebe for den lærde Verden Sagnet's Tilværelse paa Island. Ifølge Nyerup, i „Almindelig Morstabslæsning i Danmark og Norge“, 1816, S. 94—95, ere disse Riim tagne af et hidtil uudgivet Digt fra det 16de Aarhundrede, der da maa formodes at være forfattet efter den store Saga om Karl den Store, som for Tiden udgives af E. R. Unger i Christiania under Titel: „Karlsmagnus saga ok kappu hans, Fortællinger om Keiser Karl Magnus og hans Bønninger, i norsk Bearbejdelse fra det trettende Aarhundrede“. Man kan af en Sammenligning med den danske „Krønike om Keiser Karl Magnus“ — i Rahbeks „Almindelig ældgammel Morstabslæsning“, I. — skjønne, at Nyerup har havt Ret, naar han — i det anførte Skrift, S. 88 o. f. — betegner den islandste Saga som Kilben til den danske Krønike, ved hvilken Rolands Navn blev saa bekjendt for den danske Almue, at Holberg kunde lade ham spørge i

Jeppes Hjerne. Af samme Oprindelse er endelig ifølge Nherup — smsteds, S. 98—99 — en svensk Krønike om Karl Magnus, der findes paa det kjøbenhavnske Universitetsbibliothek i en Codex fra 1492. Imidlertid har Sagnet ogsaa fundet Veie til Færøerne, hvor det i det Mindste paa Svabos Tid blev sunget i en i hans haandstrevne Samling, III, Nr. 3 optagen Vise, kaldet »Runsivals struj«, og i vore Dage har Landskab fundet en Vise om Slaget paa „Ronsvaldvolden eller Rusarvolden“ levende i Folkemunde i Thelemarken, hvilken med Overskrift: »Roland og Magnus Kongin« er optagen i hans „Norske Folkevisor“, Christiania 1853, S. 159—176.

Man kan allerede af denne Sagnets Udbredelse og Varighed i Norden paa Forhaand slutte, at det i sin ældste Indklædning det gammel-franske Rolandskvad, har havt noget for Nordboerne særdeles Tiltalende ved sig, at der i dette Digts Land har været noget med den nordiske Folkeand Betslægtet tilstede i fortrinlig Grad, og denne Slutning bestrækes ved Sagnets Stjæbne hos de andre europæiske Folk. Medens nemlig det franske Digt i Tybskland gav Anledning til to poetiske Bearbejdelser i det 12te og 13de Aarhundrede, nemlig Konrads¹⁾ og Strickers²⁾, har Sagnet dog, ifølge B. Grimms vel motiverede Mening, aldrig været egentligt folkeligt i Tybskland³⁾. I England har det franske Digt kun affødt en temmelig maadelig Efterdigtning⁴⁾, hvorimod her afslillige andre, yngre Fortællinger om Roland have givet Anledning til Romaner paa Vers⁵⁾ og Ballader. I Spanien er Rolandsagnets Indhold blevet heelt forandret, idet man her har opstillet en

¹⁾ Ruolandesliet, herausgegeben von B. Grimm. Göttingen, 1838.

²⁾ Karl der Grosse von dem Stricker, herausgegeben von Bartsch, Queblinburg und Leipzig, 1857.

³⁾ I Indledningen til Ruolandesliet, p. CXX—CXXII.

⁴⁾ Anført i Michels Udgave af chanson de Roland, Paris, 1837, S. 279—284.

⁵⁾ See Ellis: Specimens of early English metrical Romance, II.

spanst Nationalhelt, Bernardo del Carpio, som den franske Helts Modstander¹⁾, og i Italien endelig, hvor Rolands Navn har vundet den største Popularitet ved Boiardos og Ariostos Digte, har Sagnet stiftet poetisk Charakter, idet et erotisk Element er blevet aldeles overveienbe, ikke at tale om, at disse Digtere, der skrebe i en alt Andet end naiv Tidsalder, have opfattet det hele ridderlige Heltevæsen med en Ironie, der er ganske fremmed saavel for det gamle franske Digt, som for dets Afføddninger i Norden.

Det her Fremhævede tyder paa, at blandt de nationale Bestanddele, ved hvis Sammenblanding og Sammenvoven den franske Folkeindividualitet er bleven til, har den nordiske Bestanddeel været i særlig Grad virksom ved Rolandskvadets Tilblivelse, og man kan da ved en Undersøgelse af Kvadets Oprindelse, samt ved en Betragtning af dets poetiske Indhold som et Udtryk for den Tidsalvers Tænkemaabe, paa hvilken det er blevet til, vente at komme den nordiske Aands Indflydelse paa den franske og altsaa dens tidlige Deelagtighed i den nyere europæiske Civilisations Udvikling nærmere paa Spor, end det hidtil har kunnet skee i de i saa Henseende anstillede, mere almindelige Undersøgelser, blandt hvilke maae anføres Du Merils i hans „Histoire de la poésie Scandinave“, Paris 1839, Pénstrøms i hans i „Brage og Ibun“ for 1841, S. 414—480, optagne Afhandling: „Om Vikingetågens indflytende på Medeltidens poesie“, samt Gisle Brynjulfsøns Anmærkninger til hans i „Annaler for nordisk Oldkyndighed“ for 1851 optagne Udgave af den islandiske Tristrams saga. Den sidstnævnte Forfatter, hvis her citerede Afhandling indeholder mange fortræffelige Bink og hvem jeg ogsaa personlig har at takke for meer end een værdifuld Henvisning²⁾, har vistnok Ret, naar han

¹⁾ See Michels Chanson de Roland, S. 245—277.

²⁾ Nævnlig maa jeg være ham takskyldig for, at han først har gjort mig opmærksom paa Bjarkemaalets mærkelige Overensstemmelse med Rolandskvadet.

(S. 90) pttre, at der med Hensyn til Undersøgelsen af det Nordiske i den franske Heltepoesie er „Meget, overordentlig Meget at udrette“. Da imidlertid i disse Digte andre Elementer end det reent nordiske naturligviis have gjort sig gjældende, synes man ikke at kunne komme til en sikker Anskuelse af, hvorvidt det Nordisses Indflydelse strækker sig, ved blot at udhæve de isinesalbende Ligheder og sammenstille de i saa Henseende fra forskjellige Helte digte vundne Resultater. Man maa utvivlsomt begynde med Betragtningen af hvert enkelt bethdeligere Digt for sig, af dets Historie og Indhold, og i denne Henseende vil man, efter det Ovenanførte, neppe finde det urigtigt, at Rolandskvadet, der desuden almindelig er anerkjendt for det ældste og skønneste af alle franske Helte digte, er foretrukket for ethvert andet.

Inden vi kunne gaae nærmere ind paa det, er det imidlertid nødvendigt at meddele en Oversigt over, hvorledes det er overleveret Nutiden fra Middelalderen, samt hvad der fra Litteratorernes Side er virket for at gjøre det tilgængeligt for Almeenheden.

Haandskrifter og Udgaver.

Af Citater hos Du Cange og Meddelelser i *Belongs historisk-bibliographiske Værk*¹⁾ vidste man allerede før Revolutionen, at der i de franske Bibliotheker gjemtes Haandskrifter af et gammelt Digt om Roland, hvilket sædvanlig betegnedes med Navnet „Roman de Roncevaux“. Da Franskmandene, efterat Revolutionen havde rokket den Forestillingsmaade, at den franske Nationallitteratur begynder med det 16de Aarhundrede, foretog sig at granske efter de tidligere Perioders Skatte, maatte Opmærksomheden snart vende sig til disse Fortidslevninger, hvori den folkeligste franske Sagnhelt forherligedes. Allerede 1817 udkom et Skrift, hvori et haandskrevet Roncevaldigt

¹⁾ Bibliothèque historique de la France. Paris 1719. fol. S. 325.

var omtalt og tilbeels udbraget, nemlig »Légende du bienheureux Roland, prince François« af en Hr. L. Musset¹⁾; hvad der her var gjengivet af le roman de Roncevaux, var imidlertid saa fattigt og ungiagtigt, at dette Arbejde ikke kunde gjøre Videnskaben nogen væsentlig Tjeneste²⁾. Først i Aaret 1832 blev Gjenstanden nærmere oplyst af H. Monin i hans »Dissertation sur le Roman de Roncevaux«. Der var heri meddeelt et udførligt Udbrag og Prøver af to Haandskrifter. Det ene af disse fandtes i det store kongelige Bibliothek i Paris under Numer 7227,⁵; det indeholder foruden Roncevalbigtet fire andre Digte henhørende til den karolingiske Sagnkreds (»Roman de Gaydon«, »Roman d'Amile et d'Amis«, »Roman de Jourdain de Blaye« og »Roman d'Auberi le Bourguignon«). Det andet fandtes ikke originalt i Pariserbibliotheket, men kun i en i Aaret 1818 tagen, med Nr. 254,²¹ betegnet Affrift. Originalen havde hørt til Ludvig den Fjortendes Bibliothek i Versailles, var senere kommet i en Greve Garniers Besiddelse og endelig til en Privatmand i Genf, J. L. Bourdillon, som allerede da var betænkt paa at udgive det. I Haandskriftet Nr. 7227,⁵ manglede oprindelig omtrent den første Tredebeel, hvilken var føiet til efter Nr. 254,²¹. Originalen til denne Affrift, hvilken jeg efter Genins Exempel i hans nye Udgave af det Tirolske Rolandskvad vil kalde »Versailleshaandskriftet«, var altsaa det eneste fuldstændige Haandskrift; det første betegnes til Forskiel herfra som »Pariserhaandskriftet«.

Monins Arbejde vakte stor Opmærksomhed i den lærde Verden, hvor man netop nu, efter tidligere især at have beskæftiget sig med den provençalske Poesie, havde begyndt at

¹⁾ Optaget i »Mémoires et dissertations sur les antiquités nationales et étrangères, publiées par la Société des antiquaires de France«. I., S. 145—171.

²⁾ Jvfr. F. Wolff: Über die neuesten Leistungen der Franzosen für die Herausgabe ihrer Nationalheldenepische. (Wien 1833.) S. 100.

undersøge og udgive de nordfranske fabliaux og chansons de geste. Desto stærkere søltes Trangen, til en fuldstændig Udgave af den saakaldte »Roman de Roncevaux«, saaledes som allerede Bourdillon havde lovet. Imidlertid havde det af Tyrwhitts Noter til hans Udgave af Chaucers »Canterbury tales« (til Vers 13741) alt længe været bekendt, at der i Oxford i Bodleysamlingen blandt Digbysmanuskripterne under Nr. 23 fandtes et meget gammelt Haandskrift af et Digt om Roncevalslaget og i Maret 1817 havde J. F. Conybeare i »Gentlemans magazine« for August, S. 103, Spalte 2, lovet et Udbrag deraf i et Værk, som imidlertid aldrig udkom. Nærmere omtalt blev det først i De la Rue's bekendte Værk: »Essais historiques sur les bardes, les jongleurs et les trouvères Normands et Anglo-Normands« (Caen, 1834) II, S. 57—65, hvor et Brudstykke var anført. Herved bevægedes den flittige Litterator F. Michel til at undersøge dette saakaldte Oxfordhaandskrift, og Frugten var den første fuldstændige Udgave af Digtet, hvilken udkom 1837 i Paris under Titel: »La chanson de Roland ou de Roncevaux, du XII siècle, publiée pour la première fois, d'après le manuscrit de la bibliothèque Bodléienne a Oxford, par Francisque Michel.« I Indledningen meddeelte Prøver af de to tidligere kendte Haandskrifter, dog for Versailleshaandskriftets Vedkommende efter Afskriften i Pariserbibliotheket, samt et udsørligere Udbrag af et imidlertid opdaget fjerde Haandskrift, der findes i Staden Lyons Bibliothek, under Nr. 984, hvorfor man har kaldt det Lyonerhaandskriftet. Endelig findes i Michels Udgave Begyndelses- og Slutningsversene af et Brudstykke, som opbevares i et Haandskrift fra det 16de Aarhundrede i Cambridge i Trinity-Colleges Bogsamling og derfor passende kan benævnes Cambridgehaandskriftet.

Harde man nu end her Rolandsdigtet heelt og i sin ældste Skikkelse — thi derom vare Alle enige — saa viste der sig dog saa mange Forskjelligheder mellem Oxfordhaandskriftets

Sprog og Indhold og de tidligere bekjendte Haandskrifter, at man meget maatte ønske en Udgave af det eneste fuldstændige af disse, — thi Rhonerhaandskriftet er ufuldstændigt —, nemlig Versailleshaandskriftet. Det var dette, som dets Eier, Bourdillon, havde lovet, og omsider kom hans Arbejde ud i Paris 1841 under Titel: «*Roncisvals, mis en lumière par J. L. Bourdillon.*» Det har imidlertid ikke svaret til Forventningerne. Genin har¹⁾ ved at sammenligne denne Udgave med Afskriften Nr. 254,²¹ i Paris, fundet, at Udgiveren har tilladt sig saa mange Udelabelser, at ikke færre end 860 Vers ere faldne bort i et Digt paa 8800 Vers. Desuden ere Vers ibeligt omstillede, ja omgjorte, saa at man ikke kan benytte denne Text til nogen videnskabelig Undersøgelse.

Imidlertid havde Michel allerede i sin Udgave anført fire Haandskrifter, der findes i St. Marcusbibliotheket i Venedig og som ifølge Kataloget skulde indeholde franske Digte om «*Carlo Magno ovvero la rotta di Roncisvalle.*» Af de i et Appendix meddeelte Begyndelses- og Slutningsvers kunde man imidlertid allerede skjønne, at kun to af dem i Virkeligheden angik Roncevalslaget, og dette blev stadfæstet ved Kellers Meddelelser i hans i Aaret 1844 i Mannheim og Paris udkomne Værk: „*Romvart, Beiträge zur Kunde mittelalterlicher Dichtungen aus Italiänischen Bibliotheken.*“ 3 Bogens Begyndelse, S. 11—21 og 27—29, meddeler han Brudstykker af disse to Haandskrifter, der kunne betegnes som de Venetianske Haandskrifter A og B. Det af A meddeelte større Brudstykke viste, at dette Haandskrift, skjøndt affattet i et underligt halv fransk, halv italiensk Sprog, dog fulgte Oxfordhaandskriftet nærmere, end noget af de hidtil i Frankrig fundne. Der var derfor Anledning til at undersøge det næiere, paa samme Tid som det viste sig ønskeligt, at faae en Udgave af Rolandskvadet, der ved en Oversættelse i et mere modernt Sprog gjorde det lettere at

¹⁾ See hans Udgave af *chanson de Roland*, p. CVII.

læse for Vægfolk, end det kunde blive ved det Glossarium, hvormed Michels, desuden temmelig sjældne Udgave, var forsynet, og det saameget mere, som adskillige Ord vare enten formeentlig urigtigen eller aldeles ikke forklarede. Dette Arbejde har Genin, chef de division i Underviisningsministeriet, foretaget sig, og saalebes udkom 1850 den anden Udgave af Rolandskvadet under Titel: »La chanson de Roland, poëme de Theroulde, texte critique, accompagné d'une traduction, d'une introduction et de notes.« Den indeholder foruden et nyt Aftryk af Ordfordhaandskriftets Text, rettet og, forsaavidt der i dette Haandskrift er udsaldet en Deel Ord og stundom hele Vers, fulbstændiggjort ved Hjælp af de andre Haandskrifter, et udsørligere Udbrag af det venetianske Haandskrift A, samt fulbstændigt to Fragmenter af et iøvrigt forkommet Haandskrift, der vare fundne hos en Privatmand i Nærheden af Metz og som ere skrevne i en for Lothringen eiendommelig Dialekt, hvorfor Genin betegner dette Haandskrift som det lothringiske.

Det Spørgsmaal maa strax paatrænge sig, i hvad Forhold de her anførte 8 Haandskrifter staae til hverandre indbyrdes. Jeg vil imidlertid først til Slutningen kunne gaae ind herpaa, og da kun forsaavidt man af de forskjellige spredte Brudstykker og Referater kjender de ikke fulbstændigt udgivne Haandskrifter. Foreløbigt maa det være Nok, til Retfærdiggjørelse af den følgende Undersøgelses Gang, at fremsætte, hvorledes Forholdet er blevet betragtet af forskjellige Værde, samt hvilken Anskuelse der maa antages at have Fortrinet.

Der er i saa Henseende tre Opfattelsesmaader tænkelige. Man kan for det Første betragte de forskjellige Haandskrifter som Nedskrivninger af det samme fra først af kun mundtligt bevarede Digt, foretagne til forskjellige Tider og Steder, men alle væsentlig lige originale, om end ikke lige gode. Dette synes at være Barrois' Mening, naar han i sit Værk: »Éléments Carlovingiens linguistiques et littéraires« (Paris 1846)

sammenstiller forskjellige Haandskrifters Texter til en Deel Steder og af disse Varianter sammenstøber en nyfranst Gjen-
 givelse, der formeentlig skal være et tro Billede af det oprinde-
 lige mundtlige Kvad (S. 192—205), samt naar han i en
 Note (S. 231) beklager, at Pariserhaandskriftets Text som den
 meest nationale og derfor den bedste ikke er bleven udgivet
 fremfor Orfordhaandskriftets, hvilket dog ved selve Skriften og
 Sproget, utvivlsomt røber en høiere Alder. Paa den anden
 Side synes bl. A. W. Grimm i sin Udgave af Konrads
 „Ruolandesliet“, p. XL jvfr. p. LVII, at betragte de forskjellige
 franske Haandskrifter som selvstændige Digte, for hvilke vel op-
 rindelig en mundtlig bevaret Sang eller Sange have ligget til
 Grund, men som dog ere Frugten af en fri digterisk Virksomhed
 og indbyrdes ikke have Noget med hverandre at gjøre. Midt
 imellem begge disse og i Modsætning til dem staaer Genins
 Mening, der alene af den Grund synes at burde foretrækkes,
 at han har havt langt bedre Leilighed til at sammenligne de
 forskjellige Haandskrifter end de to nævnte Forfattere. Han
 betragter i Indledningen til sin Udgave Orfordhaandskriftets
 Text som den eneste originale, af hvilken de andre Haandskrifter
 ere senere Bearbejdelser, saaledes at de mange Forskjelligheder,
 navnlig de betydelige Udvidelser ere at tilskrive Bearbejdnernes
 Øyst til formeentlig at forbedre det gamle Digt, hvilket de
 Alle have havt meer eller mindre fuldstændigt for Øie.

Det bliver herefter dog et Spørgsmaal, om disse For-
 andringer ere at betragte udelukkende som Bearbejdnernes Paa-
 fund eller om man tør antage, at virkelig folkelige, mundtlige
 Traditioner tildeels ligge til Grund for dem, Noget der imid-
 lertid først senere vil kunne omtales. Efter det Foregaaende
 synes det rigtigt, naar jeg ved den følgende Undersøgelse lægger
 Orfordhaandskriftets Text, saaledes som den findes i Genins
 Udgave, til Grund og uden Videre betragter den som det
 egentlige Rolandskvad. Jeg skal da i det Følgende

- I) meddele et Udbrag af Kvadets Indhold for at Læserne fra først af kunne blive bekendte med dets poetiske Charakter; af denne Grund skal jeg ogsaa tillade mig at gjengive nogle af de vigtigere Steder metrisk; hvor det senere vil blive nødvendigt at citere Kvadets Ord, vil dette naturligvis altid stee efter den franske Text;
 - II) undersøge Kvadets Oprindelse, hvor da atter særligt bliver at tage Hensyn til dets Stof, dets Form og dets poetiske Indhold, — d. v. s.
 - 1) til Sagnet, dets Opstaaen og Udvikling, indtil det blev fæstnet i Kvadet, dets Alder og Fædreland,
 - 2) til den metriske Form, Kvadets Tilblivelse som saadant, dets Alder og Forfatter, samt
 - 3) til de poetiske Motiver, deres Ophav og Betydning i Digtet, hvorved ogsaa dets historiske Betydning vil blive udviklet; endelig
 - III) betragte den oxfordste Text's Forhold til den i de andre Haandskrifter indeholdte, samt Digtets Indflydelse paa den franske Heltebidtning i det Hele.
-

I.

Rolandskvadets Indhold.

(Første Sang.)¹⁾

„Kong Karl, vor store Keiser,²⁾
 Syn hele Nar har i Spanien han været,
 Heelt ud til Havet det stolte Land er hærjet.
 Slet ingen Stad mod ham sig længer værger;
 Brudt er hver Borg og alle Mure stærke;
 Levnet er kun Saragossa paa Bjerget.
 Der Kong Marfil sidder, hvem Gud ei kjær er:
 Mahomet og Apollin han tjener gjerne.
 Intet ham kan mod hans Ustjæbne værne. Noi!“

¹⁾ Da det vil lette Overfigten, samt med Hensyn til Citaterne, følges Genins Inddeling af Kvadet i fem Sange, dog saaledes, at den metriste, i Michels Udgave ubelukkende brugte Inddeling i Stropher tillige betegnes i alle Henviisninger; om disse Strofers metriste Betydning vil der senere blive Leilighed til at tale, saavelsom om de fleste Udtryk, der maatte synes at trænge til en Forklaring.

²⁾ „Charles li reis, nostre emperere magne.“ Jeg har foretrukket at lade Verset blive ufuldstændigt fremfor at svække denne Begyndelses Kraft ved noget Fyldeord.

Med disse Ord (B. 1—9, Str. I) indledes hele Digtet. Tilhøreren føres dernæst til Saragossa, hvor Kong Marsil i en Have i Skyggen, hvilende paa en Marmorbænk, holder Raad med sine Mænd. Han fremstiller, hvorledes Keiser Karl af det hvide Frankrig (*«de France dulce»*) har ødt hans Land, og spørger sine Mænd til Raads. Alle tie, undtagen Blancandrin af Val Funde, „en saare snild Mand, en tapper Ridder og god Raadgiver for sin Herre“. Han vil, at man skal sende Karl „den Overmodige, den Stolte“ store Gaver — „Bjørne, Røver og Hunde, syv hundrede Kameler og tusinde Høge, som nylig have stiftet Fjær, fire hundrede Muleæsler, belæsfede med Guld, og halvtredshindstyve Vogne“ — samt love ham, naar han vil drage hjem til Frankrig, at Kong Marsil skal komme til Aachen til næste Michaelsfest for at antage den christne Tro og sværge ham Trosskab som hans Lehnsmænd. „Vil han have Gidsler, da sende I ham ti eller thyve. For at gjøre ham tryk, sende vi vore Hustruers Sønner; gjælder det end hans Liv, vil jeg sende min egen. Bedre, at de miste deres Hoveder, end at vi miste Hæder og Anseelse og komme til at tigge.“ Naar nemlig Karl kommer til Aachen, da skal Tiden gaae hen, uden at han spørger nogen Tidenbe fra Saratenerne. Da vil han i sin Grumhed afhugge Gidslernes Hoveder. „Men bedre er det,“ gjentager Blancandrin, „at de miste deres Hoveder, end vi det straalende Spanien, det skjønne, eller lide Dødt og Mødgang.“ Hedningerne bifalde hans Ord, og Kongen byder ham at drage selv tiende med Oliegrene i Hænderne — „det bethyder Fred og Underkastelse“ — til Kong Karl. Paa hvide Muler med gylbne Tømmer og Sølvsadler drage de bort. (B. 10—95, Str. II—VII.)

Reiseren er i Cordova, som han har indtaget. Han er i en stor Have med sine Mænd. De Gamle more sig med Tavl og Skakspil, medens de Unge, „de raske Svenske“ (bachelor leger) øve sig i Vaaben. Under en Pinie, ved en vilde Rosenbusk staaer en Rænestol af det skære Guld.

„Der sidder Kongen, det hulde Frankrigs Drot;
 Hvidt er hans Skæg, hans Haar heelt som en Blomst,
 Fager hans Væxt, hans Afsyn saare stolt,
 Hvo ham vil finde, har ei Fører behov.“

Blancandrin fremsøger, efter at Sendebudene have hilst ham, sit Budskab og Kong Marsils Løfter. Karl „hæver sine Hænder til Gud, bøier sit Hoved og begynder at tænke efter“. „Reiseren“, hedder det, „forhastede sig aldrig; det er hans Skik, at han taler i Mag“. Endelig løfter han sit Hoved med et strængt Blik og spørger, hvad Sikkerhed han kan have for, at Marsil vil holde Ord. Blancandrin lover Gidsler, og Reiseren siger: „Endnu kan han frelses“. (V. 96—156, Str. VIII—X.)

Den næste Dag, aarle om Morgenens efter Messen samler han sine Mænd, „thi i Alt vil han gaae frem efter Frankernes Raad“. Her møde bl. Andre Hertug Oger, Erkebisp Turpin, Hertug Naimés af Baiern, Roland og Oliver: „af Frank¹⁾ fra Frankrig er der Fleer end Tusinde“. Der er ogsaa Guenelun, Forræderen. „Da begyndte Raadslagningen, som saldt saa ilde ud“. Karl forkynnder Marsils Tilbud, men er uvis om, hvad denne har i Sinde. Roland raader strax med Hæftighed til aldrig at troe den falske Hædning, der alt eengang tilforn har halslugget to franske Sendemænd, Vasan og Basil. Reiseren tier mørk. Da reiser Guenelun sig og yttre barst, at den, der nu raader til at vrage Marsils Tilbud, ham er det lige fjært, hvad Død de Alle monne finde. Men „Overmodets Raad bør ei have Fremgang. Lad os sige Daarerne og holde os til de Viser“. Da den gamle Naimés lægger sit Ord i Vægtstaaen for Gueneluns Mening, give Frankerne ham Medhold. Der skal altsaa sendes en Mand til Marsil for at underhandle. Paa Reiserens Spørgsmaal tilbyder først Naimés

¹⁾ Dette Ords potitistiske Betydning i denne Sammenhæng vil senere blive berørt.

fig, dernæst Roland og Oliver, der om Vennen bemærker, at han helst maa lade det være, da hans Hidsighebed let kunde volde ham Fortræd, endelig Turpin; men Keiseren vil Ingen af dem sende, navnlig Ingen af de tolv Jævnninger („li duze per“).

„Franste Hærmænd!¹⁾ saa siger Keiser Karl:
 Vælger mig da en Hærmænd af min Mark (marche),
 Der til Marfil kan gaae som Sendemand!“
 „Være det Guenes!“ siger Roland paa Stand.
 Frankerne sige: „Ja, den Kette er han;
 Snildere Bud I aldrig sende kan.“

Blev da Grev Guenes i Huen saare gram.
 Maarbræmmet Pels han slænger fra sin Hals,
 Staaer ubi Pels, blot i Hjortelen blank.
 Bred saae han ud, hans Die var saa hvast,
 Fager hans Væxt, af Lemmer før og rank.
 Undrende saae de paa, hvor stjern har var.
 Siger han flux til Roland: „Du est gal!
 Mærke man kan, jeg til Stivsøn dig har,
 Dømmer du nu denne Færd mig paa Haand —
 Kommer med Gud jeg tilbage engang,
 Slig en Fortræd jeg volber dig, forsand!
 Hele dit Liv vel du mærke det skal.“
 Svarer Roland: „Jeg hører galen Snak.
 Det veed man vel, man mig ei skræmme kan.
 Dog, denne Færd, den kræver stor Forstand:
 Vil det vor Drot, bli'er jeg hans Sendemand.“

„Du skal ei gaae,“ svarer Guenes, „i mit Sted. Noi!
 Jeg er din Herre saa lidt, som du min Svend.“

¹⁾ Jeg vil senere faae Leilighed til at retfærdiggjøre denne Oversættelse af »baron«.

Byder det Karl, som hans Tjener, berebt,
 Til Saragus jeg drager flux afsted.
 Derpaa jeg dog vil tænke lidt maafsee,
 Om jeg kan stille min store Harm tilfreds."
 Roland derved begynder høit at lee. Noi.

Førre fornam ei Guenes Rolands Fatter,
 Før fast hans Vrhst sprængtes af Kval og Harme.
 Nær var det ved, han misted Sands og Samling.
 Siger han flux til Greven: „Jeg dig hader!
 Svigefuld Dom har du over mig draget. —
 Retvise Keiser! Her jeg for Eder stander;
 Opfyldte vil jeg Alt hvad I befaler.
 Til Saragus, det veed jeg, maa jeg fare. Noi!
 Hvo der gaaer bid, han vender ei tilbage.
 Dog, I mig gav Eders Søster til Mage.
 Hun har mig født en Søn, blandt Alle fagrest,
 Balbevin: vorde han vil en Kæmpe tapper.
 Ham al min Magt, mit Guds jeg efterlader.
 Vogter ham vel! Jeg seer ham aldrig atter."
 „Du er for veg i Sindet," svarer Karl ham.
 „Alt paa mit Bud du flux herfra maa fare." Noi!

End siger Karl: „Nu, Guenelun, træd hid!
 Håndste og Stav jeg nu ræl e dig vil.
 Frankernes Dom, hørte du, faldt paa dig."
 „Drot!" siger Guenes: „Det volber Rolands Svig.
 Hade ham skal jeg derfor al min Tid,
 Oliver med, hans Følgesvend i Strid,
 Alle de Tolv — hans Ven bli'er aldrig min:
 Hør, Herre! her jeg dem undsiger frit!"
 Siger da Karl: „Din Brede gaaer for vidt.
 Nu skal du gaae, som jeg byder! Forvist!"
 „Gaae kan jeg vel; men Vorgen for mit Liv — Noi!
 Har jeg saa lidt, som Vasan og Vasil!"

Da nu Guenelun skal tage mod Handsken, taber han den paa Jorden, hvori de Franske see et ondt Varsel. Efter at have faaet Ordre af Keiseren, rustet han sig i sit Hærberg. Guldsporer spænder han sig paa Hælen, gjorder sig med sit Sværd Murgleis og bestiger sin Hest Tachebrun. Hans Vassaller ville følge ham; men han forbyder det, anbefaler dem sin Søn og sin Ven Pinabel og rider. (157—365, Str. XI—XXVII.)

Under et vildt Olie træ vente Blancandrin og de saracenske Sendebud paa ham. De ride sammen og samtale om Karls store Erobringer og Rolands Overmod, der gaaer saa vidt, at han engang fornylig har raakt Keiseren et Vble med de Ord: „Tag det ædle Herre! Her byder jeg Eder alle Kongers Kroner.“ Da Blancandrin forundret spørger, ved hvilket Folk Roland er i Stand til at udføre saa store Ting, svarer Guenelun stolt: „Ved det Franske Folk. Saa høit elste de ham, at de aldrig ville svigte ham. Saameget Guld og Sølv staffer han dem, Muler og Gangere, Pels og kostbare Klæder. Keiseren selv fører ham i Alt; han har erobret for ham Landene herfra lige til Østerland.“ Saalænge ride Guenelun og Blancandrin sammen, at de enes om at faae Roland taget af Dage. Saalænge ride de, til de komme til Saragossa, hvor Marsil modtager dem, omgivet af tybetusinde Saracener. (V. 366—413, Str. XXVIII—XXX.)

Stødt for Kongen, byder Guenelun ham med megen Stolthed Hilsen med Gud, „hvem Alle bør tilbede“, og siger ham, at Karl vil unde ham det halve Spanien som Lehn. Gaaer han ikke ind herpaa, da skal han blive bunden og bragt til Aachen, dømt og straffet. „Der skal I da dø med Skam og Skændsel.“ Marsil drager i sin Harme herover sin Dagert mod Guenelun, der lægger Haanden paa sit Sværd og siger til det: „Saare smuk og blank er du. Saa vel har jeg baaret dig ved Hove. Ikke skal Frankrigs Keiser sige, at jeg døde ene i fremmed Land: de bedste Mænd skulle gjælde til

dig min Død." Kaliphen (l'algalifes), Marsils Onkel, beroliger denne og vil, at han skal høre rolig paa Guenelun, hvorpaa det videre hedder:

„Lide jeg maa," kvad Guenes, „hvad I bestemmer;
Men ei for alt det Guld, der er i Verden,
Ei for alt Guds, som i Spanieland gjemmes,
Tie jeg vil, saalænge jeg kan mæle,
Med hvad Kong Karl, den Vælbige, min Herre,
Vyder ved mig sin dødelige Fjende."
Af sig han rev sin Kappe, jobelbræmmet —
Heelt var med Peld fra Østerland (palle Alexandrin) den
dækket —

Blancandrin flux den tager op og bærer.
Men ei sit Sværd han slippe vil af Hænde.
Guldhjaltet fast i sin Høre han klemmer.
Sige de Vantro: „Det er en ædel Hærmand!"

I denne Stilling gjentager han endnu udførligere Keiserens Trusler og Tilbud, med den Tilføielse, at Roland skal have det andet halve Spanien, samt leverer Marsil Keiserens Brev. Forbittret læser han det, og hans Søn, Rurfaleu, vil dræbe Guenelun, der, da han hører dette, drager Murgleis og stiller sig med Ryggen mod en Pinie-stamme til Forsvar. — Her afbryder Digteren pludseligt og gaaer over til den Forhandling, der finder Sted mellem Guenelun og Marsil, efter at denne af Blancandrin er bleven underrettet om Gueneluns onde Hensigter mod Roland. Guenelun modtager som Bod for Marsils Trusler kostbare Gaver, hvorpaa de efter en Samtale, i hvilken Marsil udtaler sin Forundring over Karls idelige Hærtog, trods hans høie Alder — „det jeg veed, er han tohundrede Aar" — og Guenelun paa det Stærkeste fremhæver Keiserens og hans Krigeres Heltemod samt fraraader Marsil at prøve Slag med ham, enes om, at Guenelun skal mage det saaledes, at Roland, naar den franske Hær drager gjennem

Sizairepassene, bliver ved Arrieregarden (la reregarde); „kunne Hedningerne da overmande ham, har man afhugget Karls høire Arm.“ Paa Marsils Opfordring tilsværger Guenelun ham ved Reliquierne i sit Sværdhjalte at begaae Forræderiet, hvorimod Hedningen paa en Bog, der indeholder Mahomets og Tervagans Lov, sværger at angribe Roland med Magt. To fornemme Hedninger give Guenelun kostelige Vaaben og Marsils Hustru Bramimunde to Smykker til hans Hustru, hvilke han gemmer i sine Hoser (hose). Derpaa farer han tilbage med Gidslerne og Marsils Gaver til Reiseren (B. 414—658, Str. XXXI—LI).

(Anden Sang.)

Reiseren er dragen tilbage til Byen „Galne“; den havde Roland ødelagt, og siden har den ligget øde i hundrede Aar. Her modtager han om Morgenen efter Messen Guenelun, der for at gjøre ham fuldkommen tryg, fortæller, at Kaliphens fire hundredetusinde Krigere, der skulde have bragt Marsil Hjælp, ere gaaede under paa Søen, samt beretter, at Marsil er falden til Føie. „Gud være takket,“ svarede Karl. „Det var vel gjort; du har viist dig meget brav.“ Han lader blæse til Opbrud over hele Hæren; man læser paa Lastdyrene og drager ad Frankrig til. (B. 1—42, Str. LII—LIII).

„Karl den Store har hærjet Spanien, indtaget Borgene, ødelagt Stæderne. Da siger Kongen, at hans Krig er til Ende; mod Frankrig, det hulde, har han ført sin store Hær. Greve Roland har plantet sit Banner høit paa Toppen af en Høi. Franskmændene tage Hærberg trindt om paa Markerne. Men Hedningerne ride gennem store Dale, isørte deres Halsbjørg, med opsatte Mærker, luffede Hjælme, Sværd ved Siden, Skjolde paa Armen og Vandserne parate. I et Krat paa Toppen af et Bjerg standse de. Der vente fire hundrede

Tufinder Daggrh. Gud, hvilken Sorg, at de Franske ikke vide det."

Saalebes indledes (B. 43—56, Str. LIV) det Affnit af Kvadet, der handler om Roncevauslaget. Medens de Franske hvile sig om Natten, har Keiseren frygtelige Drømme; han syntes han var i Sizairepassene; han holdt sin Aftetræselandse i Haanden og Guenelun kom og rystede den, saa den splintredes; og dernæst syntes han, at han var i Aachen, hvor en Orne og Leopard kom fra Ardennerstoven og anfaldt ham, men en Mynde kom ud af hans Hal og bed et Ore af Ornen, samt stred med Leoparden. Men Karl forstaaer ikke Drømmeshyene, og den næste Morgen ride de videre. Da de komme i Sizairepassene, byder Keiseren sine Herrer Hærmænd at bestemme, hvo der skal være i Arrieregarden. Guenelun nævner Roland, samt, da Keiseren vrede herover, Oger af Danmark. Men Roland siger strax stolt: „Herre, min Stivfader! Jeg er Eder saare taknemlig. I har tilbømt mig Arrieregarden. Karl skal ikke, venter jeg, miste nogen Reiseheft eller Stridsganger, Mulaesel eller Muldhr, uden at vore Sværd først have taget Betaling derfor." Men dog tilføier han, ligesom sagte til Guenelun: „Du Ridning! Lavættebe Skurk! Du tænkte, jeg skulde tabe Handsken ligesom du." Han beder Keiseren om hans Due som Tegn paa Anføremagten. Karl tager sig mørk om Skægget. Han kan ikke holde sine Taarer tilbage; men Raimes bifalder Gueneluns Raad, og han giver efter. Han vil lade Roland beholde den halve Hær hos sig. „Aldrig!" svarer Roland. „Gud straffe mig i sin Brede, hvis jeg vanslægter fra min St. Tyvetusinde modige Franskmænd vil jeg beholde. Farer kun ganske trygge gennem Passene. Ingen skulle I frygte, saalænge jeg lever." Med Roland følge frivilligt Oliver, hans Stalbroder, og alle de tolv Jævnninger og Erkebisp Turpin. Gualter „del Hums", der kaldes Rolands Vassal, bliver af denne sendt ud med tusind Franskmænd for at speide; selv indtager

Roland sin Post ved Indgangen til Snevringen (B. 57—153, Str. LV—LXIII).

Høie ere Fjeldtinderne, Dalene stumle, Fjeldbæggene sorte, Snevringerne heelt mærkelige. Dagen igjennem fare Franskmændene. Bulberet af Toget høres femten Mile bort; men altfom de nærme sig det store Land („la Tere Majur“ — Frankrig) og faae Die paa Gascogne, deres Herres Land, mindes de deres Jorder og Hæder i Hjemmet, deres Døttre og sagre Hustruer. Der er ikke Een, som ikke græder af Bemoed; men sorgfuld er Karl for sin Søstersøns Skjeb og rider med Ansigtet hyllet i sin Kappe. Paa Naimés' Spørgsmaal, hvad ham skæder, fortæller han sin Drøm og den Anelse om dens Betydning, som ved Gueneluis Afsærd nylig er bleven vakt hos ham. Han kan ikke skjule sine Taarer, og hundrebtusinde Franskmænd dele hans Befymring. (B. 154—186, Str. LXIV—LXVI).

Marfil har samlet alle Spaniens Stormænd; fire hundrebtusinde Krigere ere samlede paa tre Dage. Trommerne have lydt i Saragossa; Mahomets Billede har været stillet frem paa et Taarn og er blevet tilbedet af hele Hæren, som derpaa iler afsted med stor Hast, indtil den seer de franske Bannere. Marfils Søstersøn Aelroth beder Kongen om den Gunst at maatte angribe Roland selv, og, da Marfil tillader ham det og giver ham sin Handske, vælger han tolv Kampfæller for at møde de tolv Jævnninger. De stimle sammen om Kongen og love, den Ene efter den Anden, med Raab og Strig, at de ville drage til Ronceval, og, om de træffe Roland, sælbe ham og de tolv Jævnninger. En vil maale sit Sværd med Durendal: Kongen skal da see, hvilket der er bedst; en Anden mener, at, naar han træffer Roland, skal denne ikke bære sit Hoved derfra; en Trede vil give Marfil det store Land og Reiseren selv til Gave; atter en Anden lover, at de inden et Aar skulle have erobret Frankrig og kunne ligge i St. Denis' Borg. Hædningerne ruste sig i en Granstov med saraceniske

Halsbjørg, luffe deres gode Saragosshjælme, gjorde deres Biennesværd; Skjolde have de smukke fra Valencia og Bannere, hvide, blaa og røde. De stige paa deres Stridsgangere og røffe frem i tæt sluttet Skare. Stort er Gnyet. Det naaer de Franskes Øren. „Herre, min Ven!“ siger Oliver. „Jeg troer, vi ville faae Strid med Saracenerne.“

Svarer Roland: „Ja, Gud mage det saa!
 Fuldtvel tør her for vor Konge vi staae.
 Thi for sin Herre skal man i Faren gaae.
 Hede som Kulb skal man døie med Taal,
 Bove sin Krop med baade Hud og Haar.
 Agte nu hver, at store Hug han slaae.
 Ridviser ei om os der kvædes maa.
 Vi have Ret, de Vantro Uret faae.
 Aldrig jeg skal som Feigheds Mønster staae.“

Oliver stiger op i en høi Pinie. Tilhøre seer han over vidstrakte Dale. Der seer han Hebningefolket komme. Han raaber til Roland og giver Guenelun Skylben. „Guenes vidste det, den Skurk, den Forræder!“ „Ei, Oliver!“ svarer Roland. „Han er min Stivfader. Jeg vil ikke høre et Ord derom.“ Oliver stiger bedre op i Træet. Han seer over Spaniens Rige. Overalt glimre ædelsteenprydede Hjælme, Skjolde, fryndsebe Halsbjørg, Spyd og Faner. Han kan ikke tælle Hylkingerne. Han stiger ned, forkynder Franskmændene Budskabet og opfordrer dem til ei at flye. „Skam faae den, som flyer!“ raabe de: „gjælder det end Livet, ikke Een vil svigte.“ (V. 188—388, Str. LXVII—LXXX).

Oliver opfordrer Roland til at blæse i sit Horn, Li-fanen: „Naar Karl hører det, vil Hæren vende om.“

Svarer Roland: „Da var jeg gal tilfulde,
 Spilte min Roes i alt Frankrig, det hulde.
 Tidt skal og haardt med Durendal jeg hugge.“

Klingen i Blod skal rødnes op til Guldet.
 I en ond Stund kom de hedenske Skurke;
 Love jeg tør: Dødsdommen ei de undsfyle!" No!

To Gange gjentager Oliver sin Opfordring, atter og atter afslaaer Roland den og, da Oliver indvender, at der dog ikke var nogen Skam deri, da Hæbningerne ere saa Mange og de selv kun en liden Flok, svarer Roland heftig:

„Det svarligen mig glæder.
 Gid aldrig Gud og hans Engle tilstede,
 At for min Skjld Franfrig mister sin Hæder!
 Før vil jeg døe end døie nogen Skjændsel.
 Slaae vi tilgavns, vil Karl desmeer os elske!"

Roland, hedder det, er tapper og Oliver er sindig; Begge ere udmærkede Krigsmænd. Endnu engang viser Oliver ham de fjendtlige Skarer. Men Roland, der, da han seer, at Kampen stunder til, bliver mere vilb end en Løve eller Leopard, gjentager atter og atter, at han kun vil tænke paa Striden. „Slaae du med din Landsel! Jeg vil hugge med Durendal. Og døer jeg, skal han sige, der faaer den: dette Sværb var en ædel Krigers Eie." (V. 389—463, Str. LXXXI—LXXXVI).

Franstmændene have imidlertid samlet sig. Da hedder det, at Erkebisk Turpin

„Sporer sin Hest, frem paa en Vasse rider,
 Holder de Franste en Præbiken og siger:
 Herrer Hærmænd! Her Kong Karl har os stillet.
 Fuldtvel vi bør for vor Drot lade Livet.
 Hjælper at holde ved Magt Christi Rige!
 Selv I jo see Saracenernes Brimle.
 Veder til Gud og Eders Synder skrifter!
 Afslab jeg da og Sjælefred Jer giver.
 Døe I, da skal I nævnes blandt Guds Vidner,

Faae Eders Plads i Paradiis, det vide.
 Frankernes Hær brat af Hestene stiger,
 Knæler til Jord; dennem Vifpen velsigner,
 Vhder til Bod dem kjækt at flaae i Striden.

Da de have faaet Afslab, stige de atter til Hest og ere rede til Kamp. „Herre min Ven," siger Roland til Oliver: „Du veed, at Guenelun har forraadt os. Marsil har sluttet en Handel om os; men til vore Sværde skal han udrede Betalingen." Foran rider Roland paa sin snare Hest Beillantif, herlig rustet. Høit bærer han sin Vandsæ, hvorfra den lange Gunnfane (gunfanon) vaier. Klart og muntert er hans Afshn og fager hans Skikkelse. Han opmuntrer Krigerne med Løfte om stort Bytte og fylder Hæren. Oliver bebrejder ham, at han ikke vilde blæse i Hornet, men opmuntrer ligeledes Krigerne til at flaae tappert og ikke glemme Karls Krigsraab. „Monjoie!"¹⁾ raabe de alle og spore deres Heste mod Fjenden. (B. 464—527, Str. LXXXVII—XC).

Helroth udæfter de Franske, idet han haaner Reiseren, „den Nar, der lod dem blive tilbage i Passet." Rasende sporer Roland sin Ganger mod ham, træffer ham med Vandsen, saa han bryder hans Skjold og Halsbjærg, gjennemborer hans Bryst og sprænger hans Rygrad. Med sit Sphd jager han ham Sjælen ud af Livet, ryster hans Krop og kaster ham med Vandsen fra Hesten saa haardt, at hans Hals brækkes. „Erkeafftum!" raaber han. „Kar! er ingen Nar. Forræderi huer ham aldrig. Vel gjort var det af ham, at han lod os blive tilbage i Passet. Idag skal Frankrigs Hæder ikke forringes. Slaaer til, Franskmænd! Vort er det første Hug. Vi have Ret, men diise Drog (glutun) have Uret." Falsaron, Marsils Broder, hvis Pande er saa bred, at man kunde

¹⁾ „Min Juvel!" sigter til Karls Sværd „Joyeuse," som indeholder store Reliquier. See i det Følgende, S. 239, Noten.

maale en god halv Fod mellem hans Dine, stormer pralende frem. Oliver gjenneborer ham og siger: „Dine Trusler, Nidding! agter jeg saare lidt. Slaaer til, Franker. Vi skulle vel vinde Seir. Monjoie!“ — Turpin fælber Kong Corsablig, „un Barbarins“, og siger haanligt til den Døde: „En Nyhed vil jeg sige dig: Døden er dig vis. Slaaer til, Franksmænd! Ingen forfomme sig! Dette første Stød er vort, Gud stee Tak!“ Gerins ¹⁾ fælber Malprimis af Brigal — „hans gode Skjold baadede ham ikke for en Hvid“ —; han styrter til Jorden, „hans Sjæl fører Satanas bort.“ Gerers fælber Emiren af Balaguer, og Oliver raaber glad: „Smukt gaaer vor Strid!“ Samson rammer Almaturen af Moriane saaledes, at han gennemstikker hans Hjerte, Lever og Lunge; Erkebispens siger: „Det var et Hærmands-Stød!“ („Cist colp est de baron!“) Saaledes gaaer Kampen videre. Gjennem Baabenbraget lyde Hovdingernes korte Opmuntringsraab. Af de tolv Saracenerjævnninger ere de Ti faldne; kun Margariz af Sibilis, der var saa smuk, at ingen Dame kunde see ham uden at smile, er tilbage tilligemed Chernubles af Munigre, om hvem det hedder, at hans Haar hænger ham ned lige til Jorden; større Byrde bærer han for Morstabs Skjold end fire bepakkede Muler; det Land, hvor han er fra, skal være saaledes bestaffent, at Solen aldrig lyser der og Korn kan ikke vore, der falder hverken Regn eller Dugg, og alle Stene ere sorte; — Nogle sige, det er et Opholdssted for Dæmle. Margariz anfalder med stor Rasthed Oliver og bryder hans Skjold, men træffer ikke ham selv; han farer forbi ham og blæser i sit Horn for at samle sine Følk. Rolands Landse er splintret ved det femtende Stød. Han trækker Durenbal og hugger til Chernubles saa fast, at han fløver ham fra Hjelmtoppen til Sabelen, og Sabelen

¹⁾ Terten har her „Engelers“. Det maa ansees for en Strivefeil; hvorfor, vil senere blive efterviist.

med og Hestens Rygrab, „uden at søge noget Led.“ Han kaster ham død ned paa det friske Græs og raaber: „Nidding! Til din Ulykke kom du hid. Aldrig skal Mahomet hjælpe dig. Af sligt Drog bliver aldrig et Slag vundet.“ Han rider over Marken og styrter Mand paa Mand til Jorden. Blodige ere hans Arme og Halsbjærg og Hestens Hals og Bove. Og saa Oliver og de andre slaae vældigt. „Hil være vort Ridderstab!“ raaber Turpin. Olivers Vandse er brudt, men han slaaer med Stumpen. „Ven, hvad gør du?“ siger Roland. „Brug ikke Riep i slig Strid! Her passe Jern og Staal. Hvor er dit Sværd, Hælteleer? Hjaltet er af Guld og Knappen af Kryстал.“ — „Jeg kan ikke faae det braget; jeg har saa travlt med at slaae,“ siger Oliver. Han drager det dog nu og fløver, ligesom Roland, en Hedning ned i Sabelen. „Nu,“ siger Roland, „holder jeg dig for min Broder; for slige Hug ekfter Keiseren os.“ (V. 528—717, Str. XCI—CV).

Mange Hedninger falde nu, blandt Andre Trolldmanden Siglorel for Turpins Haand, hvorved Roland raaber: „Overvunden er den Nidding. Oliver, min Broder! slige Hug ere mig tilpas.“

Rampen er haard, heelt fortvivlet den raser.
 Vælbige Hug de stifte med hverandre.
 Frankerne slaae, de Bantroe sig forsvare;
 Blodig og brudt er saamangen god Vandse,
 Slidt er itu mangan Fane, mangt Banner,
 Sit unge Liv forlifer mangan Frankmand:
 Aldrig han seer sin Liv og Moder atter,
 Ei Frankrigs Mænd, der vente ham i Passet. Noi!

„Karl den Store,“ hedder det videre, „græder og er utrøstelig. Hvad baader det? Guenelun gjorde ham en flet Tjeneste, da han i Saragoſſa folgte hans Rige. Siden mistede han vel Liv og Lemmer derfor og tredive Frænder med ham, som da

ikke tænkte de skulde døe." Hedningerne faldt nu i Hundrebe-
og Tusindeviis; hvo der vil hjerpe sit Liv, maa fløe. Men
Franksmændenes Bytte og Guds gaar tabt. Og imidlertid
er der over Frankrig stor Angst:

Uveir der er med Storm og Jordbrag,
Stjrtende Regn, umaadelig, og Hagl;
Svart blinke Lyn og flaae ned, Slag i Slag.
Jordstælv der er: det siger jeg forsand,
Fra St. Michel i Paris indtil Sens,
Fra Besançon til Havnen ved Guitland
Udi hvert Huus flaaer Muren Revner brat.
Shdtaa et Mulm ruger tungt over Land,
Lysner kun op, naar Himlen splittes ad.
Ingen det seer, som ikke ræddes svart.
Mange da troe: „Nu kommer Dommedag!
Nu er forvist Verdens Ende for Haand!“
Intet de veed, og ei de tale sandt:
Sorgen det er, fuldstor, ved Rolands Fald.

(B. 718—777, Str. CVI—CIX).

(Credie Sang.)

Hedningerne ere faldne i Tusindeviis; ikke To ere levende
af Hundrebetusinde. „Vore Folk,“ siger Roland, „ere saare
tappre. Der er Ingen under Himlen deres Ligemænd. Det
staaer skrevet i Frankernes Saga („en la geste Francor“), at
Reiseren har gode Krigere.“ Sørgende gaar han over Val-
pladsen med Oliver og søger de faldne Frænder. Da falder
Marfil over dem med nye Skarer — tredive store Fjlsinger
(„escheles“) — og Striden begynder paany. „En haard og
lang Strid ville vi faae,“ siger Roland til Oliver. „Jeg vil
hugge med Durendal, og du, Ven, hug du med Haltetser!
Saamangen Gang have vi svunget dem og vundet med dem

saamangt Slag. Nu maa der ikke tvædes Ridviser om dem." (B. 1—29, Str. CX—CXI).

En Høvding er der, Abisme. En af de Bedeste af det hele Selskab (cumpaignie). Han er heelt besudlet af Nedrig-
hed. Han er sort som flydende Beg. Ewig og Mord er ham
kjerere end alt Galiciens Guld. Aldrig saae man ham
stjeme eller lee; men forvoven er han og derfor har Marsil
ham kjær, den Ridning! Da Turpin seer ham, siger han
meget sindigt (mult quient) til sig selv: „Denne Saracen
er vistnok en stor Rjætter. Det er bedst, jeg slaaer ham ihjel.
Til Feigbed stod aldrig min Hu.“ Han sporer sin herlige
Hest, som han har taget fra Kong Grossfaiiles i Danmark,
og slaaer Hedningen saa veldigt, at de Franske raabe: „Det
er en stor Krigsdaad. Hos Erkebissen er Korset vel forvaret.“
Men, da de see hele Landet vrinkle af Hedninger, stue de dog
ængstelige hen til deres Høvdinge. Turpin opmuntrer dem
da atter til for Guds Skyld ikke at flye. „Bedre er det, at
vi falde her kæmpende. Kun dette staaer til os; thi her vilde
vi ende. Ingen af os vil overleve denne Dag. Men een
Ting kan jeg svare eder for: det hellige Paradis staaer Eder
aaent; blandt de Usthybige skulle I sidde.“ Ved disse
Ord fatte Franskmændene freidigt Mod (s'esbaldissent): Alle
raabe: „Monjoie!“ (B. 30—88, Str. CXII—CXIV.)

Nu fælder Elimorins, En af dem, der havde givet
Guenelun Gaver, Engeler af Gascoigne. Det er den Første
af de tolv Bønninger, der falder. Oliver hævnner ham og
nedhugger derefter selv Arabere i Træk. „Bred er min Ben!“
siger Roland. „Kof gjør han, hvorfor man skal nævne ham
sammen med mig. For slige Hug har Karl os beskjerere.“
Men Mandefalbet vender sig nu mod de Franske, stjndt
ingen Høvding falder uhævnet og bl. A. en af de veldigste
hedenste Helte, Grandonie af Cappadocien, falder, kløvet ned
i Sabelen af Roland, hvorved de Franske raabe: „Godt
slaaer vor Bærner!“ „Striden er mærkelig,“ hebdet det;...

„stort Mandtab var at stue, saamange Døde, Saarede og Blødende ligge ovenpaa hverandre, paa Ryggen og paa Ansigtet. . . . Franskmændene hugge med Kraft og Brede, knække saamangen Arm, Side og Rygrad, slænge Brynier og Klæder ind til det levende Kjøb. Paa det grønne Græs rinder det klare Blod. O store Land! Mahomet forbande dig! Alle Folkeslag overgaaer du i Tapperhed.“ Roland, Oliver og Turpin sætte altid nyt Liv i Franskmændene, der altid paanøgte fat, indtil Hedningerne ere fordrevne; men da ere ogsaa alle franske Riddersmænd faldne paa Trebsindsthye nær. (V. 89—233, Str. CXV—CXXV.)

Roland seer det store Mandefald og siger: „Åh, Konge, min Ven! Hvi er du her ikke! Oliver, min Broder, hvorledes skulle vi sende dem Tiden der fra os?“ „Det veed jeg ikke,“ svarer Oliver. „Før døe, før nogen Skam skal siges os paa!“ „Sag vil blæse i Olifanten,“ siger Roland; „hører Karl det i Pasfet, lover jeg dig for, de Franske ville vende om.“ „Det vilde være en stor Skam,“ svarer Oliver, gjentagende Rolands Ord fra Samtalen før Slaget; „al din Slægt vilde høre ilde derfor al deres Livstid. Da jeg raadede dig dertil, gjorde du det ikke: nu skal du ikke gjøre det med mit Minde. Blæser du, da er det ikke modig handlet.“ Atter taler Roland om at blæse i Hornet og atter spotter Oliver ham og tilføjer: „Ved mit Skæg! Seer jeg igjen min fagre Søster Alde, aldrig skal du komme til at ligge i hendes Arm.“ „Hvi er du vred paa mig?“ siger Roland, og hiin svarer roligere: „Ven! Din er Skylden; thi Heltmod med Forstand er Gæt, et Andet er Fremfusenhed (folie). . . . Nu ere de Franske faldne for din Raadheds Skyld. Aldrig vil Karl faae nogen Gavn af os mere. Havde du hørt efter, hvad jeg sagde, vilde min Herre være kommen, og vi havde vundet Slaget og fanget eller fældet Marfil. Din Tapperhed, Roland! er bleven vor Ulykke. I ville falde her og Frankrig bestømmes derved. Nu savne vi vore trofaste Vaabenbrødre. Og vi To

ville faae en tung Afsted at tage før Aften." Turpin seer dem fives. Han iler til og raader Roland til at blæse, ikke for at faae Hjælp — det er nu for silbe —, men for at deres Landsmænd kunne hævne og begrave dem christeligt. Roland sætter Hornet fast for Munden og blæser. Høie ere Fjeldene og stærk hans Røst. Tredive store Mile gjenthyder den mellem Fjeldene. Karl den Store siger: „Vore Følk have Slag." Guenelun svarer: „Sagde det en Anden, vilde det tykkes mig en stor Løgn." Roland blæser med Anstren- gelse og Pine. Det klare Blod staaer ham ud af Munden og Hjernen sprænges ud af hans Tinding. Karl hører Lyden; Naimes hører den, de Franske lytte. „Det er Rolands Horn," siger Keiseren; „var han ikke i Strid, blæste han ikke." Guenelun svarer: „Ei er der Strid. I er gammel og hvid- haaret. Naar I taler saa, ligner I et Varn. I kjender jo fuldtvel Rolands Raadhed. For en eneste Hares Skyld gaacr han gjerne og blæser hele Dagen: nu gaaer han og brouter for sine Bævnings. Rid derfor til! Hvorfor standse? Der er langt frem til det store Land." Rolands Mund er blodig, Hjernen er trængt ud af hans Tinding. Han blæser med Møje og Smerte. Karl hører det; det naaer de Franskes Øren. „Dette Horn har et langt Veir" (haleine), siger Karl. Naimes svarer: „En Hærmand er i Fare. Der er Strid. Det jeg troer, vil den, der har forraadt dem, holde det stjult for Eder. Rustet Eder og lader Krigsraadet lyde og kom Eders ædle Huuskarletrop (maisnee gente) til Hjælp. I hører vel, at Roland er i Nød." Keiseren lader blæse. Franskmændene ruste sig og ride afsted fulde af Belymring. „Træffe vi Roland levende," sige de til hverandre, medens de ile gennem Snevringerne, „da skulle vi hugge vældigt i Forening med ham." Men Guenelun lader Karl binde paa et Lastdyr af sine Røffensvende. — Høie ere Fjeldene, dybe ere Dalene, de mørke, hvor Elve bruse. For og bag sfingre Lurerne til Svar paa Olifan. Hvad nytter det? Keiseren

riber saare harmfuld. Over hans Brynie ligger hans hvide Skæg. Af, Roland havde kun tredfindsthye Vaabenbrødre tilbage. (B. 254—413, Str. CXXVI—CXXXVII).

Roland seer sig op over Bjerge og Vasser. Saa mange Franskmænd seer han ligge døde. Som høvst Ribder (en chevalier gentill) begræder han dem, ønster dem Guds Naade og Hvile i Paradis blandt hellige Blomster. „Franske Hærmænd!“ slutter han; „For min Skyld seer jeg Eder døde. Nu kan jeg ikke længer vogte eller værges Jer. Gud hjælpe Eder, som aldrig lyver! Oliver, min Broder, dig maa jeg ikke svigte. Af Sorg vil jeg døe, hvis Ingen slaaer mig ihjel. Herre, min Vaabenfælle, lad os atter gaae i Striden!“ Roland er vendt tilbage til Rampen. Han fælder en Hedning, Falbrun, og fire og thye Mænd af de Bedste. Som Hjorte for Hundene flye Hedningerne for Roland, og Turpin udbræder opmuntrende: „Det var velgjort. Slig Rasthed sømmer sig en Ribder, der har Vaaben i Haand og sidder paa en god Hest. I Strid skal man være stærk og stolt. Ellers er man ikke fire Penninge værd og maa hellere være Klostermunk og bede Dag ud og Dag ind for vore Synder.“ De Franske anfalte paany. Marsil tager selv Deel i Slaget. Han fælder Bevon, Yvon og Yvorie og Gerard af Rosillon. Roland er nær. „Gud forbømme dig!“ raaber han, „saa stor Spee som du volder mig ved at dræbe mine Vaabenfæller. Et Hug skal du faae til Gjengjæld, inden vi skilles. I dag skal du faae at vide, hvad mit Sværd hedder.“ Og „paa Hærmænds Viis“ (en guise de baron) hugger han til ham, saa han afhugger hans ene Haand og Hovedet af hans Søn Turfaleu. Hedningerne raabe: „Hjælp, Mahomet, vor Gud! Og hævn os paa Karl, som har bragt disse Afstum til vort Land, der ei ville flye, om det end gjælder Livet. Lad os da flygte!“ raabe de til hverandre, og hundrede Tusinder ile fra Rampen. (B. 414—475, Str. CXXXVIII—CXL).

Hvad nytter det, at Marfil er borte? Hans Onkel Marganices er bleven tilbage, Herskeren over Æthiopien, det forbømte Land, og Blaamændene (la neire genz) med de brede Næser og lange Øren, der ere sortere end Blæk og intet andet Hvidt have paa sig end Tænderne. „Her,“ siger Roland, „ville vi komme til at lide vor Martyrdom. Vænge have vi ikke tilbage at leve. Men Skam faae den, der ikke sælger sit Liv dyrt. . . Lad os ei bestemme det hulde Franfrig. Naar Karl kommer, skal han see sliig Skik paa Saracenerne („Des Sarrazins verrat tel discipline“), for Hver af os skal han finde femten Døde af dem. Da vil han velsigne os.“ Og saa Oliver raaber: „Skam faae den, der kommer sidst!“ og endnu gjøre de Franske et Anfald. Da angriber Marganices Oliver bagfra. Landsen gaaer igjennem hans Halsbjærg og Ryg og ud igjennem Brystet. „Et forsvarlighg Hug har du faaet,“ raaber Hedningen. „I en ond Stund lod Karl Eder tilbage ved Passet. Skam har han voldet os; men nu skal han ikke rose sig deraf; thi i dig har jeg hævnnet os Alle.“ Oliver føler at han har faaet Banesaar. Med Haltecler hugger han Marganices paa hans Guldhjælm, saa Edelstenene flyve af den, og kløver hans Hoved til Tænderne. „Hedning!“ siger han. „Vee dig! Siig nu ei, at Karl har tabt her. Hverken for Viv eller Frue i dit Land skal du rose dig af, at du har røvet mig for en Penningss Værd.“ Oliver føler, at han har faaet Banesaar. Han brøder ind i Trængslen og hugger som en Helt („cume ber“). Landsestager splintrer han og buklede Skjolde og kløver Ridderes Hænder, Fødder, Sabler og Siber, alt imens han raaber: „Monjoie!“ Karls Krigsraab vil han ret ingensinde glemme. Til Roland raaber han: „Herre, min Broder! Kom hid til mig! I dag ville vi blive ffilte med stor Smerte.“ Af Sorg daaner Roland paa Hesten, da han stuer Oliver i det blege Aasyn og seer Blodbraaberne, der falde til Jorden. Men Oliver er blændet af Blodtab og hugger til Roland, saa han kløver hans Hjælm

dog uden at ramme hans Hoved. Da seer Roland paa ham og siger saare kjærligt og blidt: „Herre, min Ven! Gjorde du det med Billie? Det er jo Roland, som altid elskede dig saa høit. Paa ingen Viis har du udæstet mig.“ — „Nu hører jeg dig tale; jeg seer dig ikke: Gud see i Naade til dig! Jeg har slaaet dig — tilgiv mig!“ siger Oliver, og Roland svarer: „Jeg tilgiver dig her og for Gud.“ Ved disse Ord favne de hinanden; saa kjærligen stilles de. Oliver mærker, at Døden vil tage ham. Hans Dine vende sig i hans Hoved. Syn og Hørelse forgaae ham. Han stiger ned og lægger sig paa Jorden.

„Hefstigt og høit al sin Synn han bekjender,
Strækker mod Sky sine foldede Hænder,
Beber til Gud, at Paradis ham stænkes,
Signer Kong Karl, det hulde Frankrigs Sletter,
Roland især, sin kjære Vaabensfælle.
Hjertets Slag døer, og ned ham synker Hjelmen,
Rangs hen ad Jord sig hans Legem henstrækker.
Død Greven er; ei længer her han dvæler.
Roland med Sorg og Harm for Helten græder.
Meer sorgfuld Mand paa Jorden aldrig stæbtes.“

„Herre, min Ven!“ siger han, „saa ilde Udfald fik din Tap-
perhed. Sammen have vi været Aar og Dage og aldrig
voldte vi hinanden Meen. Siden du er død, er det mig en
Smerte, at jeg lever. Og han daaner paa Hesten; kun Stig-
bøilerne holde ham. (V. 476—597, Str. CXLI—CXLIX).

Alle Franskmænd ere nu faldne undtagen Roland, Turpin
og Gualter „del Hums“, der er kommen tilbage fra sit
Speidertog, hvor han har stridt mandigen, men mistet alle
sine Mænd. Han kalder paa Roland — „Det er den
Gualter,“ siger han blandt Andet, „som overvandt Maelsgut,
Søster søn til Droon, den Gamle, den Graa,“ —; han
har et Spyd i Livet. Roland hører det og styrter sig vild

(maltalentif) af Sorg ind i Brimlen. Hedningerne vige tilbage og omringe i Graastand de tre Helte, paa hvilke de sthyde Sphb, Pile, Dolke og alle Slags Rastevaaben. Gualter falder strax og Turpin faaer fire Sphb igjennem Kroppen. Han segner; men, da Roland iler til, springer han op med de Ord: „Jeg er ikke overvunden. En god Kriger bliver aldrig taget levende,“ og med sit Sværd, Almace, hugger han saa vældigt om sig, at der ifølge Sagaen og Helten St. Gilies Vidnesbyrd, der selv havde seet Valplabfen, laae fire hundrede Døde og Saarede omkring ham. (B. 598—661, Str. CL—CLIII).

Roland strider med stor Ære (gentement); men han lider stærkt af Hede og hans Hoved værker, siden Tindingen sprængtes. Han blæser i Hornet; men det lyder nu svagt. Reiseren standser ved at høre det, lader blæse i tusinde Lurer, saa Bjerge og Dale give Gjenlyd, og jager videre. Hedningerne høre Lurerne og „holde det ikke for nogen Spøg.“ Med stor Hidsighed anfalte de paany Roland og Turpin. Men Roland gjør sig, da han seer dem komme, „saa stærk og stolt og forvoven (?—„maneviz“), at han sporer sin Hest ind i den tætteste Brimmel og river Alt overende. Opmuntrende tilraabe han og Turpin hinanden, at nu kommer Karl tilbage. Roland vil blive holdende hos Turpin, hvis Hest er falden: „Endnu skulle vi møde Hedningernes Anfald. De bedste Hug giver Durendal!“ Hedningerne sthyde atter fortviolet paa dem; de fælde Rolands Hest og fordærve hans Stjold og Brynie, men saare ham ikke; da først flygte de. (B. 662—726, Str. CLIV—CLVIII).

Roland kan ikke forfølge dem. Han giver sig til at hjælpe Turpin. Han løser hans Hælm og Halsbjörg og river hans Rjortel itu, med hvilken han forbinder hans Saar. Derpaa tager han ham blideligt i sine Arme og sætter ham paa det grønne Græs. Han beder ham om Forlov til at samle de Faldne og bringe ham dem. „Gaa og kom igjen!“

figer Bispen: „Denne Valplads er Eders, Gud stee Tak! og min.“ Roland gaaer over Valpladsen, søger i Dal og paa Bakke og finder sine faldne Kampfæller, hvilke han lægger paa Kæb foran Bispen, der grædende velsigner dem: „Ild gif det Eder, Herrer! Gud, den Almægtige, være med Eders Sjæle og lade dem hvile i Paradis blandt hellige Blomster. Min Død bliver mig saa kvalfuld: aldrig skal jeg gjensee den mægtige Keiser.“ Roland har fundet Oliver. Han lægger ham paa hans Skjold foran Erkebispen, der giver ham Afslad, hvorpaa Roland paant udbryder i Klage over sin Ven: „Fagre Baabenfælle Oliver! I var Søn af den tappre Hertug Rainer, som raabte for Grændselandet indtil Runersdalen. Til at splintre Landsfer og bryde Skjolde, til at overvinde og forfærde de Hovmodige, til at give gjæve Mænd gode Raad var aldrig bedre Ridder paa Jord.“ Saa stærkt griber Sorgen ham, at han daaner. Erkebispen tager Olifanen og vil gaae til den Elv, som løber midt igjennem Roncevals, for at hente Vand til ham. Vakkende, med smaa Skridt gaaer han, men er ikke kommen saa langt som en Agers Længde, før han segner. Da Roland kommer til sig selv, seer han sig om efter Erkebispen, der liggende strifter sin Synd, rækker de foldebe Hænder mod Himlen og beder til Gud, at Paradis maa undes ham. Derpaa dør han. Roland gaaer hen til ham, folder hans Hænder over Brystet og klager over ham efter sit Lands Skik. „Ak, du Edle! Ridder af god Byrd! Nu bryder jeg dig den himmelske Herre i Bold. Aldrig bliver Nogen mere redebon til at tjene ham. Siden Apostlene var ei sliq Prophet til at holde ved Troen og vinde Menneffer. Være derfor din Sjæl frelst fra det Onde og Paradisets Port dig aabnet.“ (B. 727—820, Str. CLIX—CLXIV).

Roland mærker, at Døden stunder til. Han tager Olifanen i den ene Haand og Durendal i den anden, gaaer op paa en Høi, som vender mod Spanien, hvor fire Marmor-

blotte ligge, og lægger sig i Græsset under et skjønt Træ. En Saracen, der har ligget blandt de Andre, forstilt død, har hele Tiden holdt Die med ham. Han troer, at Roland er død, og vil tage Durendal. Roland mærker det, aabner Diet og siger: „Saavidt jeg troer, er du ikke af Bore,“ hvorpaa han slaaer Hedningen i Hovedet med Hornet, saa at hans Dine knuses og Edelfstenene flybe af Hornet. Derpaa tager han Durendal og hugger i en brun Steen, der ligger foran ham. Li Hug gjør han. Staalet hviner derved, men Eggen hverken bøies eller brydes. „Hjælp, hellige Marie!“ siger han. „Af, min gode Durendal! Saa ilde er det gaaet med dig. Skjøndt jeg ikke mere skal have Gavn af dig, gjør det mig ikke mindre ondt. Saamangt Slag har jeg vundet med dig, erobret saamange Lande, for hvilke Karl raader, med det graa Skæg. Gid Ingen eie dig, som flyer for Fjenden! En faare god Kriger har længe ført dig; aldrig findes hans Mage i Frankrig, det mægtige.“ Atter hugger han i en Steen af Sardonhy; Klingen hviner, men hverken brydes eller hakkes. Klagen siges Roland: „Af, Durendal! Hvor skinnende est du og blank! Mod Solen lysner og blinker du. Karl var i Moriane-Dal, da Gud sendte dig ham fra Himlen ved en Engel, for at han skulde give dig til en mægtig Høvding. Da gjorde han mig dermed, den æble Konge, den Store. Jeg vandt ham med det Normandie og Bretagne; jeg vandt ham Poitou og Maine; jeg vandt ham Bourgogne og Lothringen; jeg vandt ham Provence og Aquitanien, og Lombardiet og hele Romerlandet; jeg vandt ham dermed Baiern og Flandern og Alemannien og hele Apulien, Constantinopel, der gif ham til Haande, og Sarland, som han nu hersker over; jeg vandt ham dermed Skotland, Wales, Island og England, som er blevet hans Krongods (que il teneit sa cambre); jeg vandt dermed saamange Lande, som Karl raader for, med det hvide Skæg. For dette Sværds Skjld har jeg Kummer og Smerte. Før vil jeg døe, før det

skal komme i Hedningebold. Gud vor Herre og Fader frie Frankrig fra den Skændsel!" — Atter hugger Roland i en fort Steen (perre bise), vælbigere, end man kan sige. Sværdet hviner, men hverken sløves eller brydes; det springer tilbage i Beiret. Da Greven seer, at han ikke kan bryde det, klager han meget blidt ved sig selv: „Åt, Durendal! Hvor er du stjern og hellig! I det gylbne Fæste er der Reliquier nok: St. Peters Tand og af St. Basilii Blod og min Herre St. Denis' Haar og af den hellige Marias Kjortel. Det bør sig ikke, at Hedninger besidde dig; kun Christne bør du tjene. Gid Ingen eie dig, som gjør Feigheds Gjerning. Store Lande har jeg vundet med dig, som Karl raader for, med det blomsterhvide Skæg, og hvorved Keiseren er stærk og mægtig." (B. 821—916, Str. CLXV—CLXX).

Roland føler, at Døden vil tage ham og at den kryber nedad fra Hovedet til hans Hjerte. Han sthynder sig hen under en Pinie og lægger sig paa Græsset, med Ansigtet vendt imod Spanien: dette gjør han, for at Karl og al hans Adel skal sige: „den ædle Helt er død med Seir." Endelig begynder han at skrifte sine Synder og bede Gud om Naade, hvorpaa hans Endeligt stildres i følgende Strophe, der sammenfatter og videre udfører det i de to foregaaende Stropher Fortalte:

„Ligger da strakt under en Pinie Ræmpen;
 Ansigtet ud imod Spanien han vender.
 Meget og Mangt han mindes og betænker, —
 Alt hvad i Strid han erobred med Væ,
 Frankrig især, det hulde, og hans Frænder,
 Og Karl den Store, som fødte ham, hans Herre,
 Sukke han maa og Taarer maa han sælde.
 Derfor dog ei sin egen Sag han glemmer:
 Dmhyg i Vøn al sin Synd han bekjender:
 „Fader og Gud, du sanddru Løgnens Fjende!

Du som af Grav St. Lazarus har vækket —
 Daniel du og af Løvefulen frelst —
 Frels nu min Sjæl, naar i Farer jeg stædes,
 At mit Livs Gyn ei skal mig overvælde!"
 Derpaa han Gud sin høire Håndste rækker,
 St. Gabriel ham tager den af Hænde.
 Ned paa hans Arm tungt hans Hoved sig sænker;
 Fromt i sin Død han folder sine Hænder
 Gud en Cherub fra sin Himmel ham sender
 Og St. Michel, han som i Nøden hjælper;
 Sammen med dem St. Gabriel nedsvæver:
 Grevens Sjæl bort til Paradis de bære."

(B. 917—958, Str. CLXXI—CLXXXIII).

(Fjerde Sang.)

Karl kommer til Ronceval. Der findes ei Wei eller Sti, ei en Aen eller Jodsbred Jord, som ei er dækket med Franskmænd eller Hedninger. Karl raaber: „Hvor est du, min tappre Søster søn? Hvor er Erkebispens og Greve Oliver? Hvor er Gerin og hans Baabenbroder Gerers? Hvor er Hertug Otes og Ræmpen Berengers? Ivo og Ivorie, som vare mig saa fjære? Hvad er der blevet af Engeler af Gasconne? Samson Hertug og Anseis, den Helt? Hvor er Gerard af Rusfillun, den Gamle? De tolv Jævnninger, som jeg havde ladet tilbage her?" Hvad hjælper det: Ingen svarer! „Gud!" siger Kongen, „hvor grueligt, at jeg dog ikke var her, da Dyffen begyndte!" Han river sit Skæg, som en Mand, der græmmer sig. Der ved græde Hærmænd og Ridder; til Jorden segne tyve Tusinde. Hertug Naimes føler stor Gnk derved. Men han er brav nok til at tvinge Sorgen. Han viser Reiseren Støvsken to Mile borte. „Gud!" siger Reiseren; „ere de alt komne saa langt?" Han befaler nogle af sine Høddinger at holde Vagt over Valen, saa at hverken Dyr eller Menneſter

komme til de Døde, indtil han med Guds Hjælp kommer tilbage. Dernæst sætte Franskmændene efter Hedningerne. Da Aftenen stunder til, stiger Kongen af Hesten paa en Eng og knæler og beder til Gud, at han vil standse Solen for ham, saa Natten tøver og Dagen varer ved. En Engel stiger ned til ham og byder ham ride: „Lys skal du ikke mangle. Frankrigs Blomst er tabt, Gud veed det! Men du kan tage Hævn paa hiint syndefulde Folk.“ Miraklet steer. De Franske naae Hedningerne og sælde Mange; Resten drufner i Sebre (Ebros), da de vilde svømme over. Karl takker Gud. Solen er gaaet ned. Han byder Hæren hvile. „Det er for sild at vende tilbage til Renceval, og vore Heste ere trætte. Tager Sadler og Hovedtøi af dem og lad dem vederkvæge sig paa Engene her.“ Det steer. De Franske ligge fuldt rustede. Ogsaa Karl hviler med sit Sphd ved Hovedet, med sin blanke Brynie paa, Hjælm paa Hovedet og Sværdet „Joioise“ ved Siden. Klar er Natten og Maanen skinner. Karl ligger sorgfuld ved Tanken om de Faldne; han kan ikke hæmme sine Taarer. Tilslidst falder han dog i Søvn af Mødighed. Hele Egnen over slumre de Franske. Selv Hestene ere saa udmattede, at de græsse liggende. Karl har stærke Drømme: Uveir og Torden hører han og seer Ild fra Himlen falde ned paa hans Hær; vilde Dyr ville æde hans Krigere, som bange raabe om Hjælp; han selv bliver angrebet af en frygtelig Løve. Et andet Syn gjentager den tidligere Drøm om de vilde Dyrs Kamp i Nachen. Men Karl sover til den lyse Morgen. (B. 1—173, Str. CLXXIV—CLXXXII).

Marfil er vendt tilbage til Saragossa. Han har kastet sig paa Græsset i sin Have, daannde af Blodtab. Bramimunde jamrer og Hedningerne forbande deres Guder, rive Scepter og Krone af Apollin, hænge ham op paa en Pille og træde ham med Fødder, tage Gældssteensprydelserne af Tervagan og kaste Mahomet i en Grøt, hvor Svin og Hunde gnave og besuble ham. Marfil lader sig bære op i sit hvælvede,

brogetmalede Kammer. Bramimunde jamrer og paafalder „Amiralens“ Hjælp. „Amiralen er en Uøling, hvis han ikke strider med disse forvovne Folk, der ere saa vilde, at de ikke agte deres eget Liv. Keiser Karl, den slæggede er en saare bristig Kriger, saa at han aldrig vil flygte fra Slag. Det er en stor Harm, at der Ingen er, som vil slaae ham ihjel.“ (B. 174—212, Str. CLXXXIII—CLXXXIV).

Keiser Karl har været med al sin Magt i Spanien i syv Aar. I det første Aar har alt Marfil sendt Bud til Valigant af Babylon, Amiralen fra gammel Tid, fra Tiden før Virgil og Homer. Saa fjernt boer han, det har været længe. Han har samlet Folk fra fyrgethyde Niger og ladet sine store Dromunder, Snekker og Baade, Galleier og Skuder gjøre rede. I Mai ere de seilede afsted. Nat og Dag fare de. Master og Ræer ere forshneede med Rygter; der staaer et Eys derfra, saa Havet glimrer i den sorte Nat og Landene oplyses. De fare til Sebres Munding og op ad Floden til Saragossa. Valigant stiger i Land. Sytten Konger ere omkring ham. Under et Laurbærtræ paa en Mark tager han Sæde i en Rænestol af Elfenbeen. „Hører mig, tappre Riddermænd!“ siger han. „Kong Karl, de Franskes Keiser, maa ikke spise, uden naar jeg befaler det. Over hele Spanien har han bekriget mig. I det hulde Frankrig vil jeg søge ham, og ikke helme, saa længe jeg lever, før han er død eller fangen.“ Med sin høire Handske slaaer han sig paa Knæet. Hans Mænd bisalde hans Tale, og han sender Clarisan og Clarien til Marfil med det Budskab, at han er kommen for at hjælpe ham, men at Marfil først skal erkjende ham for sin Lehnsherre. Da vil han drage til Frankrig og angribe Karl: „falder han mig ikke tilføde og forlader de Christnes Tro, vil jeg rive ham Kronen af Hovedet.“ Sendebudene gaae til Byen, hvor de finde Folket i stort Oprør og med Klageraab forsamlet omkring Paladset. De blive førte for Kongen, hvem de bringe deres Herres Hilsen. Bramimunde modtager dem

strax med store Jammerraab. „Hele Spanien,” ender hun, „vil Karl faae i sin Vold. Hvad skal der da blive af mig sorgfulde Stakket? Al. hvi har jeg Ingen til at bræbe mig?” Dubene fremsætte deres Grinde og omtale Valigants Hensigt at angribe Frankrig. Atter afbryder Bramimunde dem. „Dib behøver han ei at gaae. Franterne kunne I træffe nærmere. I dette Land have de været i syv Aar. Reiseren er en Helt og stridslysten. Før vil han bese end rømme Marken. Ingen Konge under Himlen agter han for saa Meget som et Varn. Karl ræddes ei for noget levende Menneske.” Marsil thøser paa hende og lover Sendebudene i Alt at føie sig efter Amiralens Begæring, samt giver dem Røglerne til Saragosfa, hvilke de bringe deres Herre med en Beretning om Nederlaget i Ronceval. Valigant er nærved at briske af Harmen; men da han hører, at de Franske ere nær, springer han glad op og siger: „Hærmænd, tøver ei! Ud af Skibene og tilhest og afsted! Flyer ei Karl den Store, den Gamle, skal Marsil blive hævnnet i Dag. For hans høire Haand skal jeg give ham Karls Hoved.” Hæren udstibes, og imidlertid rider Valigant med stort Følge til Saragosfa. Bramimunde iler ham jamrende imøde og falder ned for ham. Han løfter hende op og følger med hende til Kongen. Marsil reiser sig med to saracenske Herrer's Hjælp, saa at han sidder op, tager sin Håndstæ i sin venstre Haand og overgiver med den alle sine Bænder til Valigant, der siger: „Jeg kan ikke tale længe med Eder. Jeg veed, at Karl venter mig. Dog tager jeg mod Håndstæen.” Han græder, idet han af Medhønt vender sig om, forlader Slottet og sthynder sig til Hæren, der alt er i Bevægelse, og hvor de Forreste opmuntre hverandre med Raabene: „Kommer, Hedninger! Alt slybe de Franske.” (B. 213—449, Str. CLXXXV—CXCIX).

Tidlig om Morgenens er Karl brudt op til Ronceval. Paa de lange Veie see de det store Mandefald. Karl byder

sine Mænd at holde sig tilbage. Han mindes, at Roland engang har sagt, at, hvis han skulde falde i fremmed Land, vilde han ligge foran sine Folk og sine Ævninger med Ansigtet vendt mod Fjendernes Land. Karl rider foran de Andre op paa en Vasse. Han finder Græs og Blomster røde af vore Hærmænds Blod. Under et Træ kjender han Mærkerne af Rolands Hug i tre Stene. Paa Græsset seer han sin Søstersøn ligge. Han springer af Hesten, saare vaandefuld, løber hen til ham og segner ned over ham, omfavnende ham. Raimes tilligemed Acelin, Gefrei af Anjou og dennes Broder Thierry¹⁾ komme til og reise ham op. Han sruer mod Jorden, hvor hans Søstersøn ligger; han giver sig til at beklage ham med stor Omhed:

„Roland, min Ven! Dig Gud barmhjertig være!
 Albrig man saae sliq en Ridder i Verden
 Til store Slag at ordne og fuldende
 Nu er det stærkt paa Hældning med min Hæder.”
 Karl segner om, hannem svigte hans Kræfter! *Ho!*

Karl sig igjen af sin Daanelse kommer!
 Fire Hærmænd ved Hænderne ham holde.
 Seer han paa Jord sin Frændes Lig, det kolde,
 Vlegt, uden Lød, skjøndt ingensteder saaret;
 Diet er slukt og dødt af tykke Taager.
 Over ham Karl af kjærlig Trostlab raaber:
 „Roland, min Ven! Hvile din Sjæl i Blomster
 I Paradis, hvor Guds Hellige straalet!
 I en ond Stund, Herre, du hid mon komme!
 Nu vil hver Dag vorde mig fuld af Vaande!
 At, hvor min Kraft er sunken og min Stoltthed!

¹⁾ Texten har „Henri“, hvilket imidlertid beroer paa en Feiltagelse.

Hvo holder nu min Magt og Hæder oppe?
 Ei har paa Jord jeg en Ven meer tilovers.
 Frænder jeg har, — saa tapper Ingen vorder."
 I fulde Dag udred han sine Loffer.
 Al Frankrigs Hær leed derved Sorg og Vaande.
 Ingen der var, han græd jo bittre Taarer.

„Roland, min Ven! Hjem til Frankrig jeg drager:
 Er i Polin, i min Kongsgaard jeg atter,
 Komme man vil vidt fra fremmede Lande,
 Spørge mig ad: Hvor er Ræmpen den tappre?
 Svare jeg vil: Han er falden i Spanien!
 Siden med Sorg mit Rige tage Vare.
 Hver Dag, mon gaae, jeg græde vil og klage.

Roland, min Ven! Du raste sagre Yngling!
 Sidder igjen jeg hift i Aig, det stjerne.
 Komme man vil, om Tiden der mig spørge.
 Store man skal, og onde faae at høre:
 Min Søstersøn er død, min Vældes Støtte.
 Sagernes Folk vil da flux sig oprøre,
 Ungar, Bulgar, alle Folk, som mig løde.
 Rom, Pulialand, Valerne Opstand gjøre,
 Afrika med og Califernes Sønner.
 Bøge vil da min Befymring, min Møde.
 Hvo skal min Hær da saa vældigen føre?
 Død er jo han, som vi pleied at følge.
 Frankrig, du hulde, at hvor er du lagt ødel
 Slig er min Sorg, at heden jeg mig ønster."
 Sit hvide Skæg at rive han begynder,
 I fulde Dag sine Haar han udrykker.
 Al Frankrigs Hær af Sorg til Jorden synker.

„Roland, min Ven! Dig Herren naadig være!
 Unde din Sjæl i Paradiset Sæde.
 Han, som dig vog, har alt Frankrig fordærvet.
 Slig er min Sorg, at Døden jeg begærer,
 Siden for mig mine Huuskarle dræbtes.
 Det gibe Gud, Mariæ Søn, vor Herre,
 At end idag, før jeg har naaet Sizaire,
 Sjælen maa alt være stilt fra mit Legem
 Og stiftet hift mellem hine til Sæde,
 Medens mit Kjøb hos dem i Jorden lægges!“
 Grædende høit, han river sig i Skægget.
 Siger da Raimes: „Svart er Karl nu bevæget!“

Gefrei af Anjou opfordrer Karl til at lade Eigene sammen-
 søge og begrave. „Lad da dit Horn give Tegnet!“ siger Karl.
 De Franste samle de Døde i en Dynge; de tilstedeværende
 Præster og Munkte udtale Syndsforlabelsen over dem, og de
 blive dækkede til med Jord. Derpaa gaae de Franste fra dem.
 „Hvad Andet skulde de vel gjøre?“ Men Rolands, Oliver's
 og Turpins Legemer lader Karl aabne; Hjerterne blive udtagne,
 hyllede i Pels og lagte i Marmorkister, der sættes paa Vogne,
 dækkede med fiint Klæde. (B. 450—578, Str. CC—CCX.)

Karl vil netop drage bort, da Hedningernes Fortrop
 kommer tilshue. Forud ride to Sendemænd, der hilse Karl fra
 Baligant: „Overmodige Konge! Det er ikke Ret, at du gaaer.
 See, hvor Baligant rider efter dig. Store ere de Hære, han
 fører hid fra Arabien. Idag skulle vi see, hvad Kriger du er.“

Derved Kong Karl stryger sit Skæg med Haanden,
 Kommer i Hu al den Skade, ham voldttes.
 Hele sin Hær betragter han med Stoltthed;
 Dernæst med høi og vældig Røst han raaber:
 „Franste Hærmænd! Saa til Høft og til Vaaben!“

Hurtig tager han sin Brynie paa, spænder sin Hjelme, gjorber sig med Joiuse, som i Glands kappes med Solen, hænger om sin Hals et Skjold fra Biterne; løftende høit sit Spyd, bestiger han sin gode Ganger, Tencendur, og sporer den med flappe Tøiler frem foran Hæren, paaskalbende Gud og hans Apostel i Rom. Alle Franske ruste sig med Lyft. Karl haaber, at Araberne skulle fortryde, at de ere komne; i alt Fald skulle de dyrt betale Rolands Død. Han befaler Rabel og Guineman at bære Rolands Sværd og Horn, samt Naimes og Jozeran af Provence at fylke Hæren. De første to Fylkinger, der danne Fortroppen, bestaae hver af 15000 frankiske Ungersvende af de tappreste; i den første ere Rabel og Guineman, i den anden skulle Naimes og Jozeran være. Den tredje Fylking dannes af 30000 Bairere under Oger Danste; den fjerde af 20000 Alemanner — dem fører Herman Hertug af Thracien; den femte af 20000 Normanner, — „de falde hellere end de give sig, intet Folk under Himlen er vældigere i Strid“ —, under Hertug Richard den Gamle; den sjette af 30000 Bretoner — deres Herre Debun har betroet dem til Greve Revelun, Tædbalt af Reins og Markgreve Otun som Anførere; den syvende af 30000 Hærmænd fra Poitou og Aubergne under Jozeran og Godeselmes; den ottende af Flæminger og Friser, flere end 40000 Riddere, under Rembalt og Hamon af Galicien; den niende af Rothringer og Burgunder, 50000 Riddere, med stærke, kortskaftede Spyd, under Tierris, Hertug af Argonne; den tiende Fylking endelig bestaaer af selve Franker, „100000 af vore bedste Høvdinge, raske, stolte af Mægt og Holdning, haarfagre med hvide Skæg; i deres Halsbjærg og dobbelte Brynner, gjordede med franske og spanske Sværd, med malede Skjolde, stige de til Hest og forbre Kamp med Raabet: „Monjoie!“ Hos dem er Karl den Store. Gefrei af Anjou bærer Driflammen: den havde tilhørt St. Peter og bar da Navn af Romaine, men havde siden faaet Navn af Munjoie. — Keiseren stiger af Hesten, knæler i det grønne Græs, vendt

imod Øst og beder høitideligt til Gud, at han vil give ham sin Naade til at hævne Roland. Dernæst stiger han atter tilhest, medens Naimes og Jozeran holde Stigbøilen for ham, samt tager Skjold og Spyd. Edel er hans Skikkelse, raft og vel voksen, hans Ansigt klart og fuldt af Mod. Han rider skarpt til. Lurerne klinge fra alle Kanter, men stærkest af alle Olifanten, hvorved de Franske græde, da de mindes om Roland. Med Skægget udenpaa Brynien ride de Franske frem fra Bjergegnen med dens Fjælde, Dalbygger, besværlige Paser og Ødeskov ad Spanien til og ud paa en stor Slette, hvor de standse. (B. 579—791, Str. CCXI—CCXXVI.)

Valigant har modtaget sine Sendemænds Bæsteb. Han lader Trommer røre, Trompeter og Basuner klinge. Hedningerne ryste sig, allerførst dog han selv. Hans Brynie er fryndsebræmmet, hans Hjælm af Guld og besat med Edelstene. Ved Siden spænder han sit Sværd, som han, for at efterligne Karls Joiose, kalder „Preciuse“, hvilket Ord hans Hær dernæst har taget til Krigsraab. Stort og bredt er hans Skjold, guldbuklet, med en Rand af Krystal og en Rem af godt stribet Fæld. Han griber sin Landse Maltet, hvis Skæft er svært som en Rølle og hvis Tern er en Mules Læs. Derpaa stiger han til Hest. Før om Lænerne er Helten, slank bygget, bredbrystet og bredskuldret og meget smukt voksen. Stolt er hans Ansigt og Haaret kruset og hvidt som Sommerblomster; ofte er hans Tapperhed sat paa Prøve. „Gud! hvilken Hærmænd, hvis han havde været Christen!“ Han sporer sin Hest tilbøds og sætter over en 50 Fod bred Grøft, hvorved Hedningerne juble. Valigants Søn, Malprimis, udbeder sig at maatte stride med Karl selv, hvilket Valigant tillader ham, idet han opmuntrer ham til at hugge uafslægt ind paa de Franske, og lover ham, hvis han kan tæmme Karls Overmod, Landet fra Cherriant til Val Marchis: Malprimis fik det aldrig at see. Amiralen lader Hærstærkerne fylke. Tredive Hylkinge er der i det Hele, og 15000 Riddere i den mindste. En Mængde

Folkensnavne anføres her, blandt hvilke kunde fremhæves Mændene fra Butentrot, Micenerne, der have Pukler paa Ryggene og store Hoveder paa Puklerne og ere børstede som Svin, Nubiære og Blaamænd, Brunmænd og Slaver, Negre og Thterter (Gros), Tyrker og Persere, Folk fra Ørkenen Occiant, de værste Hedninger, som have Hud som Bær, hvorfor de hverken bære Hjælm eller Halsbjærg, og om hvilke det senere hedder, at de brøle og vrinske, Bøtter fra Malpersien, Hunner og Ungarer, Mænd fra Val Penuse, Argoillerne, der senere siges at glamme som Hunde, og Stægmand fra Dybbalen (barbez de Val Fonde): Frankernes Saga tæller tredive Følger. (B. 742—867, Str. CCXXVI—CCXXXVI, B. 11.)

(Sjette Sang.)

Amiralen er en saare mægtig Mand. Foran sig lader han bære sit Dragebanner og Tervagants og Mahomets Standart og et Billede af Apollin, den Nidding. Klerke ride omkring dem og raabe med høi Røst, at hvo der vil have Hjælp af Guderne, skal tilbede dem med stor Sønderknuselse. Frantsmændene sige: „Snart skulle I døe, I Drog! Ild skal det gaar Eder idag. Vær Du Karls Bærn, vor Gud! Dette skal være en Domsældelse i hans Navn.“ Valigant samler fire af sine vildeste Folkeslag om sig. Hans Banner bærer Amboires af Oluferne. Hedningerne raabe og kalde det Preciuse. Frantsmændene svare med Raabet Monjoie; Reiseren lader Lurerne klinge; høiest lyder Olifanen, og Hedningerne selv maae tilstaae: „Smukt er Karls Folk; en haard og tung Strid ville vi faae.“ Valigant kalder sin Broder Canabeus til sig, viser ham de Frantses Hær, hvorledes deres Stæg ligger over deres Brynier, og siger, at Kampen vil blive haard uden Rige. Han rider frem for Hæren, opmuntrer den, svinger sin Landse og vender Spidsen mod Karl. Ogsaa Karl opmuntrer sin Hær til at følge sig og lader Tencendur gjøre fire vældige Spring

fremad. De Franske sige: „Det er en ægte Kriegerkonge. Rid kun frem, Helt! Ingen af os skal svigte Eder.“ (B. 1—83, Str. CCXXXVI, B. 12, Str. CCXLI.)

Dagen er klar og Solen skinner. Skjønne ere Skarerne og Baabenbrødreneres Flokke store. Fylkingerne stride ordnede frem. Rabel og Guineman sætte afsted med slappe Tøiler. Frankerne følge og Striden begynder. Hver af de to Helte fælber sin Hædning, begge Konger, og tilraabe deres Landsmænd ikke at tøve: „Karl har Ret mod det gudsforægtende Folk, Gud vil idag dømme os imellem.“ Malprimis stormer ind i den franske Hær og hugger ned for Fode; Valigant byder sine Hærmænd at følge ham og staae ham bi. Alt er Jorden besaaet med fløvede Skjolde og skaarne Brynier og det grønne, fine Græs rødt af det strømmende Blod. Atter og atter opmuntrer Amiralen sine Krigere og lover dem ædle og fagre Husfruer, Lehn og Land og Hæder, og de hugge ind af al Magt. Karl tilraaber sine Franskmænd: „Herrer Hærmænd! Jeg har Eder kjære og stoler paa Eder. Saa mange Slag have I vundet for mig, erobret Riger og fordrevet Konger. Vel veed jeg, at jeg skylder Eder Gjengjæld derfor, haade ved at vove mit Liv for Eder og med Guds og Lands. Hævner Eders Sønner, Eders Brødre og Arvinger, som forgangen Aften faldt i Rencesvals: I vide, mod Hædningerne har jeg Ret.“ Franskmændene svare: „Herre, I siger sandt,“ og rasende ile de i Striden. (B. 84—159, Str. CCXLII—CCXLVIII.)

Malprimis gjør stor Skade paa de Franske: Naimes rider imod ham, gjennemborer hans Skjold, splitter hans Halsbjærg og jager ham Landfen med dens sribede Vimpel igjennem Begemet. Canabeus drager sit Sværd og hugger til Naimes, saa at Hjælmen og Bryniehætten fløves, og et dybt Saar i Hovedet nøder den gamle Hertug til at holde sig fast om Hestens Hals; havde Hædningen hugget een Gang til, havde det været ude med ham. Men Karl flyver ham til Hjælp: hans

Sværd fløver Hedningens Skjold og staaer ham i Hjertet. Raimes følger med Reiseren; de Franske stride med stor Hefstighed. (B. 160—201, Str. CCXLIX—CCCLII.)

Amiralen har fældet Guineman, Gebuin og Richard den Gamle af Normandiet og mange Flere. Araber, Occianter, Argoiller og Vaster trænge haard ind paa de Franske, der dog ikke ville vige. Frygteligt er Vaabengnushet, Skriget og Mandefaldet. Valigant lover sine Guder Billeder af Guld. Da kommer hans Trofaste (drut), Gemalfin, og melder ham Sønnens og Broderens Fald; i den Ene af deres Vanemænd har han gientjendt Reiseren. Valigant er tilmode som han skulde dø af Sorg. Han tvivler næsten om Seiren, men trækker sit Stæg udover Brynien, — det var hvidt som Tjørneblomster —; han blæser i sit Horn for at samle sine Folk, og Hedningerne gjøre nu et Anfald saa voldsomt, at de Franske falde i Tusindevis. Dger, Hertug Tierri, Befrei af Anjou og Jozeran ile til Karl, til hvem Dger siger meget heftigt: „I seer, hvorledes Hedningerne dræbe Eders Mænd. Gud forbyde, at I længere skulde bære Krone paa Hovedet, hvis I ikke hærne Eders Stam. Alle storme ind i Kamptummelen, hvor Dger fælber Valigants Bannerfører. Mange Hedninger flye; men Striden vedbliver. Det er blevet Aften. Midt paa Valpladsen mødes Karl og Valigant. De støde hinanden af Sædlerne, drage deres Sværde, og nu begynder den afgjørende Kamp, der „ikke kan endes uden Mands Bane“. Sønner hugges deres Skjolde, Naglerne falde ud, Buflerne strammes, i de blotte Brynier hugge de paa hinanden, saa Gnister flyve af deres Hjelme. Amiralen siger: „Betænk dig dog, Karl! Følg mit Raad og hdmhg dig for mig; dø er min Søn, saavidt jeg veed. Med stor Uret hærjer du mit Land. Bliv nu min Mand: jeg vil gjøre dig til en Troende; bliv min Lehnsmænd herfra til Østerland.“ Karl svarer: „Stor Udselighed synes det mig at handle saa. Fred og Kjærlighed bør ei ydes en Hedning. Tag ved den Lov, som Gud foreskriver os: Christendommens,

og da vil jeg strax være din Ven; dyrk fiden og troe paa den almegetige Konge." Valigant siger: „En daarlig Tale fører du." Derpaa slaae de igjen med deres Sværde paa hinanden. Valigant er meget stærk. Han kløver Karls Hjelm og hugger en Haandsbred Kjød af hans Hoved lige til Venet. Karl vakler. Da aabenbarer Gabriel sig for ham og siger: „Konge, hvad gjør du?" Karl faaer atter Mod ved Synet af Englen. Han hugger Amiralen med „Frankrigs Sværd" og kløver hans Hoved; han raaber: „Monjoie!" til Tegn derpaa. Raimès bringer ham Tencendur, og Hedningerne vende sig og fløe. (B. 202—361, Str. CCLIII—CCLXIV.)

Fra Tinden af et Taarn i Saragossa seer Bramimunde Araberne flygte. „Hjælp, Mahomet!" raaber hun. „Ak! ædle Konge! Vore Folk ere overvundne. Amiralen er dræbt med Spot og Spee." Da Marsil hører det, vender han sig græbende om mod Væggen med bøiet Hoved; af Sorg døer han; for hans Synners Skyld farer hans Sjæl til Djævelen. De Franske komme til Saragossa og bryde Portene; Bramimunde overgiver Stadens Taarne. Det er blevet Nat; men ved Maanens Lys søge de Franske efter i alle Synagoger og „Mahumerier" og sønderbryde Afguds billeder. Karl vil tjene Gud. Visper vie Vandløbene. Hedninger føres til Daab; hvis Nogen modsiges Karl, lader han ham hænge eller brænde eller ihjelslaae; fleer end Hundredetusinde døbes. Kun Dronningen føres ubøbt til Frankrig, hvor Reiseren vil omvende hende med det Gode. Den næste Dag bryde de Franske op for at drage hjem. I Bourdeaux stiller Karl Olifanen paa St. Severins Alter fyldt med Guldstykker; der kunne Pilegrime see den. De Franske gaae over Gironde. I Blaye lader Karl Roland, Oliver, „hans ædle Vaabensælle", og Erkebiskpen lægge i Marmorkister i St. Romani Kirke. Over Bjerger og Dale rider Karl, indtil han kommer til Aachen. Derhen sammenkalder han sine Doms mænd: Vairere, Sager, Lothringer og Friser, Alemanner, Burgunder, Poiteviner, Nor-

manner og Bretoner og de viseste Francker. „Da begynder Gueneluns Proces.“ (B. 362—441, Str. CCLXV—CCLXIX.)

Fra Spanieland er Kongen vendt tilbage,
 Dragen til Ais, sit bedste Bo i Frankrig,
 Sidder igjen i sin Hal, i Paladset.
 Frem for ham ganger Albe, en Vomsfru fager,
 Spørger ham ad: „Hvor er Roland, den Tappre?
 Han som mig svor at tage mig til Mage?“
 Det volder Karl baade Vaande og Sammer;
 Grædende høit, i sit Skæg han sig drager:
 „Ak, Søster kjær! Om en død Mand du taler.
 Fuldgod Erstatning skal jeg sige dig for hannem:
 Gudbig det er, jeg veed nu intet Andet;
 Han er min Søn, skal eie mine Lande.“
 „Ikke sligt Ord jeg fatter¹⁾,“ svarer Albe.
 Forbyde Gud, at efter Rolands Døde
 Levende jeg skalde blive tilbage!“
 Blegnende ned for Keiseren hun falder,
 Og døer paa Stand: Gud hendes Sjæl annamme!
 Frankrigs Hærmænd græde derved og klage.

„Saalebes,” hedder det videre, „endte Albe den fagre sit Liv.“ Kongen troer hun er daanet, løfter hende op og støtter hendes Hoved mod sin Skulder; men da han seer, at hun er død, overgiver han hende til fire Grebefruer; hun bliver bisat i et Nonnekloster og begravet under et Altar med stor Hæder. (B. 442—470, Str. CCLXX—CCLXXI.)

Keiseren er vendt tilbage til Aachen. Guenelun holdes i Lænker, bunden til en Pæl. Keiseren sammenkalder Mænd fra mange Lande; det er en stor Høitidsdag, efter Nøgles Sigende St. Shløvesters. Da begynder Gueneluns Proces. Keiseren lader ham føre for sig. „Herrer Hærmænd!“ siger Kongen.

¹⁾ •Cest mot mei est estrange. •

„Fælder mig nu retfærdig Dom over Guenelun. Han var i Hæren med mig i Spanien. Han berøvede mig tyve Tusinder af mine Franskmænd og min Søstersøn, som I aldrig ville faae at see mere, og Oliver, den gjæbe og høviske; de tolv Tævninger har han sveget for Fordeels Skyld.“ Guenelun svarer: „Være jeg en Ridding, hvis jeg nægter det! Roland forurettede mig for Guds og Guld; derfor har jeg søgt hans Død og Undergang; men et Forræderi erkjender jeg aldeles ikke heri.“ Han udvifler nu videre, hvorledes Roland havde raadt ham Vane ved at dømme ham til at gaae til Marfil, samt hvorledes han havde undsagt ham og hans Vaabensfæller i Karls og Hærmændenes Paahør. „Jeg har hævnnet mig,“ slutter han; „men her er intet Forræderi.“ Frankerne træde sammen for at raadslaae, medens Guenelun af sin Ven og Frænde, Pinabel af Sorence, tager det Løfte, at han skal være hans Forkæmper, hvis Sagen skulde komme til Tvekamp. Af Frygt herfor ville Dommerne ikke fælde nogen Dom. De beslutte at bede Kongen om Tilgivelse for Guenelun. Alle ere enige heri undtagen Tierri, Broder til Gefrei af Anjou. Da Dommerne træde frem for Karl med deres Forbøn, og han mørk og forbitret bøier sit Hoved og erklærer sig for forraadt og forhaanet, reiser Tierri sig og siger: „Edele Herre Konge! Tab ikke saadan Modet. I veed, jeg har tjent Eder længe. For min Vyrds Skyld maa jeg tage mig af en Sag som den nærværende. Hvad Uret end Roland kunde have gjort Guenelun, mens han var i Eders Tjeneste, burde han være fuldkommen sikker. Guenelun er en Drottsviger («sels»), fordi han forraadte ham; for Eder er han meensvoren og har forbrudt sig. Derfor dømmer jeg ham til at hænges og døe og hans Legem at kastes paa en Ild og opbrændes, som en Drottsviger, der har begaaet Drottsvig. Er der nu nogen Frænde af ham, der vil modsig mig, med dette Sværd, hvormed jeg er gjort, vil jeg flux forsvare min Dom.“ Pinabel træder da frem; han er en udmærket Kæmpe. Han erklærer Tierris Dom for

falst og byder ham Kamp. I Kongens Haand lægger han til Pant sin høire Handste. Karl fordrer Vorgen for ham, og tredive Frænder tilbyde sig; de blive satte i Forvaring. Og saa Tierri rækker Karl sin Handste og Kampen forberedes under Oger Danstes Tilshyn. De to Kæmper høre Messe, strifte og faae Afslad og give store Gaver til Klostrene. Derpaa komme de atter for Kongen, ruste sig og drage ud paa en Eng udenfor Byen. Hundrebetusinde Tilskuere følge dem. Først kaste de hinanden af Sæbbelen. Derpaa, da deres Landser og Skjolde ere brudte, hugge de med Sværdene i de blotte Bryn-
nier. Kampen er tvivlsom og de franske Riddere bede Gud om at lade Karls Ret komme for Dagen. „Tierri!“ siger Pinabel. „betænk dig! Jeg vil være din Mand og tjene dig tro, jeg vil give dig Alt hvad jeg eier og har; men slaf Guenelun Naade hos Kongen.“ — „Det tænker jeg aldrig paa,“ svarer Tierri. „En Drottsviger var jeg, hvis jeg tilstod dig dette. Idag skal Gud dømme os imellem.“ Paa sin Side vil nu Tierri overtale Pinabel til at opgive Sagen, men faaer ligeledes Afslag; og Striden begynder igjen. Uden Mandes Bane kan den ikke endes. Pinabel hugger Tierri paa Hjelmen, saa Gnisterne flyve af den og saarer ham i Rinden. Tierri føler Saaret og hugger nu til Pinabel, saa han fløver Hjelmen ned til Næsestærmen og hans Hoved med. Dermed er Kampen endt. Karl gaaer med sine høpperste Høvdinger Tierri imøde, og de føre ham med stor Hæder ind i Byen. Karl sammenkalder sine Grever og Hertuger, og efter deres Dom lader han de tredive Gidsler hænge. Ligeledes samtykke Dommerne i, at Guenelun skal lide en rædsom Død: han bliver bunden til fire Pingske, der jages ud paa en Slette, hvor en Hoppe staaer bunden. Saaledes slides hans Lemmer fra hverandre. „Hvo der sviger Andre, bør ei kunne rose sig deraf.“ (B. 471—711, Str. CCLXXII—CCXCI.)

Karl kalder sine Visper sammen og forkynder dem, at han har en ædel Fange i sin Vold, som har hørt saamange Præ-

bifener, at hun vil være Christen, hvorfor han vil, at de skulle døbe hende. Fornemme Fruer staae Fadder til hende og hun faaer i Daaben Navnet Juliane. Tilfidsst hedder det (B. 722—732, Str. CCXCIII):

Dagen randt hen, Natten er klar og stille.
 Kongen sig alt i sit hvalte Kammer hviler.
 Budskab fra Gud St. Gabriel ham bringer:
 „Karl, udbryd flux Almænding af dit Rige!
 Mandstærk, i Hast til Syrialand du ile;
 Kong Vivien skal du hjælpe i Imphe,
 Staden saa haardt af Hedninger bekriges;
 Stæbte i Nød, raabe paa dig de Christne.“
 Siger han: „Gud! Hvor møjsomt er mig Livet!“
 Grædende høit, sit hvide Skæg han river. —
 Her ender Sagnet, som Turolbi Kvad skilbrer.

II.

Rolandskvadets Oprindelse og historiske Betydning.

1. Sagnets Oprindelse.

Der har ved Betragtningen af Nationernes Heltesagn fornemmelig gjort sig to Hovedbetragtninger gjældende, som, fulgte indtil Yderlighed, betegne de to væsentligste Afveie for den sagnhistoriske Forskning, men som dog begge have deres Berettigelse og hvis Rigtighed neppe lader sig bestemme i Almindelighed, men kun i Forhold til det enkelte Sagn, der undersøges. Den ene Betragtningssmaade, som man kunde kalde den historiske, gaaer ud fra, at der ligger en historisk Virkelighed til Grund for Sagnene i det Hele, saavel som for deres enkelte Personer og Motiver. Den tiltroer den poetiske Phantasie altfor Lidt, kan ikke forestille sig, at, hvor Tidsaanden medførte, at man især glædede sig ved dette eller hiint poetiske Motiv, der kunde Fortællinger, hvori det var Kjernen, meget let opstaae uden nogensomhelst eller dog ved en meget ringe udenfra givne Foranledning, og den leder i sin Yderlighed til de mange Localiseringer af Fortidshelte og Forsøg paa at bestemme deres formeentlig virkelige Levetid, hvortil Videnskabsmændene især i en tidligere Periode vare saa tilbøjelige. Den anden Betragtningssmaade, hvilken man kunde kalde den poetiske, seer bort fra de mulige historiske Foranledninger og Tilfnytningspunkter;

den betragter Heltesagnene som en Phantasieverden for sig selv, der, overført fra Slægt til Slægt igjennem mange Tider, har udviklet sig efter egne Love, og som derfor maa føres tilbage til Folkenes Urtid, langt bagved de virkelige historiske Personer, hvilke man senere har anseet for identiske med Sagnheltene. Den er altsaa tilbøielig til at oversee Virkelighedens Betydning, til at miskjende de store historiske Begivenheders og Personers altid paany befrugtende Indflydelse og til at forverle Forplantelsen af visse poetiske Yndlingsmotiver og Forestillinger med selve Sagnene, der gjerne kunne være opstaaede som Følge af bestemte historiske Begivenheder og meer eller mindre tro gengive disse, fordi de ved at behandles digterisk ere blevne udsmykkede med Motiver, hentebe andetstedsfra.

Det er, som alt antydet, neppe muligt, at afgjøre i Almindelighed, hvilken af de to Opfattelsesmaader, der er den rigtigste, skjøndt den sidst betegnede i Regelen vil vise sig aandfuldere og mere dybsindig end den første. De blive netop eensidige, naar man vil behandle alle Heltesagn udelukkende paa den ene eller den anden Maade. Medens nogle Sagn ubestridelig ere langt ældre end de historiske Momenter, hvori man har søgt deres Oprindelse, saasom Volsunge- og Niflungesagnene, medens andre fornemmelig sthyldes vilkaarlig Opdigtelse i en forholdsvis seen Tid, saaledes som det synes at være Tilfældet med Størstedelen af Arthursagnene, maae atter andre upaatvivlelig ansees for foranledigede ved virkelige historiske Grindringer om de Personer, der ere Heltene i samme, om end under den poetiske Udsmykning andre Sagnpersoner og andetstedsfra hentebe Motiver kunne have blandet sig med det oprindelig af den historiske Virkelighed Givne.

Dette Sidste er vistnok Tilfældet med de ældre og tidligere karolingiske Sagn. Man har ved Undersøgelsen af disse en stor Fordeel fremfor ved de fleste andre Sagnkredse, — navnlig de nyansførte nordiske — tydske og feltiske, for ikke at tale om

de hellenske, — at nemlig de sagnmæssige Fortællinger henføres til en Tidsalder, om hvilken man, i det Mindste for visse Afsnit, har endogsaa meget rigelige og tildeels fuldkommen paalidelige historiske Efterretninger. Karl den Stores Capitularier og de mangfoldige andre fra hans Tid hidrørende Documenter ¹⁾ kaste det klareste Lys over hans Bestræbelser som Regent, hans Stilling til Samtiden og dennes politiske og sociale Tilstande, ligesom han i Eginhard har en paalidelig og tænkfuld Biograph, hvis Annaler desuden naaer frem til og med Aaret 829; og lignende Klosterfrembringelser, blandt hvilke især den saakaldte Astronomes „Rudvig den Frommes Levnet“ indtager en høi Rang, tjene deels til at fuldstændiggjøre Billedet af Karl den Stores Tid, deels til at lede os med nogenlunde Sikkerhed gennem de følgende Aarhundreder.

Ved Siden af denne virkelige Historie gaaer nu den Beretning om de samme Perioder, som indeholdes i Heltebegtene. Den var, saavel for Forfatterne af disse, som for Tilhørerne fuldkommen troværdig. De virkelig historiske Kilder, som senere Tiders Forskninger have fremdraget og benyttet, vare utilgængelige for Folkets store Masse i Middelalderen og navnlig for den Klasse af Folket, som især maatte ønske at kjende og bevare Fortidens store Minder, nemlig den frigerste Adel. Sagnene uddannedes altsaa i Frankrig med samme Frihed, som hos andre Folk, der aldeles ikke havde nogen virkelig Historie i den sagnskabende Tidsalder, og man holdt sig her med samme Tillid til de poetiske Fortællinger ²⁾, Noget, hvorpaa det især

¹⁾ Antallet af hine, der ere af det meest forskjellige Indhold ligesaa virkelig Lovgivning til blotte Notiser, er, ifølge Guizot: „Histoire de la civilisation de France“, II, S. 122, ikke mindre end 1126, af de andre fra Karl og hans Samtidige hidrørende Aftskifter 1145. En mere detailleret, men ufuldstændig Fortegnelse findes hos Barrois: *Éléments Carlovingiens*, S. 129—137. See igrigt den store Samling af Baluze: *Capitularia Caroli Magni*, I—II, Paris, 1677.

²⁾ Jvfr. *Hist. littéraire de la France*, XXII, S. 269 o. f.

er et Mærke, at Digterne, enten de nu vare i god Tro eller ei, stadig forfikkre deres Tilhørere om, at Indholdet af deres Digte er opstrevet i Klosterbøger eller dets Sandhed paa anden Maade godtgjort¹⁾). Medens man derfor var sig bevidst, at de

- ¹⁾ Træffende betegner Jean Bodel i sit store Heltebigt: »Chanson des Saxons» fra omtrent 1200 (see Michels Udgave af 1839, I p. I) den Forfikk, der i saa Henseende efter Samtidens Mening fandt Sted mellem de tre Grupper af episke Emner, naar han siger i Begyndelsen af Digtet:

•Ne sont que trois maters a nul home antandant
De France et de Bretaigne et de Rome la grant.
Et de ces trois matieres n'i a nule semblant:
Li conte de Bretaigne sont si vain et plaisant,
Cil de Rome sont sage et de san (sens) aprenant,
Cil de France de voir chascun jor apparant.

Exemplar paa de omtalte Forfikkinger findes i Mss. i de franske Karolingiske Heltebichte. Samt i Almindelighed hedder det saaledes ofte som i Begyndelsen af Digtet om Aimonsønnerne:

Seigneur, oés chanson de grant nobilité,
Tout est de voire histoire, sans point de fauseté.

(Hist. littéraire de France, XXII, S. 269.)

Et typisk Exempel paa Anførselen af Klosterkrøniker som Rikter findes i Hierabrabidigtet:

•Ce n'est mie mençonge, ançois est veritez;
En tesmoing en treray évesques et abbez,
Clercs, prestres et molnes, évesques ordonnez.
A Saint Denis en France fut le roule trouvez,
Plus de cent cinquante ans a-yl esté celez.

(Michel: Charlemagne, an anglo-norman poem, London, 1836, préf. p. XLVIII), hvormed Forfatteren af det provençalske Hierabrabidigt stemmer, naar han siger om sit Digt, at det er:

•de vera ystoria e say mot a lauzar.

L'estoria fou trobada a Paris sotz l'autar,
Que la trobet us monge, c'om apela Richier
Al mostier St. Denis sotz lo maistre-autier.

(Hierabrab, provençalsk, herausgegeben von J. Besser, Berlin 1829, S. 1, B. 4—7.)

Oiez, seignor, — — — —
Bonne chanson; ainz n'oïstex meillor,
Elle est escripte en la geste Francor.

lange »romans« om Arthurriddene blot udmærkede sig ved at være »vain et plaisant«, medens man i Alexander- og Tro-

hæbder det i Digtet om Auberi af Burgund (Michels Udgave af Rolandskvadet, p. XXXV) og denne almindeligere Betegnelse for den historiske Rilde: »Frankernes Saga« paaberaabes ofte, bl. A. især i Rolandskvadet selv:

Il est escrit en la geste Francor — — —

(III, B. 6, Str. CX, B. 6.)

Gestes Francor XXX escheles i numbrent

(IV, B. 867, Str. CCXXXVI, B. 11.)

anbetssteds nævnes endogsaa en bestemt Krønike, der tillægges et Digt-
vidne:

»Co dist la geste e c'il qui e'l camp fut,

Li ber (Saint) Gilie por qui Deu fait vertuz.»

(III, B. 658, Str. CLIII, B. 13.)

Stundom paaberaabes dog ogsaa lærde og berefste Mænds Fortællinger, saasom i Romanen om Amile og Amis, hvor det hæbder:

»Ce n'est pas fable que dire vos volons,

Ansoix est voirs autresi com sermon;

Car plusor gens à tesmoing traïonz:

Clers et provoires, gens de religion;

Li pèlérin qui à St. Jacques vont

Le sevent bien, se ce est voirs ou non.»

(Michels Udgave af Rolandskvadet p. XXIX); sjældnere selv den mundtlige til visse Mindeesmærker knyttede Tradition, som i følgende meget mærkelige Sted af »Le charroi de Nismes«, et af de ældste Stykker (Branches) af det store Digt om Vilhelm af Oranien med den afsluggede Ræse (au cor netz):

»Oez, seignor, que Deu vous beneie.

Li glorieus, li filz Sainte Marie,

Bone chanson, que ge vous vorrai dire;

Ceste n'est mie d'orgueil ne de folie,

Ne de mençonge estrète ne emprise,

Mais de pseudome, qui Espaigne conquistrent;

Icil le sevent, qui en vont à Saint Gile,

Qui les ensaignes en ont veu a Bride,

L'escu Guillaume e la targe florie

E de Bertran, son neveu le nobile.

Ge ne cult mie, que ja clers m'en desdie.»

(Barrois: Elements Carlovingiens, S. 185.),

janerdigtene og de andre, hvis Stof var taget af den græf-
romerske Oldtid, formeentlig havde Arbeider, rige paa moralsk
Belærelse, blev det Hovedfortjenesten ved „Sagabvadene“ — en
ordret Gjengivelse af „chansons de geste“, — at de indeholdt
Folkets Historie, dets kjæreste Erindringer fra en stor og be-
rømmelig Heltetid, og man troede ikke mindre stærkt paa Rigtig-
heden af deres Angivelser og Beretninger, end Hællenerne troede
paa de homeriske Digtes. Men medens ingen historisk Efter-
retning forviiser os om, hvad Virkeligt der ligger til Grund
for Toget til Troja, tillade de historiske Efterretninger om
Karl den Store og hans Tid os ligesom at see bagved
Sagnene og iagttage, hvorledes i dem de historiske Erindringer
ere blevne uddannede og udsmykkede til poetiske Sagn.

Undersøgelser af denne Art ere alt anstillede med Hensyn
til de Sagn og Sagahelte, om hvilke nogle af de vigtigste
Sagabvad dreie sig, — saasom af Barrois¹⁾ og Rothe²⁾ om
Olger Danste, af Du Meril³⁾ og Paulin Paris⁴⁾ om Garin
af Lothringen, af Barrois⁵⁾, P. Paris⁶⁾ og især af Mig-

Noget, hvorpaa ogsaa Rolandskvadet afgiver et Exempel, naar det
nemlig siges om det paa St. Severins Alter henstillede Horn:

„Li Pelerin le veient ki la vunt“

(V, B. 424, Str. CCLXIX, B. 13.)

Stundom, skjøndt meget sjældent, antydes som Digtets Rilde ældre
Sange, saaledes som det skeer i et af de Digte, hvorfor en meget
gammel poetisk Træbition ligger til Grund, nemlig Digtet om Garin
af Lothringen, hvor det to Steder — B. 11348 og 14469 — hedder:
„Si con la chanson dist“, samt B. 12724—25:

„Des icel eure que Dame (dominus) Deus nasqui,
Ne fust chancon qui eust si grand cri.“

(Garin li Loherenc, publ. par P. Paris. Paris, 1839.)

¹⁾ I hans Udgave af Chevalerie Ogier de Danemarche I—II, Paris, 1842.

²⁾ „Om Holger Danste“, Sorø 1846.

³⁾ I hans Udgave af Mort de Garin. Paris 1846.

⁴⁾ I hans Udgave af Garin li Loherenc, I—II, Paris 1838.

⁵⁾ I *Éléments* Carlovingslens, hvor ogsaa Olger-Sagnet er udførlig
behandlet.

⁶⁾ *Manucrits Français de la bibliothèque du Roi*, VI, S. 101 o. f.

nard ¹⁾ om Girart af Rosillon, af Fauriel ²⁾ om Wilhelm af Orange, — hvoraf det fremgaaer, at noget meer eller mindre sikkert Historisk ligger til Grund for de fleste af disse Fortællinger. Vi ville senere komme tilbage til disse Arbejder, da nogle af de nævnte Helte ere knyttede til Rolandsagnet. Dette selv er kun tildeels undersøgt fra den historiske Side, nemlig i Genins Udgave af Kvadet samt i *Histoire littéraire de la France*, XXII, S. 728 o. f. Det er imidlertid af alle franske Heltesagn det, der har den bedste historiske Grund, navnlig hvad Kjernen i det angaaer: Roncevaalslaget og Roland selv. Vi ville da i det følgende undersøge først Sagnetets historiske Grundlag og Opstaaen, dernæst dets senere Udvikelse og hvilke andre historiske og Sagnetpersoner, der ere blevene optagne i det, endelig dets Fødeland; under denne Undersøgelse vil det tillige komme frem, i hvilke Tidsrum dets Opstaaen, Udvikling af Afslutning med det Indhold, det har i Kvadet, ere foregaaede.

a) Sagnetets historiske Grundlag og Opstaaen.

I *Hist. litt. de la France*, I. c., udtales en Formodning om, at den første Rod til Rolandsagnet kunde ligge i den forkarolingiske Tid. »*Les grandes chroniques de Saint Denis*» (*Rec. des hist. de la France*, II, p. 589) om Kong Dagobert ved Aaret 635 omtale en med Roncevaalslaget aldeles analog Begivenhed. Da Vasterne angrebe Frankernes Rige, sendte Dagobert en Hirdmand Adoin (*Adoindus referendarius*) med elleve andre Høvdinge (*duces*), hvilke opregnes ved Navn,

¹⁾ I hans Udgave af Girart de Rosillon, roman en vers. Paris 1858.

²⁾ I *Recherches sur l'origine de l'épopée chevaleresque*, optagne i *Histoire de la poésie Provençale*, (Paris 1846) t. II, S. 406 o. f. At selv en saa uhistorisk Opbyggelse som Karl den Stores Forsælsfærd har en historisk Grund, — nemlig hans Stiftelser i Jerusalem —, har Michel vist i sin Udgave af det herom bandlende Digt: »*Charlemagne, an anglo-norman poem.*» London 1836.

og af hvilke En kaldes Haribert, i Spidsen for en Hær imod dem. Aboin ødelægger en stor Deel af Vasternes Land og vender tilbage med Seir, idet Vasterne have underkastet sig Dagobert og svoret ham Trostak. Kun Haribert og nogle af de Ældste af hans Flok omkomme paa Hjemveien, ved et svigefuldt bassist Overfald i Kobola-Dalen. Forfatteren i *Histoire littéraire* mener nu, at før Karl den Stores Tid kan et Sagn om denne Begivenhed have været til i en frankist Sang, hvorfra maaskee flere Motiver i Rolandskvadet kunne hidrøre, idet man efter Roncevalnederlaget i Erindringen sammenblandede de to Begivenheder. Overeensstemmelserne ere, som man strax vil see, paafaldende; men intet af de under Dagobert nævnte Heltenavne er, skjøndt ellers Minder fra Frankernes Oldtid findes i Rolandskvadet, optaget i dette, og saaledes tør man dog vistnok kun søge sammes historiske Grundlag i det, der vides om Roncevalslaget og Roland.

Det første Vidnesbyrd om Rolands Tilværelse findes i en tydtst Klosterkrønike, *chronicon Laurishamense*, hvor han i et af Karl den Store i Aaret 776 udstedt Document nævnes som Meddommer ved Afgjørelsen af en Retsstrid mellem Klostret og en vis Heimericus, der havde gjort Krav paa dets Jorder¹⁾. Dette Vidnesbyrd er saameget vigtigere, som der er reist Tvivl om Paalideligheden af det andet Hovedvidnesbyrd, Eginhards

¹⁾ Efter at det i dette præceptum evindicatum er fortalt, hvorledes Klosters Abbed og hans Modpart havde ført deres Sag i Kongens Nærværelse, hejder det: *Tunc nos una cum fidelibus nostris, id est Hagino, Rothlando, Wichingo, Frodegario comitibus, nec non vassis nostris Theodorico, Bertholdo, Alberico, Frodberto, Gunthmaro taliter visi fuimus judicavisse, ut de hac causa omni tempore ipse Abbas habeat evindicatum atque eligitum et sit illis in postmodum de hac re sublata causatio.* Roland indtager altsaa her aldeles den samme Plads som i Kvadet blandt Kongens Omgivelses, naar han deeltager i hans Raadslagninger som stemmeberettiget Medlem af Raadet. (See Freherus: *Germanicarum rerum scriptores*. I, p. 59.)

i hans *vita Caroli Magni*, hvilket strax nedenfor skal omtales. Pertz bemærker nemlig i Indledningen til sin Udgave af dette Skrift¹⁾, at den *Pasfus*, hvori Rolands Navn forekommer, mangler i en stor Deel Haandskrifter, af hvilken Grund Grimm i sin Udgave af den tydske Rolandsfang²⁾ forudsætter Muligheden af, at det ved Afsskrivere kunde fra Sagnet og Digterne være gaaet over i *Eginhards Bog*. Dette er nu i og for sig ikke antageligt, deels fordi de Haandskrifter, hvori hiin *Pasfus* mangler, høre til de slettere, deels fordi de sammesteds i Forening med Roland nævnte Personer, Anselm og Eggihard, ere fremmede for Sagnet, deels endelig fordi den hos Eginhard brugte Form for hans Navn, *Hruodlandus*, aabenbart er meget gammel og staaer nærved det oprindelige frankiske Navn, hvilket sandsynligviis har været *Chrodolant*, som betyder Landeberømt³⁾. Hvad der imidlertid kunde være tilbage af Tvivl med Hensyn til Egtigheden af det paagjældende Sted hos Eginhard, maa forsvinde ved det nysaanførte Sted i *chronicon Laurishamense*: her, hvor Roland ikke, som hos Eginhard, optræder som Krieger, var der ingen Anledning for Klostermanden, der har nedskrevet eller afskrevet Krøniken, til at indflette hans Navn, og man maa derfor antage, at det har staaet i det oprindelig af Karl den Store udstædte Document, om end maafee anderledes stavet.

Det nys berørte Sted i Eginhards Beretning om Karl den Stores Levnet, der indeholder den ældste og fuldstændigste Beretning om de Franskes Nederlag paa Hjemfærden fra Toget til Spanien 778, lyder (hos Pertz, II, p. 447—48) saaledes: *Cum emin (sc. Carolus) assiduo ac pæne continuo cum Saxonibus bello certaretur, dispositis per congrua confinium*

¹⁾ Monumenta Germ. hist. t. II, p. 438.

²⁾ *Ruolandesliet*, (Göttingen 1838), p. CXVIII.

³⁾ Jvfr. de i Grimms „Grammatik der deutschen Sprache“, II, S. 462 anførte Sammensætninger med Rodordet »hrops« eller »hruod« — „Berømmelse“.

loca præsiidiis, Hispaniam quam maximo poterat belli apparatu aggreditur saltuque Pyrenæi superato, omnibus quæ adierat oppidis atque castellis in deditionem acceptis, salvo et incolumi exercitu revertitur; præter quod in ipso Pyrenæi jugo Wasconiam perfidiam parumper in redeundo contigit experiri. Nam cum agmine longo, ut loci et angustiarum situs permittebat, porrectus iret exercitus, Wascones, in summi montis vertice positos insidiis, (est enim locus ex opacitate silvarum, quarum ibi maxima est copia, insidiis ponendis oppòrtunus) extremam impedimentorum partem et eos qui, novissimi agminis incedentes, subsidio præcedentes tuebantur, desuper incursantes in subjectam vallem dejiciunt, concertoque cum eis prælio, usque ad unum omnes interficiunt, ac direptis impedimentis, noctis beneficio, quæ jam instabat, protecti, summa cum celeritate in diversa disperguntur. Adjuvabat in hoc facto Wascones et levitas armorum et loci, in quo res gerebatur, situs, et, contra, Francos et armorum gravitas et loci iniquitas per omnia Wasconibus reddidit impares. In quo prælio Eggihardus, regiæ mensæ præpositus, Anselmus, comes palatii, et Hruodlandus, Britannici limitis præfectus, cum aliis compluribus interficiuntur. Neque hoc factum in præsens vindicari poterat, quia hostis, re perpetrata, ita dispersus est, ut ne fama quidem remaneret, ubinam gentium quæri potuisset.

Til denne Efterretning kommer udfyldende og tilbeels berigtigende den fortære Beretning i Eginhards Annales (hos Bertz I, p. 159), hvor Forfatteren, efter at have fortalt, hvorledes to arabiske Emirer, Ibn al Arabi af Saragossa og Abuthaur, have søgt Karl den Store for at bede ham om Hjælp mod Kaliphen i Cordova og tilbyde ham Lehnsherredømmet over deres Riger, fortsætter: »Tunc ex persuasione prædicti spem capiendarum quarundam in Hispania civitatum haud frustra concipiens, congregato exercitu, profectus est, superatoque in regione Wasconum Pyrenæi jugo, primo Pampelonem,

Navarrorum oppidum aggressus, præcipuam illarum partium civitatem accessit, acceptisque quos Ibnalarabi et Abuthaur quosque alii quidam Saraceni obtulerunt obsidibus, Pampe-lonem revertitur. Cuius muros, ne rebellare posset, ad solum usque destruxit ac regredi statuens, Pyrenei saltum ingressus est. In cuius summitate Wascones, insidiis con-locatis, extremum agmen adorti, totum exercitum magno tumultu perturbant. Et licet Franci Wasconibus tam armis quam animis præstare viderentur, tamen et iniquitate loco-rum et genere imparis pugne inferiores effecti sunt. In hoc certamine plerique aulicorum, quos rex copiis præfe-cerat, interfecti sunt, direpta impedimenta et hostis propter notitiam locorum statim in diversa delapsus est. Cuius vulneris acceptio magnam partem rerum feliciter in Hispania gestarum in corde regis obnubilavit.»

Man vil i de her fremstillede Begivenheder finde Hoved-momenterne i Sagnet's Handling og dets to fornemste Personer, nemlig Karl den Store og Roland. Paa et Tog i Spanien har Karl den Store, efter at have vundet Bjer og Borge og nebrevet Murene om Pampelona, hvortil synes at svare Dig-tets „Galne“, der ogsaa maa forudsættes at ligge i Nærheden af Passet, samt efter at have sluttet en Tractat med en sara-censt Fyrste af Saragossa og modtaget Gidsler, begivet sig hjem med Hæren; men i Snevringerne ved Overgangen bliver Arrieregarden overfalden af fjendtlige Skarer og falder til sidste Mand. Og dette Nederlag er ikke, som Eginhard gjerne vil give det Skin af i det førstansførte Skrift, en ubetydelig Be-givenhed. Han tilstaaer selv i Annalerne, at Keiseren havde sat sine fleste Hirdmænd („aulici“) over de Tropper, der bleve angrebne¹⁾, og at de Alle omkom, iblandt Andre Roland,

¹⁾ Man maa nemlig her henseere det relative Pronomen („quos“) til Ordet „plerique“ og ikke til „aulicorum“; thi det er i Karl den Stores Levnet sagt, ikke at de Fleste af dem, der vare i Arriere-

endelig, at Tabet for en stor Deel formørkede Kongens Glæde over hans Held i Spanien, hvilket et mindre betydeligt Uheld neppe vilde have formaaet. Det var altsaa en Begivenhed, som baade ved sin Størrelse og sin Sjældenhed — thi hidtil havde Pepins og Karls Regeringer været en Række af Seire — maatte gjøre stærkt Indtryk paa Frankerne, til hvis hypperste Slægter de faldne Høvdinge naturligviis hørte, da de vare »aulici«. Af den første Fortælling, om hvis mulige Urigtigheder ingen statistiske Optegnelser eller Aviser oplyste Folk, maatte en historiske Tradition danne sig, der gik ud paa at forstørre Begivenheden og forhøje dens Betydning. Dette skete først og fremmest ved en Afvigelse fra Sandheden, der laa saa nær, at den maa antages opkommen meget tidlig, maaskee endog saa med det første Rygte, nemlig at Overfaldet tilskrives Saracenerne i Stedet for Basterne. Vel havde Frankerne ført en lang og haardeffet Krig med dette Folk, som efterhaanden var blevet fortrængt¹⁾ fra det Land, der endnu bærer deres Navn (Gasconne), og de fjendtlige Sammenstød vedvarede endnu ind i Ludvig den Frommes Tid. Men denne Kamp var dog ubetydelig i Sammenligning med den, som Frankerne maatte bestaae mod Araberne. Karl Martels Regering havde været en uafbrudt, fortoivlet Kamp for at kaste dem tilbage over Pyrenæerne. I Karl den Stores og Ludvig den Frommes Tid forfattes den: under den førstnævnte foretoges foruden det første Tog (778) endnu 6 andre (i Aarene 796, 797, 801, 806, 807 og 809) til Spanien og fem Tog mod de saracenske Ørøvere paa Sardinien og Korsika, som hærjede Frankrigs og Italiens Kyster (i Aarene 806, 807, 810, 812 og 813). Til det nationale Fjendtskab kom Religionsmotsætningen og den

garden, men at de Alle bleve dræbte. Med Eginhard stemmer forsaavidt kun tildeels en senere Rilde, den saakaldte »Poeta Saxo«, ifølge hvilken der faldt »palatini quidam ministri« (Pertz, I, p. 234).

¹⁾ See Schiern: „Europas Folkstammer“ I, S. 157—160 og de der citerede Værker.

Glands, der omstrælede saavel Ostens Kaliphat, som Kaliphatet i Cordova. Maatte det saaledes give Striden forhøiet Betydning, naar det havde været Araber og ikke Væster, med hvem der var kæmpet, saa kunde desuden i nærværende Tilfælde disse to Folk meget let forvæxles. Toget 778 havde været rettet mod Araberne og netop mod Kaliphen. Der maa have været Grund til, at frygte Troløshed fra Ibn al Arabis Side, da han maatte give Gibsler; og havde man først forudsat, at Overfaldet var en Følge af saracensl Svig, var der kun eet Skridt til at ansee Angriberne selv for Saracener. Heri laae da Spiren til den senere paafølgende Opdigtelse, at Karl har været syv Aar i Spanien, erobret hele Landet og tilsidst Cordova selv, samt ved sin Overmagt tvunget Herskeren i Saragossa til, at underkaste sig, om end paa Strømt, medens det i Virkeligheden var en frivillig Handling.

Der er imidlertid endnu to Hovedtræk i Sagnet, hvilke Eginhard ikke omtaler, og som dog ere historiske, ligesom selve Overfaldet og Slaget, nemlig at Ulykken fremkaldes ved et Forræderi og at Forræderen bliver straffet. Eginhard taler rigtig nok om »Wasconia perfidia«, men hvori Troløsheden bestaaer, om der sigtes til Andet, end at Fjenderne angribe uventet og fra et Baghold, det faaer man ikke at vide; og dernæst, skjøndt det hebdet, at det Skete ikke for Diebliffet kunde hævnnes, hvori synes at ligge, at Forfatteren vidste og senere vilde fortælle, hvorledes det blev hævnnet, har man dog ingen saadan Beretning fra ham. Derimod beretter han i Karl den Stores Levnet (Berg II, p. 455), at Lupus (Lope?), en Søn af Baifer, Væsternes Høvding, der i en lang Narrælle havde kæmpet heldemobigt mod Pepin og tilsidst var bleven dræbt samme Aar, som denne døde (768, see Eginhards Annaler, hos Berg, I), efter sin Faders Død fik Vasconien eller Gasconne til Lehn af Frankerongen, samt at han for dette Lehn svor Karl den Store Troskab. Denne Lupus var det, som anførte Væsterne ved Ronceval, og han blev senere

straffet, idet han kom i Frankernes Bold og blev hængt, hvilket Alt fremgaaer af et i Aaret 845 af Karl den Skalbende udstedt Document, der desuden stadfæster det ovenfor Forudsatte, at en stor Deel af de høpperste Frankerhøvdinge faldt, idet det betegner de Faldne som »comites exercitus«¹⁾. Det var altsaa virkelig en Frankerkongens Lehnsmænd der voldte Ulykken; ja endogsaa Digtets Fiction, at Forræderen er en Franker af Fødsel, er ikke uhistorisk, forsaavidt som Baifers Slægt oprindeligt var frankisk, efter Sigende endogsaa nedstammede fra Chlodevig²⁾. Idet Traditionen gjorde Frankernes Modstandere til Araber, maatte den, der foranledigede Overfaldet, og den, der udførte det, blive to forskellige Personer; men i Hovedsagen var det dog sandt, at en frankisk Lehnsmænds Troløshed havde en væsentlig Deel i det Skete.

En Fortælling med det af den historiske Virkelighed givne, paa den nye antyde Maade modificerede Indhold vilde, som man let skjønner, allerede være et temmelig sammenhængende Sagn med en bestemt afrundet Handling, i høieste Grad fittet til at

¹⁾ Det heber: »Magnus avus noster Carolus fidelissimo Lupo duci totam Vasconia partem beneficiario jure reliquit. Quam ille omnibus peioribus pessimus ac perfidissimus supra omnes mortales, operibus et nomine Lupus, latro potius quam dux dicendus, Vifaril patris scelestissimi improbis vestigiis inhærrens, arripuit, jure, ut ajebat, Adelæ matris, fidelissimi nostri ducis Lupi filia. Attamen dum simulanter atrox nepos sacramentum glorioso avo nostro Carolo multiplex dicebat, solitam eius majorumque suorum perfidiam expertus, in reditu eius de Hispania cum scara latronum comites exercitus sacrilege trucidavit. Propter quod jam dictus Lupus captus misere vitam in laqueo finivit.« (Hist. générale de Langued'oc par D.D. Vic et de Vaissette, t. I, S. 430, Nr. LXXXI og col. 88.) Der tales altsaa om to Hertuger af Navnet Lupus, den Ene Baifers Svigerfader, den Anden hans Søn, af hvilke hiin skulde have haft en Deel af Gascogne til Lehn, hvilken efter ham den yngre Lupus, hans Tattersøn bemægtigede sig og fik Lov til at beholde mod at sværge Karl Tressab. Muligvis finder en Misforstaaelse Sted, da Eginhard ikke omtaler den ældre frankiske Lehnsmænd Lupus.

²⁾ L'art de vérifier les dates, t. III, 1, S. 21—22.

væffe og fængsle Tilhøreres Interesse, der vare af samme Folk, ja maaskee i Slægt med de forraadte Helte, og der er Sandsynlighed for, at hine faa Afvigelser fra Sandheden allerede tidligt ere komne ind i Traditionen. Denne Slutning stadfæstes af et historisk Vidnesbyrd, nemlig Astronomens, senest fra Midten af det 9de Aarhundrede, der i Indledningen til sin Ludvig den Frommes Levnetsbeskrivelse kortelig fortæller Begivenheden i Ronceval og i denne Anledning yttre, at han forbigaaer de salbne Krigeres Navne, „forbi de ere i alles Munde“¹⁾. Det er utænkeligt, at mange historiske Navne paa en Tid, da alle for Almeenheten tilgængelige skriftlige Bevaringsmidler mangle, skulde kunne bevares i Alles Erindring anderledes end ved en bestemt afrundet, ved sin egen Handling tiltrækkende Fortælling, altsaa i en sagnmæssig Tradition. Om den paa denne Tid har været til i metrisk Form, er et andet Spørgsmaal, som senere skal berøres.

Vi kunne her ligesom see Rolandsagnets Spire bryde frem af den historiske Kjerne; men ligesom Spiren er bleven til et Træ med mægtige Grene, i hvis Løb Poesiens Storme suse, saaledes har den udsendt sine Rødder til alle Sider og i Tidernes Løb draget Næring af mangfoldige andre ældre og yngre historiske og Sagnminder. Det bliver da Spørgsmaalet, hvilke disse Bestanddele ere, samt naar og hvorledes de ere blevene optagne.

b. Sagnets senere Udvikling.

Der er to Maader, paa hvilke man kan komme til Kundskab om Sagnets senere Udvikling indtil dets Fremtræden i Rolandskvadet, nemlig dels gennem andre Forfattere eller Mindesmærker fra Aarhundrederne nærmest efter Karl den Stores Tid, dels ved de Vink, som kunne findes i selve

¹⁾ »Extremi quidam«, hedder det, »regli cæsi sunt agminis. Quorum quia vulgata sunt, nomina supersedia. (Hos Perz, t. II, p. 608.)

Kvadet ved en Sammenligning mellem dets Ord og historiske Efterretninger samt andre Sagn. For Overstuelighedens Skyld vil jeg adskille disse tvende Undersøgelsesmidler, skjøndt de naturligtviis maae understøtte hinanden og, i Mangel af bedre Navne, betegne dem som ydre og indre Vidnessbyrd.

α. Ydre Vidnessbyrd. Den pseudo-turpinske
Kronike.

Inden Aaret 1066 havees kun yderst faa og svage Spor af, at Rolands Navn har været bekjendt som Navnet paa Helten i Sagnet, saa svage, at de ved nøiere Eftersyn opløse sig i Intet. De maae dog ansøres, da anseete Lærde have lagt Vægt paa dem.

Der skal saaledes ifølge en fransk Kunsthistorikers¹⁾ Vidnessbyrd, hvilket Du Meril²⁾ fremhæver, i en Kirke i Verona findes en Statue, efter Stilen at dømmes, fra det 9de Aarhundrede, som holder et Sværd med Indskriften: »Durindarda«, den italienske Form af Durendal. Støtten skal altsaa forestille Roland og formeentlig vidne om, at Sagnet allerede har været folkeligt i Norditalien i det 9de Aarhundrede. Dette er, naar man tager Hensyn til det ringe Samkvem mellem Menneftene i de forskjellige Lande, som opstode ved det karolingiske Riges Opøsning, i sig selv ligesaa usandsynligt, som det er rimeligt, at man i en senere Tid, da Boiardo og Ariosto havde bragt Orlando's Navn i alle Munde, har kunnet faae i Sinde at give den gamle Støtte, som man maaste ikke forstod, en almeeninteressant Betydning. Ligesaa lidt beviser et Gavebrev fra Aaret 918, som Gauriel³⁾ anfører, hvori der tales om et Sted i Nærheden af Brioude i Auvergne, kaldet »Roca Orlanda«. Man kan endogsaa med Lys betvivle, at dette

¹⁾ Seroux d'Azincourt: Hist. de l'art par les monuments, II, S. 53 og III, S. 20.

²⁾ Hist. de la poésie Scandinave, S. 480.

³⁾ Hist. de la poésie Provençale, II, S. 419.

Navn har Noget med Rolands Navn at gjøre, da den italienske Form, hvortil det svarer, neppe har været brugt nogenfinde i Frankrig; idetmindste hedder han i provençalske Digte altid »Rotlan« eller »Rollans«, hvilken sidste Form, stavet paa mange Maader er almindelig i Nordfrankrig, medens de latinske Forfattere danne Navnet derefter, naar de anføre det (Rothlandus, Rollandus, Rolandus). Men om en Roca Orlanda virkelig skulde sigte til en Roland, er det jo ingenlunde sagt at det er vor Helt, der hverken ifølge Historie eller Sagn har noget Særegt at betyde for den Egn, hvor hiin Klippe skulde have ligget. Med ligesaamegen Grund kunde man finde et Spor af Rolandsfagnets Tilværelse i en Omstændighed, som jeg dog ikke har seet anført andetsteds, nemlig at der ifølge Wace fandtes en anseelig Ridder blandt Franskmændene ved Navn Roland (Rouland) paa den Tid, da Gange-Rolf kom til Landet¹⁾; man seer i alt Fald, at Navnet har været i Brug blandt den nordfranske Adels paa hiin Tid. Genim vil endogfaa (i hans Udgave af Rolandskvadet p. LXVIII) have fundet et Beviis paa, at Rolandsfagnet var kommet til England før Erobringen, i den Omstændighed, at Walsferne paa Erobringens Tid om et stort Morads, der kaldtes »Ruddlan«, fortalte, at her en af deres forfædres Konger havde lidt et stort Nederlag i Kamp med Saxerne²⁾. Han mener da, at de normanniske Herrer, der i Edward den Fjelliges Tid (siden 1042) i stor Mængde kom til England, havde bragt Sagnet med sig, og at Folkets Phantastie dernæst havde sat Hovedheltens Navn i Forbindelse med

¹⁾ Roman de Rou, publ. par Pluquet, B. 1268. Det er ham, der ved at fornærme Hastings bevirker, at denne berøgtede Vikings Forbindelse med Franskmændene afbrydes og han bliver kjed af at være i Frankrig.

²⁾ See Aug. Thierry, Hist. de la conquête d'Angleterre par les Normands. (1836) II, S. 113—114, hvor han citerer Pennants »Tour in Wales«, II, S. 10.

en indenlandsk Tradition. Ikke at tale om den ubegribelig korte Tid — 20 til 30 Aar —, hvori en fremmed Fortælling skulde være gaaet saa fuldstændigt over i Folkets Bevidsthed, at den var bleven localiseret, samt den Omstændighed, at Normannerne ved Høffet vare Gjenstand for et bittert Had fra Saxernes Side, synes Genimgangse at have overseet, at det ikke er Angelsaxerne, men den for dem og for Normannerne lige fremmede Urbefolkning, hvem hiint Sagn tillægges; endelig skal Ruddlan være et kymrist Ord, der betyder „rullende Strøm“¹⁾, hvorefter det ligger nær at antage, at Noget ved Stedets Bestaafenhed har givet Anledning til Navnet.

Der er neppe efter Astronomens Vidnesbyrd noget sikkert Spor af Sagnet's Tilværelse, ældre end den berømte Efterretning hos Bace²⁾ og nogle samtidige og yngre Forfattere — Wilhelm af Malmesbury³⁾, Alberic trium fontium⁴⁾, Matthæus af Paris⁵⁾, Ralph Higden⁶⁾ og Matthæus af Westminster⁷⁾ —, om at den normanniske Priger Taillefer ved

1) Jfølge A. Panizzi: «Essay on the romantic narrative poetry of the Italians» i hans Orlando innamorato di Bojardo ed Ariosto. London 1830, I, S. 103. Ordet forekommer ogsaa som festligt Stednavn, «Rhuddlan Teivi», i Fortællingen om Math, Mathonwys Søn, i The Mabinogion, by Lady Charlotte Guest, London, 1849, III, S. 220, og i Noten til Stedet (S. 253) udtales den Formodning, at det kan være det Samme som «Glen-Teivi» — Teivi-Dalen.

2) Roman de Rou, B. 13149—13155:

»Taillefer, ki mult bien cantout,
 Sor un cheval, ki tost alout,
 Devant li dux alout cantant
 De Karlemaine è de Rollant
 E d'Oliver è des vassals,
 Ki morurent en Renchevals.»

3) Rerum Anglicarum Scriptores post Bedam præcipui, ed Savile, p. 101, l. 16; ogsaa hos Dom Bouquet, t. XI, p. 184, B.

4) Hos Dom Bouquet, t. XI, p. 361, A.

5) Hist. Major, ed. 1644, p. 3, col. 1, B.

6) Hos Thomas Gale, t. I, p. 286.

7) Flores Historiarum, Francofurti, 1601, p. 223, l. 31.

Hastings opmuntrede sine Landsmænd med en Sang „om Karl den Store og om Roland og om Oliver og om Krigerne, som faldt i Renscheval“. Selv denne Efterretnings Rigtighed er bleven bestridt. Flere betydelige Forfattere, blandt hvilke fornemmelig Ellis¹⁾ og Sismondi²⁾ have meent, at det ikke var en Sang om Roland, men om Gange-Rolf („Rollon“), der var bleven sunget ved Hastings. De have beraabt sig paa, at der ikke findes Noget om Taillesers Sang om Roland hos de Forfattere fra det 11te Aarhundrede, hvilke omtale hiin Begivenhed, men først hos Forfatterne fra det 12te og 13de Aarhundrede, hvilke formeentlig Alle have øst af Wace og Wilhelm af Malmesbury. Fremdeles gjøres det gjældende, at man i nogle Krøniker, navnlig Thomas Wikes³⁾, finder Gange-Rolfs franske Navn, „Rollon“, forvekslet med Navnet Roland. Endelig har man ikke kunnet forstaae, hvorledes et Kvad om et stort Nederlag skulde kunne opmuntre Krigerne, medens det vel var rimeligt, at de mindedes deres Forsædres Erobring af Normandiet, da de selv vare i Færd med at forsøge en ny Erobring. Af disse Grunde har kun den første nogen Betydning; men den maatte da snarest lede til at ansee det for en Opbyggelse, at der overhovedet var blevet sunget, Noget, der ikke er blevet antaget eller i sig selv er antageligt, da baade Wace og Wilhelm af Malmesbury bestræbe sig for at være sanddrue, navnlig med Hensyn til hiin store Begivenhed, og Begge levede saa kort efter den, at de kunde indhente Underretning fra Dødsvidner: Wace var født i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede⁴⁾ og Wilhelm af Malmesbury, hvis Fødsels- og Dødsaar ere ubekjendte, ender sin Samtids Historie med Aaret 1142. At en senere Krønikeskriver — Wikes' Historie

¹⁾ *J Specimens of early English metrical romance*, 1811, I, S. 30.

²⁾ *Histoire des Français*, IV, S. 353.

³⁾ *Sos Gale*, II, p. 22.

⁴⁾ *Sfølge Bluquets Mening i hans Udgave af Roman de Rou*, I, p. VII.

gaaer til Aaret 1304 — forberer to temmelig eens lybende Navne, betyder naturligviis ligesaa lidt, som at man i et engelsk Skrift fra Henrik VI's Tid ¹⁾ finder Normannernes første Hertug betegnet med Navnet »Rouland«. Endelig berører det paa en grov Mistkjendelse af det poetiske Virkende i en saadan Heltesang, naar man forudsætter, at en kamplysten Hær skulde nedstemmes i Stedet for at ægges ved at høre om Fortidskrigeres Stordaad, fordi denne var endt med deres Fald ²⁾. I det Hele kan man vistnok med Michel (i hans Udgave af Rolandskvadet, p. XIV) affærdige den her omtalte Formodning med en Opfordring til at paavise et eneste Spor af, at der nogensinde har eksisteret nogen saadan Sang om Sange-Rolf.

I Aaret 1066 var altsaa Rolandsagnet til i Form af et Digt, et Kvad, som handlede om Roncevauslaget og de her faldne Heltes Bedrifter og Død; hvorvidt Taillefers Kvad maa ansees for identisk med vort Rolandskvad, vil senere blive berørt; Alt hvad man med Hensyn til Indholdet faaer ud af Efterretningen, er, at Karl den Store, Roland og Oliver vare Hovedpersonerne i Kvadet, der altsaa maa forudsættes at have været episk. Dette er imidlertid endnu kun en tarvelig Underretning, naar det gjælder at lære Sagnet's Udviklingshistorie at kjende. Vi ere komne nær hen til den Tid, til hvilken selv de ³⁾, der tillægge Rolandskvadet den yngste Alder, have henført det, nemlig Begyndelsen af det 12te Aar-

¹⁾ Anført efter et Harley = Haandskrift i Michels Udgave af Rolandskvadet, S. 312.

²⁾ Man kan da ligesaa lidt af denne Grund med Forfatteren i Hist. litt. de la France t. XXII, S. 728, antage, at det ikke var om Roncevauslaget, men om en anden af de mange i Sange skildrede Heltebedrifter af Karl den Store, Roland og Oliver, at Taillefers Kvad.

³⁾ Navnlig De la Rue i hans Essai hist. sur les bardes o. s. v. II, S. 59, med hvem Michel er enig (Ugaven, p. VIII.)

hundrede, og det er saaledes Stedet til at betragte det vigtigste Vidnesbyrd om Sagnet^s Tilværelse og Indhold fra Tiden før 1100, nemlig den pseudo-turpin'ske Krønike om Karl den Store¹⁾.

Det tør vel med Hensyn til denne Bogs meget omstridte Alder og Forfatter ansees for beviist af Genin²⁾, hvad allerede flere ældre Forfattere havde gjættet, at den er udgaaet fra Pave Calixtus II, medens han var Erkebisp af Vienne, d. v. s. mellem Aarene 1088 og 1119, enten nu Prælaten selv har forfattet den — dens særdeles flette Sprog vilde i saa Fald vidne flent mod den Tids Klerkes Værdom —, eller han har ladet den forfatte af en underordnet Geistlig eller Munk. Derfor taler først den Omstændighed, at Erkebisp Turpin, Krønikens fingerede Forfatter, indleder den med et fra Vienne dateret Brev (til Erkebegn Leoprand i Aachen), hvorved hiin Stad synes at angives som Bogens Affattelsessted. At den næsnævnte Pave er Ophavsmand til den, røbes fremdeles især ved en mærkelig Overensstemmelse mellem nogle af ham som Pave holdte Prædikener og Krøniken, forsaavidt denne bestemt gaaer ud paa at forherlige St. Jakob af Compostella, til hvis Vre Karls Tog til Spanien foretages; navnlig fremstilles denne Helgen begge Steder som den trediestørste af alle Apostlene: Peter er den Første som Stifter af Menigheden i Rom og Brødrene Johannes og Jakob de Næste som formeentlige Stiftere af de to sideordnede Menigheder i Ephesus og Compostella (Krønikens Cap. XX). Dernæst er den pseudoturpin'ske Krønike af Pave Calixtus II bleven erklæret for et authentisk Skrift ved et i Aaret 1122 udstedt

¹⁾ Udgiven bl. A. af Ciampi i Florents 1822: *De vita Caroli Magni et Rolandi historia*, Joanni Turpino, archiepiscopo Remensi vulgo tributa.

²⁾ I hans Udgave p. XXX—XXXVI.

Breve ¹⁾, hvori bl. A. en Forbømmelse udtales over alle dem, der „lyttede til Jongleurernes løgnagtige Sange;“ hvorved kun kan være sigtet til Rolandskvadet, forsaavidt ifølge samme Turpin falder i Slaget, altsaa ikke kunde have skrevet den ham tillagte Krønike, hvori han beretter det. Endelig var der for Erkebispens i Vienne en særegen, i hans Familieforhold liggende Grund til at arbejde paa Compostellas Forherligelse som et helligt Sted. Hans Døbenavn var Guy af Bourgogne og han var femte Søn af Vilhelm den Driftige, Greve af Bourgogne. Hans ældste Broder, Raymond, blev i Aaret 1190 gift med Donna Uracca, Datter af Alfons VI af Castilien, og fik i Medgift Grevstabet Galicien, hvori Compostella ligger. Da det i høi Grad var til Fordeel for en Egn og dens Fyrste, naar den blev stærkt besøgt af Pilegrime, gjorde altsaa Erkebisp Guy sin Broder baade en Ære og en Tjeneste, ved at udbrede St. Jakobs Berømmelse som Helgen. Herved bliver man tillige besøgt til at sætte Vogens Affattelsfestid til omkring Aaret 1090 ²⁾).

¹⁾ Findes refereret i *Chronicon Belgicum magnum* hos Pistorius: *Rerum Germanicarum scriptores VI*, p. 150, hvor det hejder: „Statuit, historiam Sancti Caroli, descriptam a beato Turpino, Remensi archiepiscopo, esse authenticam.“

²⁾ Genin mener med Sikkerhed at kunne bestemme Tiden til før 1092 paa Grund af et formeentlig i dette Aar af en „Gausfredus, prior Viennensis“ til Geistligheden i Limousin udstedt Hørdebrev, der omtaler den som en nylig fra Hesperien ankommen troværdig Fortælling om Begivenheder, om hvilke man hidtil ikke havde vidst Andet, „nisi quæ joculariores in suis proferebant cantilenis“. Det her paaberaabte Factum er imidlertid urigtigt, hvilket allerede Wolff har paavist (Über die neuesten Leistungen der Franzosen o. s. v., Wien 1833, S. 24, Note 2) og beroer paa en grov Unsiagtigbed, for ikke at sige Bedrageri, af Ciampi i hans nys anførte Udgave af Krøniken, hvormed det hænger saaledes sammen. Guy Allard omtaler i sit Værk: „Bibliothèque de la Dauphiné“ (Grenoble, 1680), S. 224, en Munt af St. Andreaasklosteret i Vienne ved Navn „Gausfredus“, der efter de af ham anstillede Undersøgelser skal være

Det bliver da Spørgsmaalet, hvad denne Bog kan lære os med Hensyn til Sagnet's Historie, i hvilken Henseende det formeentlig vil være rigtigst først kortelig at anføre Indholdet af den Deel af Bogen, nemlig Cap. XXII—XXX, der handler om Roncevauslaget.

Karl er paa Hjemveien fra Spanien, som han har erobret. Medens han dvælede i Pampelona, opholdt sig i Saragossa to saracenske Konger, Brødrene Marsirius og Belvigandus, som af Almiraalben i Babylon vare sendte fra Persien til Spanien og vare blevne Karls Lehnsmænd. Til dem sender Karl ved Ganalonus Bud, at de skulle lade sig døbe og sende ham Skat. De sende 30 Heste, belæssede med Guld og Sølv, og 60 Heste med sød, ublandet Viin til Krigerne, samt tusinde skønne Kvinder »ad faciendum stuprum». Men Ganalon give de endnu 20 Heste, belæssede med Kostbarheder, for at han skal skaffe de galliske Krigere i deres Vold, saa de kunne dræbe dem. Han gaaer ind derpaa og siger Keiseren, at Marsirius vil komme til Gallien og der lade sig døbe samt tage alt Spanien til Lehn af ham. Karl bryder op med Hæren til Pasjet (»portus«!) og sætter sine Kjæreste,

Forfatter til den pseudo-turpin'ske Krønike i Aaret 1092. Tidligere havde imidlertid Dihénart i sine »Notitiæ utriusque Vasconia», S. 397 draget for sig en Skrivelse af en »Gaufredus, prior Vosiensis» (af Bigeois i Nærheden af Limoges) fra omtrent 1200, der anbefaler Krøniken til den simoufin'ske Geistligheds Opmærksomhed. Det er dette Brev, hvilket Ciampi (i den hans Udgave forangaaende »Dissertatione critico-silologica, p. VI, jvfr. p. XXXII) tillægger Munken i Bienne, og, ved at aftrykke det, har han været fræk nok til at forandre Textens »Vosiensis» til »Viennensis». Han synes end ikke at kjende Dihénarts Skrift, hvilket han nævner som Kilde, anderledes end paa anden eller tredje Haand, da han forebriker hans Navn — han kalder ham »Pihehart». Den Bestemthed, hvormed han fremfører sin Usandhed, har imidlertid faaet ikke faa Værde — f. Ex. Monin i hans Dissertation om »le roman de Ronceraux», S. 74, og nu Genin — til uden Videre at fæste Lid til hans Ord.

nemlig sin Søster søn (Munken kalder det „nepos“) Roland, Greve af Mans og Blaye, og Oliver, Greve af Geneve (? „comiti gebenensi“) tilligemed de høpperste Krigere og 20,000 Christne paa Vagt i Roncivallis, medens han selv med Resten af Hæren, 20,000 Mand, samt Turpin og Ganalon, drager igjennem Passet. I de foregaaende Nætter have de ringere Krigere beruset sig i den saracenske Viin og syndet med Kvinderne; derfor maatte de nu Alle lide Døden. Da Karl er borte, anfalte Marsirius og Belviganbus den efterladte Deel af den christne Hær med 50,000 Saracener. Først angribe 20,000 Hedninger og fældes Alle. Dernæst komme de andre 30,000 Mand, og nu overvindes de Christne og omkomme paa mange Maader: „Nogle gjennembores med Landsfer, Andre halskugges med Sværd eller Ører, Andre gjennembores af Pile eller Kastespyd, Andre pibstes ihjel, Andre flaaes levende, Andre brændes, Andre blive hængte i Træerne.“ Kun Roland, hans Broder Balbovinus, Tedericus samt Turpin og Ganalon ere tilbage. Balbovin og Tederic skjule sig i Skoven; men Hedningerne trække sig en Mil („una leuga“) bort fra Balpladsen. — Roland gaaer efter dem for at speide og finder i Skoven en Saracen, hvem han binder til et Træ. Derpaa blæser han i sin Lur af Elfenbeen („tubam suam eburneam“), hvorved hundrede adspredte Christne samle sig om ham. Han gaaer med dem hen til den bundne Saracen, løser ham og truer ham til at følge med dem til en ny Strid, for under denne at udpege ham Marsirius. Det steer. Roland gjør med sine hundrede Krigere et voldsomt Anfald, driver den fjendtlige Hær paa Flugt og fælber Marsirius, men har nu ogsaa mistet alle sine Kampfæller og er saaret af fire Landsfer, samt haardt kvæstet af Kølleslag og Steenkast. Da Belviganb hører, at hans Broder er falden, seiler han strax med de andre Saracener bort fra Spanien („cum aliis Saracenis ab illis oris ilico excessit“). Men Roland rider mødig og sorgfuld til Passet's Indgang

og stiger af Hesten ved en Marmorflippe, der hævede sig midt paa en herlig Eng. Han drager sit udmærkede Sværd Durrenda —, saaledes kaldet af Ordene »durum ictum cum ea dans« — og siger til det med Taarer: „O stjønneste Sværd, du altid blanke, paa seligt langt, og bredt derefter, stærkt og fast, straalende med et Haandtag af Elfenbeen, glimrende med det ghldne Kors, guldbelagt, prydet med en Knap af Berhl, med Guds ophøiede Navns Bogstaver, A og R, indridsede paa dig, med den fortrinligste Æg, udrustet med Guds Kraft! Hvo skal nu for Fremtiden faae Gavn af din Kraft? Hvo der faaer dig, bliver ikke overvunden, ikke forfærdet, ikke ræd af Frygt for sine Fjender, ikke forstræffet ved noget Skræmmebillede, men vil altid stole paa den guddommelige Kraft, være omsvøvet af guddommelig Hjælp. Ved dig lægges Saracenerne øde, ved dig udryddes det vantro Folk, ophøies den christne Lov, Guds Priis og Ære og vindes det berømmeligste Ry. O hvor ofte har jeg hævnnet vor Herre Jesu Christi Blod ved dig! Hvor ofte har jeg med dig udryddet Christi Fjender! Hvor ofte har jeg ødelagt Føder og andre Vantroer til den christne Troes Forherligelse. Ved dig fuldbyrdes Guds Domme, afhugges Haand og Fod, der vare vante til Røverfærd. Hvormange Gange har jeg ikke med dig taget en vantro Føde eller Saracen af Dage! Hvor mange Gange, det jeg troer, hævnnet Christi Blod! O lykkelige Klinge! Snaræggede, hvis Ege aldrig har været eller vil komme. Den, der smeddede dig, har ei før eller siden gjort din Ege. Paa ingen mulig Maade kunde den leve, der blot var bleven et Pidet saaret af dig. Hvis en feig eller forsagt Kriger faaer dig, vil det gjøre mig altfor ondt; rører dig en Saracen eller anden Vantro, vil det gjøre mig meget ondt.“ Derefter hugger Roland tre Gange i Marmorflippen og kløver den lige til Grunden; men Sværdet lider ingen Skade. — Han giver sig nu til at blæse af al Magt i sit Horn, for at maastee de forvildede Christne

kunne komme til ham og redde hans Liv samt hans Sværb og Hest fra at falde i Saracenernes Hænder. Saa vældigt blæser han, at Hornet slaaer en Revne og Aarerne paa hans Hals siges at være sprængte (*«venæ colli eius et nervi rupti fuisse referuntur»*). Ved en Engel (*«angelico ductu»*) bæres Hornets Lyb til Karls Dren, skjøndt han er fire Mile borte fra Roland paa Veien til Gascogne. Karl vil ile ham til Hjælp; men Ganalon siger: „Ikke ville du, Herre, min Konge, vende om! Thi Roland pleier daglig for en Smaating at blæse i sin Lur. Viid, at han nu ikke har din Hjælp behov, men i sin Jagtløst iler nu Roland, blæsende, efter et Stykke Vildt gennem Skovene.“ Medens imidlertid Roland ligger i Græsset, vansmægtende af Tørst, kommer Baldovin til ham. Han beider ham om Vand; men da Baldovin ikke kan finde noget og frygter for at falde i Saracenernes Hænder, stiger han paa Rolands Hest og rider efter Karls Hær. Dernæst kommer Teberik til Roland, og for denne fremsiger han sit Skriftemaal, som er meget langt og indeholder en Fremstilling af Christendommens Hovedlærdomme. Derpaa dør Roland. — Paa samme Tid har Turpin et Syn, der viser ham en Skare fule Krigsmænd, som bære Marsirius' Sjæl til Helvede, medens Rolands af Michael bæres til Himmerig. Han medber Karl dette Syn, og i det Samme kommer Baldovin og fortæller, i hvad Tilstand han har forladt Roland. Hæren vender om, og først af Alle finder Karl Liget, der ligger med Armene korsede over Brystet. Han udbryder i en Klage, hvori han bl. A. kalder Roland „sin høire Arm“, ønsker sig Døden med ham og forsikrer, at han aldrig vil ophøre at sørge, men dvæler forresten meest ved den faldne Helts Christenbdyder — „Kierternes Muur“, „Enkers og Forælbrelses Støttestav“, „Kirkers Dpbyggger“ o. s. v. kalder han ham — og slutter tilsidst med tre Disticha, hvori han bl. A. angiver Rolands Alder til 38 Aar. — Natten falder paa. De Christne hvile og opsoge, Dagen efter, de andre Faldne. De

finde Oliver liggende paa Ryggen, fæstet i Jorden med fire Pæle, flaaet med Knive, gjennemboret af Pile og kvæstet af Rølleflag. Derpaa forfølges de bortflygtede Hedninger. Solen staaer stille i tre Døgn. Karl finder dem ved Saragossa, hvor de holde Raad, og sælber fire Tusinde. Efter at være vendt tilbage til Roncievallis, lader han undersøge, om, saaledes som Mange sagde, Ganalon havde forraadt Krigerne. Sagen afgjøres ved Dvekamp mellem Pinabel og Teberik, i hvilken den Første strax falder, hvorpaa Karl lader Ganalon sønderrive af fire Feste. — Karl lader de Faldnes Lig indbalsamere og føre til Gallien, hvor Roland bliver lagt i St. Romans Kirke i Blaye, med Sværdet ophængt ved sit Hoved og Luren ved sine Fødder; men en anden Lur af Elfenbeen førte Carl til St. Severins Kirke i Bourdeaux. Fremdeles opregnes, hvor en Mængde af Karls andre Hovbinger ligge begravne, samt berettes der om Sjælegaver og Sjælemesser, indstiftede til deres Åre.

Læseren vil allerede have skjønnet, at der i den her anførte Fortælling er blandet selvopfundne Træk med Motiver, der aabenbart høre til et virkeligt Sagn. Man maa tænke sig hine horte, for at faae at see, hvorledes dette har taget sig ud; men det er ikke overalt lige let at stjæle, hvad der skyldes Sagnet og Krøniskens geistlige Forfatter. Aabenbart er det, at Historien med Vinen og Kvinderne er et Munkespaafund: dette Motiv er fremmed for en Heltetidsalvers Begreber, og Grunden til, at han har bragt det ind i sin Fortælling, røber Forfatteren, idet han til det paagjældende Kapitel knytter en liden Prædiken i tre Stykker: »Interrogatio«, »responsio« og »allegoria« over det Spørgsmaal, hvorledes det kan stemme med Guds Retfærdighed at drage de ikke Skyldige ind i de Skyldiges Straf. Fremdeles er det klart, at Sagnet, hvis Indhold her refereres som en historisk Beretning fra en af Karl den Stores Samtidige, har ladet Turpin være med og falde i Slaget. Dette kunde ikke be-

holdes, naar han selv skulde gjælde for Forfatter, og i sin Iver for at faae det ubdiftet har Krønikestriveren modtaget sig selv, idet han først har ladet ham følge med Karl og dernæst undkomme fra Slaget, som om han havde været med i samme. Ogsaa Turpins Syn er vistnok en vilkaarlig Tilfætning for ret at sætte hans Hellighed i et stærkt Lys: som Foranledning for Karl til at vende om, er det overflødigt, da Baldovin mælder det Skete. Selve Baldovins Afsærd er saa uædel, da han tager Rolands Hest og forlader ham i hans Nød, at man ikke ret kan tiltroe et Heltesagn af saa storartet Oprindelse et saa daarligt Motiv. Saavel dette som Historien med den bundne Saracen synes at være opfundne for at gjøre det sandsynligt, at Roland kan kende Marfirijs, samt at man veed Noget om Rolands sidste Diebliske, hvilket ogsaa turde gjælde om Tederiks Tilstedeværelse hos ham; disse Motiver sthyldes altsaa alle en prosaisk Reflection, der er fremmed for Sagnpoesien i alle Lande. Endelig er den ubegavede, geistlige Forfatters vanmægtige og hildebe Phantasie kjendelig i den hele Fremstillingsmaade, saasom Udmalingen af de mange gruelige Dødsmaader, der tildeels ere utænkelige i et Slag, Olivers Mishandling, den udtværede Rhetorik i Rolands og Karls Taler, og navnlig Rolands Skriftemaal, der lyder, som om det var taget af en Postil.

Tænker man sig altsaa alt dette horte, vil man have en Fortælling, der i sine Grundtræk stemmer overeens med den, der indeholdes i Kvadet, dog saaledes at Krønikes Referat tyder paa et ældre Udviklingsstrin af Sagnet. Det fremtræder nemlig ifølge samme i en fattigere, mindre ubdiftet Stikkelse end i Kvadet. En Hovedsag er det i saa Henseende, at Valigantskampen mangler, saameget mere som Valigants Navn forekommer — Belvigand —, og en Forbindelse forudsættes mellem Marfirijs og „Admiralen af Babylon“. Stjødnt man paa Grund af Krønikestriverens Smagløshed ikke ubetinget kan stole paa, at han har taget Alt med, hvad

der indeholdtes i Sagnet, er det dog netop ikke rimeligt, at han skulde have udeladt Valigantskampen, hvis han havde kjendt den; thi han gjør sig ikke ringe Umage for at indstærke Fortjenstligheden af at bekæmpe Hebenstabet, og i denne Kamp stilles just Christendom og Hebenstab imod hinanden i deres fulde Styrke, hver med sin øverste Hersker som Repræsentant; desuden maatte Gabriels Aabenbarelse for Karl i det afgjørende Dieblit i særlig Grad tiltale den meget mirakelhytne Forfatter. Naar Valigantskampen mangler, er nu rigtignok det hele Sagn mindre poetisk: at fire Tusinde af Rolands Angribere sælges bagefter, er kun en ringe Hævn i Sammenligning med hele den asiatiske Vælbes Tilintetgjørelse. Men Fortællingen bliver, ogsaa naar den indskrænkes til Roncevauslaget samt hvad dermed umiddelbart staaer i Forbindelse, navnlig Forræderiet og dets Afstraffelse, en poetisk Heelhed, der netop ved denne større Simpeltthed viser sig som en nærmere Afspjndning af den første Efterretning om Nedbrægtigheden, saaledes som det maatte fremstille sig for en raare, mere barnlig, eller, om man vil, barnagtig Phantasie: Børn have, som bekjendt, ondt ved at forestille sig Godt og Ondt blande i det samme Menneſte, og der hører en høi aandelig Overlegenhed til at tænke sig den, der har begaaet en skammelig Handling, som en oprindelig ædel, men af Videnſkab vilbledet Helteſtemod. Hele Fortællingen om Kampen er ogsaa, selv afføet fra den forſkjellige Indklædning, langt fattigere og mindre sammenhængende. Rolands Hornblæsen er vel et Hovedmotiv, da Lyden naaer Karls Øren og giver Anledning til Ganalons haade i Krøniken og Kvadet eenslydende Replik, samt da Anſtrængelsen bidrager til at hidføre Rolands Afmagt og Død; men Tvisten mellem Roland og Oliver mangler, hvormed Kampſcenernes Indklædning og det, der i aandelig Henſeende holder dem ſammen, nemlig Rolands forvorne Heltemod og den tragiske Skyld, han ved

samme paabrager sig, falder bort. Ligeledes er det et simplere Motiv, at Roland bærer saaret; end, som i Kvadet, usaaet; det Kælofsale ved hans Styrke, at han gaaer med fire Vandser i Kroppen, er da i Kvadet gaaet over paa Turpin. Ogsaa i den forskjellige Maade, hvorpaa hans Horn betegnes, ligger maafee et Beviis paa Krønikesagnet's høiere Alder, nemlig forsaavidt det i Krøniken simpelthen kaldes tuba eburnea, medens Ordet i Kvadet er lige ved at blive eller er blevet et Egennavn ¹⁾). Om det, som Grimm mener, ubetinget tør ansees for et Tegn paa høiere Elde, at alle Talstørrelse ere mindre i Krøniken, er maafee tvivlsomt; det er meget muligt, at Forfatteren i pedantisk Angst for at fortælle Noget, der kunde synes utroligt, har forandret de Tal, der angive de hedenske Skarers Størrelse. Derimod er det vistnok betegnende, at flere Episoder ganske mangle i Krønikens Fortælling, navnlig Hebningens Forsøg paa at røve Durendal og Episoden med Albe. Og i Særdeleshed maa det bemærkes, at Krøniken ikke taler om de tolv Jærninger. At dette ikke er en Forbigaaelse af et Motiv, han kjendte og som hørte til Sagnet, saaledes som det forelaae for ham, kan sluttet deraf, at han, ved at opregne alle de Helte, der vare med Karl i Spanien

¹⁾ Det staaer paa et mærkeligt Overgangstrin, ibet det vel bruges alene — ikke cor d'olifant, saaledes som det et Sted (IV, B. 257 — Str. CLXXXVIII, B. 8) hedder „saldestoed d'olifan“. —, men dog altid med bestemt Artikel: l'olitan. Forsaavidt er Grimm, der i Indledningen til Konrads „Ruolanbesliet“ p. CXXV gjør opmærksom herpaa, ikke ganske korrekt. Ikke heller kan man give ham Ret, naar han ved Sammenligningen mellem Krøniken og Digtet kommer til det Resultat (p. CVII), at Sagnet i Krøniken er reuere og mere sammenhængende; det er netop her mindre sammenhængende, mindre udvillet og derfor ældre; thi vel taber et Sagn i Regelen ved senere Behandlinger, naar det først engang har fundet sin udstømmende poetiske Fremstilling; men, før det har naaet denne, er det naturligtvis ogsaa af ringere æsthetisk Værd. Ogsaa Sagnene have deres Dypært, Manddom og hensygnende Alderdom.

(cap. XII), netop sammenligner disse Krigere med Apostlene og Disciplene, men uden at berøre, at tolv af dem udgjorde et særeget Vaabenbrødreleg ¹⁾).

Uagtet saaledes Sagnet viser sig paa et ældre Udviklingsstrin i Krøniken end i Kvadet, er det dog af flere Tegn tydeligt, at selve Krøniken er yngre end Digtet, en Omstændighed, der, sammenholdt med den nys berørte, er af stor Vigtighed med Hensyn til Sagnet's Historie.

Genin mener (p. XXXVI—XXXVII) ligefrem at kunne slutte sig til Digtets højere Alder deraf, at Paven autoriserede Krøniken og forbødte Jongleurernes Sange: efter at dette var steet, kunde formeentlig Ingen ville fremføre Noget, der, saaledes som Kvadet, var uoverensstemmende med Krøniken. Men ikke at tale om, at man i alt Fald heraf kun kunde slutte, at Digtet var ældre end hiint Breve), hvorved Krøniken blev kanoniseret, altsaa ældre end 1122, er det aldeles ikke rimeligt, at enten Krøniken eller det samme vedkommende Vaabub skulde kunne virke hurtigt og overalt, navnlig i de Kreds og blandt de Mennesker, der bevarede slige Kvad: de omvankende Sangere brøde sig vist ikke Stort om en latinsk Bog, som de Færreste kjendte eller kunde læse. Den nyligen omtalte Skrivelse fra Prioren i Vigewis, der et Aarhundrede efter Krønikens Affattelse betegner den som en ny Bog (*„nuper ad nos ex Esperia delatos“*) og som nævner *„quæ joculatores in suis proferebant cantilenis“* som endnu steds den eneste Kilbe til Rundskab om Karls Tog til Spanien og Rolands Daad, viser baade, hvor langsomt slige Frem-

¹⁾ Det hedder: *„Isti præfati sunt viri famosi, heroes, bellatores potentibus cosmi potentiores, fortibus fortiores Christi, proceres Christianam fidem in mundo propagantes; ut enim dominus noster Jesus Christus una cum duodecim Apostolis suis et discipulis mundum acquisivit, sic Carolus, rex Gallorum et imperator Romanorum, cum his pugnatoribus Hispaniam acquisivit ad decus nominis Dei.“*

bringelser som Krøniken kunde udbredes, selv blandt Geistlig-
hedens Medlemmer, og hvor Videt et Pavebud kunde udrette,
naar det gik imod Folkenes Trang og Lyst. Derimod be-
tyder det Noget, at Forfatteren af Krøniken ved bebre-Vesteed
om Rolands personlige Forhold end Digteren. Han nævner
nemlig baade hans Fader og Moder ved Navn (cap. XII) —
«filius ducis Milonis de Angleris, natus Berthæ sororis
Caroli» kaldes han — og betegner, som alt bemærket, ham
selv som «comes Cenomanensis et Blavii dominus» (cap. XII
jvfr. cap. XXIX), medens han i Kvadet blot kaldes Karls
Søstersøn, uden at det Mindste tyder paa, at den flere Steber
(I, B. 173 — Str. XII, B. 6; IV, B. 37 og 576 — Str. CLXXIV,
B. 16 og Str. CCX, B. 10) nævnte «cunte Milun» skulde
være hans Fader, og aldeles ingen Vh eller Egn nævnes som
hans Hjemstavn, ja endogfaa et Steb (V, B. 676 — Str.
CCLXXXIX, B. 5) en anden Person ansøres som Herre af
Blaye — «Willalme de Blaiue». Det er aldeles uantageligt,
at Digteren, naar man paa hans Tid havde opfundet Navne
for hans Hovedhelts Forældre og givet ham Fyrstendømmer,
skulde have forbigaaet disse Omstændigheder. Altsaa maae de
endnu ikke være blevene opfundne paa hans Tid, medens
Krønikeforfatteren vel har kjendt dem, men derimod ikke kjendt
selve Roncevalsagnet i dets yngre Skikkelse. Formodningen
om Kvadets ældre Alder bestrykes ved den Omstændighed, at
der i Krøniken hentydes til flere Sagn om Karl den Store
og om Roland selv, der ere uberørte i Kvadet, skjøndt der her
var Anledning til at berøre dem, ja som ligesom fornægtes
af Kvadet. Saaledes skildres (cap. VI—XV) Krige mellem
Karl den Store og «Aiglandus rex Aphricanorum», saavel i
Sydfrankrig, som i Spanien, til hvilke Digtet Intet kjen-
der, men som dog synes at være virkelige Sagn, da de indeholde
forvirrede Minder fra Karl Martels Krige med Vasterne og
Araberne, samt fra Karl den Stores Hispaniatog: saaledes er
Pampelonas Erobring og Murenes Nedrivelse, — ifølge det

ovenfor af Eginhards Annaler citerede Sted en historisk Be-
givenhed —, i dette Afsnit af Krøniken et Hovedmoment.
Fremdeles er Fortællingen om Rolands Kamp med Tætten
Ferracutus (cap. XVIII) aabenbart tagen fra et virkeligt Sagn,
men ubærst i Kvadet. Om dette har nogen Hentydning til
Karls Tog til det hellige Land er meget tvivlsomt ¹⁾, hvor-
imod Krøniskens Forfatter, „hvis han vilde“, kunde fortælle,
»qualiter dominicum sepulcrum adiit et qualiter lignum
dominicum secum detulit« (cap. XXI). Endnu bestemtere ere
Hentydningerne (cap. XIII og cap. XXI) til Sagnet om Karl
den Stores Ophold som Yngling hos »Galafrus Almiraldus
Tolletæ«, der har slaaet ham til Ridder og for hvis Skjld
Karl har sældet hans Fjende, Saracenerkongen »Brahimarus«;
dette Sagn er Digteren saa langt fra at kjende, at han
(III, B. 65—66 — St. CXIII, B. 16—17) omtaler »Galafes
l'almiralt« paa en saadan Maade, at han maa ansees for en
Fehning af det værste Slags: det er ham, hvem en Djævel
har foræret det Skjold, som Abisme bærer i Slaget. Vil
man mod den Slutning, som er uddraget af Kvadets Ube-
kjendtskab med disse Sagn, indvende, at de gjerne kunde have
været i Omløb, fordi Digteren ikke havde kjendt dem, da kan

¹⁾ I den allersidste Strophe B. 5 (V, B. 729) har Dyfordhaandskriftet
et defect Vers: »Par force iras en la tere«, hvilket Michel har
gjort til »tere d'Ebre«, en Gjetning, som baade Versemaalet, Rimet
og Meningen forbyder: i Ebrolandet kunde der efter alt det Skete
ikke mere være Noget for Karl at gjøre. Genin gjør det til »tere
de Sirie«. Hvis dette er rigtig gjættet, hentyder altsaa Kvadet til
Jorsalstoget; men han støtter kun sin Gissning paa Navnet »Imphe-
i det næste Vers, hvilket han (S. 461) mener skal være det Samme
som »Nymphæa«, Navnet paa en af Antiochias Forstæder, og troer,
at den sammesteds omtalte Kong Vivien kunde være en i en Prosa-
roman om Aimonsønnerne forekomme Konge af dette Navn. I
Kvadene om Vilhelm af Orange forekommer imidlertid en ung Helt,
Vivien, som Hovedperson og som Saracenernes Belæmper i Syd-
frankrig; det ligger da maaskee nærmere at søge Rolandskvadets
Kong Vivien i Vilhelm-Sagngruppen.

og maa vel dette indrømmes; men hiint Ubekjendtskab tyder dog ligesuldt paa en ældre Affattelsestid, nemlig paa en Tid, da der fandt en mindre livlig Ideendvevling Sted mellem Frankrigs forskjellige Provindsbefolkninger; thi Digteren staaer aandeligt saa høit over den indskrænkede Krønikeskriver, at man meget snarere maatte ansee ham end denne for fortrolig med de Sagn, der vare Folket i Histories Sted, hvis han havde havt den samme Veilighed til at kjende dem. Det Samme gjælder næsten i endnu høiere Grad med Hensyn til, at Krøniken nævner en heel Deel til andre Sagn eller Sagnkrebse hørende Helte, som Digteren ikke omtaler, idet deels (cap. XII) de Helte opregnes, som følge Karl til Spanien, deels (cap. XXX) deres, isvrigt vistnok for en stor Deel af Forfatteren selv opfundne, Begravelsessteder anføres. Her nævnes saaledes »Arnoldus de Berlanda«, der spiller en vigtig Rolle i Kvadet om Gerard af Viane og dennes Kamp med Karl den Store ¹⁾, »Rainaldus de Albospino«, den berømte Aimonssøn Rainald af Montauban ²⁾, Italienernes Rinaldo, Garinus, Lotharingæ dux, Hovedpersonen i de store, i meget gamle Sagnkvad bevarede Sagn om Lothringernes Rampe med Flæmingerne ³⁾, Albericus Burgundionus, hvis Heltedaad og Kjærlighedsbedrifter udgjøre Indholdet af et meget yndet Kvad ⁴⁾. Man kan ikke søge Grunden til, at

¹⁾ Hernaus de Berlande eller Beaulande i Kvadet: Gerard de Viane. See Vellers Hierabrac, p. XII—LIII, samt Udgaven ved Prosper Tarbé under Titel: «Le roman de Girard de Viane par Bertrand de Bar sur Aube». Reims 1850.

²⁾ See Brudstykket af Kvadet om Aimonssønnerne, hos Veller p. I—XII samt Referatet af Kvadets Indhold i Hist. littér. de la France XXII, S. 667—708.

³⁾ See de tidligere anførte Udgaver af Garin li Loherenc og Mort de Garin ved Paris og Du Meril.

⁴⁾ Brudstykker findes i Vellers Hierabrac, i Anmærkningerne, samt i Michels Udgave af Rolandskvadet p. XXXV o. fl., og i Hist. littér. l. c. S. 318—334, hvor Digtets Indhold er fremstillet.

disse Helte ikke nævnes i Kvadet, deri, at der her ingen Brug var for dem. Tvertimod: hvor de franske Hylfinger opregnes, var der al Grund til at benytte de fornemste Personer fra de andre Sagn som Høvdinger. Dette er ogsaa steet; men alle de her forekommende Sagnpersoner henhøre, forsaavidt man kan efterspore dem, til Olger Danste-Sagnet, hvilket senere nærmere skal sees, og de manglende Pladser udfyldes af Personer, hidrørende fra historiske Grindringer. Det er temmelig klart, at Digteren, foruden Rolandsagnet, af de store franske Heltesagn kun har kjendt Olger Danste-Sagnet, hvilket atter kun kan forklæres, naar man antager ham for ældre end Krønikeens Forfatter. At denne ikke kjender en ældre Sagnhelt, nemlig Oltrart af Rosillon, som forekommer i Digtet, beviser ikke Noget imod det Antagne, da Krøniken i det Hele er et saa maadeligt og skjodesløst Arbejde. Ved Siden af de her anførte Data fortjener det endelig ogsaa at bemærkes, at Krøniken hentyder til Omstændigheder, vedkommende enkelte for den og Kvadet fælles Personer, foruden Roland, hvilke Kvadet ikke berører, saaledes som naar det om Englerius dux Aquitanie (cap. XII), Kvadets Englers li Guascuin de Burdele (II, B. 629 — Str. XCVIII, B. 1), siges, at han var Herre over en »urbs Aquitania«, der laae mellem Limoges, Poitier og Santes, samt erobrede Angoulême — »Engolismam cum suis provinciis« —, men at hans »urbs Aquitania« blev mennekketom ved Roncevalnederlaget og siden laae øde; ligeledes kaldes Kvadets »Sansun li dux« (I, B. 105 — Str. VIII, B. 10; II, B. 615 — Str. XCVI, B. 1, og IV, B. 12 — Str. CLXXIII, B. 34) i Krøniken »dux Burgundionum«¹⁾.

¹⁾ Hertil maatte ogsaa henføres, at Oliver, om hvem Kvadet veed, at han er

filz al duc Ralner,

Ki tint la marche [dusqu'al val de Runers;

(III, B. 771—72 — Str. CLXI, B. 9—10)

i Krøniken benævnes »comes gebenensis«, hvis det ikke var sandsyn-

Naar det efter det ovenfor Udviklede maa antages, at Krøniskens Forfatter kun har kjendt Sagnet i en ældre Skikkelse, end den, hvori det foreligger i Kvadet, samt paa den anden Side, at hiin er forfattet senere end dette, da bliver Forholdet mellem disse to Værker kun forklarligt paa een Maade: Sagnet maa have modtaget en forskjellig Udvikling i forskjellige Dele af Landet. Fylbigst og rigest har det udviklet sig der, hvor Digteren har haft hjemme, og maaskee netop ved ham. Andetsteds er det blevet staaende paa et ældre Udviklingstrin og er saaledes kommet fattigere, mindre poetisk og kortere til Krønikeskriveren, der ikke har kjendt vort Kvad. Hvor denne Deling af Sagnet's Historie er foregaaet, hvor dets Hjemstavn er, vil senere blive undersøgt. Her staaer det tilbage, om muligt, at bestemme, naar det har antaget de ovenfor betegnede Skikkelser, hvilken Undersøgelse paa det Næreste hænger sammen med Undersøgelsen af, hvilket historisk og Sagnstof, foruden det med Roncevaluslykken givne, det har optaget i sig. Da det sidst betragtede ældre Bidnesbryd, nemlig Krøniken, er yngre end Kvadet og da man intet andet ældre Bidnesbryd har af lignende Art, er det nu Kvadet selv, hvortil vi maae henvende os.

β. Indre Bidnesbryd. Senere optaget historisk
og Sagnstof.

Hovedforskjellen mellem Krøniskens og Kvadets Indhold er, som nylig fremhævet, at til den for begge fælleds ældre

ligt, at disse to Betegnelser gaae ud paa det Samme. Olier er i de senere Sagabøder og romans Søn af en Hertug Rainier de Genes, som han kaldes i Kvadet om Gerard af Vienne. Formen »gebenensis« tyder imidlertid snarere paa, at Sagnet oprindeligt har gjort ham til Fyrste af Geneve end af Genua, saa at disse to Navne maae antages for at være blevne forvekslede af de senere Digtere. Denne Formodning bekræftes ved Rolandskvadets Udtryk: „Grændselandet indtil Runderbalden“, hvilket nærmest turde forstaaes som Rhonedalen; men i saa Fald er der ingen Forskiel mellem Krøniskens og Kvadets Beretning om ham.

Fortælling om Roncevalslaget med hvad dertil hører: Forræderiet og dets Afstraffelse, er i Kvadet kommen Fortællingen om Baligantsslaget. Dette Affnit er altsaa af yngre Oprindelse end hiint, og, naar der spørges om Tiden, paa hvilken Sagnet er traadt ind i disse to Udviklingsphaaser, bliver det altsaa fornemmelig at undersøge, om der ikke til Grund for Indholdet af hvert af hine Hovedaffnit skulde ligge historiske og Sagnminder fra forskjellige Perioder, og da hvilke disse maatte være. Da saadanne Erindringer imidlertid fornemmelig ere kjendelige ved de optrædende Personers Navne, bliver det først og fremmest at undersøge, om ikke Heltene i hvert Affnit hidrøre fra forskjellige Perioder, samt at bestemme disse.

Vi begynde med at betragte den til Roncevalfortællingen hørende Heltgruppe.

At opdage en historisk eller udenfor Roncevalsagnet liggende Sagngrund til alle eller blot de fleste af disse Navne, har ikke været mig muligt; der er i saa Henseende maaskee Meget at udfylde for den, der har Afgang til nærmere og rigeligere Kilder. Men selv om man ved Benyttelsen af saadanne skulde komme til det Resultat, at enkelte af Roncevalheltene høre til en anden og senere Periode, end den i det Følgende betegne¹⁾, vil derved neppe den i det Følgende fremsatte Hovedslutning røkke. Hvor jeg nemlig har kunnet udfinde en historisk eller Sagngrund for en til denne Gruppe hørende Helt, viser den bestemt hen til en begrænset Periode, indenfor hvilken man altsaa maa antage, at det ældre Sagns Dannelsestid ligger.

¹⁾ Jeg har i saa Henseende haft megen Grund til at beklage, at Genin ikke senere har udført den Tanke, han i sin Udgave yttre, at han har havt, at undersøge den historiske Grund til flere af Rolands-heltene end Guenelun (p. XXVIII).

Det ældste historiske Minde, vi møde i Rolandsfagnet's Helte, foruden Karl den Store selv og Roland, hører til et Tidspunkt, der ligger tæt bagved Karl den Store. Det er nemlig ingen Anden end Vaifer, Vafferens Høvding, Forræderen Lupus' Fader, som blev dræbt i Aaret 768; han gjenfindes i Kvadets li riches dux Gaifiers, der nævnes blandt dem, der følge Roland (II B. 138 — Str. LXII, B. 7), og Krønikens tydeligere betegnede »Gaiferus rex, Burdegalensis« (cap. XII). Han regnedes, som alt tidligere bemærket, til en gammel frankisk Slægt, der iøvrigt utvivlsomt var bleven aldeles baskisk. Naar man imidlertid erindrer, at han havde været Pepins haardeste Modstander, samt at Fjendskabet med Vafferne vedvarede et Stykke ind i det 9de Aarhundrede, vil man indsee, at der maa være gaaet en længere Tid hen, inden han kunde faae Plads blandt de troe franske Krigere: man huskede, at der over Gasconne havde hersket en mægtig og tapper Høvding af dette Navn, og, siden Gasconne med Bourdeaux var blevet fransk, meente man, at han maatte have været med i en Begivenhed, som man efter et Par Menneftalbere meget let kunde ansee ham for samtidig med, da den kun var indtruffen 10 Aar efter hans Død.

Til Grund for Turpins Tilstedeværelse i Slaget, om end ikke hans Fald, kan meget godt ligge en historisk Sandhed. Han var virkelig i Yndest hos Karl den Store, ved hvem han i Aaret 787 opnaaede Erfsædet i Rheims, det fornemste i Frankrig; erindrer man, hvorledes Karl paa sine Tog stedsse ledsagedes af Geistlige, er det endog saa sandsynligt, at denne Mand har været med i Spanien. Han døde i Aaret 800. Der maa altsaa være gaaet en god Deel af det 9de Aarhundrede hen, inden hans virkelige Levetid og Dødsmaade kunde gaae saadan i Forglemmelse, at man kunde troe, han var falden i Ronceval. At han ikke skulde have hørt til det oprindelige ældre Sagn, kan imidlertid heller ikke antages. Den forskjellige Rolle, han spiller i Krøniken i Sammen-

ligning med Kvadet, beviser i saa Henseende Intet; dette maa, som alt bemærket, tilskrives Krønikestriveren, der fingerebe, at Turpin var Bogens Forfatter. Men selv denne Fiction røber, at han maa have spillet en stor Rolle i det oprindelige Sagn, som Krønikens Forfatter kjendte; thi der var ellers langt berømtre Lærde og Geistlige fra Karl den Stores Dage, hvem man med større Rimelighed kunde have tillagt en »historia de vita Caroli Magni«.

Ikke meget fjernere synes det historiske Forbillede at ligge til den fornemste hedenske Person: Marsilies. Allerede den virkelige Ibn al Arabi har leveret nogle Hovedtræk, forsaavidt han var Emir af Saragossa, sluttede en Traktat med Karl den Store og gav ham Gidsler. Imidlertid er hans Navn gaaet i Glemme og et andet kommet i Stedet. Hvorfra hidrører dette? Som bekjendt og alt bemærket, var Toget 778 kun en Begyndelse. I hele Karl den Stores og Ludvig den Frommes Regeringstid laae de Franske i Kamp med Araberne hiinsides Pyrenæerne. I Aaret 801 trængte hine under Ludvig, der var bleven Konge af Aquitanien, frem til Barcelona, hvor dengang ifølge Astronomen (cap. XIII, hos Perz, l. c.), herskede en Emir ved Navn „Hamur“, og samme Aar sloge de Franske under Greve Wilhelm — Sagnenes Wilhelm af Orange — en saracens Hær ved Saragossa. Et fransk Markgrevskab oprettedes, hvorfra Kampen stadig førtes i det Mindre, navnlig mod de arabiske Hordinger i Saragossa og Huesca; en saadan Emir, ifølge Eginhards Annaler (s. a. 809, hos Perz, l. c.) kaldet „Amoroz“, angreb Markgrevskaftet i Aaret 809. I de her anførte to Navne, der gjerne kunne være eet og det samme, er maaskee Oprindelsen at søge til Navnet Marsilies. Ampère forklarer det ¹⁾ som »Omari filius«, og de arabiske Navne Hamur eller Amorož kunde meget let forveksles med Omar, saaledes at det Indtryk, som

¹⁾ Hist. littéraire de la France avant le XIIe siècle, prolegom. p. XL.

een eller flere arabiske Høvdinge af dette Navn havde gjort paa Frankernes Phantasie, i Løbet af det 9de Aarhundrede foranledigede, at man tillagde Saracenernes Konge og Anfører i Ronceval det samme eller et deraf afledet Navn.

Noget længere frem i Tiden føre os to andre af Roncevalskæmpernes Navne, nemlig Gerin's og Berenger's. Følge de indblyrdes overeensstemmende Vidnessbyrd i Eginhards Annaler (s. a. 819) og hos Astronomen (cap. XXXII) foretog i Aaret 819 Greverne Werinus af Auvergne og Berengarius af Toulouse et heldigt Tog mod Basterne. Man kan ikke tvivle om, at disse to historiske Personer gjenfindes i de to nævnte Helte i Kvadet, der (II, B. 134—35 — Str. LXII, B. 3—4) nævnes blandt Rolands Vefagere, senere fælde Astramariz (II, B. 644 — Str. C, B. 1) og Malprimis af Brigal (II, B. 601 — Str. XCVIII, B. 1)¹⁾ og falde for Grandonies Haand (III, B. 176 og 192 — Str. CXXI, B. 6 og 12), samt nævnes samlede i Karls Klage (IV, 8—9 — Str. CXXXIII, B. 30—31). Med Gerin følger stadigt »sis cumpainz« Gerer, mellem hvilke et Forhold maa tænkes at bestaae som det mellem Roland og Oliver. At fornemmelig Navnenes indblyrdes Lighed har ladet det falde naturligt at tænke sig dem som et saadant Par, synes ikke tvivlsomt — Ives og Ivorie frembyde et andet Exempel paa en saadan Ordleg; men der er maaskee ogsaa en historisk Grund til deres Sammenstilling. De høre nemlig begge hjemme i Greverne af Auvergues Slægt og i den første Halv-

¹⁾ Her staaer rigtignok, som alt bemærket, Englers; men strax i det følgende nævnes Gerers som den foregaaende Helts »cumpainz«, hvilket vel passer paa Gerers Forhold til Gerin, men ikke til Englers; dernæst anføres noget senere (B. 629) Englers blandt de franske Helte, der fælde hver sin Hævning med de Ord: »E Englers li Guascuinz de Burdele«, som om han ikke havde været nævnt for ganske nyligt. Man maa derfor ganske vist her forudsætte en Skrivefeil, af hvilke neppe saa forekomme i Ordforbhaandskriftet.

deel af det 9de Aarhundrede; navnlig havde Verinus en Søn ved Navn Gerardus, der faldt i Slaget ved Fontenai (841) paa Karl den Skalbendes Side ¹⁾).

De hidtil anførte Personer høre, Turpin undtagen, til det Slags Personer i et Sagn, der, uden at hidsføre nogen væsentlig Forandring i dets Indhold, kunne optages i samme. Man kunde altsaa gjerne antage, at Rolandsagnet allerede havde været afrundet som Sagn ved Aarhundredets Begyndelse, og at der virkelig allerede i dets første Halvdeel maa have været en saadan sagnmæssig Fortælling om Roncevals slaget i Omkløb, røbe Astronomens tidligere anførte Ord. Desto vigtigere er det, at man i Navnet paa en af Hovedpersonerne træffer et historisk Minde fra det 9de Aarhundredes tredje Fjerdedeel. Dette synes nemlig bestemt at vise, at Roncevalsagnet ikke er blevet afsluttet med det Indhold, det senere i Hovedsagen har bevaret i Kvadet, før i Slutningen af Aarhundredet. Den Person, til hvilken her sigtes, er Guenelun. Dette Navn hidrører, som Genin (p. XXV—XXVIII) har paavist, fra en Person, der i Karl den Skalbendes Tid spillede en stor Rolle og begik et isinesfaldende Forræderi mod sin Konge. Han kaldes i de latinske Kilder Wenilo eller Guanilo. Han var af høi frankisk Byrd, havde været Medunderskriver af Forliget i Verdun, dernæst som Erkebisp af Sens, da netop Erkesædet i Rheims var ledigt, valgt og kronet Karl den Skalbende, og indtog en høi Plads i Kystens Gunst. Men, efter at han allerede havde unddraget Kongen sin stribige Hærtjeneste mod en Flok nordiske Vikinger, der havde sat sig fast paa Seinenes Delsel, sluttede han sig, bestuften af Ludvig den Tredje, til dennes Bestræbelser for at berøbe Broderen Riket. Karl forelagde et i

¹⁾ L'art de vérifier les dates. t. III, 1, S. 149.

Savonnières forsamlet Concilium et Klagestrift ¹⁾), hvori han opregner hans Forbrudelser: at han havde været med i Ludvigs Raad, holdt Messe for den fjendtlige Hær o. s. v., og i det Hele gjort »quod nemo episcoporum ex regno nostro fecit.« Dette skete i Aaret 859 ²⁾). Conciliet stærnebe ham for sig ³⁾); men han udeblev og endnu samme Aar blev han forligt med Kongen ⁴⁾). Han døde 865. Som man seer, ere Ulligheberne mellem denne Wenilo eller Guanilo og Kvadets Guenelm store nok til at vække Tvivl om Rigtigheden af Genins Slutning: han er Prælat og ikke Kriger, Forræderiet er mindre graverende samt af en anden Art, og Forræderiet bliver ikke straffet, men tilgivet. Paa den anden Side maa det erindres, at den ved Guds og Lehn mægtige Kirkefyrste endnu i hiin Tid deelte de verdslige Lehnsmænds Forpligtelser mod Kongen. Det anføres udtrykkeligt i Conciliets Indstævning som eet af Karl den Stalbedes Anklagepunkter, »quod (vos) soli omnium episcoporum sponte accedentes (sc. Bludovico) eius (sc. Caroli) injussu fueritis conlocuti; se vero contra eundem fratrem et vastatores patriæ proficiscentem consuetæ ecclesiæ vestræ privaveritis militia.« Hans Svigten i Kampen mod de dybt afstyrede hedenske Vikinger kunde da, endogsaa maaskee endnu snarere end hans Forbindelse med Ludvig den Tydste, hos de forbittrede frankiske Herrer saavel som hos Folket fremkalbe Sammenligninger mellem ham og Forræderen fra Ronceval. Men, naar først Sammenligningen var sket, kunde denne Sidste let faae det frankiske Navn i Stebet for sit eget fremmebe, som maaskee desuden

¹⁾ Findes hos Dom Bouquet t. VIII, p. 639—41 blandt capitularia Caroli Calvi med Overtit: »Libellus proclamationis Domini Caroli regis adversus Wenilonem episcopum Senonum.

²⁾ Annales Bertiniani, hos Dom Bouquet t. VII, p. 75 A, han hebbet her Guanilo.

³⁾ Stærningskrivelsen findes hos Dom Bouquet, t. VII, p. 582.

⁴⁾ Smstids. t. VII, p. 75 C.

allerede var blevet uvist. Saameget mere kunde denne Ombytning foregaae, som der muligviis i det franskste Sprog fandtes Ord, der lignede Navnet Wenilon eller Guenelon i Klang og hvis Betydning mindebe om Forræderens Handling: Du Meril ¹⁾ gjør i saa Henseende opmærksom paa det oldtydske «wanon», der betyder styrte i Ulykke eller ødelægge, og paa en lignende Rod tyder det italienske «ingannare», hvis det ikke er dannet netop af den berømte Forræders Navn. Et saadant halvt symbolisk Navn maatte netop være velkomment i Sagnet og kunde saalebes faae Hævd i det, maastee endogsaa ikke saa meget længe efter den virkelige Guanilons Levetid.

Til de Personer blandt den ældre Heltegruppe, der umiddelbart fra den historiske Erindring ere gaaede over i Sagnet, maa vistnok ogsaa Tierri eller Tebericus regnes. Da han imidlertid i Kvadet er knyttet til den yngre Heltegruppe, vil han være at omtale i Forbindelse med denne. Derimod synes det med Hensyn til en anden Roncevalhelt, nemlig Gerard eller Girart af Rossillon tvivlsomt, om man skal antage ham for en Affødning umiddelbart af en historisk Erindring, der har været frisk i Sagnet's Dannelsesetid, eller for en fra et andet selvstændigt Sagn laant Helt. Der er nemlig i den franske Sagnhistorie to Helte af dette Navn, hvis Levnet og Skjæbner, sjøndt indbyrdes temmelig eens, af forskellige Digtere henflyttedes til forskellige Tidsrum. Den ene Girart af Rossillon forudsættes at have levet under Karl den Skaldede, samt at have været Hertug af Bourgogne, hvor han i Nærheden af Chatillon ved Seine havde sit Slot Rossillon, og det nordfranske i burgundisk Maal strevne Digt ²⁾, som man har om ham, skildrer hans Strid

¹⁾ Hist. de la poésie Scandinave, S. 476, Note 3.

²⁾ Udgivet 1858 af Mignard under Titel: Le roman en vers du très-excellent, puissant et noble homme, Girart de Rossillon, jadis duc de Bourgogne. Paris og Dijon.

med Kongen om Grevskabet Sens, hans Forjagelse og hans Fornedrelse, da han i 7 Aar levede som Kulsvier med sin Hustru, indtil han atter kom i Kongens Naabe, samt hans fornæbde Strid med Kongen, der efter mange blodige Kampe ender med, at Kongen maa lade ham med Fred, hvorpaa han og hans Hustru give alt deres Gods til Kirker og Klostre og bøe som meget hellige. Til Grund for det i dette Digt behandlede Sagn ligger ifølge Digteren selv, der isøvrigt mere opfatter sit Arbejde som historisk, end som poetisk, Girard af Bourgognes Historie, af hvilken Mignard har givet en udførlig Fremstilling i det nys anførte Værk. Denne Mand var virkelig hjemme- hørende i den Deel af Bourgogne, hvor Chatillon ligger og hvor han stiftede Abbedierne Pouthieres og Beze-la; yndet af Ludvig den Fromme og efter dennes Død og Forliget i Verdun Keiser Lothars tro Mand, samt efter hans Død Formyndet for hans Sønner og Regent i deres Lande, navnlig Provence og det cisjuranste og transjuranste Burgund, var han en af Tids- alderens mægtigste Mænd og høit anseet for sin Klogskab, sit Mod og den Trofast, hvormed han værge de Lotharsønners Lande mod Karl den Skalbendes Forsøg paa at bemægtige sig dem. Da imidlertid, efter at den Yngste, Karl, var død tidlig, ogsaa Lothar II døde (869), medens Broderen, Keiser Ludvig II, var fraværende, forenede Ludvig den Ældste og Karl den Skal- bede sig om at bemægtige sig af deres Brodersøns Besiddelser Lothringen og de vidtstrakte burgundiske Lande, hvilke de deelte. Først maatte dog Girard overvindes, og Kampen dreiede sig fornemmelig om Staden Bienne, hvilken hans Hustru Berthe forsvarede, medens han selv stred mod Kongens Tropper i den sydlige Deel af Jurabjergene, indtil han, forladt af Alle, da tillige Forræderi var udbrudt i Bienne, maatte slutte Forlig med Kongen, der Zuleasten 870 holdt sit Indtog i den erobrede Stad, hvorpaa Girard og hans Hustru rimelig- viis have truffet sig tilbage til de af dem grundede Klostre. Som man seer, var der her Nok, der kunde sætte den sagn-

flabende Phantastie i Bevægelse, og, navnlig med Hensyn til Konceptionsfagnet, maatte man, hvis ingen anden Sagnet havde baaret dette Navn, antage, at Girart var kommen ind blandt Konceptionskæmperne ved en af de Anachronismer, af hvilke flere alt ere bemærkede, skjøndt ingen vilde have været saa grov som denne, ikke blot for Tidens Skjød, men ogsaa paa Grund af Mandens Betydning i sin Tid. Det er imidlertid vistnok nødvendigt at antage, at der virkelig, i alt Fald i Frankernes Forestilling, om end ikke i Historien, har været en ældre Girart eller Gerard af Rossillon, hvem egentlig Sagnet om Fjendstabet med Kongen og de 7 Mars Armob vedkommer. Mignard, der er imod denne Antagelse, anfører (S. 300—304) en stor Deel ældre Historiefriivere og Krøniker, der holde det for et historisk Factum, at en Gerard af Rossillon i Karl Martels Tid havde forsøgt at løsribe Burgundernes Lande fra det frankiske Rige, men var bleven overvunden. Han betragter imidlertid dette som en Bildfarelse, foranlediget ved en chanson de geste, til hvilken Forfatteren af det nys omtalte Digt henviser¹⁾ og som endnu synes usuldstændigt paa Fransk, men fuldstændigt paa Provençal²⁾. Men, affect fra det Besyn-derlige i, at den yngre Digter — det af Mignard udgivne Digt hidrører fra det 14de Aarhundredes Begyndelse, medens det provençalste er et Aarhundrede, og det med samme over-

¹⁾ Han siger, beraabende sig paa en latinsk Krønike:

La cronique en Latin ainssin me le raconte,
Cilz qui fist le romant en fait ung autre conte
Et dist Charles Martiaux — — pers fut Pepin l'empereur
Et Pepin Charlemagne le très fort guerroeur,
Charlemagne Lois, Lois Charle le Chauffe.
Cilz fist Gerard ovrer de charbon et de chauffe (chéminée).
Or soit, save la grace du premier romancier,
Qvi dist Charles Martiaux, fist le plait commencer
(d: det var ham (R. d. St.), der begyndte Striden).

²⁾ Begge Dele udgivne 1856 af Michel: «Chanson de geste ancienne de Girard de Rossillon, en langue Provençale.»

eensstemmende franske vel endnu ældre — skulde have den mere oprindelige og ægte Tradition fremfor den ældre Digter, maa det bemærkes, at det, om end i Enkeltheder afvigende, saa dog i Hovedsagen overeensstemmende Indhold af begge Sagn, navnlig Kampen ved Rossillon og det store Slag i Val Beton samt Heltens Fornedrelse ingenlunde passer paa den historiske Girard fra Karl den Skalbendes Tid, om end Minder om ham ere indfaldte i det burgundiske Digt. Langt bestemtere affpeiler Sagabudet »Girard de Viane«¹⁾ den historiske Gerards Situation, skjøndt det gjør ham til samtidig med Karl den Store og fornemmelig gaaer ud paa at fremstille Rolands første Møder med Oliver og Albe; thi her bestaaer hele Kampen i Staden Viennes Beleiring. Lægges man hertil, at ogsaa i det burgundiske Digt Heltens Fader kaldes Droon eller Dregon, ifølge næsten alle australske Heltedigt Stamfader til de berømteste franske Helte, medens den historiske Girards Fader hed Vinthard, samt at et af de ældste Sagabud, det om Garin af Lothringen, taler om Karl Martels Kamp med Girart²⁾, da bliver det næsten meer end sandsynligt, at P. Paris har Ret, naar han mener³⁾, at Sagnet oprindeligt har henført sin Helt til Karl Martels Tid, enten nu her noget historisk ligger til Grund eller ei, samt at den Glands, der omstraaede den historiske Girard fra Karl den Skalbendes Tid efterhaanden har stillet den ældre Gerard af Rossillon i Skygge og faaet Krønikeforfattere og Digtere til at overføre Sagnet paa ham. Maaden, hvorpaa Girard af Rossillon omtales i Rolandskvadet bliver da særdeles betegnende. Han kaldes nemlig, efter at være nævnt to Gange tidligere (II, V. 137 — Str. LXII, V. 6: »Girart de Rossillon li fiers«, og III, V. 459 — Str.

¹⁾ Som tidligere bemærket, udg. af P. Larbé i Hæret 1850.

²⁾ See Garin li Loherenc, udg. af P. Paris, t. I, S. 279.

³⁾ See hans Manuscrits Français de la bibliothèque du Roi, III, 114 og VI, 108 o. f.

CLX, B. 6, hvor han falder for Marfils Haand), i Karls Klage (IV B. 13 — Str. CLXXIII, B. 35) »Gerard de Russillon li veiltz«, hvori synes at ligge deels en Forestilling om, at han maatte være meget gammel paa Roncevaallagets Tid, deels den Hensigt at skjæle ham fra en anden yngre Gerard af Rosfillon, om hvem der ogsaa findes Fortællinger.

Girart eller Gerard af Rosfillon er altsaa at betragte som en ældre frankisk Sagnhelt, der har faaet Plads blandt Roncevaalkæmperne. Der findes imidlertid i Afsnittet om Roncevaalkampen et Sagnminde, der er endnu langt ældre og i sig selv særdeles mærkeligt, nemlig det til Navnet Gualter knyttede.

At man virkelig i denne Helt har en Person for sig, om hvem der findes et særskilt Sagn, samt at dette paa den Tid, da Kvadet blev forfattet, var ved at gaae i Glemme, røber temmelig kjendeligt den Maade, hvorpaa han omtales i Kvadet. Paa tre Steder (II, B. 143 — Str. LXIII, B. 1²); III, B. 602 — Str. CL, B. 5 og III, B. 630 — Str. CLII, B. 2) kaldes han »Gualter del Hum« eller »de Hums«, et Tilnavn, der aabenbart maa have en Betydning, men som allerede har været uforstaaeligt for Kvadets Bearbejdere i Middelalderen, hvorfor han i Pariser- og Versailleshaandskriftet kaldes Gautier de Luz³), hvilket ogsaa Genin uden videre Forklaring har optaget i sin

¹) At ogsaa Islænderne, som have forfattet »Karlsmagnús Saga«, have forstaaet det saaledes, røber den Maade, hvorpaa han omtales her, idet han jævnlig kaldes »herra Girard gamle« og det i Afsnittet om Karls Krige med Agulambus i Spanien hedder, at han »red fyrir Borgundia« og »var nú miök hnígandi, svá at hann hafði hundrað vetra síns aldrs«. See E. K. Ungers Udgave af 1859: »Karlsmagnús saga ok kappá hans«, S. 162. Ogsaa i den danske Karl Magnus Krønike omtaler han sig selv som slagen til Ridder for 60 Aar siden (Kæbets Morstabslæsning, I, S. 53).

²) Michel har læst »Gualter de luin«, uden at kunne forklare det; hos Genin er det rettet.

³) See Genins Udgave, S. 70.

Oversættelse; end ikke i Krøniken, der følger i Tiden nær efter Kvadet, har hiint Tilnavn efterladt sig noget Spor: han kaldes her »Galterus de thermis«, vistnok en af Forfatteren selv opfundne Benævnelse. Hvad der siges om ham, er i og for sig heller ikke meget ophsende. Et Sted kalder han sig Rolands Mand:

»Hom sui Rollant, jo ne li dei faillir«

(II, B. 141 — Str. LXII, B. 11)

og senere tilføier han, at han var Rolands Yndling for sin Tapperheds Skjld:

»Pur vasselage sulei jo estre tun drut«

(III, B. 612 — Str. CL, B. 15);

men heri behøver ikke at ligge Andet end en særegen Roes, en Bending, som uden nogen bestemt Foranledning kan være kommen ind i Digtet. Den vigtigste Ophsning om ham indeholdes i hans egne Ord, da han, efter at være kommen tilbage fra sit Speidertog, kalder paa Roland:

»Ja est ço Gualters ki conquist Maelgut,

Li niés Droun al vieill e al canut«

(III, B. 610—611 — Str. CL, B. 13—14).

Men dette Sted er tvethdigt. »Li« er Nominativmærke efter Kvadets Sprogbrug, medens Accusativ betegnes med Formen »le«; herefter skalde Meningen være, at han selv var Droons Frænde eller Søstersøn, og saaledes har Genin gjen-givet det i sin Oversættelse. Efter Ordstillingen ligger det imidlertid nærmest at ansee Ordene »li niés« som Appositum til »Maelgut«, og Kvadets Brug af Artiklens forskellige Former er netop i Appositionstilfælde vakkende¹). Der er altsaa

¹) J Verset: »Falt li le coer, le helme li embrunchet« (III, B. 582, CXLVIII, B. 10) skalde der staae »li coer« og »li helme«; Forfatteren har for at undgaae Sammenstødet med det andet »li«, der betegner Gensynsobjektet (»lui«), brugt Accusativsformen i Stedet for Nominativsformen. Det Omvendte og ganske det Samme som i

i Ordene selv ikke nogen afgjørende Grund til at opfatte Stedet enten paa den ene eller den anden Maade, og Navnene give, saaledes som de her staae, uden al nærmere Forklaring, ligesaa lidt nogen Underretning: Navnet Droon eller Drogon var et meget almindeligt fransk Navn, især i det 10de og 11te Aarhundrede; i Sagnene er en Drogon, som bemærket, Stamfader til de anseeligste Hesteslægter ¹⁾), blandt hvis Medlemmer man hverken finder en Gualter eller Maelgut, og dette sidste Navn, der iøvrigt har et kymrist Udseende — man tænke paa Maelgun Gwynedd, der spiller en stor Rolle i de gamle walisiske Sagn ²⁾), synes snarest at være dannet paa samme Maade som saamangt af de hødeste Navne, der begynde med „Mal“ og derved betegne noget Dndt, f. Ex. Malcud, Malquidant, der ganske svarer til det nordiske »illrádr« ³⁾).

det i Teksten anførte Sted, hvis det skal forståes paa den sidste antyde Maade, er Tilfældet, hvor det hedder (I, B. 169—171 — Str. XII, B. 2—4):

•Les baruns mandet (sc. li empereres) pur son conseil senir:

Le duc Oger l'arcevesque Turpin,

Richard li velz o. s. v.:

efter at det første Objekt har faaet Artiklen i Accusativ, staae de følgende, ligesom ved Apposition tilføiede Objekter med Artiklen i Nominativ. Saaledes hedder det ogsaa (Str. CCLIII), at Amiralen sælber •Richard le veill, li sire des Normans•; Genin har rigtignok her (V, B. 209) •le sire•; men dette turde være en af ham selv foretagen Rettelse; han betegner det i det Mindste ikke som en Variant.

¹⁾ I Virkeligheden blev Navnet tidlig brugt i den karolingiske Slægt, som i Sagnene er en Green af den store Stamme, hvortil Girart, Aimon, Oger o. s. v. høre; en Søn af Pepin af Heristal heed nemlig Drogo (Chronicon Luxoviense breve, hos Perz V, p. 221) og ligeledes en Søn af Karl den Store selv (Eginhard: Vita etc., Cap. 18, hos Perz II).

²⁾ See f. Ex. Tafelsins Historie i The Mabinogion, by Lady Ch. Guest, III, S. 364 o. f.

³⁾ For at forsøge det Uklare i Gualters Fremtræden i Rolandskvadet, forekommer hans Navn paa et Sted, hvor det kun kan være kommet

Man maa da søge den mulige Ophøsning om Gualter udenfor de franske Sagnkreds, og man vil da, forudsat at man tager »li niés« som Appositum til Maelgut, finde, at han, hvad ogsaa hans Navn tyder paa, er identisk med den til Niflungesagnkredsen hørende Walthar. Skjøndt det denne vedkommende Sagn er bekjendt nok, vil det dog maaskee for Tydeligheds Skyld være rigtigst at gaae lidt ind paa det.

Ifølge det latinske Digt¹⁾, hvori det findes udsørligst fremstillet, er Walthar Søn af Kong Alphere af Aquitanien og af denne given som Gidsel til Attila for ot frelse Landet fra Hunnernes Hærjen. Samtidigt have Frankernes Konge, Gibico, og Burgundernes Konge, Henricus, underkastet sig Attila og givet ham Gidsler, hiin en Søn af en af de ædleste fra Trojanerne nedstammende frankiske Slægter ved Navn Hagen («Hagannon»), denne sin Datter Hilbegund («Hilcund»). Hos Hunnekongen vore de tre fremmede Fyrstebørn op i stor Yndest, og, ligesom Hagen og Walthar overgaae alle Mænd i Styrke og Tapperhed, overgaaer Hilbegund alle Møer i Skønhed. Efter Gibicos Død bestiger hans Søn Gunther («Guntharius») hans

ved en Skjædesløshed fra Digterens Side eller ved en Afstriverfeil, ligesom det tidligere omtalte »Engelers«. Efter at det nemlig er fortalt, hvorledes Roland har sendt ham bort med tusinde Mænd for at speide, fra hvilket Tog han først efter Olivers Fald kommer ene og saaret tilbage, møder man ham pludselig blandt de sammen med Roland kæmpende Helte, blandt hvilke han nævnes (II, B. 637 — Str. XCIX, B. 1) som Hedningen Estorgant's Banemand, En af de Tolv, hvilke Aelroth havde valgt sig til at angribe de tolv franske Ævningger med. Man kunde næsten fristes til at troe, at dette har været hans oprindelige Plads, og at Motivet med hans Detachering, der bidrager til at give Striden mere Afveksling, er en senere Opfindelse, hvis Ophavsmand da har glemt at forandre Navnet der, hvor det først stod.

¹⁾ En bekendt Haandbudgave er »Waltharius, poema sæculi Xmi, ex recensione cod. regie bibl. Bruxellensis secundum editionem equitis L. G. Provana, senatoris regni Sardinie, repetendum caravit J. F. Neugebauer. (München, 1853).

Throne, og til ham lykkes det Hagen at undkomme. Walthar udfører i Epidfen for Hunnerne store Bedrifter i Østerlandene og bliver Rigets første Mand næst Kongen, men længe dog hjem til sit fædrene Rige. Han har fattet Kjærlighed til Hildegund, og det lykkes ham i Forening med hende at slippe bort; tillige bortfører han alle de Skatte, som Gibicó i forbums Tid havde maattet give Attila. Denne ægger forgæves sine Mænd til at forfølge de Flygtende. Ingen tør prøve Styrke med Walthar, og uhindrede komme de over Rhinen til Vogeserne, hvor de holde Raad. Imidlertid har Gunther faaet Nyse om de Rejsende; han gjætter strax, hvo de ere, og iler, trods Hagens Advarsler, med ham og elleve andre Helte ud for at finde Walthar og fratage ham Pigen og Skattene. De mødes paa en smal Bjergsti, og en heftig Kamp begynder, hvori Hagen dog ikke vil deeltage: han sidder affides paa en Høi og seer til, medens Walthar fælder dem alle Elleve, den Ene efter den Anden, deriblandt Patarid, Hagens Søstersøn. Gunther maa flygte og vender sig nu til Hagen med Bøn om at deeltage i Kampen. Kun nødig vil han angribe sin gamle Ven og Vaabenbroder; men, da Walthar har fældet en nær Frænde af ham blandt de Elleve, beslutter han sig omsider dertil. Imidlertid er det blevet Nat, og først den næste Dag, da Walthar atter har begivet sig paa Veien med Hildegund og Skattene, anfælde de ham i Forening. I den nu paafølgende frygtelige Kamp bliver Gunther haardt saaret i Venet, Hagen mister det ene Øie og Walthar den ene Haand. Men da Gunther er ude af Stand til at stride længere, finder han sig i at forliges med Walthar og lade ham beholde Søsteren og Skattene. Han drager da hjem til Aquitanien, hvor han siden hersker i mange Aar med stor Hæder.

Paa Grund af den fjendtlige Stemning mod Franterne, der røber sig saavel i den Rolle, der tillægges Gunther, som i Digterens hele Fremstilling, anseer Fauriel i sin Hist. de la poësie Provençale, I, hvor han udførligt behandler Gjenstanden,

Digtet for opstaaet i Sydfrankrig, efter at dette atter var blevet skilt fra det frankiske Rige under de senere Karolinger, og Andres Undersøgelser have stadfæstet hans Mening, at Forfatteren, der kalder sig Gerard og er Munk, har havt hjemme i Klostret Beneit sur Loire eller Fleury. Men han indrømmer selv, at det maa være en Bearbejdelse af et langt ældre Digt, hvori Sagnet, skjøndt dets Kjerne, Kampen i Vogeserne, har været den samme, dog med Hensyn til Personernes Stilling og øvrige Forhold har seet anderledes ud. I Niebelungenlied, hvor der to Steder hentydes til det¹⁾, kaldes Helten Walthar af Spanien, Egel har frivillig hjemsendt Hagen, denne og Gunther ere ikke Franker, men Burgundere, og der tales Intet om, at Hagen er eensøiet eller Gunther vanskr. I den ældre Edda i det andet Kvad om Gudrun, tillægges der ham et trede Fædreland, hvis det da er ham, der menes, naar det hedder, at blandt andre Sendebud fra Atle kom Valbar med Danse²⁾. Det er da rimeligt, at Walthersagnet er ældgammelt, at det med Frankerne er bragt til Frankrig — maaskee har det, som Faurel formoder, hørt til de Sange, hvilke Karl den Store ifølge Eginhards Vidnesbyrd („Vita etc.“ hos Bertz II, p.

¹⁾ Str. 1694 og 2281 i Sachmanns Udgave „nach den ältesten Überlieferungen“, Berlin 1841.

²⁾ Guðrunarkviða II, Str. 20 „Valdar Dönum“. Jvfr. Heiðreks Saga (Fornaldar sögur I, S. 490), hvor det hedder, at Valdar hersker over Danerne. Fortællingen om Valtari af Vascannstein eller Vascastein i Didreks Saga (See Ungers Udgave: Saga Didreks konungs af Bern, Christiania 1853, Cap. 151, 241—44 og 331) er aaabenbart en meget forvansket Gjengivelse af det oprindelige Sagn. Navnet paa det Sted, hvor han kæmpede — Vogeserfjælen, tyds: „Wasgenstein“ —, er gjort til Navn paa hans fædrene Borg. Han er Kong Ermanriks Mand, der hersker i Romaborg, og Hilbigund en Datter af Illas Jarl af Grækenland. Hagen er Atles Mand, udsendt af ham med 11 Riddere for at gribe Valtar; i Kampen mister han sine Kæmper, og, da han dernæst om Natten overfalder Valtar, medens denne spiser paa en Viltsvinefiske, faaer han sit Dødsstød med Knoglen af denne.

458) lod samle og opffrive —, samt at det her, medens saamange andre Hjemstavnsfagn gik tabte, har holdt sig, indtil den sybfranske latinske Digter har optaget og ombannet det efter sine egne Hensigter. Hos Folket er det imidlertid blevet bevaret med sine egne oprindelige Grundtræk, om end steds mere forsvindende, og saaledes er dets Helt tidlig bleven optaget i Roncevalheltenes Kreds, hvor man i det Hele var tilbøielig til at tænke sig Fortidens Helte samlede.

Herved forklæres da Gualters Tilnavn »de Hums« eller »del Hum«. Efter at Oldsagnetes Atle eller Egel var bleven gjort til Eet med den forfærdelige Hunnekonge, var det naturligt, at man især fæstede Erindringen om Walthar til hans Ophold hos ham og Bedrifter i hans Tjeneste, ligesom man i Tydsland erindrede ham med et hybligt Fædreland; og at Tilnavnet virkelig maa forståes som »den hunniste«, er saameget mindre tvivlsomt, som Navnet »Hums« forekommer et andet Sted i Kvadet, betegnende Hunnerne, hvor nemlig Valigants Hylfing er opregnet og det hedder:

»L'altre est de Hums e la terce de Hungres«

(IV, B. 859 — Str. CCXXXVI, B. 3.):

som bekjendt, sammenstilles og forverles disse to Folskenavne idelig af Middelalderens Forfattere. Det bliver da ogsaa klart, at der ved Gualters Yttring, i hvilken »li niés« maa tages objektivt, sigtes til Kampen i Vogeserne. Navnet Maelgut, der ligesaa tidt forekommer i Walthariusdigtet, som andetsteds, beviser efter det tidligere Bemærkede ikke Noget herimod. Navnet Droon kunde tænkes opkommet ved en Forverling af Hagen med en af Gunthers elleve Kæmper, der i Digtet kaldes »Drogo«, men er dog snarere en fransk Omdannelse af Hagens tydske Tilnavn »von Tronje«¹⁾. At der i alt Fald med

¹⁾ Hvis man ikke, i Henhold til Barrois' Forklaring af Navnet Droons Oprindelse (Éléments Carlovingiens, S. 251), vilde ansee det for identisk med Navnet Hagen selv. Han mener nemlig, at det fra først af har været et Tilnavn til Pepin af Heristal, der af de australske

Droon menes Hagen, er klart af Slægtstabsforholdet mellem ham og den Dræbte. Som man har seet, var det et Hovedmotiv i Digtet, at Walthar havde dræbt Hagens Frænde, og at dette Motiv ikke har haft mindre Betydning i det tydske, altsaa utvivlsomt ogsaa i det oprindelige frankiske Sagn, sees af den Maade, hvorpaa i Niebelungenlied (Str. 2281 hos Lachmann) Hildebrand minder Hagen om hiin Kamp:

»Nu wer was der ufem schilde vor dem Wasgensteine saz,
Dô im von Spanje Walthar so vil der mâge sluoc?«

Dette Sted er ligefrem et Supplement til Stedet i Rolandskvædet. Idet man saaledes i Frankrig huffede denne Omstændighed som det Vigtigste i Sagnet, medens dets øvrige Enkeltheder, saavelsom dets Sammenhæng med Niflungesagnene gik i Glemme, kunde man tillige let ledes til at tillægge den Person, hvis Søstersøn Gualter havde dræbt, en ualmindelig høi Alder, idet uvilkaarlig Forestillingerne om Sagnets og Heltens Elde blandedes sammen, paa lignende Maade som ved Gerard af Rossillon.

De til den ældre Deel af Rolandsagnet knyttede historiske Minder have ført os til Slutningen af det 9de Aarhundrede; to Sagnminder af langt ældre Oprindelse ere komne til, af hvilke netop det ældste synes at være blevet optaget noget senere, da det forekommer saa dunkelt og svagt. Gaaer man over til Rolandsagnets yngre Bestanddeel, Valigantskampen, finder man her en Mængde Erindringer, saavel historiske

Franker er bleven kaldet „der Hoogen“, samt at dette tydske Ord af de alt romaniserede Neustrier er blevet sammentrullet til Dr'oogen eller Drogon—Droon, og senere tillagt yngre Led af den karolingiske Stamme som Døbenavn, hvorved det er blevet almindeligt i Frankrig. Man kunde da antage Navnet Hagen, der i det lavtydske Sprog, hvoraf Frankisk vistnok var en Green, maatte udtales Haagen, for at være blevet forvejlet med „der Hoogen“ og saaledes tilligemed dette forvandlet til Droon. Herimod taler dog Formen »Haganon« i det latinske Digt.

som hidrørende fra andre Sagn, der vise hen til et langt senere Tidspunkt.

Et af de yngste historiske Minder maa man erkjenne i Amiralen af Babylon, Baligant. Selve Navnet har maaskee hørt til det ældre Sagn. I Krøniken forekommer Belvigand, og i den Maade, hvorpaa han nævnes som Marsils Broder og Medkæmper, kunde man maaskee see et svagt Minde om, at Ibn al Arabi virkelig ikke var ene om at træde i Forbindelse med Karl den Store: Eginhard nævner, som alt anført, foruden ham en anden Emir ved Navn Abuthaur. Derimod viser hans Værdighed, Amiral af Babylon, og hans Stilling som den muhamedanske Verdens Overhoved altfor kjendeligt hen til Emir al Omra - Værdigheden, saaledes som den blev, da den kom i Seldschukernes Hænder, til at man kan have nogen Tvivl. Denne Værdighed opkom først i Aaret 945, da Kaliphen al Mostafem maatte erklære Sultanen af Persien, Moez ed Daula, af Bujibernes Slægt, for alle Emirers Emir — Emir al Omra — og overgive ham hele sin verdslige Magt. Selv om man i Krønikens Fortælling om at Marsirius og Belvigand vare sendte af Almiralben i Babylon fra Persien, vil see en allerede tidligere til Rolands-sagnet knyttet Erindring om disse Østens Beherskere, kan den dog neppe være kommen i Forbindelse med det, førend henimod det 10de Aarhundredes Slutning, da den indtraadte Forandring i Orientens Forhold endnu ikke var meget isinesfaldende og kun langsommere kunde blive bekjendt i Vesten, og det har da heller ikke havt nogen væsentlig Indflydelse paa Rolands-sagnet. Indhold her, at man har tænkt sig Marsirius samt Belvigand, der spiller en ganske ubetydelig Rolle, udsendte af Almiralben. Det var i Aaret 1055, at Kaliphen Beamrillah kaldte den tyrkiske Stamme, Seldschukerne, til Hjælp mod sin Emir al Omra, Malik Rahim, med hvem Bujibernes Rige gik til Grunde. Seldschukernes Høvding, Togrul Beg, blev Emir al Omra, og i saa Aar bleve alle de mindre muhamedanske Riger i Forasien

denne underlagte. Rygtet om denne vældige Hersker i Osten, hvilket naturligtvis af den stedske tiltagende Mængde Pilegrime strax blev bragt til Europa, kunde vel give en samtidig Digter, der behandlede Rolandsfagnet, Anledning til i dette at indføre en Fyrste, der raader for hele den muhamedanske Verden, med en fra hine tyrkiske Høvdingers Værdighedsnavn laant Titel. Forvekslingen af Bagdad med Babylon ligger saa nær, at den ikke trænger til nogen Forklaring. I Forestillingen om, at hans Hovedstad var Babylon og Mindet om denne Stads Velde, samt Digterens Stræben efter at gjøre Valigant til Hovedrepræsentant for det Orientalste ligeoverfor det Occidentalste laae en naturlig Grund for ham til at tænke sig Amiralen som en ældgammel Fyrstemagt:

«Co est l'amiraill, le viel d'antiquitet;

Tut survesquiet e Virgilie e Omer.

(IV, B. 219—220 — Str. CLXXX, B. 7—8),

ligeom en historisk Rundstab ligger til Grund for, at han først og fremmest til sine nærmeste Kæmper vælger Tyrkerne (V, B. 22 — Str. CCXXXVIII, B. 6), medens Mindet om de ældre Emirer af Omra og deres Hovedrige, Persien, gav Perserne en udmærket Plads blandt de mange virkelige og opdigtede hedenske Følkeslag: de nævnes som udgjørende en Deel af to Fylkinger (IV, B. 845—46 — Str. CCXXXV, B. 5—6), og Kongen af Persis er tilligemed Kongen af Lentis (Eydien? ¹⁾)

¹⁾ Michel antager (S. 194) Lentis for eenstydigt med Lithauen, hvortil Chaucers Bemærkning om „Ribderen“ i *Canterbury-Fortællingerne*, B. 54, at han har reist „in Lettowe and in Ruce“ samt nogle Steder hos Thomas Walsingham have ledet ham. Det er imidlertid meget usandsynligt, at Man allerede i det 11te Aarhundrede, længe før de tydske Ribberes og Sværbridbernes Kamp i disse Egne, skulde kjende Noget til Lithauen i Vesteuropa, og da Lentis eller Lutis altid i Romanerne nævnes sammen med Persis, turde man snarere i dette Navn see et dunkelt Minde om det mægtigste af de Riger, som Cyrus tilintetgjorde.

de fornemste Høvdinge næst Valigant samt hans Søn og Broder (IV, B. 809—10 — Str. CCXXXI, B. 5).

Derimod det samme Tidspunkt, til Midten af det 11te Aarhundrede, føre med større eller mindre Bestemthed de historiske Erindringer, som ligge til Grund for flere af de i Valigantkampen optrædende franske Helte. Gefrei af Anjou indtager som Kongens Mærkesmand (I, B. 106 — Str. VIII, B. 11: »le rei gunfanoner»), der i Slaget bærer Drifflammen (IV, B. 698—99 — Str. CCXXIII, B. 10—11), en udmærket Plads blandt disse. Det vilde være i det Mindste usandsynligt, at nogen Fortæller eller Sanger skulde falde paa at opdigte en Fyrste af Anjou som Karl den Stores Samtidige, førend efter at der var forløbet saa lang Tid, siden Anjou blev et selvstændigt Fyrstendømme, at man kunde forestille sig, at det Samme havde været Tilfældet i Karl den Stores Dage, samt dernæst efter at en Fyrste af Anjou havde baaet Navnet Gefrei og saa lang Tid var forløben, siden den Første af dette Navn havde levet, at man kunde tænke sig en Gefrei af Anjou samtidigt med Karl den Store. Var derimod en vis ikke ringe Tid forløben og især, hvis flere Fyrster af Anjou havde baaet Navnet Gefrei og gjort det berømt, saa at det ligesom var blevet typisk for Slægten, da maatte en saadan Opdigtelse ligge meget nær, naar man skulde tænke sig en Kreds af franske Fyrster omkring Karl den Store efter de tolv berømte Værningsers Fald. Alt dette var netop Tilfældet med Fyrsterne af Anjou. Efter at dette Grevskab var blevet et arveligt Lehn i Aaret 870, herskede Geffrei I med stor Berømmelse over det fra 958 til 987, samt senere med ikke mindre Glands Geffrei III Martel fra 1040 til 1060, Vilhelm Erobrerens bitter Fjende. Med Hensyn til, at Digters Geffrei er Kongens Mærkesmand, er det desuden værd at erindre, at Geffrei I blev Senechal hos Kongen af Frankrig, samt at denne Værdighed gik i Arv til hans Efterkommere¹⁾. En Forestilling

¹⁾ L'art de vérifier les dates, IV, S. 14.

om et særeget arvet Forhold mellem Anjouslægten og den franske Konge synes ogsaa at ligge i, at Tierri, der gjøres til Gefeire af Anjous Broder, i Anledning af Gueneluns Proces ptttrr:

»Par anceisurs dei jo tel plait tenir.«

(V, B. 564 — Str. CCLXXIX, B. 12.)

Der er saaledes særdeles Grund til at antage, at Gefeire af Anjou er kommen ind i Kvadet under Indflydelse af den ved Gefeire III vakte Erindring om den første Gefeire af Anjou og Bevidstheden om den Værdighed, som denne Slægts Overhoved besad ved den franske Konges Hof.

Ikke fuldt saa klar er den Erindring, der ligger til Grund for Kvadets Tedbalt af Rheims, der nævnes blandt dem, som faae det Hverv at bevogte Valen i Ronceval (IV, B. 37 — Str. CLXXIV, B. 16, »Tedbalt de Reins«), og siden blandt den bretonste Fylkings Anførere (IV, B. 663 — Str. CCXIX, B. 7). Navnet Thibaut var i Middelalderen almindeligt i Greverne af Champagnes Slægt; at man har tænkt sig ham henhørende til denne, antyder Tilnavnet: af Rheims. Den første Greve af Navnet Thibaut var imidlertid den berømte Greve Tedbalt eller Thibaut af Chartres samt Blois og Tours, der i Aaret 943 ægtebe Enken efter Vilhelm Langsvoerd af Normandiet, tog en levende Deel i Krigene mellem Hertug Richard I og Kongerne af Frankrig og døde, uvist naar, henimod Slutningen af det 10de Aarhundrede¹). Paa Grund af de Besiddelser, han erhvervede sig i Champagne, fik han Tilnavnet »li champennois«, og saaledes kunde han vel, da Navnet blev brugeligt i Champagne-slægten og naar efter et halvt Aarhundredes Forløb en Fortæller eller Sanger vilde optage den frygtelige Krig, af hvem der i hans Levetid var gaaet stort Ry, i Karls Heltetreds, faae Plads i samme med et Tilnavn, der især mindebe om hans Besiddelser i Champagne.

¹) L'art de vérifier les dates, III, 2, S. 122.

I nær Forbindelse med dette Minde, men ulige klarere er det i Navnet Richard den Gamle af Normandiet liggende. Han forekommer stedsse med dette Tilnavn (I, B. 171 — Str. XII, B. 4: »Richard li velz e sun nevuld Henri«, IV, B. 655 — Str. CCVIII, B. 7: »Richard li velz les (Normannerne) guierat el camp« og V, B. 209 — Str. CCLIII, B. 8: »Richard le veill, li sire des Normans«¹⁾). Allerebe den Omstændighed, at Normannerne tænkes samtidige med Karl den Store, røber, at den Deel af Sagnet, hvori de forekomme, først er bleven til saa længe efter deres Bosættelse i Frankrig, at de nærmere Omstændigheder og Tilstandsforholdene herved kunde være gaaede i Forglemmelse. Der behøvede imidlertid ikke at være gaaet saa megen Tid hen, for at dette kunde skee. Derimod fører Navnet Richard den Gamle os atter henimod Midten af det 11te Aarhundrede. Richard I, der som Barn arvede Hertugtronen efter Vilhelm BANGSVÆRD (943), døde nemlig først 996. Der maatte gaae nogen Tid hen, førend man kunde glemme, at han havde været den første normanniske Hertug af dette Navn, saameget mere som hans Plads i Rækken blev holdt i friist Minde derved, at hans nærmeste Eftermænd, Richard II (til 1026 eller 1027) og Richard III (til 1027 eller 1028), vare hans Navnere. Sa man kunde maaskee endog saa antage, at Digteren har meent, at Richard I selv var den samme Normannerhøvding, der havde været samtidig med Karl den Store. Anachronismen er ikke grovere end saamange andre i Sagabvadene forekommende, og det vilde være meget rimeligt,

¹⁾ En anden »dam Richard li Normant« nævnes endnu i Genins Udgave (IV, B. 627) som Ansører for den anden franske Fylking; men Ordskriftens Haandskriftet har her »Gebuin e Guinemans«, og skjøndt det sidste Navn ifølge Sammenhængen maa være en Skrivefeil, er Genins Læsemaade dog ikke sikrere, da den kun er en Conjectur eller rettere en vilkaarlig Forandring, foretagen af Versailles- og Pariserhaandskrifternes Forfattere for at undgaae en Meningsløshed i det gamle Haandskrift, de havde for Die.

om Normannerne havde givet denne Hertug, der herskede i 53 Aar, Tilnavnet „den Gamle“ for at stille ham fra hans yngre Navnere. Der forekommer imidlertid ikke hos de normanniske Krønikeskrivere, og navnlig ikke hos Wace, der dog snarest maa antages at gjengive den populære Opfattelse, noget Spor af, at Richard I er bleven erindret med dette Tilnavn; ei heller har nogen Frænde af ham eller hans nærmeste Eftermænd baaret Navnet Henri, og endelig kunde Mindet om den meget anseelige Richard I ikke let udslettes i den Grad, at en Digter kunde ville lade ham falde paa Roncevauslagets Tid, om han end kunde lade ham leve paa den Tid og være med i Krigen. Det er da rimeligt, at Ophavsmanden til denne Deel af Sagnet blot har tænkt sig, at en Richard maatte have ført Normannerne i Karl den Stores Hær, forbi Navnet var gammelt i Hertugernes Slægt, og at han da, lebet af en Forestilling om, at denne Richard dog var meget ældre end de følgende Hertuger af samme Navn, har givet ham Tilnavnet „den Gamle“ ved den samme Sammenblanding af beslægtede Begreber, som vi have bemærket i Navnene „Girard li veill“ eller „Droun li vieil“.

Som et alle disse tre Helte vedkommende Beviis for, at de senere ere blevne indførte i Sagnet, kan det sluttelig anføres, at Ingen af dem nævnes i Krøniken. Det Samme gjælder om en stor Deel af de andre i Anledning af Baligantekampen optrædende Personer, og man kan da med Hensyn til disse med temmelig Sikkerhed heraf udbrage den samme Slutning, hvorimod jeg ikke, saaledes som ved de tre Ovennævnte, kan eftervise saa bestemte historiske Erindringer som Grundlag for dem, at man deraf tør slutte Noget med Hensyn til den absolute Tid for deres Optagelse i Sagnet. De bundne Resultater synes imidlertid ogsaa tilstrækkelige til at bestemme Tiden, da Sagnet om Baligantekampen er kommet til det oprindelige Roncevausagn. Det staaer endnu kun tilbage at betragte de Mindes fra andre Sagn, som ere blevne knyttede til

dette senere Affnit af Sagnet; skjøndt der naturligviis endnu mindre herfra lader sig slutte Noget med Hensyn til Tiden for dets Dannelse, absolut taget, vil det dog vise sig siensynligt, at de ere komne til efter det oprindelige Rolandsfagns Dannelse.

Det er, saavidt skjønnes, kun en eneste Sagngruppe eller rettere et eneste Sagn, der foruden historiske Erindringer har leveret Personer til Sagnet's sidste Deel, nemlig Oger- eller, som vi for Beskommeligheds Skyld ville sige, Olger Danske-Sagnet. Man maa i saa Henseende ikke lade sig forvirle af, at Olger Danske allerede nævnes i Kvadets Begyndelse (I, B. 170 — Str. XII, B. 3), samt at han, da Karl er uvilig til at sætte Roland over Arrieregarden, udpeges af Guenelun til denne Post (II, B. 90 — Str. LVII, B. 13). At han, saavel som en stor Deel af de Helte, der først optræde handlende i Valigantslaget, allerede nævnes i Begyndelsen af Kvadet, er aabenbart kun steet ved Digterens Behandling af Sagnet, hvilket senere nærmere vil blive oplyst. I Kvadets senere Deel optræder han med desto større Glans og Betydning. Han anfører Bairernes Fylking (IV, B. 638 — Str. CCXVI, B. 8: »Oger li Daneis li puinneres«). Under Slaget er det

»Li quens Oger—cuardise n'out unkes,

Meillor vassal de lui ne vestit bronie —»

(V, B. 269—270 — Str. CCLVIII, B. 1—2),

som vover haardt at bebreide Karl, at han ikke slaaes tappert nok, og dernæst selv styrter ind i Rampen og sælber Valigants Mærkesmand (V, B. 282 og 284 — Str. CCLIX, B. 2 og 4), ligesom han ordner Tvekampen mellem Pinabel og Tierri (V, B. 594 — Str. CCLXXXI, B. 4) og endnu engang nævnes i Keiserens Følge, da denne gaaer den seirrige Tierri imøde (V, B. 675 — Str. CCLXXXIX, B. 4). Der kan nu vel paa-vises meget gamle historiske Erindringer, der ere indflydte i Olger Danske Sagnet. Navnlig fortælles det om en bairersk Høvding Otkar, der i Aaret 746 stiftede Klostret Tegernsee, at han kom i Fjendskab med Pepin den Lille, fordi bennes Søn

have dræbt hans egen Søn med Stakbrædtet — aabenbart Oprindelsen til Historien om Charlot og Vanduinet i Sagnet¹⁾. Til denne bairiske Sagrod synes det endogsaa at der er tydet hen i Rolandskvadet, idet Dger her anfører Bairerne. Endvidere har Barrois fundet Heltens Navn i den Rotgarius, som ifølge Astronomen (cap. 13) af Karl den Store blev sat til Greve over Limoufin²⁾, samt i en Otcarus vassallus, hvis Guds efter et Gavebrev af Karl den Store af 779, blev givet til Klostret Fulda³⁾. Endelig findes Oprindelsen til hans Klostergivelse i St. Faros Kloster i Meaux og Begravelse her, hvormed Raimbert af Paris slutter sit Digt »La chevalerie Ogier de Danemarche«⁴⁾, det ældste Olgerdigt, fra den sidste Halvdeel af det 12te Aarhundrede, i den melbensfiste Subbiacon Fulcuins Fortælling fra det 11te Aarhundredes sidste Halvdeel om en Otgerius miles, der havde levet i Karl den Stores Dage og tilligemed sin Kampfælle Benedikt givet sig i Kloster hos St. Faro i Meaux⁵⁾. Hvilke historiske Minde der imidlertid end ligge til Grund for Olger: som Sagnhelt kjendes han ikke, hverken af Tegernsee-Munken Metellus, der omtaler den bairiske Otkar i et Digt fra omtrent 1060, eller af Fulcuin, end mindre i de ældre Rilber, da Ingen af dem omtaler

¹⁾ Rothe: „Om Holger Danske“, S. 40—41, hvor han citerer Falckenstein: *Historia Boiorum* II, S. 130, samt *Acta sanctorum ordinis Santi Benedicti*, 1669, I, p. 663.

²⁾ *Eléments Carlovingiens*, S. 247; Pertz, II, p. 608.

³⁾ Sammensteds, S. 134; Schannat: *corpus traditionum Fuldensium*, charta XVII, (p. 30).

⁴⁾ See Barrois' Udgave, Paris 1842, II, S. 557 (B. 13054—55).

⁵⁾ Rothe: „Om Holger Danske“, S. 41—42, støttet paa *Acta s. o. S. B.* 1669, I, S. 656—68: De Otgerio, Benedicto et Rotgario, Monachis plis in cænobio S. Faronis apud Meldos, ubi de Otgerio Carmen-triacensi, samt Dom Bouquet, V, p. 468: Ex conversione Otgerii militis. Dette sidste Skrift hidrører fra det 10de Aarhundrede og hører til de faronianske Haandskrifter. Den nye nævnte Fulcuin sættes til omtrent 1060—1070.

deres Otcarius eller Otgerius med Sagnet's staaende Tilnavn: „den Danste“, „af Danmark“, med hvilket han altsaa første Gang forekommer i Rolandskvadet. Heri ligger et Beviis paa, at Sagnet endnu ikke har været almindelig udbredt paa den Tid, da hine Forfattere skreve, da de vistnok ellers vilde have taget Hensyn til det. Barrois' og især Rothes Undersøgelser have godtgjort, at »li Daneis« eller »Denois« vil sige „Ardenneren“, »Danemarche« eller »Dencmarche« „Ardennerlandet“. Om man kan forudsætte, at dette har været Meningen med Ordet i Rolandskvadet, er et andet Spørgsmaal, som senere skal berøres. Men saa Meget synes klart, at Sagnet neppe kan have været almindelig bekjendt udenfor Ardennerlandet, hvor det er blevet dannet, og altsaa ikke kan være blevet sat i Forbindelse med Rolandsagnet, før i det 11te Aarhundredes Midte. Vi føres da ogsaa herved til det samme Tidspunkt for Dannelsen af den Deel af Rolandsagnet, hvori »Oger li Daneis« fornemmelig optræder.

En mærkelig Stadsfæstelse paa den Anskuelse, at Ulgersagnet først længe efter det oprindelige Rolandsagns Dannelse er kommet i Forbindelse med det, ligger i, at Kvadet omtaler to forskjellige Helte af Navnet Tierri, af hvilke den ene oprindelig hører Sagnet til, medens den Anden er en til Ulger-Sagnet hørende Person, uagtet den samme historiske Grundring vistnok ligger til Grund for dem Begge. At Pinabels Banemand, skjøndt han først forekommer mod Slutningen af Kvadet og skjøndt han her gjøres til Gefeire af Anjou's Broder, hører til det ældre Rolandsagn, kan ikke betvivles, dels fordi Gueneluns Afstraffelse, efter at hans Skjld er bleven beviist ved en Gudsdøm bestaaende i en Tvekamp, er en oprindelig Sagnbestanddeel, dels fordi ogsaa Krøniken nævner »Pinabellus« og »Tedericus« som de to Kæmper, ved hvilke Sagen afgjøres. Paa den anden Side er »Tierris li dux d'Argone«, som anfører den niende af Lothringer og Burgunder bestaaende Fylking (IV, B. 688 — Str. CCXXII, B. 9),

tydelig nok baade ved sin Stilling som disse Krigeres Høvding og ved sit Tilnavn betegnet som den nogle Gange i Kvadene om Garin af Vothingen og meget ofte i Olger-Digtene forekommende Tierri Ardenneren¹⁾). Han kaldes i Raimberts Digt stadig »Tierri l'Ardenois«, »Tierri d'Ardane«, et Steb (B. 7016), endogsaa »li Daneis«; men Navnene »Ardane«, der ogsaa skrives »Ardone« og »Argone«, hvilket er Navnet paa den Bjerg- og Skovstrækning, der i det nordlige Champagne følger langs med Meuse, ligge hinanden saa nær, at de meget let kunde forveksles og i Virkeligheden ere blevne forvekslede²⁾). Efter den fremragende Stilling, som Tierri indtager i begge Sagnene, kan der imidlertid neppe være Tvivl om, at baade det oprindelige Rolandssagns Tedericus eller Tierri og Olgersagnets Tierri l'Ardennois, der her endogsaa gjøres til en Frænde af Karl den Store, stålber den historiske Theodoricus deres Tilværelse, hvem Eginhard (Annales s. a. 782) kalder »comes, propinquus regis« og som oftere nævnes med Berømmelse blandt dennes Krigshøvdinge. Af den samme historiske Person har der altsaa uddillet sig to Sagnhelte, hver hørende til sit Sagn; men de kunde da ikke komme til at optræde tilsammen som to forskjellige Personer i det samme Digt, med mindre de to Sagn først vare komne i Forbindelse og blevne bekjendte for Digtets Ophavsmand paa en Tid, da de to Navnes oprindelige Identitet var forglemt.

Endnu maa som en til Olgersagnfredsen hørende Person, der ligeledes kun vedkommer Handlingens sidste Deel, nævnes den tidligere omtalte »cunte Milun«, der er bleven gjort til

¹⁾ See Rothe, „Om Holger Danske“, S. 54.

²⁾ F. Ex. hos Jean Bobel i den tidligere nævnte chanson de geste fra omtrent 1200, »Chanson des Saxons«, hvor, ifølge Rothe, S. 53, Udtrykkene »an Liege et an »Ardone«, »an Liege et an Ardene«, »a Liege et en Argone« forekomme i Flæng i to Stroffer alene (Str. XLVI og XLVII).

Rolands Faber. I Kvadet kaldes han et Sted Fætter til Lebbast af Rheims (I, B. 173 — Str. XII, B. 6) og er saaledes sat i Forbindelse med en historisk Person paa samme Maade som Tierri med Geffrei af Anjou. Han er kun lidet fremtrædende, men maa dog vistnok ansees for at være den til den store Maingiste Slægt hørende Milon, Søn af Doon af Mainz og Broder til Ogers Faber Geoffroi af Danmark¹⁾, da der ikke i de karolingiske Sagn forekommer nogen anden Høvding af dette Navn. En anden Søn af Doon af Mainz, Aimon af Dorbone, Aimon sønnernes Faber, findes maaskee ogsaa i Kvadets »Hamon de Galice«, Frisernes Anfører; hans Tilnavn gjør imidlertid dette mere tvivlsomt, hvorvel det muligvis kunde være en Forvanskning eller Forveksling²⁾.

c. Sagnet's Hjemstavn.

Det vil ved alt det Ovenanførte forhaabentlig være bragt til en høi Grad af Sandsynlighed, at Steffet til Rolandskvadet, d. v. s. Sagnet, efterhaanden i Løbet af det 9de, 10de og 11te Aarhundrede har samlet sig om den med den første Fortælling givne Kjerne, samt at der i denne Udvikling fornemmelig er to Hovedtrin, idet først Sagnet om Roncevalslaget selv og det hermed i Forbindelse staaende Forræberi og dets Afstraffelse allerede mod Slutningen af det 9de Aarhundrede har afrundet sig til en episk Heelhed, hvortil, i det Tidligste noget efter Midten af det 11te Aarhundrede, er blevet knyttet Fortællingen om den paafølgende Kamp mellem Karl den Store og Baligant. Vi have fremdeles seet, at hiint ældre Sagn har holdt sig uforandret og uubibdet i een Egn,

¹⁾ Barrois: Oger de Danemarche, préf. p. XXXVI, jvf. Rothe, S. 38.

²⁾ En saadan Forveksling eller en Skrivefeil er vistnok ogsaa Grund til, at man i Kvadet (IV, B. 488 — Str. CCIII, B. 3) finder omtalt »Gefrei d'Anjou e sun frere Henri«; man maa her i Overensstemmelse med det Følgende rette det til Tierri.

medens det i en anden er blevet udvidet paa den anførte Maade og meer eller mindre modificeret. Det er da paa Tiden at søge det Spørgsmaal besvaret, hvor hele denne Ud-
vikling er foregaaet, hvor Sagnet oprindeligt er blevet dannet og hvor det er blevet omdannet og udvidet til den Fortælling, der foreligger i Kvadet. Kun naar dette er opløst, vil man have en sikker Grundvold for Bestemmelsen af, hvilke Tids- og Folkeeiendommeligheder der have givet Kvadet dets poetiske Præg, hvorved atter Sagnet selv har faaet sin store Popularitet og forunderlige Livskraft.

En Hovedaarssag til det karolingiske Riges Opløsning var, hvormegen Deel end dynastiske Interesser saavel som tilfældige Omstændigheder kunne have haft deri, upaatvivlelig nationale Antipathier og Sympathier¹⁾. I den store Deling efter Ludvig den Frommes Død er denne Aarsag vel endnu ikke saa kjendelig; derimod ligger den tydelig nok til Grund for Rigets senere Gruppering i de tre Hovedriger, Frankrig, Tydskland og Italien, og endnu mere for selve Frankrigs Opløsning i de tre Hovedbestanddele, Nordfrankrig, Sydfrankrig og Bretagne, hvilken i Hovedsagen var fuldbåret i det 9de Aarhundrede. Allerede 824 havde Bretonerne løsrevet sig fra den franske Konges Overherredømme, og det sydfranske Aristokratie, der fornemmelig var af burgundisk og vestgotisk Herkomst samt gennem den ulige stærkere romaniserede sydgalliske Befolkning havde faaet et helt andet nationalt Præg og navnlig et andet Sprog end det nordfranske eller frankiske Aristokratie, maa betragtes som fuldkommen adskilt fra dette siden 879, da Greve Bosó oprettede det arveligt Kongerige. Om end disse Bestanddeles endnu videre gaaende Sænderlemmelse i smaa frie Lehnshyrstendømmer, der kun af Navn hørte under Kronen, væsentlig maa ansees for en Følge af

¹⁾ Aug. Thierry: *Lettres sur l'histoire de France*, Lettre XI et XII.

Folkenes Ustiftethed til at danne et større Statssamfund, saaledes som Guizot fortrinligt har udviklet det i sin franske Civilisationshistorie ¹⁾, saa har dog utvivlsomt ogsaa her oprindelige Stammeforskjelligheder været bestemmende: den gamle galliske Befolknings Afstillelse i mange mindre Stammer ²⁾ med særegne Skikke og Dialekter gif, da Lehnsvæsenet opkom, ligefrem over i Afspaltelsen i Lehnshyrstendømmer, idet disses Stiftere, de af Karl den Store og hans nærmeste Eftermænd indsatte Localembesdmænd, fra først af netop være satte hver over sin Stamme eller Stammeafdeling ³⁾.

Imidlertid blev den ovenfor berørte Tredeling, der betegnedes ved tre forskjellige Sprog, det kymriske i Bretagne, det franske i Nordfrankrig og det provençalske i Sydfrankrig, den væsentlige Afstillelse, og det bliver da Spørgsmaalet, hos hvilken af disse tre Folkestammer man skal søge Rolandsfagnet's Oprindelse og Udvikling.

Der burde fornuftigviis ikke kunne være Tale om, at det skulde være opstaaet i Bretagne. Folket var her lige fjendtlig stemt mod de romaniserede Galler og disses germaniske Beherskere, det havde selv en rig Stat af høist eiendommelige Traditioner, det hørte til en Folkestamme, hvis Hængen ved nedarvet Sprog, Sæder og Forestillinger næsten er bleven til et Ordsprog, og det stod endelig fra Aaret 824 af, da Romenos løstrev Bretagne fra Ludvig den Fromme, indtil det 10de Aarhundrede, da det blev et Underlehn af Normandiet, aldeles uafhængigt af de Franske og deres Hyrster. Om det end maaskee var tænkeligt, at en stor Begivenhed i Karl den Stores Dage kunde finde Gjensklang blandt Bretagnes Djerger,

¹⁾ Histoire de la civilisation en France, II, S. 215—36 og III, S. 227 indtil Enden.

²⁾ Anført bl. A. hos Barrois: Elém. Carlov. S. 141.

³⁾ Man finder i Kilderne hyppig vedkommende Greves Distrikt betegnet ikke med et Landstabs-, men med et Follenavn, f. Ex. comes Arvernorum, Albigenstum o. s. v. (hos Astronomen).

er det dog aldeles utroligt, at der heraf skulde have udviklet sig et saa storartet og vidt virkende nationalt Sagn som Rolandsfagnet. Hvad der af nogle ældre engelske Forfattere ¹⁾ anføres til Forsvar for den Mening, at i det Hele de karolingiske Sagn og især Rolandsfagnet skulde være af felttist Oprindelse, er ogsaa saa lidet betydnende, at det paa ingen Maade kan veie op mod den nye antydende historiske Udsynlighed. Man har saaledes lagt Vægt paa, at Roland hos Eginhard kaldes *comes limitis Britannici*, som om det var rimeligt, at Bretonerne skulde begejstres ved Mindet om en fjendtlig Fyrstes Tjener, der netop var sat til at bekæmpe dem. Man har henviist til, at den pseudo-turpiniske Krønike omtaler en *«Oellus comes urbis, quæ vulgo Nantas dicitur»*, med Tilføiende: *«de hoc canitur in cantilena usque ad hodiernum diem»*, og har heri villet finde et Beviis for, at folkelige Sange om de gamle armoriske Fyrster Hoel eller Howel have været udbredte i Forbindelse med Rolandsfagnet, hvoraf igjen skulde følge, at dette selv stammede fra Armorica. Stedet er imidlertid, hvad denne cantilena angaaer, tvivlsomt, da Sætningen i nogle Haandskrifter findes sat i Forbindelse med *«Ogerius dux Daciæ»*, og man kan i alt Fald af Krønikens *«Oellus»* kun uglede, at Bretoniske Sagn paa hans Tid have faaet en vis Udbredelse i Frankrig, Noget, man iøvrigt ogsaa af andre Grunde kan slutte sig til, samt at Krønikeskriveren i disse har grebet et Heltenavn til, at sætte paa sin Liste. Man har ogsaa, med Hensyn til Krønikens Fortælling om Rolands Kamp med Feragus, anført, at Irerne have Sagn om en Kæmpe Ferragh og at de irske Kærners Krigsraab var *«Pharroh»*: nægtelig en meget strøbelig Grundvold

¹⁾ Ravnlig Leyden: Preliminary dissertation to the complaint of Scotland (1801); Ellis: Specimens of early English metrical romance (1811), II, S. 297, o. f.; Panizzi: Essay on the romantic narrative poetry of the Italians i hans Orlando innamorato &c. I, S. 97 o. f.

for en saa vidtgaende Hypothese, som den paa samme bygge. Endnu løsere er Lejbens Slutning, at Sagnenes Karl den Store er en blot Fiction, og at Alt hvad der fortælles om ham egentlig angaaer Karl Martel, »an armorican chieftain«, som i Virkeligheden sloges med Haimonsønnerne og Saracenerne og indstiftede en Ridderorden, hvilket Alt støttes paa Righeben mellem de armoriste Ord »marra« — en Hammer, og »meur« — stor. Panizzi endelig ugleder Rolands Navn af hiint »ruddlan«, hvilket Genin troer ombendt hibrører fra Rolandsfagnet. Mere rimeligt vilde det see ud, om man vilde antage, at det i Rolandskvadet saa stærkt fremtrædende Motiv, de tolv Jævnninger, var kommet ind i Sagnet fra Bretonskt Sagn om Arthur og Ridderne af det runde Bord; men de ældste Forfattere, der have øst af Bretonskt Sagn, nemlig Gruffydd, sædvanlig kaldet Galfrib af Monmouth, og Wace, som Begge streve ved Midten af det 12te Aarhundrede, kjende ikke Noget til tolv Ridderne af det runde Bord; Gruffydd omtaler aldeles ikke nogen Ridderorden og Wace nævner ikke noget Tal paa Ridderne, skjøndt han omtaler Ordenens Indstiftelse, hvilket er saameget mærkeligere, som han hentyder til de tolv franske Jævnninger ¹⁾, og altsaa havde al Grund til at optage en lignende Bretonsk Tradition, hvis den havde været til. Det maa da antages, at Arthurriddersnes Tolvtal snarere er kommet ind i Arthursagnene fra de franske Jævnninger end ombendt.

¹⁾ Det hedder i hans Roman de Brut, publ. par Leroux de Lincy, B. 621:

— — — — — »à la France
As douze pers qui là estoient,
Qui la tere en douze partoient.

og B. 11424 tales om

»Douze conte de grande puissance
Que l'on apeloit pers de France.»

Langt større Rimelighed end denne bretonske Hypothese har ved første Bieft den især af Raynouard ¹⁾ og Fauriel ²⁾ forsvarede Mening, at de karolingiske Heltefagn, navnlig de, der angaae Karl den Stores Kamp med Saracenerne, ere opstaaede i Sydfrankrig og, efter først at have været til i provençalske Fortællinger eller Digte, ved Oversættelse ere gaaede over i den franske Literatur, i hvilken de nu udelukkende, paa enkelte Undtagelser nær, findes fremstillede. Modstanderne af denne Mening, blandt hvilke fornemmelig kunne nævnes P. Paris ³⁾, De la Rue ⁴⁾, Du Meril ⁵⁾, Barrois ⁶⁾ og særlig med Hensyn til Rolandskvadet Genin, ville vel mene, at Sagen er afgjort fuldstændig og forlængst. Men, om det end ved disse Lærdes Undersøggelser kan ansees for temmelig sikkert bevist, at de faa opbevarede provençalske Digte om karolingiske Helte, saasom Ferabras og Girart af Rossillon, ere Bearbejdelser af franske Digte ⁷⁾, om end de

¹⁾ *Choix des poésies des troubadours* (1817), t. II—IV, samt *Journal des savants*, 1832, S. 394 o. f.

²⁾ «*Recherches sur l'origine de l'épopée chevaleresque*», først i *Revue des deux mondes* for 1832, senere optagen i hans *Histoire de la poésie Provençale* II, S. 223 til Enden.

³⁾ Allerede i Indledningen til hans Udgave af «*Berte au gran pié*» (1833) og oftere siden, bl. A. mange Steder i hans *Manuscripts Français de la bibliothèque du Roi* (1845).

⁴⁾ *Essais historiques sur les bardes* o. f. v. (1834).

⁵⁾ *Histoire de la poésie Scandinave* (1839) og med Hensyn til den lothringiske Sagnkreds i hans Udgave af *Mort de Garin* (1845).

⁶⁾ *Éléments Carlovingiens linguistiques et littéraires* (1846).

⁷⁾ See dog med Hensyn til Ferabrasdigtet de i *Hist. litt. de la France* t. XXII, S. 211—12 af Ravnenes Former hentede Grunde for at tillægge det en sydfransk Oprindelse. Skulde de vise sig afgjørende, skulde man virkelig her have et originalt provençalsk Heltedigt foruden Digtet om Albigenserkrigen, saa vil herved ikke den Hovedsætning omstødes, at Massen af Helte digte hidrører fra Nordfrankrig; thi Ferabrasdigtet er forholdsvis ungt — *Hist. litt. l. c.* S. 209 anslaaer dets Fødselstid til mellem Aarene 1230 og 1240 —, og,

fleste store Heltesagn upaatvibelig ere opkomne i Nordfrankrig, saa kan man dog ikke let nægte Ghyldigheden af de Beviser, Fauriel anfører for, at i det Mindste en Deel af Sagnstoffet til de vibløftige chansons de geste om Vilhelm af Orange, der iøvrigt tydelig nok ere forfattede i Nordfrankrig, er kommet til Veie gjennem sybfranske, i Folfesange opbevarede Sagn, og hans System er i det Hele saa langt fra at være almindelig forkastet, at endnu nylig en fransk Værd har vedkjendt sig det¹⁾, ligesom 'en nyere engelsk Forfatter²⁾ f. Ex. med Hensyn til Rolandskvadet forudsætter, at det har haft hjemme ligesaavel i Sybfrankrig som i Normandiet og, som det lader, tilbligere hist end her. Det tør derfor, skjøndt dette store Strids-spørgsmaal i sin Heelhed naturligviis ikke kan blive Gjenstand for Behandling i nærværende Skrift, ikke ansees for overflødig, at de Raynouard-Faurielske Anstuelser prøves, forsaavidt de angaae Rolandskvadet.

Et af disse Forfatteres Hovedargumenter er det, som de hente fra Troubadourernes hyppige Hentydninger til Rolands-sagnet³⁾. Det skal fornemmelig fremgaae heraf, at ikke blot

naar først Smagen for Ridderdigte var udbredt i Syden, kunde en sybfransk Digter vel faae i Sinde at forfatte et saadant paa egen Haand.

- 1) E. Baret i en Afhandling: «Du poème du Cid dans ses analogies avec la chanson de Roland» i Tidsskriftet «L'art en province», Juni 1858, særskilt aftrykt, S. 31.
- 2) R. S. King: «Carlovingian romance» i «Oxford essays» for 1856, S. 271—94.
- 3) Til de af Raynouard i Choix o. f. v. II, S. 295—96 og 309—12 samlede Citater har Fauriel (Hist. o. f. v. III, S. 170 o. f.) føiet flere formeentlig mere afgjørende, blandt hvilke især et Sted hos Giraud de Cabreira er mærkeligt, fordi det viser, at han netop har kjendt Sagnet, saaledes som det forekommer i Krøniken. I et Digt, hvori han opregner alle de Romaner, en Jongleur burde kunne, nævner han

«La gran gesta de Carlo,
Com trals portz

Sagnet, men ogsaa Kvadet, med væsentlig det samme Indhold som i det opbevarede franske Digt, har været til paa Provençalst og først herfra er blevet oversat paa Fransk. Den ældste Troubadour imidlertid, som nævner Roland, nemlig Gavaudan den Gamle ¹⁾, hører imidlertid til det 12te Aarhundredes sidste Halvdeel, medens de andre ere enten samtidige eller yngre, de, der citere udførligst, endogsaa meget senere, indtil henimod Slutningen af det 13de Aarhundrede. Det er da langt sandsynligere, at man i Sydfrankrig har lært Sagnet at kjende af omreisende franske Sangere eller Fortællere ²⁾, end

Per son esfortz
Intret en Espaigno abando (med al Magt)
De Ronsavals
Los colps mortals
Que ferols XII compaigno,
Com foron mort
Après a tort
Trait pel traichor Ganelon
Al Almirat
Per gran peccat
E al bon rey Marsillon.*

¹⁾ «Cavaliers membres de Rotland, Que ad avols monedas es vendatz» (Fauriel III, S. 170).

²⁾ Den ældste Troubadour, af hvem Noget høves, Greve Wilhelm af Poitiers, fra det første Korstogs Tid, forsiktrer, at han albrig havde hørt normanniske eller franske Sangere i sit Huus:

Anc non ac Norman ni Frances
Dins mon ostau.

(Rochebude: Parnasse Occitanien, I, S. 1), altsaa maatte det være almindeligt, at saadanne Folk læredes Syd for Loire. Ifølge den nyopnævnte Baret, der dog indbrømmer, at Rolandskvadet tilhører Nordfrankrig, skulde det gennem en provençalst Oversættelse være kommet til Castilien, hvor det formeentlig skal have udøvet stor Indflydelse paa Eddigtets Tilblivelse. Det maa dog bemærkes, at den historiske Kjendsgjerning, hvorefter han fornemmelig forklarer sig denne Paavirkning, nemlig den spanske Kirkes Reorganisation i det 12te Aarhundredes Begyndelse ved Geistlige fra Landene Nord for Pyrenæerne, ligesaa meget vedkommer Franskmændene, som Provençalerne,

omvendt. Det tidligere omtalte, af Fauriel anførte Brev af 918 med bets Roca Orlanda i Auvergne bethber naturligvis ligesaa Lidt med Hensyn til Sagnets Hjemstavn som bets Alder.

I Almindelighed gaaer Fauriel (Hist. o. s. v. II, S. 401 o. fl.) ud fra den Betragtning, at Kampene med Saracenerne havde langt større og varigere Betydning for Sydfrankrigs Befolkning end for de fjernere boende Franker; derfor maatte alle Sagn, der angaae hine Kampe, først og fremmest opstaae i Sydfrankrig og kunde først, naar de her vare indflæbte i en tiltalende poetisk Form, faae Interesse for de Frankle som Forherligelse af Riddervæsenet. Hertil maa imidlertid bemærkes, at Rolandsagnet, ligesom de fleste andre karolingiske Heltesagn, ikke blot i Kvadet, men ogsaa i Krøniken har et stærkt nationalt Præg. Men Sagn, der gik ud paa at forherlige frankiske Konger og Høvdinge, kunde ikke let opstaae i Sydfrankrig, som var beboet af en fra den frankiske national forskjellig og mod samme fjendtlig findet Befolkning. Hvad der i saa Henseende var Tilfældet allerede før Karl den Stores Tid, blev det endnu mere i den følgende Opløsningsperiode.

Frankerne havde vel allerede i Chlodevigs Dage gjort sig til Herrer over alt Land indtil Pyrenæerne. Men de Syd for Loire bosatte frankiske Herrer, der vistnok vare meget faa i Antal, smeltebe i national Henseende utvivlsomt snart sammen

og at navnlig Klostret Cluny i Bourgogne leverede Reformatorer, deriblandt en Munk, der var fulgt med Greve Raymond af Bourgogne til Spanien og som senere blev Erkebiskop af Toledo. Grindrer man den Forbindelse, der findes mellem hiin Fyrstes Komme til Spanien og den pseudo-turpiske Krønikes Tilblivelse, vil man neppe finde det usandsynligt, at Rolandskvadet, om end i bets ældre Stikelse, ad denne Vej er kommet til Spanien, altsaa umiddelbart fra Nordfrankrig, uden først at være gaaet igennem en provençalsk Overjættelse.

med den tidligere, langt talrigere Befolkning: et Exempel have vi høit Leilighed til at iagttage i den gasconste, fra Merovingerne nedstammende Høvdingeslægt, der paa Pepins Tid som fuldstændig hastigt — dens Medlemmer bestyldes for Wasconia perfidia — ydede den haardeste Modstand mod Frankernes fornæbde Erobringsforsøg. Imidlertid havde de med Merovingerne indvandrede Franker paa lignende Maade blandet sig med de, ligesaavel som Sydgallerne, om end i ringere Grad romaniserede Nordgaller og antaget disses Sæder og Sprog. Der fandt altsaa dog en national Lighed Sted mellem Sydfrankrigs og Nordfrankrigs Befolkninger — naturligviis Basterne og Bretonerne undtagne —, om end Forbindelsen vistnok har været ringe. Men med den karolingiske Slægts Opkomst fulgte en ny germanisk Indvandring¹⁾. Østfrankerne havde bevaret Fædrenes Sæder og Sprog og udbredte sig, først paa Vestfrankernes, dernæst paa de sydlige Stammers Befæstning. At de ikke blandt de Sidste meente at finde Landsmænd, viser bl. A. Astronomens Udtryk, naar han siger om Karl den Store, at han efter Sydfrankrigs endelige Erobring, hvormed hans Regering begyndte, i hele Aquitanien indsatte Grever, Abbeder og mange andre saakaldte Vassaller af frankisk Byrd — *«alios plurimos, quos vulgo vassos vocant, ex gente Francorum»*²⁾. Disse Landets nye Beherskere vare altsaa fremmede for Befolkningen, talte et ganske forskjelligt, vistnok i Sydgallerens Øren ildelystende Sprog, brugte en fremmed Klædebragt, som deres store Behersker selv stadig viste sig i³⁾, og havde deres Magt og Myndighed fra denne fjerntboende Fyrste. Hvad Begeistring skulde denne Barbar og hans Krigeres Bedrifter vække hos det overvundne Folk, som havde

¹⁾ See Aug. Thierry: *Lettres sur l'histoire de France*, Lettre X.

²⁾ Hos Perz II, p. 608.

³⁾ Eginhard siger: *«Vita Karoli Magni»*, (hos Perz, II, p. 455): *«Vestitu patrio id est Francico utebatur.»*

bevaret romersk Sprog, romerske Sæder og Love? Og om det end kunde stee, at enkelte Helte, der som Wilhelm af Orange i længere Tid levede i Landet og værgede det berømmeligt mod Arabernes Indfald, bleve Gjenstand for folkelige Fortællinger og Sange, hvorledes skulde Mindet om en Skare fremmede Krigere, der vare dragne igjennem Landet og hvoraf en Deel vare falske hiinsides Grændsen, i den Grad kunne sætte sig fast i dette Folks Erindring, at et saa stort Sagn som Rolandsagnet kunde opvoxe deraf? Roncevalslaget har for Sydfrankrigs Beboere rimeligviis været en meget vigtig Begivenhed.

Imidlertid, ved Karl den Store, var Syd- saavelsom Nordfrankrig bragt under den samme frankiske Kongeslægts og Adels Herredømme, og denne Magt havde ved ham og hans Regering opnaaet en Glæde, som nødvendigviis maatte blænde alle de Folks Phantasie, hvilke adløde det karolingiske Scepter. Var Enheden vedbleven og havde de frankiske Herrer i Syden vedblevet at føle sig som Franker, er det vel tænkeligt, at et stort Sagn, der angik Karl den Store og hans Helte og som oprindelig kun havde vedkommet dem, fra deres Borge kunde have bredt sig ud i videre Kredse og fundet villig Optagelse hos den langt talrigere ikke frankiske Adel samt hos det øvrige Folk. Men Enheden var forbi allerede i Ludvig den Frommes Levetid, og det frankiske Element i Syden kunde ikke modstaae den indenlandske Nationalitets Paavirkninger. Allerede Styrken af den Modstand, som Pepin af Aquitanien kunde reise mod Ludvig den Fromme, røber, at den tidligere nationale Sontring mellem Frankerne og Sydgallerne var ved at fornøje sig, og Forbindelsen blev i den følgende Tid stevne løsere. Ved Forliget i Verdun (843) skiltes Provence med alle de Syd for Rhone og Surahjergene liggende Lande fra Frankrig for lang Tid og knyttes derimod paa det Næreste til Italien, medens de aquitaniske Vassaller atter og atter reiste sig mod Karl den Skalbende under Pepin II, der ogsaa kaldte sig Konge, indtil

han faldt (859). Tyve Aar senere valgte Greverne og Bisperne i Landet hinsides Rhone Greve Bosso til Konge i det nye arelatiske Rige, og 888, da Karl den Tjufes Søn var mindreaarig, blev Abfættelsen mellem Aquitanien og Nordfrankrig endnu tydeligere, idet hiint valgte Hertug Rainulf af Aquitanien, dette Greb Eudes af Paris til Konger, hver for sin Deel af Riget. Disse sydfranske Kongesømmer havde vel ingen lang Varighed; men de fremmede dog de sydfranske Aristokratiers fuldstændige Løsrivelse fra det frankiske eller egentlige franske, — en Abfættelse, hvorom alt Krønikeforfatteren Radulf Glaber fra det 11te Aarhundrede aflægger et stærkt Vidnesbyrd i det Fjendskab, hvormed han omtaler de sydfranske Adelsmænd, der med Constance af Provence i Aaret 1000 vare komne til Nordfrankrig ¹⁾; hvilken i den følgende Tid rører sig baade i Benævnelserne paa Lande og Folk ²⁾ og i utallige bittere Øtringer baade af Provençaler og Fransk-

¹⁾ Circa 1000simum incarnati Verbi annum, cum rex Robertus accipisset sibi reginam Constantiam a partibus Aquitanix (saalebes syder Alt, hvad der laae hinsides Loire, i Gæt for den frankiske Mun!) in conjugium, coeperunt confluere gratia ejusdem reginæ in Franciam atque Burgundiam ab Arvernia et Aquitania homines omni levitate vanissimæ, moribus et veste distorti, armis et equorum phaleris inconstituti, a medio capitis nudati, histrionum more barbis rasi, caligis et ocreis turpissimæ, fidei et pacis foedere omnino vacui. (Hos Du Chesne: Scriptores hist. Franc. t. IV, p. 38). Det er aabenbart en Beskrivelse af Folk fra et fremmed Land, hvis Væsen og Sæder man afstøder.

²⁾ Francia, France, Francés, Francets modsættes steds de sydfranske Folk, og den geographiske Grændse var man sig vel bevidst: det hebben hos en fransk Digter fra det 13de Aarhundrede, Aimé af Barennes, Forfatter af Romanen Florimont, om denne Bog:

«Il ne fut mie fait en France,
Mais en la langue des Français
Le st Aimés en Lionnais.»

(P. Paris: Manuscrits Français, III, S. 13).

mænd¹⁾; hvilken i Albigenserkrigene paa en frygtelig Maade gik over til en voldsom Kamp, og som endnu i Middelalderens sidste Aarhundreder var stærkt nok til at lade Fransk blive betragtet som et for Beboerne af Provence og Languedoc

- ¹⁾ Den frigerste Troubadour, Bertrand de Born, var utrættelig i at angribe de franske og anglonormanniske Konger baade med Sværd og Ord:

•Ben an (ont) camjat (changé) honor per avoleza (bassesse)

Segon qu' aug (secundum quod audio) dir Borguonhon e Francey,•
figer han et Sted (Raynouard: Choix o. s. v. IV, S. 170). Hans noget yngre Samtidige (fra det 12—13de Aarhundrede) Pierre Cardinal kalder de Franske Druffenbolste, hvilke Provençalerne ikke skulde frygte meer end Høgen frygter Agerhønen (Raynouard, IV, S. 338). Hvorledes man søgte Krigene i Anledning af Albigenerne som en Nationalkamp for alle provençalstalende Folks Uafhængighed af de Franske, viser en Uttring af Bernard d'Auriac:

•Et auziran (entendrons) dire per Arago (Aragonierne)

Oi, noni en luec d'oc e de no• (Raynouard, IV, S. 241).

Pierre af Auvergne stiller Franske og Saracener ved Siden af hinanden: „Albrig havde jeg saa stort Besvær —

•Anc non aniey tans camis

Ves (vers) Frances ni ves Sarazis.•

(findes efter et Haandskrift hos Barrois: Elém. Carlov., S. 159). En anden Troubadour glæder sig over de Franskes Banhelb i Egypten under Ludvig den Hellige og sympathiserer med Tyrkerne. Endnu mærkeligere baade med Hensyn til den i en vis Grad træffende Dom over den franske Nationalcharakter og ved Hentydningen til Rolandsagnet, er følgende Sted i Digtet om Albigenserkrigene og Toulouses Beleiring:

•E Francés per natura deu conquerir primers

E conquer tant que puia pus aut c'us esparvers,

E cant es en la rota, es ainsi sobrancers,

Que l'orgolhs franh e brisa e baicha l'escaliers,

Es el cai e trabuca e rema i engaliers,

E pert so que gazanha, car no es hos terriers,

E per l'orgolh de Fransa e pels faitz menudiers,

Foron mort en Espanha Rotlans e Oliviers.•

(„Og Fransmanden maa ifølge sin Natur fra først af seire og seire saadan, at han stiger høiere end en Spurvehøg; og, naar han er høiest oppe, medens Hjulet gaar rundt, er han saa hovmobig, at Dver-

fremmed Sprog¹⁾). Hvorledes er det tænkeligt, at under saadanne Forhold et i høieste Grad fransk Sagn skulde være — ikke blevet modtaget, naar det først var til i poetisk Skikkelse og gennemtrængt af Tidens Ideer, men — selvstændigt opstaaet og udviklet i Sydfrankrig, overleveret fra Slægt til Slægt, nærret med Folkets Begeistring og saa at sige med dets bedste Kraft?

En ganske anden Jordbund var der for Rolandsfagnet blandt Frankerne og deres Efterkommere. For den frankiske Abel, hvis fleste og største Slægter vistnok talte Repræsentanter blandt hine *plurique aulici*, maatte Koncervalslaget, som alt tidligere forudsat, synes en uhyre Begivenhed. Fortællingen om samme maatte de saameget snarere ombanne til et Heltesagn, som deres Phantasie ganske vist var nærret og opfyldt af de for alle germanisk-nordiske Folk fælles Heltetraditioner — Walthersagnets Bevarelse i Frankrig er ligefrem et Beviis herfor —, og det saaledes staaende Sagn maatte blive det største og vigtigste blandt alle dem, der i Tidernes Løb dannede sig. Thi vel var de frankiske Stormænds Kamp for at nedbryde det karolingiske Kongedømmes Magt, medens dog Navnet bibeholdtes, — en Kamp, hvori de beslægtede Nabostammer, Flæminger, Lothringer og især Burgunder og Normanner toge ibrig Deel —, ikke mindre heftig eller rig paa Sagnforanledninger, samt meget langvarigere end Kampen med

modet bryder og knækker og neblaster Stigen“ — Billebet er her taget fra Stormstigen — „og han falder og styrter og synker tilbage til hvad han var, og mister, hvad han vandt; thi han er ikke nogen god Landsstyrer. Og ved Frankrigs Overmød og usle Færd bøde i Spanien Roland og Oliver.“) Til Gjengjæld taler bl. A. den franske *chanson de geste* om Gaydon om „Un Provenclaus qui le cuer ot felon“, som om denne Egenstabs fulgte med hans Rationssitet. (Begge Steder citerede efter Barrois: *Élém. Carlov.* S. 160—161).

¹⁾ Hist. générale de Languedoc, t. III, S. 327.

Saracenerne. Men de Heltesagn, der fremsprang af eller dog forbandtes med Grindringen om disse Kampe, bleve fra først af de enkelte Lehnshyrsteslægters og de til enhver saadan knyttede Vassallers, altsaa de enkelte Provindsers Eiendomme — saaledes Olgersagnet i Ardennerlandet, Garinsagnet i Lothringen, Girarsagnet i Bourgogne, Sagnet om Aimonsønnerne rimeligviis i Champagne eller Isle de France selv, — ¹⁾, inden de gennem Bearbejdelser af Trouvererne og ved Jongleurernes Sange bleve udbredte over det hele Land, hvor man talte la langue d'oïl ²⁾. Karl den Stores Herredømme og Vedrifter derimod, hvorved netop de østfrankiske Slægters Vælde var grundlagt og det frankiske Navn blevet berømt i Alverden, maatte blive en for alle Franker og fransktalende

1) Bl. A. paaviser Paris (Manuscr. Français, VI, S. 110), at Aimons Slot Dordon eller Dordone er Tourban, nu en Landsby i Isle de France.

2) Et almindeligt Bidnesbyrd om denne Heltesagnetenes oprindelige Betydning som Slægtsagn ligger i Dobbelttydigheden af Ordet „geste“: „Historie“ og „Slægt“. Udtrykket „geste Francor“ er tidligere omtalt; paa samme Maade bruges „la geste des Normans“ (Roman de Rou, B. 10439, i Pluquets Udgave) og, for at nævne et ret tydeligt Exempel blandt utallige, et Vers i Roman de Brut, der i det Haandstift, som Udgiveren, Leroux de Linçy, har fulgt, lyder: „Artus, se l'estore ne ment“ (B. 13681), findes i et andet Haandstift med den Variant: „se la geste n'en ment“ (bemærket af Du Meril, Hist. o. f. v., S. 475). Men ikke mindre sikker er Ordet Brug i Betydning af „Slægt“. No'andskvadet selv frembyder ogsaa Exempel herpaa: „Deus me confunde, se la geste en desment“ — „Gud straffe mig, hvis jeg saadan fornægter min Slægt“, siger No'and, da Karl tilbyder ham en større Hærstyrke til Arrieregarden (II, B. 128 — Str. LXI, B. 6). Saaledes hedder det i et andet Kvad om en Stamfader til en stor Slægt, at fra ham udgik „ceste geste dont on parolle tant“ (Keller: „Rouvart“, S. 338), eller om Vivien, Vilhelm af Oranges Frænde, at han var „issu de la geste Aymeri“ (Barrois: Elém. Carlov. S. 172), ligeledes i Begyndelsen til Kvadet om Garin af Montglane, denne Slægts Stamfader: „Moult ama Diex le geste“ (Hist. littéraire de la France t. XXII, S. 438).

Stammer fælleds Erindring, og navnlig maatte hans Kamp mod Saracenerne og da atter især Roncevaalepisoden faae den almindeligste Interesse, fordi Frankerne her havde stribt paa hele Christenhedens Vegne, saa at sige været Europas Anførerfolk.

Hvad saaledes en almindelig Betragtning leder til, staafæstes af alle saavel i Krøniken som i Kvadet liggende enkelte Tegn. Det vil saaledes bemærkes, at de Personer, ikke blot af den yngre, men ogsaa, hvad det først og fremmest kommer an paa, af den ældre Heltegruppe, hvis historiske eller Sagnetoprindelse ovenfor er paaviist, ere *ex gente Francorum*. Dette gjælder om Gerin og Berenger: deres historiske Navnere levede vel i Sybfrankrig, men paa en Tid, da Forbindelsen mellem de her indsatte Vasfaller af frankisk Byrd og deres Landsmænd i Norden endnu ikke var hævet, hvilket bl. A. kan skjønnes af den Omstændighed, at Guarinus' Søn, Gerarbus, i Slaget ved Fontenai kæmper med paa Karl den Skaldebes Side. Turpin var Erkebisp i Rheims; han er under Sagnet's Dannelse kommen ind imellem de Helte, der falde i Ronceval; men hvor skulde Mindet om ham have været stærkt nok til at staae ham den fremragende Plads, han indtager her, undtagen i det Land, hvor han havde levet og virket? Endnu mærkeligere er i saa Henseende Baifers og Guanilo's Optagelse i Sagnet, der, som alt bemærket, maa være foregaaet noget senere. Man sporer tydeligt den voksende Afskillelse mellem Syden og Norden. Forholdene hist maatte allerede været rykkede i en meget betydelig Afstand, for at Kampene med Vasserne, der et Stykke ind i det 9de Aarhundrede endnu plagede Befolkningen i Guienne og Gascogne, skulde kunne glemmes i den Grad, at deres berømteste Høvding blev gjort til en tro fransk Kriger. Og medens den virkelige, baskiske Forræder glemmes, opkaldes Sagnet's Forræder efter en frankisk Prælat og Vasfal, der, hvis ellers hans Færd har vakt Opmærksomhed i Syden, her snarere

maa være bleven betragtet med Velwillie end med Fjendskab; thi Ludvig den Tybftes Angreb paa Karl den Skaldeble blev netop foretaget i Forbund med aqvitaniske Herrer og Pepin den Anden. At Kvadets Girart af Rosfillon vistnok er den ældre Girart fra Karl Martels Tid, Herre til Slottet Rosfillon ved Seine, er alt bemærket, saavel som at man paa Grund af Heltens germaniske Oprindelse ingenlunde kan søge Walthersagnet's Spire i Syden, skjøndt han i det latinske Digt kaldes Walthar af Aquitanien og her hans Krigshæder fremhæves paa en formeentlig frankisk Konges Beføstning.

Ikke mindre betydningsfuldt er det, at Krøniskens Forfatter, enten det nu var Erkebispens af Vienne selv, der jo var en burgundisk Grevesøn, eller en ham undergIVEN Klerk, aabenbart har øst sin Fortællings Stof af frankiske Sagn og selv været Fransmand med Liv og Sjæl. Medens han ogsaa omtaler »Gaiserus, rex Burdegalensis«, nævner han en Mængde Helte, der alle høre hjemme i nordfranske Sagn, men derimod neppe den eneste karolingiske Hovedhelt, om hvis sydfranske Oprindelse der kan være Tale, nemlig Vilhelm af Orange; thi den Guilelmus, som forekommer i Fortegnelsen over Krigerne (cap. XII) maa vistnok, deels fordi intet af Vilhelm af Oranges Tilnavne — »d'Orange«, »au cor nez« — føies til, deels fordi han anføres sammen med »Garinus Lotharingiæ dux«, ansees for den til de lothringiske Sagn hørende Vilhelm af Monclin, som her spiller en Hovedrolle. Genin mener (p. XXX—XXXI) i Krøniskens slette Latin at kunne gjenkjennde en fransktalende Forfatter; de Soloecismer, han anfører som Beviis herpaa, og de mange lignende kunne imidlertid i Regelen vistnok ligesaavel hidrøre fra Provencalsk, som fra Fransk ¹⁾. Desto klarere røber Forfatteren, hvad

¹⁾ F. Ex. Definitionen af Durendal — »durum lectum cum ea dans«: det er klart, at Forfatteren har tænkt paa Partiklen »en«; men den er ligesaavel provencalsk som fransk. Det arabiske Ord Almatur

Landsmand han er, naar han (cap. XXXI) fortæller, hvorledes Enhver, der paa Karl den Stores Opforbring havde bidraget til St. Denis', den frankiske Nationalhelgens Kirke, i denne Anledning var bleven kaldet »Francus Sancti Dionisii, quomodo liber ab omni servitute, rege præcipiente, erat,« samt fortsætter: »hic mos surrexit, ut terra illa, quæ antea vocabatur Gallia, tunc Francia vocaretur id est ab omni servitute aliarum gentium libera; quapropter Francus liber dicitur, quia super omnes gentes alias dominatio et decus illi debetur.« En saadan Tanke kunde kun opkomme i en Mands Hoved, der hørte hjemme i det egentlige Frankerland.

Maa det efter det her Udviklede ansees for afgjort, at Sagnet oprindelig er dannet og senere udviklet i den Deel af det nuværende Frankrig, hvor det romansk-balloniske Sprog var herskende, bliver det dernæst Spørgsmaalet, i hvilken af de nordfranske Provindser det er blevet bevaret i den ældre Skikkelse, hvori Krønikeskriveren har foresundet det, og hvor det har modtaget den Ombannelse og Udvidelse, hvormed det foreligger i Kvadet.

Naar Rolandsagnets første Oprindelse fornemmelig maa tilskrives den frankiske Stamme, der ved den karolingiske Slægt kom til Magt og Herredømme, da bliver Ardennerlandet, Lothringen og Isle de France at ansee for Sagnets egentlige Bugge, hvorfra det imidlertid snart maa have fundet Vej til de neustriske Franker i det senere Normandie med de tilgrænsende Provindser, samt til den Nord for Rhone og

(Staller, s. Michels Glosar i hans Udgave af Rolandskvadet) gjengives ved »altumajor«: den første Stavelse har været forvekslet med det franske haut eller som det i Datidens Sprog hed »halt«; men herfor kunde ligesaavel og maaskee snarere, da Aspirationen mangler, det provençalske »aut« ligge til Grund. Egelebes »quomodo« i Betydning af »efterbi«; dette kan ligesaavel komme af det provençalske »com«, som af det franske ligelydende Ord.

Jurabjergene boende Deel af den burgundiske Stamme, hos hvilken man navnlig maa antage at Krøniskens Forfatter har lært det at kjende. Skjøndt der mellem de her nævnte forskjellige Provinsler længe bevaredes bethdelige Dialektforskjelligheder, ikke at tale om Retsfædbaner og feudal Selbstændighed, i hvilken Henseende Kløften mellem Bourgogne og det egentlige Frankerland var dyb og langvarig, dannebe alt dette dog en Gruppe for sig i Modsætning til Normandiet og Normannerne. Hvor hurtigt end disse omblyttede deres fædrene Sprog og Sæder med Frankernes ¹⁾), Normandiet betragtedes dog, i det Mindste til efter dets Erobring ved Philip August, som en Modsætning til »la France ²⁾). Normannerne følte

- ¹⁾ Bekjendt er bl. A. Vilhelm Fangsværds Befaling til hans Raader, at de skulde lade hans Søn Richard opdrage i Bayeux, fordi han ikke i Rouen kunde lære Dansk, som det hedder i Benoit de St. Maurs Rimkrønike (Michels Udgave, I, S. 479):

«Si à Roem le faz garder
Et norir, gaires longement
Il ne saura parler neient
Daneis; kar nul ne l'i parole.
Si voil, qu'il soit à tele escole,
Ou l'en le sache endotriner,
Que as Daneis sache parler.
Ci ne sevent riens fors romanz;
Mais a Baiues en a tanz,
Qui ne sevent, si Daneis non,
Et pur ceo, sire quens Boton,
Voil que vos l'aiez ensemble od vos» o. s. v.

(Jvfr. Dubo af St. Quentin hos Du Chesne: III, p. 112).

- ²⁾ Mangfoldige Exempler herpaa findes i de normanniske Krøniker. Som særdeles betegnende Steder i »Roman de Rou» kunne anføres B. 1488—89, hvor det hedder om Rollon:

«Kanke il pout de gent a semonz e mandé;
Entrez sont dedenz France, firent grant crualte,»
frembles B. 2563—65:

«Quant du tot out falli en France o (chez) sis seignors,
Al duc de Normendie . . . ala Herloin,»
B. 4429: Francheiz unkes ne pourent Normanz sumessier,»

fig vel ligeoverfor Fremmede som Franskmænd ¹⁾); og de fik i denne Henseende i Løbet af det 11te Aarhundrede endogsaa i særdeles Grad Anledning til at blive sig deres franske Nationalitet bevidste, idet fransk Sprog, som de bragte med sig til Italien og England, her blev deres Særkjende fra de Indfødtte og Mærket paa deres Herredømme ²⁾. Men, medens

eller især Vers 10450—52, hvor Wace om sig selv siger:

«Puis fu lungen en France apris.
Quant de France jo repairai,
A Caem lungen conversai.»

- ¹⁾ Saaledes bruges Navnene „Normanner“ og „Franskmænd“ i Flæng, naar det i «Roman de Rou» (B. 13329—33 i Skilbringen af Slaget ved Hastings) hebbes:

«Tant cum Normant plus s'esluignierent
Et li Engleiz plus s'apochierent,
Par l'esluignement des Franceiz
Kuidèrent et distrent Engleiz,
Ke cil de France s'enfuient.»

eller naar en normannisk Høvding tilraaber sine Landsmænd: «Ferez Franceiz!». Hos de italienske Normanners latinske Digter, Wilhelm af Apulien, forekomme f. Ex. (Muratori: Script. rerum Italicarum V, p. 254) følgende to Vers efter hinanden:

«Fama volat, Latio Normannos applicuisse;
Melus, ut Italiam Gallos cognovit adisse.» o. f. v.

ligesom han ibeligt kalder Normannerne «Francorum genus», «Francigenæ», «Franci». Med dette Navn betegnes de ogsaa paa Bayerske teppet.

- ²⁾ Bekjendt er Wilhelm af Apuliens Ord om deres Erobringspolitik (l. c. p. 255):

«Moribus et lingua, quoscunque venire videbant,
Informant propria, gens efficiatur ut una.»

saavelsom Ingulfs Beretning om, hvorledes Fransk blev Hofsprog i England allerede før Erobringen: «Coepit ergo tota terra sub rege et sub aliis Normannis introductis Francorum mores in multis imitari; Gallicum idioma omnes magnates in suis curiis tanquam magnum gentiliū loqui.» Mangfoldige ere Beretningerne om, hvorledes Fransk blev fuldstændigt herskende i England efter Erobringen: i Aaret 1078 blev en Bisop assat, fordi han ikke kunde Fransk (f. Acta Sanctorum ordinis seti Benedicti, t. IX, p. 838),

det herved bliver forklarligt, hvorledes de, trods deres ibelige Conflicter med de egentlige Franſke, med stor Iver kunde til-
egne ſig et franſt nationalt Sagn, bliver det paa den anden
Side, naar man har ſeet Rolandsſagnet i ſin ældre Skikkelse
hjemmehørende i det egentlige Frankerland og Bourgogne,
navnlig hos Normannerne at man maa ſøge det om-
danne og udvide Sagns Hjemstavn.

Vi vil ſenere ſaae mangfoldig Leilighed til at iagttage
den normanniſke Indflydſe paa Rolandskvadet ſaavel med
Hensyn til dets Form ſom til de poetiſke Motiver, hvori da
tillige vil ligge yderligere Kjendtegn paa deres Indflydſe
paa ſelve Sagnet. Her ſtulle vi kun opholde os ved de Be-
viſer, der ligge i dette ſelv, ſaaledes ſom det kjendes af
Kvadet, for at det baade er blevet udvidet og omdannet ved
Normannerne.

Med Hensyn til Sagnets Forſætte med Baligants-
kampen, maa det ſørſt bemærkes, at de til den yngre franſke
Heltegruppe hørende hiſtoriſke Navne beſtemt henviſe til
Normandiet. Dette gjælder ikke blot om Richard af Nor-
mandiet ſelv eller om Normannernes Indførelſe i Rækken af
de franſke Folkeſtammer med en udmærket Lovpriſning:

Armes unt beles e bons cevals curanz.

Ja pur murir cil n'erent recreanz;

Suz ciel n'ad gent ki plus poissent en camp

(IV, B. 652—55 — Str. CCXVIII, B. 4—7), —

hvilkens Roes er ſaameget mere betegnende, ſom en ſenere Be-

medens det hos en italiensk Krønikeſtriver hedder i Anledning af en
Greve Henrik hos Kong Vilhelm af Sicilien, at Franſk var høiſt
førnødent ved Hove (Hugo Falcandus: *«se Francorum linguam igno-
rare, quæ maxime necessaria esset in curia,»* hos Muratori, VII,
p. 321).

arbejder, der derimod hæver Pariserne, paa det tilsvarende Sted kun har tildeelt dem den ganske trevielle Roes:

»hardiz et combattant,

Ja pur murir n'en ira uns fuiant«

(Pariserhaandskriftet, ifølge Genin, p. CXX), —

men ogsaa om Befrei af Anjou og Tabbalt af Rheims: deres historiske Navnere indtage en meget betydelig Plads i Normandiets Historie, navnlig ved de Forsøg, der først i Richard I's og siden i Vilhelm Bastardens Ungdom gjordes af Nabofyrsterne paa at tilintetgjøre det normanniske Hertugdømme. Paa den anden Side høre de netop til de Helte, som ikke nævnes i Krøniken. At de til den yngre Heltegruppe hørende Personer af sagnmæssig Oprindelse hidrøre fra et Sagn, der ikke har hjemme i Normandiet, er intet Modbeviis. Det ligger i Olgerfagnets Natur, i Heltens Charakter, i de tildeels heelt nordiske poetiske Motiver — f. Ex. Bølverne ved hans Bugge¹⁾ —, at det først og fremmest af de mere locale franske Heltesagn maatte blive optaget og forskelligt blandt Normannerne; hertil maatte desuden hans Tilnavn bidrage, hvilket Normannerne, hvad end dets oprindelige Betydning har været, vistnok have taget i den samme Betydning, som alle Andre lige til vore Dage, nemlig som en Betegnelse for, at han var en Landsmand af deres egne Forsfædre: de havde selv i deres Historie en berømt Helt med samme Tilnavn — Bernard »li Daneis«, Richard I's Fosterfader —, der utvivlsomt har det paa Grund af sin nordiske Byrd, og de skulde da have Ondt ved at skjæle mellem det nordiske »Danemarche« og det ardenneffe. Et ligefremt Beviis for Olgerfagnets store Popularitet i Nor-

¹⁾ Jvfr. den ældre Edda, det første Kvad om Helge Hundingsbane, Bise 1—4.

mandiet i det 11te Aarhundrede ligger i den hyppige Brug af Navnet Oger ¹⁾, ligesom det ogsaa er mærkeligt, at en spansk Forfatter fra Middelalderen kalder Oger »Normandinus» ²⁾, hvoraf man seer, at hans Navn først var blevet Spanierne bekendt fra Normandiet eller ved Normanner.

Ogsaa Navnene paa de i Valigantskampen optrædende hedenske Personer og Folkeslag røbe Normannerne som Ophavsmænd til denne Deel af Sagnet. Medens der i *Ætymologicon* kun er Tale om spanske og afrikanske Saracener foruden nogle fra Oldtidsforfatterne og Bibelen bekendte asiatiske Folk — Aethiopes, Parthi, Persæ (cap. IX) —, finder man i Kvadets Fortegnelse over de hedenske Fylksinger Navne paa hedenske Folk, med hvilke Normannerne fremfor alle andre Frankmænd maatte være blevne bekendte, eller som det især maatte ligge nær for dem at opdigte. Saaledes nævnes »cels de Butentrot», hvorved man, hvad ogsaa Michel og Genin ere enige i, maa tænke paa det epirotiske Landskab Buthrotien; men Navnet paa dette fjerne, ubethdelige Land kan kun være naaet til Frankrig gjennem Fortællinger af eller om de Normanner, der siden 1017 kæmpede med Grækerne i Apulien og hvis Opmærksomhed let kunde henbrages paa Buthrotien som et meget fjendtligt Land, fordi de græske Hære herfra kom over til Italien. Navnet »Blos» er aabenbart det Samme som det nordiske »Blámenn». Der tales om »Esclavoz» og »Esclavers»; men hvem skulde Rhygtet om Slaverne lettere naae end Normannerne, der stadig stode i Forbindelse med

¹⁾ Blandt de Adelsmænd, til hvilke Vilhelm Erobreren strax udbeest Lehn, nævnes (Du Chesne: *Scriptores hist. Norm. antiqui in fine*) en »Ogerus Brito» og en »Ogerus, filius Ungemari», og Wace omtaler (*Roman de Rou*, B. 16274) en Ogier som Farsaber til en af Vilhelm Erobrerens Samtidige.

²⁾ Marineus Siculus citeret af Du Meril: *Hist. o. f. v. S.* 383 efter Schottus: *Hispania illustrata* t. I.

beres nordiske Stamfrænder og ydede dem »fridland« ¹⁾ hos sig, saa at de gennem Vifinger og Rjømænd jævnligt kunde faae at høre om Slaverne ved Østersøen og i Rusland? Kunde end Rjygtet om Tyrker og Armenier («Ermines»), om Hunner og Ungarer ogsaa ad andre Veie have naaet de inde i Landet boende Franskmænd: naar man erindrer, hvor snever disses Synskreds var inden Korstogene, saa at endogfaa Sybfrankrig forekom dem som et fjernt, fremmed Land, medens Normannernes Lyst til Bytte og Berømmelse drev dem ud paa Havet og vidt omkring, da vil man erkjende, at først og fremmest blandt dem maatte Tanken kunne opstaae om en Forening af Østens Folkeslag i Kamp mod Christenheben, at kun de kunde forestille sig de fjendtlige Hære komme seilende i »granz drodmunds, eschiez e barges, galies e nef« (IV, B. 228—29 — Str. CLXXXV, B. 16—17) med Blus paa Master og Ræer, hvoraf Havet gjenstraaler:

»La sus amunt pargetent tel luiserne,
Par la nuit [neire] la mer en est plus bele«.

(IV, B. 238—39 — Str. CLXXXVI, B. 5—6)

Skylbes saaledes Sagnets Udvidelse med Valigantskampen Normannerne, er det ikke mindre fjendeligt, at de ligeledes ere Ophavsmænd til de ved det ældre Afsnit efter al Rimelighed foretagne Forandringer og Tilfætninger.

Derpaa tyder Omfanget af de Erobringer, der tillægges Karl den Store, navnlig i Rolands Tale til Durendal. Her røbes netop det samme Maal af geographist Rundskab, som i Dpregningen af Hedningefolkene, og den samme Phantasieens Retning:

¹⁾ Snorre Sturlesøn, Olaf den Helliges Sagn, cap. XIX.

„Jo l'en cunquis Normendie e Bretagne,
 Si l'en cunquis e Peitou e le Maine,
 Jo l'en cunquis Burguigne e Loheraigne,
 Si l'en cunquis Provence e Equitaigne
 E Lumbardie e trestute Romaine,
 Jo l'en cunquis Baivere e tute Flandres
 E Alemaigne e trestute Puillanie,
 Constantinoble dunt il out la fiance,
 E en Saisonie fait il ço qu'il demande;
 Jo l'en cunquis Escoce, Guale, Islande
 E Engleterre que il teneit sa cambre¹⁾.

(III, B. 884—894 — Str. CLXIX, B. 11—21).

Naar man undtager de franste Provindsfer, blandt hvilke man
 dog vel maa mærke, at Normandiet med Bretagne er stillet i
 Spidsen, samt Baiern, Alemannien og Sæxen, hvorfor maaskee
 en virkelig historisk Tradition eller Rundsab ligge til Grund,
 er det neppe tænkeligt, at de her nævnte Lande skulde være
 anførte i det ældre Sagn, hvis der overhovedet har været en
 saadan Opregning af Erobringer paa det tilsvarende Sted.
 Det er nemlig isørigt italienske Lande — Lombardiet, Ro-
 magna, Apulien²⁾ —, samt Storbritannien, der nævnes, d. v. s.

¹⁾ Mogle af disse Lande ere anderledes stillede, og navnlig komme
 „Namon e Bretagne“ først, i Ordforbhaandskriftet og Michels Ud-
 gabe; men man maa vistnok billige de Grunde, som, ifølge Noten
 til Stedet, have bevæget Genin til at foretage Forandringer hermed;
 i ethvert Tilfælde har Normandiet, der hos Michel nævnes „Nor-
 mendie la franche“, indtaget en Hovedplads.

²⁾ Genin forstaaer ved „Puillanie“ Polen, vistnok forlebet af Pariser-
 haandskriftets „Poulaigne“; men, afsæet fra at dette Rige i det 11te
 Aarhundrede var saa ringe, at det neppe kunde være blevet bekendt
 i Vesten, bliver senere, i Karls Klage ved Rolands Sig Follenavnet
 „Puillain“ umiddelbart sammenstillet med „Romain“ og „tuit cil de
 Palerne“ imellem begge (IV, B. 528 — Str. CCVI, B. 8), hvoraf
 tydeligt nok fremgaaer, at der her tænkes paa Apulierne; ved

netop de Lande, paa hvilke især Normannernes Opmærksomhed var rettet i det 11te Aarhundrede. Selv Island er kommet med, hvis det ikke, som Du Meril mener (Hist. o. s. v. S. 487, note 7), er en Skrivefeil i Stedet for »Irlande» ¹⁾. Ogsaa Constantinopels Underkastelse maatte i særlig Grad tiltale Normannerne, siden de havde stridt med Keiserens Hære i Italien, hvorfor ogsaa Sagnet om Karl den Stores Tog til Constantinopel vistnok især er blevet uddannet hos dem; i det Mindste er den ældste poetiske Behandling af dette Sagn og det en i sig selv meget gammel, en anglo-normannisk Trouveres Værk ²⁾.

Et Mærke paa, hvorledes Sagnet i sin Heelhed, ogsaa den ældre Bestanddeel, er blevet paavirket af normannisk Phantasi, ligger maaskee ogsaa i det hedenske Gudenavn „Terypagent.“ Vel forekommer det i mange andre franske Kvad end i Rolandskvadet, ja selv hos tyske og engelske Digtere; men de franske Digte om Kampene med Saracenerne, hvorfra det atter maa antages at være vandret videre, ere saa umiskjendelig forfattede med det langt ældre Rolandskvad for Øie, at man meget vel kan forudsætte, at hiin Afgud netop gennem dette er kommet ind i den almindelige Forestilling om Hedenkabet. Spørgsmaalet bliver da,

Tancredssønnernes Bedrifter var dette Land netop i Midten af det 11te Aarhundrede blevet navnkundigt i Normanbiet. At det et andet Sted, hvor det sammenstilles med »Calabre» (I, B. 371 — Str. XXVII, B. 6), kaldes »Pulle», indeholder, paa Grund af Kvadets store Uregelmæssighed i Egennavnets Form, ikke noget Modbeviis.

- ¹⁾ Kvad Michel (i Glossariet til sin Udgave) anfører for at det skal betyde Zeeland, er vistnok altfor svagt, nemlig Ordet »Islande» brugt i denne Betydning et Sted i et af Garinbigtene, samt »Ilande» maaskee ligeledes i det langt yngre Sagerkvad.
- ²⁾ Charlemagne, an Anglo-Norman poem, published by F. Michel. Det hidrører efter hans Mening fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede.

hvorfra det er kommet ind i Rolandskvadet og i deres Phantasie, der i samme have givet det gamle Sagn Stikkelse. Man skalde, da Tervagant tænkes som en muhamedanst Gud, snarest falde paa at søge hans Oprindelse i Arabernes gamle mythiske Forestillinger; nogen saadan Undersøgelse har jeg ikke kunnet anstille; men om man end her skalde kunne opdage noget analogt Navn, er det dog ikke rimeligt, at man var ved Maalet; thi deels forbødte Islam paa det Stærkeste det gamle Hedenskab, deels ere Forestillingerne om det muhamedanst Hedenskab saa forkeerte hos Middelalderens Digtere, at man neppe kan forudsætte nogen Træbition fra Araberne til de Christne med Hensyn til religiøse Ting. Ligesaa frugtesløst maa vistnok ethvert Forsøg blive paa at finde Navnets Forklaring i det gamle galliske Hedenskab, der var udslettet af Christendommen, længe før Franker og Normanner kom til Frankrig. At græsk-romerske Guder kunde leve i Folks Forestilling, er let forklarligt, saavel som at de ere blevne blandede sammen med de formeentlige saracenske Guder Mahomet og Tervagant, der jævnlig have Jupiter og især Apolin ved Siden; men efter hvilken græsk eller romersk Gud skalde vel Tervagant være opkaldt? Der er da kun eet Sted tilbage, hvor man kan søge hans Herkomst, nemlig i Norden, og det synes virkelig ved en nøiere Betragtning næsten utvilsomt, at vore Forfædres „Öku-Porr“ gennem Normannerne er blevet til det franske „Tervagant“. Roden til det nordiske Navns første Bestanddeel, Gjærningsordet „aka“, er allerede meget ligt den sidste Deel af Ordet Tervagant, især naar man tænker sig det i Formen „akandi“. Det maa nu erindres, at i Oldnordisk Omlyden stedsse bortfalder med Grunden til den: i „Öku-Porr“ er Rodordets a blevet til ö paa Grund af Sammenføjningsmærket u — jvfr. f. Ex. „föruneyti“ af „fara“; idet Sammenføjningen hæves, maa da Ordets oprindelige Form „aka“ komme til Lyne. Men Sammenføjningen maatte netop hæves, naar Navnet „Öku-Porr“

skulde overføres i Fransk; og at Normannerne ikke, i det Mindste i den første Tid efter deres Bosættelse, skulde have søgt at benævne den mægtige Krigsgud i deres nye Sprog, selv om de havde affvoret Troen paa ham, er næsten utænkeligt¹⁾. Medens nemlig i Oldnordisk, ligesom endnu i Dansk, Norsk og Svensk, Tilnavne eller Navne, der dannes ved Sammensætning af et Hovedord med et Tillægsord eller Gjerningsord, have den sibstnævnte Deel af Sammensætningen forrest, er det Omvendte Tilfældet i Fransk: man kan f. Ex. sammenligne „Blaastæg“ — „barbe-bleu“, „Gullinhjalti“ — „Halteclere“ med ikke faa lignende Navne i Rolandskvadet, der paa Dansk maae gjengives ved Sammensætninger i omvendt Orden, saasom „Val fundee“ eller „Val fonde“ — „Dybbal“, „Tachebrun“ — „Brunstimmel“; det nordiske Blátönn maatte paa Fransk hedde „dent-bleue“, ligesom det franske „Tête d'étaupe“ maatte gjengives ved „Blaarhoved“; paa lignende Maade vendes Ordene om i de nordiske Patronymica med „son“, idet hos Normannerne „filz“ sættes foran Faderens Navn: f. Ex. Ashjarnarson — filz Osber. Tænker man sig saaledes Öku-porr overført i Fransk paa den Tid, da Normannerne vare ved at opgive deres fædrene Sprog for det franske, maa det først være blevet opløst i sine Bestanddele i omvendt Orden, altsaa „porr akandi“, for at der dernæst heraf kunde dannes et fransk Ord, der lignede dette. Forandringen af „porr“ til „Ther“ eller „Ter“ i Sammensætninger, hvilket ogsaa i Dansk finder Sted i Navnet „Therkel“,

1) Hvorledes netop Thor har hængt fast i Normannernes Indbildningskraft, viser Waces Fortælling om den normanniske Baron Raoul Tesson's Krigsrab i Slaget i Val des dunes: „Tur aie!“ (Rom. de Rou, B. 9059) samt om den samtidige Erkebisp Mauger i Rouen, der var i Ky for Trolddom og havde en Dæmon i sin Tjeneste, som

„Toret se feiseit apeler

E Toret se feiseit nomer.“

(B. 9718—19.)

var ei heller ualmindelig hos Normannerne, f. Ex. i det i det 11te Aarhundrede meget hyppigt brugte Navn »Theroulde«, bl. A. Navnet paa Rolandskvadets Forfatter — Turolthus er den latiniserede Form. Hvad endelig angaaer Bogstavet »v«, da er det vistnok indfudt for Vellydelsens Skyld; herpaa tyder den Omstændighed, at det er den meest foranderlige Bestanddeel af Navnet: andre franske Digtere skrive »Termagant«, hvoraf det engelske »Termagaunt«¹⁾, medens den islandske Bearbejder af Karl Magnus sagnene kalder Guden Terrogant²⁾. Der bliver herefter god Mening i, at Terrogant nævnes sammen med Mahomet og Apollin: disse Tre ere da Repræsentanter, hver for sit Hedenstaf, der tilsammen indbefatte alt det Hedenstaf, som man i Middelalderen kunde have nogen Forestilling om. Men, ligesom Navnet efter det Ovenstaaende utvivlsomt maa tilskrives Normannerne — thi man vil neppe foretrække at ulede Mindet om Thor fra det forlængst tilintetgjorte tydste Hedenstaf —, saaledes er dets tidligste Forekomst i Forbindelse med Rolandsagnet, et Mærke paa Normannernes Indflydelse paa dette, hvorved det ikke maa forglemmes, at Krøniskens Forfatter, der dog ellers var interesseret i at fremstille det muhamedanske Hedenstaf saa afstøveligt og derfor saa saa polytheistisk som muligt, kun kender een Afgud, nemlig Muhamet selv, hvoraf man tør slutte, at Terrogant neppe har været med i det ældre Sagn, som han havde for sig.

Saa mærkelige imidlertid de her anførte med den ældre Deel af Rolandsagnet senere forbundne Sagnmotiver ere i sig selv, de ere dog af underordnet Betydning med Hensyn til Fortællingen i sin Heelhed. Desto mere indgribende er et andet upaatvibelig senere og gennem Normannerne tilkommet Sagnmotiv, nemlig de tolv Bævninger, »li duze per«.

¹⁾ Chaucer: Canterbury tales, B. 13741.

²⁾ »Karlagnús Saga ok kappu hans«, udg. af Unger. f. Ex. S. 135: »digri Terrogant«.

Forestillingen om disse tolv Kæmper er saaledes indvævet i Fortællingen om Roncevalslaget, som den foreligger i Kvædet, at man her netop skulde mene at have et af Sagnet oprindeligste Motiver for sig. Den mærkelige Omstændighed i den tidligere anførte Fortælling om Kong Dagobert (Dom Vouq. t. II, p. 589), at denne sender en Høvding selv tolvte med Hæren mod Vasterne, synes næsten afgjørende, selv om man ikke vil antage, at et ældre Kvæd om denne Begivenhed ligger til Grund for Rolandskvædet; thi den viser, at Forestillingen om de tolv Helte fra gammel Tid er sat i Forbindelse med en Kamp i de baskiske Bjerge, i alt Fald at den var ældgammel i Frankrig. Krønikeens Forbigaaelse er imidlertid, som alt bemærket, et altfor stærkt Beviis paa, at Motivet ikke har havt Plads eller dog nogen bethydningsfuld Plads i det ældre, Østfrankrigs Provindsfer tilhørende Rolandsfagn, til at man i saa Henseende kan tvivle: Sammenligningen mellem Karls Helte og Apostlene lægger Forfatteren det altfor nær at omtale dem og fremhæve Taloverensstemmelsen, — hvilket senere Digtere ei heller have forsømt¹⁾, — til at man kan antage, at han skulde have kjendt dette Motiv i Sagnet, og at han har kjendt Sagnet udførligt, langt udførligere end han gjengiver det, røber bl. A. det i cap. XII anførte store Antal Navne paa Helte,

¹⁾ I «Charlemagne» f. Ex. fortælles (Michels Udgave S. 5—6), hvorledes Karl i Jerusalem kom ind i en Kirke, hvori Gud selv havde sunget Messe og de tolv Apostle, og hvor endnu tolv Stole stode med en tretten i Midten. Keiseren sætter sig paa denne og de tolv Jævnninger omkring ham. En Jøde træder ind, og, ved Synet af Karl, begynder han at stjalpe og iler til Patriarken, til hvem han siger:

«Alez, sire, al muster pur les funz aprestes.
Orendroit me frai baptizer e lever.
Duze cunte vi ore en cel muster entrer,
Ovoec euls le trezime. Unc ne vi si formet.
Par le men scientre! ço est melmes Deus.
Il e li duze apostle vus venent visiter.»

der ikke gjenfindes i andre Digte end Rolandskvadet eller dog kun her ere saaledes samlede, deels ogsaa — hvad senere nærmere vil blive omtalt — hans Gjengivelse af Rolands Tale til Sværdet. Det bliver altsaa kun Spørgsmaalet, hvorfra de tolv Jævnninger ere komne ind i Sagnet, og her føres vi da atter hen til Normannerne og fra dem til Nordboerne.

Tolvtalet i og for sig beviser i saa Henseende ikke Noget. Det findes som absolut betydningsfuldt omtrent hos alle Nationer ikke blot af indisk-europæisk, men ogsaa af semitisk Race: hos Israeliterne, hos Grækerne og Romerne som Tal paa de øverste Guder og Kettens Medlemmer, f. Ex. Areopagos¹⁾, saavel som hos den nordisk-germaniske Folkestamme ligeledes som Tal paa Overguderne og Dommerne. Men en mere speciel Betydning har det tillige havt hos den sidstnævnte Folkestamme, nemlig som Tal paa en udvalgt Krigerflot i en Høvdings Tjeneste eller Følge. Da det netop er i denne Betydning, at Forestillingen ligger til Grund for Sagnet's tolv Jævnninger, kan man kun søge Oprindelsen til dem her, og Spørgsmaalet bliver da, om man skal antage, at de ere komne fra den tydske Green og da igjennem Frankerne eller fra den nordiske Green af den samme Folkestamme gjennem Normannerne.

De tolv Kæmper spille en betydelig Rolle i tydske Heltedigte fra Middelalderen, mindre i Niebelungenlied²⁾, men desto

¹⁾ See bl. A. *Æschylos' Eumenider*, V. 711—753. (Stereotypudg.)

²⁾ Det er kun i de første Afdelinger i Digtet, at dette Motiv forekommer. Da Siegfried skal drage hjemmefra til Worms og hans Fader vil give ham en Hær med, aflaaer han det og siger:

„Ich wil selbe zwelfter in Guntheres lant.“

(Schmanns Udgave „nach den ältesten Überlieferungen“, Berlin 1841, S. 10, Str. 61.)

mere i de Digte, der angaae Dibrif af Bern og hans Slægt, hvilke, som bekjendt, udgjøre de fleste og største tydske Helte-digte¹⁾). Der kan da ikke være Tvivl om, at ogsaa hos

Om Sigfrieds Ungdom fortæller Hagen, at han i Niebelungernes Land havde veiet

»zwelf küener man,

das starke risen waren.« (Sammenfæds, S. 14, Str. 95.)

Paa Toget med Sachserne hedder det om Burgunderne:

»Si fuorten doch niht mere niwan tusent man,

dar über zwelf recken.« (Sammenfæds, S. 27, Str. 196.)

Derimod findes der intet Spor af et saadant Heltetal i den store Slutningskamp hos Egil, ligesaa lidt som i den tilsvarende Skilbring af disse Begivenheder i Dibreksagaen, der, som bekjendt, er forfattet efter »tydske Mænds Fortællinger«.

- ¹⁾ I Digtet om Dietrichs Tog med Ermenrich, »die Ravennaschlacht« spørger han Helseich, der har raadet ham til at lade en udvalgt Skare omgaae den fjendtlige Hær, hvem de skulle sætte til at anføre denne Flok, og Helseich nævner da, udtrykkeleg tællende dem op, ti Kæmper, haorpaa han slutter:

»Mit uns sol ouch riten

Gotel der mark man,

Der hilfet uns ze striten.

[dan]noch suln wir einen hân,

Der uns die strâze leite:

daz si her Hildebrant der unverzeite.«

(»Heldenbuch«, udg. af v. d. Hagen, Leipzig 1855, I, S. 448, Str. 581). De blive altsaa i det Hele tolv. Endnu stærkere kommer Motivet frem i et nebertydske Digt »van Dirick van dem Berne, wo er sulst twölffte den kōninck van Armentriken vmmgebracht hefft«, hvori det hedder, at denne Konge, der boede »fern nyennnen Franckriken«, vilde lade »uns Heren alle twölwe yn den Galgen hengen«, og som slutter: »Nu sy ydt Gott gelauet de 12 Hern de leuen und syn noch gesund« (Sammenfæds, II, S. 537—41). I Digtet om »Wolfdietrich« fortælles, hvorledes Keiser Ortnit i Heltens Barnom har sendt »zwelf grafen« i hans Faders Land for at kræve Skat (Smfæds, I, S. 209). I det store Digt »Dietrich und seine gesellen« tales oftere om tolv Fætter (»risen«), med hvilke de kristne Helte stride (Smfæds II, S. 138, Str. 93; S. 235, Str. 93), om tolv Riddere, ogsaa om tolv Jomfruer som udgjørende Kongers og Dronningers Væresfølge (S. 276, Str. 477; S. 228, Str. 340 og S. 393, Str. 793).

Frankerne tolv Krigere have udgjort et Motiv i deres Oldsagn, Noget, hvorom bl. A. Historien om Dagoberts Kæmper giver os positiv Visshed, saavel som Walthersdigtet, idet her Hovedindholdet er Skildringen af Walthers Kamp med Gunther og hans Følge, der bestaaer af 11 Krigere foruden Hagen, ligesom det ogsaa er historisk, at den før omtalte Gerard, Keiser Lothars Ven og hans Sønners Støtte, deltog i en Bispeforsamling i Salmoring, hvori en Strid mellem Rigets Geistlighed og Adelsfulde afgjøres, leedsaget af tolv Grever¹⁾. Det maa imidlertid herved bemærkes, hvad først Tydskerne angaaer, dels at Forestillingen synes at tabe i Værdi i Tiberes Løb og med Afstanden fra Nordtyskland, dels at nogle af de Digte, hvor man hyppigst træffer dem, tydeligt nok ere paavirkede af franske Digte²⁾; og dernæst med Hensyn til Franterne selv, at den ogsaa her synes at være blegnet, hvorved det især kommer i Betragtning, at den kun spiller en underordnet Rolle i de ældste Digte, der behandle nord- og østfranske Sagn, navnlig det ældre Girardsdigt, de Lotharingiske og Elger-Danske-Kvadene; i disse sidste synes de tolv Fæmninger endogsaa kun at være komne ind netop fra Rolandskvadet³⁾. Dette tilligemed den

¹⁾ Mignard: «Girart de Rossillon», S. 325, hvor han bl. A. citerer Dom Bouquet t, VIII, p. 388.

²⁾ Saalebes synes den temmelig lange Strophe i «Dietrich und seine gesellen» at være dannet efter de lange Stroffer i de franske chansons de geste, naturligvis uden monorimes og med bestemt Begrænsning. Et endnu sikrere Mærke paa fransk Indflydelse er det, at man finder «Machemet und Treviant» anførte som Hædningeguder (Heldenbuch II, S. 134 og 138).

³⁾ Naar det i det ældste Elger-Kvad, Raimberts «Chevalerie Ogier de Danemarche» hedder: «De doce France i sont li douze pers» (B. 9515 i Barrois' Udgave), da er dette Udtryk «doce France», der ellers her forekommer sjældnere, men som derimod er staaende i Rolandskvadet, et paafaldende Tegn paa, hvorfra «li douze pers» ere komne ind i Elger-Kvadet, hvor de især som saabane ikke spille nogen Rolle. Ogsaa i Kvadene om Vilhelm af Orange og hans

Hovedomstændighed, at de ikke ere forekomne i det ældre Rolandsfagn, der netop maa antages at være opstaaet og bevaret paa frantisk Grund, synes at maatte afvise som ugrundet, at Forestillingen skulde gennem Franterne være kommen fra Oldtydskland.

Til det heri liggende negative Beviis for, at Karl den Stores tolv Jævnninger ere komne ind i Rolandsfagnet fra Norden og gennem Normannerne, komne to meget betydningsfulde positive Beviser, deels nemlig at Forestillingen om Tolvkæmpelaget er langt stærkere hos Nordboerne end hos Tydskerne, deels at den samme Forestilling har vtiist sig livskraftig i Normannernes egen Historie i det 11te Aarhundrede.

Medens nemlig i de tydske Digte de tolv Kæmper ligesom tilfældig gruppere sig ved givne Leilighed eller forekomme ved mindre fremtrædende Leiligheder, ere de i nordiske Fortællinger, saavel mythiske og historiske, som reent opdigtede, en staaende Typus, der paa mangfoldig Maade har gjort sig historisk gjældende. Aldeles analoge med Karl den Stores tolv Jævnninger ere saaledes Rolf Krakes tolv Kæmper¹⁾, ja de have

Slægt omtales de paa en Maade, der henviser til vort Rolandskvad som deres første Fremkomststed: i Branchen: Kong Ludvigs Kroning nævnes de som

«les XII pairs qui furent destrenchiés».

(Hist. litt. de la France, t. XXII, S. 485.)

¹⁾ I Rolf Krakes Saga (Fornaldar sögur Norðlanda, I, S. 100) opregnes de ved Navn. Sago kjender dem vel ikke og man kunde, da Sagaen er seent affattet (see P. E. Müllers Sagabibliothek II, S. 515—23), heraf fristes til at antage denne Navnrække saavel som hele Motivet for opdigtet, paa samme Maade som den analoge Fortegnelse paa Kong Eriks tolv Kæmper i den ganske fabelagtige Gange-Rolfs Saga (Fornald. S. III, S. 326) utvivlsomt er Sagamandens eget Paafund. Herimod taler imidlertid, at Snorres Edda i sin Beretning om Rolf Krakes Forhold til Abils omtaler Rolfs tolv Versærter som en velbekendt til hans Historie hørende Helteflot og mener med dem de samme tolv Helte, som i Sagaen afstilles fra og fortrænge Versærterne (Snorra Edda, skóla bóðsrit, utg. af Sveinbirni

maafsee udtryffeligt tjent til et Forbillede for hine, Noget som imidlertid først senere vil kunne paavises. De ligeledes i Rolf Krakes Saga forekommende tolv Bersærker, af hvilke Abils og Rolf have hver sit Sæt og som snarere ere overmodige Slagsbrødre end ædle Krigere, samt fordrives fra Kongernes Hal af Svipdag og Bøddar Bjærke, ere et staaende Motiv i en Mængde Sagaer, idet de enten ere i en Høvdinges Tjeneste, saasom i Rolf Gøttrelsføns Saga den garberigste Konge Hålf-dans tolv Bersærker¹⁾, eller paa egen Haand med en Formand i Spidsen drage i Hærfærd og plage svagere Naboer, indtil en Helt overmander dem²⁾, ved hvilken Vedrift da hyppig hans Versømmelse grundlægges. Endnu hyppigere er det, at Konger og Høvdinge ved Leiligheder, hvor det gjælder at vise sig med Anseelse, f. Ex. ved det første Besøg hos en fremmed Høvding, optræde enten selvtolte eller med tolv udvalgte Krigere i deres Følge³⁾, ligesom ogsaa dette Tal stundom forekommer som det

Egllssyni, 1848, S. 82), samt fremdeles, at de to første Navne i Sagsaens Fortegnelse — »Hromundr hardi« og »Hrolfr skiothendi« — aabenbart svare til de to Heltensnavne, der forekomme i det i Snorres Olaf den Helliges Saga (cap. 220, Schønings Udgave, II, S. 348) opbevarede Brudstykke af Bjærkemaalet: »Hár hinn harðgreipl, Hrolfr skiótandi«, (G. Brynjúlfsson) stjændt de ere saameget forvandskede som man kunde tænke sig, at det gamle Kvads Ord let kunde blive ved mundtlig at forplantes fra Oldtiden til det 14de Aarhundrede.

¹⁾ Fornald. S. III, S. 128 o. f.

²⁾ Saaledes bl. A. Glum hos sin Morbroder Vigfus i Norge i Vigfusglumsaga (Islendinga sögur II, S. 327), Thorstein Thorgrnþsson hos Herrsb Jarl i Götland i Svarfðalernes Saga (smsteds S. 130—31), hvormed han sammenlignes Grim Lobdenkinds Holmgang med Sørfer og hans Bersærker (Fornaldar S. II, S. 154) og især Drvarobbs og Hjalmar's Kamp med de tolv Arngrimsfønner paa Samss i Drvarobbs Saga og Hervørs Saga (Fornaldar S. II, S. 210 og I, S. 421 o. fl.

³⁾ Saaledes træder bl. A. Björn Pittalekæmpe selv tolvte ind i Olaf den Helliges Hal (Bjarnar Saga Hildælakappa ved Fridriksson, udg. af nordiskt Literatur-Samfund 1847, S. 16), ligeledes Thorstein Thorgrnþsson hos Herrsb Jarl (Islendinga sögur II, S. 127), Rolf

rette Tal paa et høitideligt Gesandtſkab¹⁾). Om man end med Hensyn til de fleste her anførte Exempler, der kunde forøges med mange flere, hvis det var fornødent, vil indvende, at Motivet kan være lagt ind af Fortællerne som noget een Gang Betraget, viser den hyppige Forekomst alligevel under denne Forudsætning, hvor populært det var. Men der er ogsaa historiske Vidnesbyrd nok om, hvorledes man virkelig fulgte det som en Skik at have tolv Mænd med sig eller komme selvtolvte til trigerste Foretagender. Ved Stillestad møder Thorer Hund med elleve udvalgte Huskarle, hvilke han betegner som sine tappreste Følk og med hvilke han venter at skulle gjøre det af med Fongen²⁾. I de islandſke Slægtſagaer forekomme ideligt Exempler paa, at man, naar man ſkulde gjøre nogen Rejſe, der var forbunden med Fare, reiste ſelv tolvte, og at Overfalb paa en Fjende ſtaa med tolv Mand, ſtundom i ſæregne Tilfælde med det dobbelte Antal³⁾. Ogsaa ſom Sendemænd nævnes tolv Mænd, f. Ex. da Olaf den Hellige ſtal underhandle med Indthrønderne og hans Sendemand Thorer Gud-

Gøttirekſſon, da han ſom Veiler beſøger Stjolsmøen Thornbjørg (Fornaldar S. III, S. 86), Asmund, da han beſøger ſin Fader i Egils og Asmunds Saga (ſmſteds, S. 405), Sørle Stærke, da han efter Aftale beſøger Sættekvinde, der har lovet at uglevere ham ſtore Skatte (ſmſteds, S. 418).

¹⁾ Saalebes f. Ex. Sagaen om Sørle Stærke (ſmſteds S. 421, 438, 444), i Hervørs og Heibreds Saga (ſmſteds I, S. 444).

²⁾ Snorre: Olaf den Helliges Saga, c. 231 (Eſhønings Udg. II, S. 359): „Nú er þat frá mér at segja, at ek hefi valit til af húskorlom minom menn XI pá er snarpastir ero ok ætla ek þat, at vér skyldom eigi við aðra meta at skipta høggom við Olaf konung, ef vér komuz i færi um þat.“

³⁾ I Bjørn Fitbalekæmpes Saga f. Ex. yttres Bjørns Ven Arnor paa Sæghvaal, hos hvem han er kommen ene i Beſøg, at han var glad ved hans Komme, „en þó ſegnari, ef þú værir við tólf menn, jafnliga ſem þorſinnr ſon minn, ok þaðan af ſleiri“: den Talende betegner her tydeligt nok en ſtaaende Skik. Paa den anden Side lægger Bjørns Fjende Thord Kolbeinſſon ſig i Dagholb for ham med

brandsøn udnævner tolv Mænd af Bønderne til at forhandle med Kongen¹⁾.

Hvad man saaledes kan slutte sig til: at Forestillingen om Tolvkæmpesamfundet, siden den holdt sig saa levende hos Nordboerne, ogsaa har været Normannerne paa rede Gaard, dette stabsæfter, som alt antydet, Historiens Vidnesbyrd. Da i Aaret 1030 den af den græske Feltherre Maniakes fornærmede Longobard Harbuin havde faaet Normannerne i Aversa, hvor de under Rainulf havde dannet en liden Stat af Krigere, til at gaae ind paa hans Forslag om at angribe Grækerne og fordrive dem fra Apulien, udvalgte Rainulf eller, som det hedder andetsteds, Normannerne selv tolv Høvdinger, der skulde bele alt det Land, man maatte erobre, ligeligt imellem sig²⁾. Og da Foretagendet lyffes, bliver det erobrede Land virkelig deelt i tolv Fyrstendømmer, hvis Besiddere opregnes ved Navn³⁾;

elleve Mænd (Bjarnar Saga Hítldælakappa, den nysanførte Udgave, S. 34 og 35), og ved det sidste Overfald ere Bjørns Fjender 24 i Tallet, der komme i fire Flokke, 6 Mand i hver (smsteds, S. 64).

¹⁾ Olaf den Fælliges Saga, cap. 38 (S. 41): «hann nefndi tólf menn, þá er ágætastir voro í þeirra flokki, at koma til fundar við Olaf konung.»

²⁾ 3 Chronicon Sancti monasterii Casinensis hedder det (Muratori: Scriptores rerum Italic. t. IV, p. 388), at Rainulf «XII capitaneos eligit et ut æquabiliter inter se acquirenda cuncta divideret, præcipit». Hos Wilhelm af Apulien (smsteds, V, p. 235) fortælles dette udførligere:

Omnes conveniunt et his sex nobiliores,
Quos genus et gravitas morum decorabat et ætas,
Elegere duces. Provectis ad comitatum
His alii parent; comitatus nomen honoris,
Quo donantur, erat. Hi totas undique terras
Divisere sibi: ni sors inimica repugnet,
Singula proponunt loca quæ contingere sorte
Cuique duci debent et quæque tributa locorum.»

³⁾ Chron. monast. Casinensis (smsteds, IV, p. 389).

de skulle danne et Forbund med Melfi til Hovedstad, hvor hver Greve faaer sit Slot¹⁾.

Man kunde endnu mod det her Fremsette indvende, at Karl den Stores tolv Jævnninger dog neppe ubeløst kunne tilskrives Normannerne paa Grund af Benævnelsen »pers«. Dette Udtryk tyder nemlig hen paa en langt videre Kreds, idet Feudalabelen overalt og navnlig overalt i Frankrig betragtede det som en af sine Grundrettigheder at dømmes af sine »pares«, saa at Forestillingen om de tolv Jævnninger snarere maatte hibledes af Retsinstitutionerne, der vare gjældende langt udenfor Normandiet, end af den nordiske Forestilling om et sluttet Rigerfælleskab. Det maa herimod imidlertid bemærkes, at Karl den Stores tolv Jævnninger ikke, i det Mindste ikke i Rolandskvadet optræde som Dommere, medens det paa den anden Side netop hører med til den nordiske Forestilling om et saadant Tolvkæmpelag, at de ere hverandres Egemænd, ikke udtrykkelig med Hensyn til Rettergang, men først og fremmest i Styrke og Tapperhed, saa at de netop herved føle sig som udmærkede fremfor alle Andre. Dette kommer især til Syne, naar Versærkerens Formand gaaer rundt i Hallen og truende spørger Mand efter Mand: »Telst þú jafnasnjallr mér?« Det Samme ligger bl. A. ogsaa i Rolf Krakes Ord, naar han stiller Svipdag og en Versærk, der vilde slaaes, og siger, at de skulle »heita jasnir þaðan ifrá« (Fornaldar sögur, I, S. 45); og ligeledes er det ved Toget til Apulien en Hovedsag, at de tolv Grever ere Jævnninger i Værd og Anseelse og blive det ved Landets Deling, uden at der her mærkes Noget til, at der tænkes paa deres indbyrdes Forhold under en mulig Retsstrætte. Uagtet saaledes Udtrykket »jafningjar« ikke forekommer i de nordiske Fortæl-

¹⁾ Wilhelm af Apulien (smsteds, V, p. 255):

»Pro numero comitum bis sex statuere plateas,
Atque domus comitum totidem fabricantur in urbe.«

finger undtagen specielt med Hensyn til Karl den Stores Kæmper, hvor det altsaa er en Oversættelse af »pers«, kan det ikke betvivles, at Normannerne, om de end havde laant Udtrykket fra den franske Abels Retsforestillinger, dog, idet de anvendte det paa hiint Tolvkæmpesamfund, have villet betegne den ifølge nordiske Begreber til et saadant hørende Egenstøb, at dets Medlemmer vare lige raske Krigere og maaskee lige ætgode Mænd, i hvilken Henseende Bjarkemaalets »ættgodir menn, þeir er ekki flyia« kan sammenlignes med Rolandskvadets netop, som det synes, fortrinsviis om »li duze pers« brugte Bencævnelse »li quens« (Greven), hvortil det svarer, at de tolv Høvdinge i Apulien udvalgte med Hensyn til deres Byrd — »quos genus o. s. v. decorabat« — og alle faae det samme Hædersnavn: Grever.

Anmærkning. Det er for denne Undersøgelse et temmelig uvæsentligt, men ved Læsningen af Kvadet let opstaaende Spørgsmaal, hvem Digteren regner til de tolv Jævnninger. W. Grimm har i sin Udgave af Konrads „Ruolandesliet“ (S. 314—16) anstillet en Sammenligning mellem de forskjellige, saavel franske som andre Rolandsdigtes og Forættelingers Angivelser i saa Henseende og er kommen til det Resultat, at det intetsteds siges bestemt, hvo de Tolv ere. Dette turde dog med Hensyn til vort Rolandskvad være urigtigt. Vel opregnes de intetsteds udtrykkeligt med Nummer og Navn; men Forfatteren har dog vistnok utvæibigt betegnet, hvem han af de mange Helte mener hører til Jævnningernes Samfund, nemlig i Karls Klagenes Udbrud, da han første Gang efter Striden kommer til Ronceval:

»U estes vos, hels niés?

U est l'arcevesque e li quens Oliver?

U est Gerins e sis cumpainz Gerers?

U est [dux] Otes e li quens Berengers?

Ive e Ivorie, que jo aveie tant cher?

Que est devenuz li gascuinz Engeler?

Sansun li dux e Anseis li bers?

U est Gerard de Russillun li veilz?

Li duze per que jo aveie laiset?«

(IV, B. 6—14 — Str. CLXXIII, B. 28—36.)

Her nævnes rigtignok tretten Navne; men det fremgaaer af et andet Sted, at Erkebispens ikke hører med til de tolv Jævnninger. Da nemlig i

Kaabet, hvor der forhandles om, hvo der skal gaae til Marfil som Sendemand, Keiseren har afflaaet Oliver's og Rolands Tilbud med den almindelige Yttring:

„Li duze per mar i seront jugez“

(I, B. 262 — Str. XVIII, B. 11),

reiser Turpin sig og hyder sig til: havde han hørt med til de Tolv, vilde han herved ligesrem have trodsset Keiserens Villie. Noget Tvivl kunde det vække, at Turpin i Skilbringen af den første Dyft nævnes næst efter Roland og Oliver som en af de elleve hebenste Kæmpers Banemand, med hvilke Helroth udtrykkelig siger at han vil stille sig mod de tolv Jævninger (II, B. 218 — Str. LXVIII, B. 5); men det har ikke været Digterens Mening, at det i saa Henseende netop skulde gaae som Hedningen havde tænkt: af de ti Hedninger, som falde, sælber Roland selv To; desuden maatte Turpin som den største Helt næst efter Roland og Oliver nødvendigviis udmærke sig blandt de Første, enten han hørte til de Tolv eller ei. Iøvrigt stadfæster netop de i dette Affnit forekommende Navne den Mening, at de Tolv ere nævnte i Karls Klage, idet de i den første Dyft optrædende franske Helte alle høre til de paa det sidstnævnte Sted anførte: det er som tidligere viist, tydeligt nok Feiltagelser, naar Engelsers nævnes to Gange, da der første Gang maa være meent Gerin, samt naar Gualter kæmper med paa dette Sted: i Stedet for ham maa man sætte Gerard, den eneste af de fire ubelabte — de øvrige Tre ere Otes, Ivo og Ivorie — som Versemaallet tillader, med mindre Digteren vilde have brugt Formerne Otun og Ivon. Endelig, da Roland søger de Faldnes Sig, hebdet det, at han

Truvat Gerer e Gerin sun cumpaignun,

E si truvat Berenger e Otun,

Iloec truvat Anseis e Sansun,

Truvat Gerard, le veill de Russillun.

(III, B. 749—52 — Str. CLX, B. 3—6),

hvilke netop ogsaa forekomme i Karls Klage. At de her forekommende Navne i senere, endogsaa udenlandske Behandlinger af Sagnet, ombyttes med andre Navne, betyder naturligviis Intet med Hensyn til vort Rolandskvad, og endnu mindre, at Digte, der behandle andre Sagn om Karl den Store, opregne et heelt nyt Sæt Jævninger, saaledes som Raimberts Nigerbigt, tildeels det oftere nævnte Digt om Karls Tog til Jerusalem og Constantinopel, ligeledes en i Hist. littér. XXII S. 568—583 omtalt chanson de geste, nemlig om Jean af Ranson, der stikker Hovedpersonen Kamp i sin Borg Ranson i Italien mod Karl den Store og de Tolv. Paa det nylig efter Hist. littéraire anførte Sted af Kvadet: „Kong Ludvigs Kroning“ sigtes udtrykkelig til de i Ronceval faldne Helte og Navnene opregnes; her ere Gailhors og Gautier regnede med til de Tolv

og to i Rolandskvadet ikke forekommenbe Helte — Estor de Lengres og Penfes Manessius — indstødte, hvorimod Gerin, Gerer, Samson og Anseis ere ubeladte.

2. Kvadets Form og Tilblivelse.

Med Sagnet's Historie kunde tillige Kvadets synes given. Det kunde synes en Selvfølge, at Sagnet altid har været til i poetisk Skikkelse, at dets Udvikling netop er foregaaet gjennem gjentagne poetiske Behandlinger og at Tid og Sted for hiin falde sammen med visse Alder og Fædreland, hvorfra navnlig følger, at vort Rolandskvads Hjemstavn er paavist, saasnart det er bestemt, hvor Sagnet har faaet det Indhold, hvormed det foreligger i samme. Dette er tilbeels rigtigt, og, hvad det sidste Punkt angaaer, vil der ikke være Noget at sige til det alt Bemærke. Men adskillige Spørgsmaal staae dog tilbage, hvis Besvarelse er fornøden, naar man skal have et fuldstændigt Grundlag for Undersøgelsen af, hvilke Kræfter der have medvirket til at give Digtet sit eiendommelige poetiske Indhold. Det maa saaledes undersøges, hvorfra dets metriske Form hidrører; det maa undersøges, i hvad Forhold de mulige tidligere poetiske Behandlinger staae til den foreliggende, tidligst opstrevne eller i alt Fald ældste bevarede Behandling; det maa endelig søges næiere bestemt paa hvad Tid Kvadet er forfattet, og af hvem. Først herved vil man kunne vinde en sikker Grundvold for Bedømmelsen af, hvilken Tids og hvilke Folkestammers Aand det er, som aabenbarer sig i selve de poetiske Motiver.

a. Kvadets metriske Form og dens Oprindelse.

Rolandskvadet er med Hensyn til sin metriske Form ikke væsentlig forskjelligt fra de andre ældre »chansons de geste», der ligesom det ere affattede i Vers paa ti Staveller, med Cæsurer efter den fjerde Stavelse¹⁾ og forbundne ved det samme

¹⁾ I nogle enkelte flyttes Cæsuren meer eller mindre regelmæssigt frem til efter den sjette Stavelse, saaledes som i det franske Kvad *Riol*

Vocalrim til Stropher af ubestemt Længde; først noget senere forlængedes Verset, idet to Stavelser søjedes til det første Halvvers, og man forbrede da ogsaa Heelrim i Stedet for Vocalrimene; men Tilstavelsesverset vedblev dog med den sidstnævnte Forbedring at være i Brug ved Siden af Tolvstavelsesverset (Alexandrinen) og fik endogsaa en større Værdning end dette Versemaal, der kun blev nationalt i Frankrig, idet det i Italiensk og Engelsk, fornemmelig gennem Dante og Chaucer, gik over til det vigtigste af alle nyere europæiske Versemaal, den saakaldte femfødgede Jambe. Undersøgelsen af den metriske Form angaaer altsaa langt Meer end Rolandskvadet; men den kan dog ikke forbigaaes her, da dette Digt er det ældste, hvori hiin Form forekommer, og muligviis i saa Henseende har udøvet Indflydelse paa de andre franske Helte digte.

Her paatrænger sig først og fremmest det Spørgsmaal, hvorledes man skal tænke sig Sagnet indklædt fra Begyndelsen af. Rolandskvadet selv kunde synes at indeholde et Vink i saa Henseende. Det beraaber sig oftere paa en skreven Rilde, »la geste Francor«, og navnlig hedder det i Anledning af de fire hundrede Døde og Saarede, som fandtes omkring Turpin:

»Ço dist la geste e c'il ki el camp fut,
Li ber [Saint] Gilie por qui Deus fait vertuz,
E fist la chartre el muster de Loüm:
Ki tant ne set, ne l'ad prod entendut.«

(III, B. 658—61 — Str. CLIII, B. 13—16).

Her synes en, naturligtviis latinsk Klosterkrønike, forfattet af eller dog beraabende sig paa et Dievidne, at være angiven som Kvadets Rilde, og man behøver ikke, som ved saamange lignende Henvisninger i senere chansons de geste og romans, at betragte Kvadets Efterretning som en bitterlig Usandhed¹⁾.

(Hist. lit. t. XXII, S. 265) og i det provençalske Digt Girart af Rossillon.

¹⁾ W. Grimm gjør (Rulandesliet, p. XL) Kvadets Forfatter Uret, naar han kalder den nysanførte Paaberaabelse af Dievidnet en leitet

Der kan gjerne have været en saadan Klosterkrønike til, med hvilken Forfatteren kunde have gjort sig bekendt, om han end ikke ligesom havde benyttet den. Men det har da ikke kunnet være Andet end en latinist Gjengivelse af Sagnet¹⁾, hvis Forfatter maa antages at have opdigtet hiint Dievidne for at give sin Fortælling Skin af historisk Paalidelighed, hvormed han da har været helbigere end den pseudo-turpin'ske Krønikes Forfatter, der vansksaber Sagnet, eller den tydske Bearbejder Stricker fra det 13de Aarhundrede, der lader en Engel forkynde »Sante Gilje«, som gjøres til en Eremit i Provence, de salbne Heltes Handlinger og Ord, hvorpaa han skriver det op i en Bog²⁾. Men i ethvert Tilfælde, enten »la chartre el muster de Loum« er en Opdigtelse eller ei, ledes man ikke herved til nogen nærmere Forestilling om, hvorledes Sagnet's oprindelige folkelige Indklædning har været bestaaende.

Efter Genins Mening skulle Astronomens Ord, at Ronceval-heltenes Navne paa hans Tid vare »vulgata«, indeholde et Beviis for, at Sagnet allerede da har eksisteret i en Sang; thi kun gennem en saadan kunde disse Navne være blevene saa almindelig bekendte, som hiin Yttring forudsætter, at de vare. Dette er nu i sig selv ingenlunde saa ganske sikkert; den mundtlige Tradition kan gennem Aarhundreder bevare Fortidsminder i simpel Fortælling, hvilket navnlig let vil skee, naar Fortællingen har Interesse for en eller flere adelige Slægter: saaledes er utvivlsomt mangen islandsk Slægts saga bevaret uden at være bunden i Sange fra Slægt til Slægt, indtil den omsider er bleven opstrevet. Paa den anden Side er der i

Opdigtelse, fordi det ellers siges, at alle Krigerne salbt; han har ikke lagt Mærke til, at der her tales om et senere af Reiseren og hans Mænd iagttaget Spor af Turpin's Bedrift, ikke om denne selv.

¹⁾ Vjfr. Hist. litt. de la France t. XXII, S. 745—46.

²⁾ Karl der Grosse von dem Stricker, herausgegeben von K. Bartsch. Quedlinburg 1857. S. 217—18, B. 8233—8252.

fig selv ikke noget Usandsynligt i, at frankiske Sangere — som tidligere viist, kan Sagnet oprindelig kun have havt Interesse for Franterne — have behandlet det i en Sang allerede paa Astronomens Tid, og Spørgsmaalet bliver da, om man kan komme til nogen Anskuelse af, hvorledes en saadan Sang har seet ud.

Det ligger nær at søge en Analogie i det endnu eksisterende frankiske Digt fra det 9de Aarhundredes Slutning om Kong Ludvig III's Seir over Normanterne i Aaret 881. Ved første Biekt er det imidlertid tydeligt af Ludvigssangens Bestaenhed, at, har der været et frankisk Digt af samme Art til om Roncevauslaget, da har det ikke været meent med Astronomens Ord og ikke været Grundlag for det turoldeste Rolandskvad. Ludvigssangen¹⁾ er nemlig, hvad først dens Indhold angaaer, et meget kort Digt, i hvilket Skilbringen af Kampen, skjøndt i sig selv fuld af Ild og Kraft, kun indtager Slutningsversene²⁾,

¹⁾ Findes bl. A. i »Eltonensia«, af Hoffmann v. Fallersleben, udg. af Willems, S. 7.

²⁾ B. 46 v. f.:

»Ther kuning reit kuono,
Sang lioth frano (frommes Lied).
Joh alle saman sungan:
Kyrie leison!
Sang uuas gisungan,
Uuig uuas bigunnan
Bluot skein in uuangon (schien in Wangen),
Spilod* (fließ) unther urankon.
Thar uaht thegeno gelich (sochten Degen)
Nichein soso hluduig,
Snel indi kuoni;
Thas uuas imo gekunni (det var ham i Slægten baaret).
Suman thuruh skluog her,
Suman thuruh stah her.
Her skaneta cehanton (dann)
Sinan slanton
Bitteres lides.

mebens den for øvrigt gaaer ud paa at fremstille, hvorledes Gud, for at prøve Kong Ludvig, »ob her arbeidi sa iung tholon mahti«, samt for at straffe Franterne for deres Synber, lade Hedningerne komme over Søen med Ufred, hvorledes Franterne da gjøre Bob — dette beskrives udførligt —, samt hvorledes Gud da forbarmer sig over Folket og byder Ludvig ride til Kampen, inden hvilken den unge Konge holder en forholdsvis lang Opmuntringstale. Der findes altsaa hverken nogen detailleret Skildring af Kampen eller Fremstilling af Heltecharacterer, og Astronomens Ord tyde dog paa en Sang eller en Fortælling, hvori mange Navne bevares, ligesom Sagnet allerebe fra Begyndelsen af maa have haft en sammenhængende i de forskjellige Personers Characterer motiveret Handling. At Ludvigssangens metriste Form ikke umiddelbart indeholder Nøglen til Rolandskvadets, er ligeledes siensynligt. I Stedet for de lange eensrimede Stropher, rime Versene her sammen to og to, hvilket siden er gaaet over i den middelhøitidske saakaldte „Heldenstanz“, og i Stedet for de længere Listavelsesvers, ere Ludvigssangens Vers uregelmæssige og korte. Det er det oldtydske, med det oldnordiske analoge Versemaal, saaledes som det blandt Andet kjendes af „Muspilli“¹⁾, i hvilket her et

So uue hin hio (ihnen hier) des libes.

Gelobot si thiū Godes kraft!

Hluduig uuarth her (er) sigihast.

Jah. allen heiligon thanc!

Sin uuarth ther sigikamf.

¹⁾ See „Muspilli, Bruchstück einer althochdeutschen alliterirenden Dichtung vom Ende der Welt“, herausg. v. J. A. Schmeller, München, 1832, anmeldt og oversat paa Dansk af N. M. Petersen i „Lidskr. for nordisk Oldkyndighed“, III, 1, S. 167—180. For Sammenligningens Skyld hidrættes følgende Vers med N. M. Petersens Oversættelse:

„dari ist líp áno tód,

líocht áno sínstri,

hvor (hemlig i Simmerig) der
er Liv uden Død,

Lys uden Mørke,

ufuldkommet Enderim er kommet i Stedet for det endnu ikke
heelt forsvundne Bogstavrim som Bindemiddel mellem Versene,
tagne parviis.

Det maa da vistnok med de hidtil for Dagen bragte
Data ansees for umuligt at bestemme, om Sagnet nogeninde
har været til i en fransk Sang, eller hvorledes en saadan
kan have været bestaffen i metrisk Henseende. Det næste
Spørgsmaal bliver, om det da før det turolbste Rolandskvad
har været til i en fransk Sang, samt hvorledes denne har
seet ud.

Vi maae atter her gjøre det store Spring fra Astronomen
til Beretningen om Taillefers Sang, samt den pseudo-turpinste
Kronike. Man har, hvad Taillefers Sang angaaer, i tidligere
Tider været tilbøielig til at tænke sig et lyrisk Stykke, en Op-
muntring til Tapperhed, og Analogien med Thermod Kolbrunars
stjalbs Benyttelse af et Stykke af Bjarkemaalet, der har et
lyrisk Udseende, før Stiklestadslaget ligger unægtelig saare nær.
Men Waces Ord tyde bestemt paa noget Episk: hvorledes
kunde den siges at synge om (=de-) Karl den Store og Roland,
om Oliver og om Krigerne, som faldt i Ronceval, der fore-
drog en lyrisk Sang, om den end maastee var lagt Roland i
Munden. At han ikke har kunnet forebrage et heelt episk
Digt, følger af Situationen; men et Affnit af et saadant,
kunde, naar det Hele var vel bekjendt, netop allermest bidrage
til at opflamme Normannernes Krigslyst, og først under denne
Forudsætning bliver Analogien med Thermods Sang en virkelig
Lighed; thi det var heller ikke noget lyrisk Digt, han foredrog,

selida ano sorgun
(dar nist) neoman slüh,
Denne der man in paradisu
pü kiwinnit,
hús in himile,
dar qvimit imu hilsa kinuok

Salighed uden Sorger,
hvor Ingen er syg.
Naar Menneftet i Paradis
Bollig vinder,
Guus i Himlen,
der kommer ham Hjælp nok.

men et Brudstykke af et berømt episk Digt. Et episk Roncevalskvad har da været til paa Hastingslagets Tid. Men vi behøve ikke at standse herved. Som vi have seet, maa Rolandsfagnet allerebe paa den Tid have modtaget den Udsvifling, det har i det turolbste Kvad; men i Krøniskens Fortælling foreligger det paa et ældre Stadium. Hvis altsaa Krønikeskrivere har fortalt efter et Digt, maa det være ældre end det turolbste Kvad og ældre end det, som Taillefer sang. Men, at hiin virkelig har fortalt efter et Digt, samt at dette nu tabte Digt har havt Form tilfælles med Rolandskvadet, som vi nu have det, fremgaar af en Sammenligning mellem det sidstnævnte og Krøniken. Hvor dennes Fortælling bliver noget udsørligere, frembyder den nemlig Træk, der ikke vel kunne tænkes opbevarede, uden at være bundne i metrisk Form og som paa-faldende stemme med de paa de tilsvarende Steder i Kvadet forekommende.

Det vil vist allerebe have været Læseren paa-faldende, hvor nøie Ganalons Jttringer i Anledning af Rolands Hornblæsen stemme overeens paa begge Steder — see ovenfor S. 35 og S. 78. Ogsaa Karls Klage indeholder ordrette Overeensstemmelser, saasom naar han kalder Roland »brachium dextrum corporis mei«, en ogsaa i Kvadet forekommende billedlig Betegnelse af hans Forhold til Reiseren — »le destre braz del cors« (I, B. 595—596 — Str. LXIV, B. 1—2), eller naar han fremhæver Rolands Hærfører-Duelighed: »miles acerrimus, bello doctissimus« — og beklager, at han selv skal overleve ham: »cur non morior tecum? cur me moestum et inanem dimittis?« — jvfr. Kvadets ovenfor S. 42 og 43 gjengivne analoge Udtryk. Men især er Overeensstemmelsen stor mellem Rolands Tale til sit Sværd i Krøniskens Cap. XXIII og de tilsvarende tre Stroffer i Kvadet (III, B. 859—916 — Str. CLXVIII—CLXX). Allerebe det, at han taler til Sværdet, røber en poetisk affattet Kilde; thi vel kunde det Træk, at han prøver paa at sønderbryde Sværdet, være blevet opbevaret i

en profaist Fortælling, men neppe i nogen større Udførlighed
 de i denne Anledning brugte Ord. Men disses Overeens-
 stemmelse med Kvadets er endnu mere betegnende og forviis-
 os om, at Munken ikke har opfundet denne Tale, om han
 end kan have forandret Steder i den efter sin egen Smag.
 Krønikens: »O pulcherrime gladius« . . . »semper lucidis-
 sime« . . . »superficie deaurate« . . . »Dei virtute circum-
 date« svarer ganske til Kvadets.

»E Durendal cum es e cler e blanche!

Cuntre soleil si luisés e reflambes« . . .

»E Durendal cum es bele e seintisme!

En l'oriet punt asez i ad reliques.« . . .

Naar Roland i Krøniken siger: »Quoties Domini Jesu
 Christi sanguinem per te vindicavi!« og lidt senere: »Quot
 vicibus Christi sanguinem, ut puto, vindicavi«, da er dette
 vel et andet Tankeindhold, men næsten den samme rhetoriske
 Figur, som i Kvadets:

»Tantes batailles en camp en ai vencues

E tantes teres larges escumbatues«.

Slutningen af denne Tale: »Si miles ignavus te habuit,
 nimis ex hoc doleo; si Saracenus aut perfidus te tetigit,
 valde doleo«, er næsten en Oversættelse af Kvadets:

»Ne vos ait hume, ki pur altre se fuiet!« . . .

»Il n'en est dreit, que paiens te baillissent.« . . .

»Ne vos ait hume, ki facet cuardie!«

Endelig — og dette maa man her især lægge Mærke til, —
 tyder Gjentakelsen ikke blot af den samme Tanke i flere Ven-
 dinger, men af de selvsamme Ord i Krønikens Tale paa,
 at Forfatteren har skrevet efter en Sang, hvori Roland, paa
 samme Maade som i det turoldeste Kvad, mellem hvert Hug
 har udtalt sig gjentagne Gange, tilbeels i de samme Udtryk,
 hvormed det ogsaa stemmer, at han siges at have fløvet

Marmorflippen »trino ictu«. Men denne meget hyppige Egenhed ved Rolandskvadets Fremstillingsmaade, at den af en Situation fremspringende Grundtanke, efter først i en Strophe at have været udtalt een Gang, i to eller endog saa tre paafølgende Stropher kommer igjen, med de selsomme Udtryk, men forbunden med flere, Stemningen hyderligere udvilkende Tanker, hænger nøie sammen med Kvadets Strophebygning og Stil. Har da denne Særegenhed udmærket et enkelt Sted i det ældre Rolandskvad, kan man slutte, at den maa have været gjennemgaaende i dets Fremstillingsmaade, og denne saavelsom den metriste Form maa da i Hovedsagen have været den samme, som vi forefinde i det turoldeste Rolandskvad.

Det er tidligere viist, at Sagnet med det Indhold, som det har i Krøniken, maa være afsluttet i Slutningen af det 9de eller Begyndelsen af det 10de Aarhundrede. Har da Krønikens Forfatter fortalt det efter en fransk Sang, maa denne tænkes opstaaet paa samme Tid, om den end i Tiberens Løb kan have modtaget Tilføjninger og Udsmykninger, inden den naaede Krønikeskriveren, og, har denne franske Sang haft metrist Form tilfælles med det turoldeste Rolandskvad, maa samme Form, i det Mindste i sine Hovedeieendommeligheder, være bleven til paa samme Tid. Hvorfra og hvorledes er den da kommen i Brug som almindelig Form for fransk Heltebidtning?

Det er her nødvendigt at skjelne mellem Bygningen af det enkelte Vers og Versenes Forbindelse til Stropher.

At man ikke kan aflede det franske Tistavelsesvers af det i Ludvigsfangen brugte korte Vers alene, er ovenfor bemærket og følger egentlig af sig selv. En anden Sag er det, naar man tager Ludvigsfangens Vers parviis og betragter et saadant Par som et eneste Vers. Dette vil da have to væsentlige Egenstaber tilfælles med Tistavelsesverset, nemlig Cæsuren og Takten. Det er vistnok urigtigt, som de franske Metrikere pleie, bl. A. ogsaa Genin med Hensyn til Rolandskvadet

(p. CXLVI o. f.), at betragte næst efter Cæsuren Stavel-
fernes bestemte Antal som det, der væsentlig constituerer Vers-
maalet. Det er i franske Vers fra Middelalderen, ligesaa vel
som i de samtidsige tyske, Taktslagernes Antal, hvorpaa det
først og fremmest kommer an, samt disses Fordeling foran og
efter Cæsuren. Rolandskvadets Vers indeholder fire Taktslag,
af hvilke de to have deres Plads ufravigelig bestemt, nemlig
paa den betonebe Stavelse, der gaaer nærmest foran Cæsuren,
og paa den, som ender Verset, idet saavel Rimendelsen som
Cæsuren kunne være tvindelige, saaledes at de paagjældende
ubetonebe Stavelser i dette Tilfælde ikke regnes med til Sta-
velsernes bestemte Antal; de to andre Taktslag kunne falde
hvert paa en af de foran hine førstnævnte kommende Stavelser,
dog saaledes, at Versets Grundtypus maa antages at være
tilstede, naar det første Taktslag falder paa Versets allerførste
Stavelse og det tredje paa den syvende¹⁾); falder det paa den

¹⁾ Til Hjælp for Anskuelsen kunne et Par Exempler tjene. I Verset
Charles li reis | nostre empérere maigne

er det første Halvers aldeles regelmæssigt, med sine to stærke Takt-
slag paa første og fjerde Stavelse; i det sidste Halvers er det ene
Taktslag faldet paa den sjette Stavelse — det sidste e i nostre maa
apostropheres i Udtalen —, hvorfor den ottende Stavelse faaer et svagere
Taktslag, der imidlertid aldeles ikke forandrer Versets Gang eller
Bægt. Man sammenligne i denne Henseende det anførte Vers med
det næste, hvori Taktslaget falder paa den syvende Stavelse:

Set ans tuz plejns | ad ested en Espaigne.

Det første Halvers har her faaet sit første Taktslag ligesom forbeelt
paa den første og anden Stavelse, idet man umuligt kan betragte
»ans» som ubetonet, medens den Betydning for Tanken, som Ordet
»set» har, tillige fordrer at dette betones; men de to Taktslag tabe
da, ved saaledes at følge umiddelbart paa hinanden, saameget i Bægt,
at de tilsammen svare til det enkelte stærke Taktslag, der i Regelen
skal falde paa den første Stavelse. Dret fordrer dette Sidste saa
bestemt, at selv, hvor det første Taktslag falder fuldstændigt paa den
anden Stavelse, vil altid under Oplæsningen den første Stavelse

sjette, hvilket er meget hyppigt, da faaer den ottende et svagere Taktslag. En stor Mangfoldighed bliver ved denne Frihed

faae en noget større Vægt, end der paa Grund af dens grammatiske Betydning alene kan tilkomme den. Man tage f. Ex. Verset:

De tels baröns | asez unt vasseläge.

det seer, naar det staaer saaledes alene, ud som en regelmæssig femføddet Jambe; men læser man det i Sammenhæng med de foregaaende og følgende, vil man uvilkaarligt lægge en lidt større Vægt paa »De«, hvorved hele Verset beholder sin Charakter og sine fire stærke Taktslag med et svagere femte til Udfyldning af Pladsen mellem det tredje og det sidste:

Näimes li dux | püis etablíst la quärte;

De tels baröns | asez unt vasseläge.

Älemans sünt | e si sünt d'Alemäigne;

Vint milie sünt | go dient tuit li ältre o. f. v.

Stundom, men sjældent kan det første Taktslag falde fordeelt paa anden og tredje Stavelse, f. Ex.:

Si gränt doél äd | por pöl qu'il n'est devët;

men her bør maaskee »Si« betragtes som en Optakt, der ikke lægger Noget til Versets Vægt, hvilken derimod kommer tilveie ved en Taktpause mellem tredje og fjerde Stavelse. Hvad dernæst angaaer det sidste Halvvers, da ere Undtagelser sjældne fra de to alt betegnede Fordelinger af Taktslagene, nemlig enten et stærkt Taktslag paa syvende Stavelse, saa at to ubetonede Stavelser gaae forud saavel for denne som for den sidste betonede Stavelse, hvorpaa det fjerde Taktslag falder, eller et stærkt Taktslag paa sjette og et svagere paa ottende Stavelse. Naar der dog skeer Afvigelse herfra, da bestaaer den som oftest i, at det tredje stærke Taktslag falder paa femte Stavelse, d. v. s. umiddelbart efter Cæsuren, medens fremdeles det svagere Taktslag falder paa ottende Stavelse:

Träit ses crignëls | pleïnes ses mains amdöus,

hvorved Verset faaer ligesom et Ryk fremad, der giver det en heftigere, lidensfabeligere Gang. Sjældnere falder det tredje stærke Taktslag paa ottende Stavelse, medens det udfyldende svagere falder paa sjette:

Rolläns est preux | e Ölivër est säge.

mulig; men Verset taber dog aldrig sin ved Cæsuren og de fire Hovedtaktslag bestemte Charakter. Denne er imidlertid netop den samme som Versets i Ludvigsfangen, naar man tager et Versepar som et eneste Vers: ogsaa her fremkommer da en Cæsur, og hvor uregelmæssigt end Verset er med Hensyn til Stavelsernes Antal, to stærke Taktslag i hvert Halvvers, af hvilke det andet og fjerde falde hver paa sin sidste betonedes Stavelse¹⁾). Overensstemmelserne ere her for store og det er i sig selv for rimeligt, at en fransk metrisk Stil kunde virke ind paa den ældste franske Versebygning, til at man kan tvivle om, at dette virkelig har været Tilfældet og at Rolandskvadets Versemaal er en Afledning af det i Ludvigsfangen brugte, almindelige gammelthyske.

Man kunde maaskee herimod indvende, at, skulde noget fransk Vers have denne Oprindelse, da maatte det være Alexandrinen, der dog er en videre Udvikling af Tistavelsesverset og opstaaet langt senere end dette. Der findes nemlig i Ludvigsfangens Versepar ikke nogen bestemt Stræben efter at gjøre det første Vers kortere end det sidste, skjøndt det stundom skeer,

Kun meget sjældent skeer det, at medens det tredje Taktslag falder paa den sjette Stavelse, flyttes det svagere Taktslag frem paa den niende Stavelse, hvorved der opstaaer en liden Taktpause mellem denne og den tiende, hvorpaa det sidste stærke Taktslag falder:

Que jo ai fait | des l'üre que nez fui.

¹⁾ Verset:

Blüot skeln in uuāgon, | spilod unther urākon
er ligefrem et Tistavelsesvers med tvindelig Cæsur, men en ubetonet Stavelse for lidt i det sidste Halvvers, nemlig foran det tredje Taktslag; aldeles korrekt er Verset:

Bitteres lides. | So uue hin hio des liles;
men selv, hvor Uregelmæssighederne ere meget store, bevares dog hine to Hovedeendommeligheder, saasom i:

Süman thuruh, skluog her, | süman thuruh stäh her...

Jah, allen heiligon thānc: | Sin uuärth ther sigikāmf, ofv.

og i Tybftland, hvor ligeledes Middelalderens epiffe Vers, det faakaldte Niebelungenliedvers, har udviklet sig af hiint ældre derved, at to Vers ere blevene forvandlede til eet med en Cæsur i Midten, hvorved det, paa det bestemte Stavelfetal nær¹⁾, bliver albeles eens med Alexandrinen, der er denne Udvikling ikke steet gjennem noget faadant Overgangsled som det franske Tistavelsesvers. Ludvigsfangens Versemaal er imidlertid endnu saa libet bestemt i denne Henseende, at der kun behøvebes en ringe Hælbning til den ene eller den anden Side, for at det skulde gaae over til et Vers med lige eller ulige lange Halvvers, og Forskjellen mellem Niebelungenliedverset og det franske Tistavelsesvers er endda meget ringe i Forhold til den store Forskiel mellem de to Sprog. At Tistavelsesverset skulde passe bedre til det franske Sprogs Aand end Alexandrinen, kan nu vel ikke paaftaaes, da denne sidste har holdt sig som det fornemste nationale Versemaal. Men som epist Versemaal betragtet, og navnlig med Hensyn til Skilbringen af selve Kampen med dens Lidenfkap, er ubetvivel Tistavelsesverset at foretrække: den stærkere Sammentrængning af de to første Taktslag, idet de falde paa færre Stavelfer giver det en

¹⁾ Man sammenligne med de alt anførte Vers af Ludvigsfangen følgende Exempler paa Alexandriner- og Niebelungenliedvers:

Li enfëz vint el Reï, | é li Reïs le helsä.
 Dex! porkèi l'á helsië, | quant feï ne li portä?
 Saluä li de büche, | mez li cüer nel' pensä.
 Mült se loä du përe | é mült le regrëta
 Cel nüit le tint en chärte, | alër ne l'en lessä.

(Roman de Rou, B. 2811—15.)

Ritterschaft die gëste | bat man abe län;
 der künec mit sime wibe | ze bëtte wolde gän.
 vör des sales stiegen | gesämden sich do sît
 Kriemhilt und Prünhilt | noch was ez beidenthalp än nît.
 (Niebelungenlied, Sachmanns Udg. af 1841, Str. 580.)

heftigere, ligesom fast og hastigt trædende Gang, der passer bedre til Skildringen af Kampscener end Alexandrinens og det tydske Verses mere langagtigt gængende Bevægelse. Naar man da betænker, hvilken Overbægt det krigerste Element har i de ældste chansons de geste, navnlig fremfor det erotiske, vil man finde det meget forstaaeligt, at Tistavelsesverset først opkom og blev almindeligt, for siden efterhaanden at vige Pladsen for Alexandrinen.

Er altsaa Bygningen af Rolandskvadets Vers kun forklarlig af det franske Versepar, taget som eet Vers, vil man derimod her forgjæves søge Oprindelsen til Rolandskvadets Strophe. Den strophiske Udvikling af Lubvigssangens Versepar er den tydske saakaldte Heldestanze, idet man har overført Enderimet fra de gamle korte Vers, der nu ere blevne Halvvers, til de nye, saaledes at her atter Versene sammenknyttedes to og to ved Rimet, hvorpaa man endelig har forbundet to saadanne Versepar til en Strophe. For den franske Heltestrophe, som dannes ved det samme Riims Tilbagevenden i et ubestemt Antal Vers, maa man da søge Forbillebet andetslebs, og man vil finde det i de ældste Levninger af den kymriske Folkestammes Poesie, f. Ex. i Aneurins og Taliesins Digte fra det 6te Aarhundrede ¹⁾. Overeensstemmelsen er

¹⁾ Det maa være mig tilladt for Ansætteligheds Skyld at anføre et Par af de mange i Lady Gueffs »Mabinogion« forekommende Exempler paa denne Riimart. Af Aneurin citeres saaledes (The Mabinogion I, S. 94):

«Gwyr a aeth gatraeth buant enwawc,
Gwin a med o eur vu eu gwirawt,
Blwydyn eu erbyn urdyn deuawt,
Tri wyr a thri ugeint a thry chant eurdorchawc,
Or sawl yt gryssyassant ucn gormant wirawt,
Ni diengys namyn tri o wrhydri fossawt,
Deu gatki aeron a ehenon dayrawt.
A minheu om gwaetfreu gwerth oy gwennwawt.»

(The warriors who went to Cattraeth were renowned

efter de i Noten anførte Exempler isinesfalvende og trænger ikke til videre Paaviisning. Men hvorlebes og naar skulde da Mourornet være blevet indført i Frank? Man skulde snarest tænke paa en Paavirkning fra Rymrerne i Bretagne. Smidler-tid, man behøver ikke blot at holde sig til Formodninger. Gulalialhymnen fra det 9de Aarhundrede, der, som bekendt, er et af de ældste franske Sprogmindemærker, indeholder et

Wine and mead out of golden goblets was their beverage
That year was to them one of exalted dignity,
Three warriors and three score and three hundred wearing the
golden torques, —
Of those, who marched forth after the excess of revelling;
But three escaped from the conflict of gashing weapons:
The two war dogs of Aeron and Kynon the dauntless,
And I myself from the spilling of blood — worthy are they of
my song«).

Blandt de mange i Fortællingen om Taliesin indflettede Digte af denne Barde, kan anføres Noget af et mærkeligt Kvad, hvori han reiser Barterne ved Tyrannen Maelgun Gwynedd's Hof (The Ma-binogion III, S. 348, oversat 382):

•Cler o gam arfer a arferant,
Cathl annuwiol yn eimoliant,
Ceirdd arwac ddiflan a ganant
Celwydd bob amser a arferant
Gwirionion ddynion a ddysfalent
Prisdol wragedd hwy ai llygrant
Gwirionion forwynion mais a halogant;•

(«Minstrels persevere in their false custom,
Immoral ditties are their delight,
Vain and tasteless praise they recite,
Falsehood at all times do they other,
The innocent persons they ridicule,
Married women they destroy,
Innocent virgins of Mary they corrupt;»)

De Anenrin og Taliesin tillagte Digte ere opstrevne i Wales; om end noget af dem skulde være digtet senere, kan man dog ikke tænke paa nogen Efterligning af den franske Form.

mærkeligt Binf ¹⁾). Det synes nemlig at maatte være Meer end et blot Tilfælde, at saamange af Versene, der isvrigt i Regelen er sammenrimeede To og To, ligesom de tydske Vers, og i hvilke en Cæsurr er kjendelig samt en Stræben efter at faae fire Taktslag forbeelte, to og to, paa hvert Halvvers, dog endes paa Riimstavelser med Vocalen »e«, hvorved et fortløbende Vocalriim fremkommer, albeles af samme Art som i Rolandskvadet, nemlig fra V. 5 til V. 18: man seer her

¹⁾ Den findes bl. A. i Elnonensia p. 6 og lyder saaledes:

- Buona pulcella | fut Eulalia.
 Bel avret corps, | bellezour anima.
 Voldrent l'aveintre | li deo inimi,
 Voldrent la faire | diavle servir.
5. Elle non eskoltet | les mals conseillers,
 Quelle deo ranelet, | chi maent sus en ciel.
 Ne por or ned argent, | ne paramenz,
 Por manatce, regiel, | ne preiement;
 Ne ule cose non la pouret | omqi pleier.
10. La polle sempre non amast | lo deo menestier.
 E por o fut presente | de Maximien,
 Chi rex eret a cels dis | soure pagienz
 Il li enortet, | dont lei nonqui chielt,
 Qued elle fuiet | lo nom chrestien.
15. Ell'ent adunet | lo suon element;
 Melz sostendreiet | les empedemenz,
 Qu'elle perdesse | sa virginitet;
 Por os furet morte | a grand honestet:
 Enz en lfou lo getterent, | com arde tost.
20. Elle colpes non avret, | por o nos coist,
 Aezo nos voldret concreidere | li rex pagiens;
 Ad une spede li roveret | tolir lo chief
 La donizelle celle kose | non contredist,
 Volt lo seule (Seele) laszier, | si ruovet Krist;
25. In figure de colomh | volat al ciel.
 Tuit oram que por nos | degnet preier,
 Qued avuisset de nos | Christus mercit
 Post la mort et a lui | nos laist venir
 Par sauve clementia.

det frankiske eller tydske Riimsystem, der er kommet ind i Sproget, men allerebe er i Færd med at vige for det keltiske, saaledes som det kjenbes fra Barberne i Wales. Da man nu netop paa den Tid, da Eulaliahymnen er bleven til, ikke vel kan antage nogen direkte Paavirkning fra Bretagne, som siden 824 var uafhængigt af og i heftig Strid med Frankerne, og da det fremdeles bør ansees for vist, at de franske Jongleurer, der i det 11te Aarhundrede vise sig som en talrig Klasse, ere en umiddelbar Fortsættelse af de gamle galliske Barder ¹⁾, kan man med temmelig Sikkerhed antage den her omtalte Riimform for en Fællebsæiendommelighed for de keltiske Folkestammers Poesie, der fra det Galliske ved Jongleurerne er gaaet over til det romanske d. v. s. det franske Sprog.

Det synes efter alt det her Anførte sikkert, at det ældeste franske Rolandskvad — og, som tidligere paaviist, har et saabant sandsynligviis været til allerebe i Begyndelsen af det tiende Aarhundrede — har været indklædt i en metrisk Form, der i det Væsentlige har været den samme som det turoldeste Rolandskvads. Naturligviis har denne Form endnu været

¹⁾ De la Rue: Essais historiques sur les Bardes, les Jongleurs et les Trouvères Anglo-Normands, I, S. 107—118. To Data kunne fremhæves som Vidnesbyrd om Jongleurerne Tilværelse i Overgangstiden fra Oldtiden til Middelalderen: Et af Karl den Stores Capitularier, det tredje fra 789, (hos Baluze, t. I, col. 244) forbyder Bisper, Abbeder og Abbedisser at have »joculatores» i deres Tjeneste: altsaa holdt de franske Stormænd saadanne lønnebe Sangere og Lyftigmagere paa hiin Tid. Det andet Vidnesbyrd indeholdes i Raoul Glabers tidligere citerede Yttringer i Anledning af Prindsesse Constances Giftermaal med Kong Robert I (Aar 1000), hvor han siger, at de sydfranske Herrer vare »a medio capitis nudati, histriionum more» (Du Chesne, Script. hist. Franc. t. IV, p. 38): det vedblev siden at være Brug blandt Jongleurerne at rage sig (see De la Rue, I, S. 238). Paa deres keltiske Oprindelse tyder et Sted i Walthersbigitet, hvor det hedder (B. 785—86 i Meigsbaurs Udgave):

»Celtica lingua probat, te ex illa gente creatum,
Cui natura dedit reliquos ludendo præire.»

meget raa og ufuldkommen; Eulaliahymnen viser, af hvad Veffaffenhed fransf Verskunst var paa hiin Tid, og det var en nødvendig Følge af Sprogets uubvirkte Tilstand, da det endnu kæmpede for at ville sig løs fra Latinen ¹⁾, at den ikke kunne være fuldkommere. Imidlertid er Rolandskvadets Versification, navnlig med Hensyn til Bygningen af det enkelte Vers — Rimet er endnu kun Vocalriim —, meget god, og man vil, naar man, med de ovenfor anførte Regler for Scansionen for Dre samt efter Genins Anviisning (p. CL—CLXIV) til den rette Udtale, oplæser Digtet, neppe støde paa noget Vers, der afviger fra den eengang givne Form. Det ligger da nær at spørge, om der ikke med Sagnets Vandring fra Østfranken til Normandiet og dets Udvikling her skulde have været forbundet en Udvikling af den metriske Form, der maatte tilskrives andre Aarsager foruden Sprogets ved Tiden bevirkede Forbedring.

Det maa i saa Henseende bemærkes, at Normannerne paa Grund af deres nordiske Forfædres Stille og Tilbøieligheder maae forudsættes med særdeles Lyft at have optaget de franske Herreres Stil at have Sangere og Sagnfortællere i deres Tjeneste. Man finder da ogsaa, at allerede i Richard I's Ungdom — hans Fader døde 943 — hørte Jongleurer med

¹⁾ Den bekjendte, i Rithards »historia», lib. III, c. V, ordret anførte Strasburger=Feb fra 842 (findes bl. A. hos Roquesfort: Glossaire de la langue Romane, t. I, p. XX), Eulaliahymnen og især et af Genin opdaget og i hans Udgave af Rolandskvadet, (S. 465 o. f.) aftrykt gammelt Pergament fra det 9de Aarhundrede, vise, hvorledes man blandede Ord af det romanske Folkesprog med latinske eller af Latinen dannede Ord. Dog har Folkesproget maastee været mere udviklet, end disse af geistlige, latinske dannede Mænd forfattede Afskrifter synes at røbe. Genin har (p. XLII—LII) samlet en Række af latinske Documenter udtagne Ord, som bevise et fransf Folkesprogs Tilværelse saalangt tilbage som til Aar 609.

til Hertugens Hoffstat: Wace beretter (Roman de Rou, B. 3835—37), at hans Senechal Raoul Torte

«Ne lesoit en la cor jugléor ne garchon;
La cort en fu tournée à graut destrucion;
Raol en deservi mainte maléichon,»

hvoraf Følgen ogsaa blev, at han blev forjagen fra Hoffet og Landet af Hertugen. At Rolandskvadet, efter gjennem saadanne Sangere at være blevet bekjendt blandt de frigerste normanniske Herrer, i særbeles Grad maatte behage disse, at det, ved ofte at blive foredraget, under den begeistrende Indflydelse, som en Kreds af villige og høisindede Tilhørere maatte udøve, ogsaa maa have vundet med Hensyn til Formen, ligesom Indholdet blev udvidet, samt endelig at denne Udvikling maatte foregaae raskest end blandt de egentlige Franste, for hvilke Tingen ikke saameget havde Nyhedens Interesse, alt dette synes at ligge i Forholdenes Natur. Men ved Siden heraf har utvivlsomt en anden Indflydelse gjort sig gjældende, som har været af Bigtighed for den franske Digtning i Middelalderen i det Hele.

De franske Heltebidte vare ikke mindre end andre Nationers oprindelig udelukkende bestemte til at foredrages mundtlig, til at synges, d. v. s. reciteres paa en syngende Maade under Ledsgælle af et Instrument. Dette er en saa afgjort og forlængst anerkjendt Kjendsgjerning, at jeg ikke videre behøver at opholde Læseren med Beviser for samme; man vil kunne finde saadanne samlede og forklarede hos de fleste franske Forfattere, der have behandlet herhenhørende Gjenstande, saasom Fauriel i hans »Histoire de la poésie Provençale«, De la Rue i hans »Essais historiques«, Du Meril i »Histoire de la poésie Scandinave«, Barrois i »Eléments Carlovingiens« og særligt med Hensyn til Rolands-

kvadet baade Michel og Genin i deres Udgaver ¹⁾). Der hørte altsaa til Forebraget af et Heltedeb en musikalsk Ledsagelse, til hvilken forskjellige Instrumenter benyttedes, blandt hvilke nævnes Harpen og især et rimeligviis guitaragtigt Instrument, som kaldes viele eller vielle ²⁾). Bretonerne udmærkede sig imidlertid i Middelalderen og vare bekendte ikke blot i Nord, men ogsaa i Sydfrankrig som Musikere. En særegen fransk Digtart, »le lai«, bekendt især ved Marie de Frances Digte fra det 13de Aarhundrede, sthylder, som Du Meril udsærlig har viist (S. 291 o. f.), den bretonske Musik sin Oprindelse, idet der ved »lai de Breton« forstodes en bestemt Art Melodie eller Recitativ, hvortil der kunde forfattes Ord af det meest forskjellige, dog altid for-

¹⁾ Som nogle af de vigtigste og oftest paaberaabte Bidneskyrd kunne anføres følgende. I en roman fra i det Seneste 1225 (Roman de la Violette, publ. par Michel, S. 70--75) synger en Ridder, forklædt som Jongleur, en Branche af den store chanson de geste om Vilhelm af Orange. I selve dette Digt fortælles, hvorledes den tappre Greve bliver truffen i Nismes

desoz le pin ramé,
En sa compaigne maint chevalier membré.
Desor I pin lor chantalt I jugler
Vielle chanson de grand antiquité;
Mult par fu bone, au conte vint à gré.
(Michel, p. XII).

Hvor længe de gamle Heltedange endnu bleve sungne med Musik til, viser et mærkeligt, sammesteds citeret Sted af en Bog fra 1372, hvori det hedder: »On apelle en France une simphonie l'instrument, dont les aveugles jouent en chantans les chansons de geste.»

²⁾ Ofte anført er et Sted i Begyndelsen af Jean Bodels chanson des Saxons (publ. par Michel, S. 1), hvor han taler om

Cil bastart jugleor qi vont par cez vilax
A cez grosses-vieles as depennez forriax (i Gutteraler, som
Fløiels eller Pibsesovertræffet er slidt af).

tællende Indhold ¹⁾). Der skjælnes imellem bretonsk og anden Maneer i Musiken ²⁾). Bretoner nævnes i franske Digte ud-

- ¹⁾ Blandt de mange af Du Meril herfor anførte Beviissteder kunne nogle fremhæves, som tillige bevise, hvor anseete Bretonerne vare som Ophavsmænd til musikalske Compositioner. Hos Marie de France mødtes oftere «conte» og «lai» som Ord og Melodie, naar hun f. Ex. siger i le lai de Gugemer:

«Les contes que je sais verrais,
Dont li Bretons ont fait les lais,
Vos conterez» o. s. v.

og Digtets Slutning tilføjer:

«De cest cunte, k'oi avez,
Fu Gugemer le lai trovez,
Qu'um fait en harpe e en rote (et andet Instrument),
Boine en est a oir la note.

I en engelsk lay hebbes det (Mitson: Ancient English metrical romances, citeret hos De la Rue, I, S. 12):

«This is one of Britagne layes
That was used by olde dayes,»

og især er et Sted i Digtet «le roi Horn» fra Slutningen af det 12te Aarhundrede mærkeligt, fordi tillige Forebragsmaaden af en saadan Sang beskrives:

Kant ses notes ot fait, si prent son amunter,
Et par tut autres tuns fait les cordes soner;
Mut s'esmerveillent tuit qu'il la sot si manier;
Et quant il ot ce fait commença a notter
Le lai dont Orains dit de Batolf haut et cler,
Cum sont icil Bretons de tel fait custumer.
Après en l'estrument fait les cordes chanter,
Tut issint cum l'avoit dit en premier,
Tut le lai leur a dit, n'en vot ren retailier,
Eh! Dieu, cum li olant le purrunt lors amer.»

(Hos De la Rue, II, S. 257.)

- ²⁾ Troubadouren Giraut de Cabreira bebreider sin Jongleur, at han iffe forstaaer at slutte, efter hans Smag, med bretonsk Tonefald:

«Non sabz fenir
Al mien albir

A tempradura de Breton.» (Raynouard: Choix o. s. v., V, S. 167).

tryffeligt som Spillemænd ¹⁾); og Instrumenter faae Navn efter Bretagne, ja selv efter bretonste Egne ²⁾. Erindrer man nu, at det først var gennem Normannerne, at Bretonerne kom i nærmere Berøring med de Franske efter den lange Afstillelse siden 824, idet nemlig den franske Konges Afstaaelse til Kollon af Lehnshøjheden over Bretagne (911) gav Anledning til mangfoldigt fredeligt og fjendtligt Samkvem mellem de to Naboskystendomme — bl. A. ægtede Richard II en bretonsk Prindsesse, saa at hans Søn blev nær Frænde af den bretonste Greve Alain, med hvilken han dog førte Krig —, erindrer man dette og lægger dertil, at det er en normannisk Forfatter, Dudo af St. Quintin, fra det 11te Aarhundrede, der tidligt omtaler Bretonerne som Musilere ³⁾, samt at senere Bretoner og Normanner nævnes som Folk, der parvis drage omkring og spille og synge for Penge ⁴⁾, da vil man finde det meer end sandsynligt, at den bretonste Musik, tidligere end andetsteds, i Normanbiet har indvirket paa den franske Heltedevsemaals Uddannelse, dets Forædling og Velklang, saameget mere som Strophebygningen var eens for de Franske og de kymriske Bretoner.

¹⁾ Saaledes omtales i Digtet om Vilhelm af Orange:

«un Breton,
Qui doucement harpe le lay Gramon.»

²⁾ Der tales i Roman de la Rose, B. 3992, om «chalemaux de Cornouailles.»

³⁾ Hos Du Chesne: Script. Norm. hist. p. 68.

⁴⁾ I et provençalsk Digt (Raynouard V, S. 320) hedder det:

»Van cridan duy e duy:
Datz me que joglars suy,
Car es Bretz o Normans
E vey en tans
Perqu'es als pros dompnajes.»

Du Meril mener (p. 314), at i et saadant Par har da Normannen været Sanger eller Fortæller og Bretonen spillet til hans Sang.

Naar det er givet, at Rolandskvadet, som andre chansons de geste, var bestemt til at foredrages mundtlig med Musik til, da maa ogsaa nødvendigtvis det Spørgsmaal opstaae, hvorledes det blev foredraget; thi en Anskuelse heraf er fornøden til Forstaaelsen af den metriske Form. Noget Bestemt laaber sig naturligtvis ikke sige herom; men enkelte Antydninger kunne dog gøres. Det nye anførte Sted af Digtet om Kong Horn er i saa Henseende meget oplysende. Man seer, at Sangeren først spillede et Forspil, derpaa Melodien, medens han sang til, og endelig i et Efterspil gjentog Melodien paa Instrumentet:

»Après en l'instrument fait les cordes chanter

Tut issint (ainsi) cum en vers l'avoit dit en premier.»

Her er Taler om en »lai«, og, maa det end forudsættes, at det blot instrumentale Element ikke har taget saa stor Plads ved Foredraget af et større Heltebigt, er det dog rimeligt, at her noget Vignende maa have fundet Sted. Om en Melodie i Ordets moderne lyriske Betydning: en vis bestemt afsluttet, kortere Række af musikalske Sætninger, kan der ikke være Tale med Hensyn til lais, saa lidt som chansons de geste. Det maa have været en recitativmæssig Sang, der, hvad navnlig de sidste angaaer, kunde gøres længere eller kortere efter Strophernes Længde og, hvor Afsnittene i Indholdet tillode det, afbrødes med et Mellemspil paa Instrumentet. Hvor kunne saadanne Ophold have været i Rolandskvadet? Herom vil lettere kunne tales, naar vi have undersøgt dets Tilblivelsesmaade. Derimod maa her endnu omtales en Egenhed ved det turolbste Rolandskvad, som utvivlsomt staaer i Forbindelse med dets Bestemmelse til at foredrages mundtligt og musikalsk, nemlig det hyppigt forekommende Udbrud: »Aï!“

Meningerne om dette Ords Betydning have været meget deelte. Michel hævder til at antage og Genin antager ube-

tinget, at det er et Krigsraab, et Hurra, der skulde komme af »voie» og svare til det engelske »away!», og de anføre som tilsvarende Udtryk i andre franske Digte Bendinger som

»Avoy! dist St. Pierre, avoy!»

(De St. Pierre et du Jongleur, B. 312 i Fabliaux et contes, 1808, III, S. 292)

og »Avoi, Sire, che dist Girars»

(Roman de la Violette, publ. par Michel, B. 289).

Hvis dette var Tilfældet, maatte man imidlertid vente at finde Ordet ubelukkende anbragt efter Vers eller Tirader, der indeholde Udbrud af frigerst Begeistring. Dette er nu ofte Tilfældet — som et Exempel instar omnium kan anføres det Sted, hvor Karl svarer paa Valigants Udforbring:

»Barons Franceis, as chevaux e as armes! Aoil!»

(IV, B. 591 — Str. CCXII, sidste Vers).

Men Ordet forekommer ogsaa, og det ikke sjældent, paa Steder, hvor Sangens Indhold kun kunde fremkalde et Klageraab, f. Ex. naar det i Anledning af de faldne Krigeres Begravelse hedder:

»A grant honor pois les unt enterrez,
Si's sunt laissez: qu'en fereient il el? Aoil!»

(IV, B. 565—66 — Str. CCIX, Slutningen)

eller om de Franskes Jnk ved Keiserens Sorg:

»Cent milie Franc en unt si grant dular,
N'en i ad cel ki durement ne plurt. Aoil!»

(IV, B. 512—13 — Str. CCIV, Slutningen).

Barrois har uden Tvivl tilbeels truffet det Rette, naar han (Elém. Carlov. S. 148 og 192) mener, at Ordet, hvilket han

ubleder af det latinske *vere*: *uoire*, *oie*, *oui* og med Hensyn til hvis Betydning han oplyser, at de wallonske Bønder endnu sige: »*Avouil*!» i Stedet for »*Oui*!«, har været et Signal for Spillemanden til at begynde Ritornellen paa sit Instrument. Det Sande heri er, at Ordet betegnes som Noget, der vedkommer det mundtlige og musikalske Foredrag; det er nemlig udenfor Versemaallet og kunde altsaa ikke være blevet anført, hvis Kvadets Forfatter havde bestemt sit Digt blot til Læsning. Derimod er det neppe rigtigt, naar han mener, det skulde angive de Steder, hvor Sangen taug, medens et Mellemspil foredroges. Det kunde da kun forekomme paa saadanne Steder, hvor Sangens Indhold tillod et saadant Ophold, hvor Sangeren skulde gaae over til et nyt Afsnit, samt ved Slutningen af Strophen; men det forekommer ogsaa efter Begyndelsesvers ja midt i Strophen, og fremdeles mangler det netop ved Slutningen af Afsnit, der kunde tillade Sangeren at hvile, f. Ex. ved Slutningen af Strophe CLXXXII (IV, B. 173), der beskriver, hvorledes den franske Hær hviler sig ved Ebros Bredder, hvorpaa den næste Strophe begynder med at skildre Marsjens Afsæd, efter at han er vendt hjem¹⁾). Fremdeles er det ikke til at misjende, at Ordet paa de Steder, hvor det forekommer efter en Strophes første Vers eller inde i en Strophe, lægger Eftertryk paa Versets Indhold:

Guenes respunt: »Par mei n'iras tu mie! Aoi!

Tu n'ies mes hom ne jo ne sui tis sire» o. s. v.

(I, B. 296—97 — Str. XXI, B. 1—2) —

¹⁾ Af samme Grund kan heller ikke den i Hist. littéraire de la France t. XXII, S. 267 udtalte Formodning forsvares, at nemlig Ordet ikke skulde læses »*Aoi*«, men »*Am*«, d. v. s. »*Amen*« og blot være et Tegn for Forelæseren paa de Steder, hvor han kunde »reprandre haleine.«

her forstærker det tydelig nok Udtrykket for Gueneluns Forbittrelse; ligeledes for Hedningernes Stræk, naar det hedder om dem, da de have hørt Klangen af de franste Lurer:

»Dient paien: «L'empereres repairet! Aoil!«

(III, B. 678 — Str. CLV, B. 1),

og for det Befalende, Ansvar Paalæggende i Rolands Ord til Gualter, da han sender ham ud paa Speibertoget:

»Si purpernez les destreiz e les tertres,
Que l'emperere nisun de soens n'i perdet! Aoil!«

(II, B. 145—46 — Str. LXIII, B. 3—4).

Det er da øiensynligt, at Ordet virkelig er blevet udsunget af Forebrageren og at dette er skeet med Hensyn til Sangens Indhold paa det enkelte Sted, og man maa derfor med Du Meril (S. 489) nærmest betragte det som »un cri de fantaisie«, et blot Udraab, der i Almindelighed betegner et Udbrud af Sangerens, stundom af de i Sangen talende Personers bevægede Stemning. Det recitativmæssige Foredrag er herved blevet øieblikkelig afbrudt, og sandsynligviis er da tillige Instrumetet faldet ind med forsøgt Kraft, maaskee med et skalaagtigt Løb opad, »un amunter«, som det hedder i Kong Horn: Udtrykket forklares nærmere af et andet Sted i samme Digt, hvor det siges, at den Spillende

»Puis a munté en haut trestut une montée«.

(De la Rue, II, S. 256).

b. Kvadets Forhold til ældre poetiske Behandlinger af Sagnet.

Naar det er givet, at der har været Kvad til om Roncevauslaget ældre end det turolbste Kvad, er det et uafviseligt Spørgsmaal, om dette er en ligefrem Opskrift af hiint eller hine ældre Kvad, eller om det er en Bearbei-

delse af dem, hvori de ere forenede til et større Hele, eller endelig om det er en ganske ny, uafhængig poetisk Frembringelse, der kun, foruden det overleverede Sagnstof, har metrisk Form og Bestemmelsen til at synges tilfælleds med de ældre Sange.

Det Første har i lang Tid været den almindelige Mening, saavel med Hensyn til de øvrige »chansons de geste» som med Hensyn til Rolandskvadet, og man har — først Monin i den tidtomtalte Dissertation fra 1832 og samtidigt Fauriel i sine »Recherches sur l'origine de l'épopée chevaleresque» ¹⁾ — fornemmelig støttet den paa de i disse Digte hyppigt forekommende besynderlige Gjentagelser. Den samme Ting nemlig, som først er fortalt i een Strophe, fortælles umiddelbart derefter i en anden, ofte tredie, stundom fjerde, ja femte Strophe tildeels med de selvsamme Ord og, som det ved det første Diekast synes, kun med de Forandringer, der følge af, at nye Riim ere anvendte; ja man har Exempel paa, at et heelt Affnit — ifølge Fauriel ²⁾ Stykket om Vyen Oranges Erobring i Vilhelm af Orange — bestaaer af fortløbende Stropher, af hvilke stedsde to til hinanden svarende ere sammenstillede. Man har da anseet saabanne Gjentagelser for blotte Varianter og meent, at de Haandskrifter, hvori vi have Digtene, ere opstaaede paa den Maade, at vedkommende Trouvere har optegnet alle de Jongleursange, han kunde faae fat paa, og da sammenstillet de afvigende Traditioner paa hvert Sted af det hele Digt, hvor de hørte hen. Barrois, der med stor Iver tiltræder denne Anskuelse ³⁾, forklarer den saaledes forudsatte store Mangfoldighed af Varianter som en Følge af, at man først seent, tidligst i det 11te Aarhundrede og i nogen større Udstrækning først i det 12te, fandt paa at

¹⁾ See Histoire de la poésie Provençale, II, S. 292 o. f.

²⁾ Smfids. S. 301—302.

³⁾ Elém. Corlovingiens, S. 186 o. f.

benyttede de almindelige latinske Skrifteegn til Folkesproget, hvorved Digtenes Redskrivning blev først muelig, saa at altsaa Digterne ved gjennem flere Aarhundreder at forplantes mundtlig, maatte have faaet en Mængde forskjellige Tilfætninger ved de forskjellige Jongleurer. Nogle Forfattere, f. Ex. Wolff²⁾, synes endogsaa at have antaget, at Kvadene fra først af ere vorede sammen af enkelte, selvstændigt digtede Stropher, af hvilke man da paa de mere mærkelige Steder — thi det indrømmes, at Gjentagelserne især forekomme paa saadanne — ved Redskrivningen har bevaret de afvigende Traditioner, medens man ellers har nøiedes med en enkelt, og der henvises i saa Henseende til den spanske Romance-cyclus om Eid som en Analogie.

Den sidste Antagelses Urigtighed falder let i Øinene, naar man læser et saadant Digt igjennem og navnlig Rolandskvadet. I de færreste Tilfælde kan den enkelte Strophe give nogen Mening eller noget poetisk Indtryk, naar den tænkes løstrevet fra sin Sammenhæng; Sammenligningen med de spanske Romancer er i saa Henseende meget uheldig; thi det Eiendommeligste ved disse Digte er netop, at de danne smaa Heelheder for sig, hver med sin egen, ofte endog til Slutningen med epigrammatisk Pointe udtrykte poetiske Tanke. Og, sætter man sig dernæst ind i en barnlig Tidsalvers Smag, vil det vise sig aldeles utænkeligt, at man i en saadan, da fremfor Alt Digtets Fabel maatte fængsle Tilhørernes Opmærksomhed, skulde have havt Øyst til at høre et enkelt Moment, en enkelt Situation med dens Handling og Stemning udmalet, medens det Øvrige af Sagnet forudsattes som bekendt, og dettes Hovedhandling betragtedes som det i poetisk Henseende Underordnede. Vistnok have de ældste Digte været kortere; men de have, — som Ludvigssangen og Guliahymnen —, omfattet vedkommende historiske Begivenheder

²⁾ Über die neuesten Leistungen der Franzosen o. s. v., S. 173.

fra Ende til anden, og Udvikelsen er ikke foregaaet som en Sammensætning af sporadisk opstaaende Bestanddele, men som en fylldigere Udvikling og Udmaling i Enkelthederne af det givne episke Hele.

Heller ikke den Fauriellste Anstuelse, mod hvilken Genin optræder i sin Udgave af Rolandskvadet (p. LXXXVI), lader sig imidlertid forsvare. Hovedgrundlaget for den er falsk. De saakaldte Gjentagelser ere ikke blotte Gjentagelser. De ere en Udvikling af den af Situationen fremspringende Grundtanke: de Ord, hvori denne er udtrykt, gjentages; men nye, nærmere betegnende Motiver komme til, — hvorved det vel maa bemærkes, at de paagjældende Steder sjældent indeholde blot Beskrivelse med Digterens egne Ord, men næsten altid en i Digtet optrædende Persons Replik, — og de maae, naar man lægger den Afvejsling til, som frembringes af det forandrede Riim, ved at blive foredragne for en animeret Kreds af Tilhørere under Musikens Ledsgelse, have været af stor poetisk Birkning. De tre Strofer, der indeholde Rolands Tale til sit Sværd (III, B. 859—916 — Str. CLXIII—CLXX), hvilke ovenfor S. 35, L. 7 — S. 36 ere gjengivne fuldstændigt, ere et som oftest anført Exempel; lader os da betragte dem lidt nøiere. Efter sit første Forsøg paa at hugge Sværdet itu paa en brun Sten, udbrøder han:

»Sancte Marie, aïue!

E, Durendal bone, si mare fustes,»

omtaler ganske i Almindelighed, at han har bundet saa mangt Slag med det og erobret saa mangt Land,

»Que Carles tient, ki la barbe ad canue,»

samt flutter:

»Ne vos aït hume, ki por altre se fuiet!

Mult bon vassal vos ad long temps tenue;

Jamais n'ert tel en France la solue.»

Heri ligger hans Hovedtanke ved Forestillingen om at stille stilles fra sin Stat. I den næste Strophé hedder det, at han hugger i en anden Steen (*«perrun de sardonie»*) og dernæst atter tiltaler Sværdet; men her er det fornemmelig dets Skjønhed han dvæler ved:

»E, Durendal, cum es e clere e blanche,
Cuntre soleill si luisés e reflambes«;

han fortæller, hvorledes han har faaet det, opregner enkeltvis, hvilke Lænder han har vundet med det,

»Que Carles tient, ki ad la barbe blanche,«

og slutter med det heelt nye Motiv:

»Pur ceste espee ai dulong e pesance!
Mielz voeill murir, qu'entre paiens remaigne!
[Danmes] Dieu pere n'en laiseit hunir France!»

Man seer, der er kommet et betydeligt Indhold til og at den Tanke, der gjentages, er ganske anderledes motiveret end i den første Strophé. Trede Gang hugger han med Sværdet i en tredje Steen (*«une perre bise»*) og tredje Gang taler han til det:

»E, Durendal, cum es bele e seintisme —«;

her er det noget Nyt, han tænker paa, nemlig Sværdets Hellighed, Reliquierne, der ere gjemte *«en l'oriet punt»*, og, efter at man saaledes har faaet at vide, hvad der allermæst gjør Durendal til en saa stor Kæmpe, lyder med forøget Vægt Gierens Klage, hvori han ligesom sammenfatter Resultatet af det Føregaaende:

»Il n'en est dreit, que paiens te baillissent.
De Chrestiens devez estre servie.
Ne vos ait hume, ki facet cuardie!

Mult larges teres de vus auerai cunquises,
 Que Carles tient ki la barbe ad flurie
 E li empereres en est [e] ber e riches!»

Man tænke sig alt dette sammentrængt i en eneste Tale, saaledes som det, rigtignok meget uheldigt, er forsøgt af Barrois (S. 200) — han har endogsaa taget de andre, fra andre Tider hidrørende Haandskrifteres virkelige Varianter med —, man tænke sig Gjentagelserne horte, der netop saa tro og saa naaet male Sindets Tilbagevendende til den samme Betsymring, og man vil faae et langt fattigere, langt mindre poetisk Indtryk af Situationen. I nærværende Tilfælde er det nu ligesom meningsløst at behandle de tre Stroffer som Varianter, med mindre man vil indskyde et Vers, hvori fortælles, at Roland huggede i tre forskellige Stene; thi dette er netop Digterens Mening: han siger udtrykkelig, at Karl, da han søger Rolands Lig:

«Les cols Rollant connut en treis perruns»

(IV, B. 480 — Str. CCII, B. 6);

men et lignende Forhold mellem de tre Stroffers Indhold vil man kunne iagttage paa de fleste Steder, hvor flige Gjentagelser forekomme. Ja, selv hvor Gjentagelsen kunde synes at staae ganske ørkesløs, vil man, ved næiere at forestille sig Stedets Betydning, finde, at den dog har sin gode Grund. Saaledes udtaler Marsil i Mødet med Guenelun i tre Stroffer efter hinanden (I, B. 519—561 — Str. XXIX—XLI) sin Forundring over at Karl, der, efter hvad han veed, er over tohundrede Aar gammel, og som har givet og faaet saa mange Hug og ført saa mange Konger i Armød, aldrig kan blive træt af at krige. Gjentagelsen er her næsten fuldstændig. Men foruden at det maatte være Digteren om at gjøre at vise Hedeningen ret dybt greben af Forestillingen om Karls Krigsvælde, maa man lægge Mærke til, at Marsils Repliker

ikke ere de paagjældende Strophers eneste Indhold. Guenelun svarer ham hver Gang og svarer ikke det Samme. Første Gang siger han, at Karl var altfor frigerst til at blive trætt: før vilde han dø, før han vilde lade af med sin Hærfærd; anden Gang svarer han, at det i alt Fald ikke var til at tænke paa, saalænge Roland levede samt Oliver og de tolv Jævnninger, der udgjorde »les enguardes» med tyve tusinde Franskmænd; tredje Gang svarer han vel ordret det Samme; men det er da ogsaa en Hovedsag, at disse Heltes absolute Betydning for Digtets Handling ret levende indstærpes Tilhørerne.

Man kan da ligesaa lidt betragte saadanne Stropher som Varianter, som de mange aldeles lignende, der forekomme i vore egne nordiske Viser fra Middelalderen¹⁾, og ved nærmere

1) Man erindre f. E. af Visen om Dronning Dagmars Død Steder som:

„I hente mig fire, I hente mig fem,	I hente mig unge, I hente mig gamle,
I hente mig af de Vise,	I hente mig af de Lærde,
I hente mig hid siden Kirstin holb,	I hente mig siden Kirstin holb, Al Vre saa er hun værd.“
Herr Carls Søster af Rife.	

eller Stedet, hvor Kongen taler til hendes Fruer:

„Jeg beider Eder alle Fruer og Møer,	Jeg beider Eder Fruer og hø- viste Kvinder,
Jeg beider Eder hver og alle:	Saa mange, som her ere inde
I bede en Bøn for Dagmars Sjæl,	I bede en Kristen Bøn for mig, At jeg maa tale med hende.“

At hun maatte med mig tale.

Ved i sin Udgave af „Færøiske Dvæder“ S. 74–75 i Noten at berøre de aldeles lignende Gjentagelser i disse Kvad udtaler Lynghye den Formodning, at de ere fremkomne som Følge af Forebragerens Trang til at faae Tid til at betænke sig paa det Følgende. Det er en prosaisk og neppe rigtig Forklaring af et betydningsfuldt Phænomen i næsten al nord Poesie. Var en saadan Usulblommenhed ved Forebragerens Evner den eneste Grund, vilde Rappelysten snart have lært dem at undvære denne Besvæmmelighed. Sætter man sig ret

Eftertanke vil man finde Formodningen om, hvorledes de skulde være komne ind i Haandskrifterne, aldeles umedholdelig. Man maa ikke blot med Genin spørge: af hvad Grund skulde de, der først opstrev Sangene, gjøre sig den dobbelte, tredobbelte, fiirdobbelte Uleilighed? De vare dog ikke Philologer, der blot vilde skaffe det nøiagtigst mulige Referat af Jongleurerne, for at Samtid og Eftertid kunde see, hvorledes disse Sange havde lydt. De streve for selv at gjælde for Forfattere, Opfindere — Trouverer — og, skjøndt de naturligvis i stærkere eller svagere Grad benyttebe de ældre Jongleur-sange, havde de, især siden det 12te Aarhundre des Midte, for Skik at rive ned paa Jongleurerne og fremhæve deres egne Arbejder som noget ganske Nyt og Troværdigt ¹⁾. De saakaldte Gjentagelser maae altsaa betragtes som en Eiendommelighed ved Tidens og Folkets episke Form, som Noget, der ogsaa i de skrivende Digteres Tanker har hørt til et Helledigt, navnlig fordi et saadant i Begyndelsen ikke blev skrevet

levende ind i Tilhørernes aandelige Tilstand, vil man føle, at disse alt Andet end forvante, barnligt nydende Menneſter ikke kunde være saa bange for at høre det Samme et Par Gange, som Folk i vore Dage, navnlig naar det Gjentagne var en Tanke eller Bending, der tiltalte ved Fynd og Kraft. Lyften til ved Gjentagelse at nyde og ligesom ret smage det, der har grebet Phantasien, er netop et Kjendestegn paa poetisk Modtagelighed. Saaledes kunne Børn høre den samme Historie atter og atter og blive misforstaaede, naar den fortæles med andre Ord, end de først have hørt den med. Saaledes kunde Poul Møller, ifølge F. C. Olsens Vidnesbyrd, gaae og gjentage det samme Vers for sig selv, fordi det tilfredsstillede hans mestiske Sans.

- 1) Ualmindelig bibst er Jean Bodel i Begyndelsen af chanson des Saxons, naar han siger:

•Cil bastart jugléor — — — — —
 Chantent de Guiteclin si com par asenax;
 Mes cil qi plus an set. ses dres n'est pas biax;
 Car il ne sevent mie les riches vers noviax
 Ne la chançon rimée, que fist Jehanx Bordiax. •

for at læses, men for at foredrages med Musik ligesom de ældre blot mundtligt forplante Sange; og det kan naturligvis her ikke komme i Betragtning, at denne Digform i en eller anden ubegejstret eller klobset Trouveres Hænder kan være bleven saaledes brugt, at Gjentakelsen virkelig er bleven upoetisk og trættende.

Heraf følger imidlertid ikke, hvad Genin synes at antage, at Rolandskvadet skulde være et af de ældre Sange aldeles uafhængigt, heelt fra Nyt af forfattet Digt. Skjøndt det ikke kan ansees for en blot Sammenstilling af en mundtlig overleveret Sang i dens forskjellige Traditioner, end mindre for en Sammensætning af Stroffer, der oprindeligt udgjorde hver en særskilt Sang, findes der dog tydelige Spor af Sammensøininger, der røbe, at Forfatteren, om han end har havt for Die og opnaaet at skabe et nyt poetisk Hele, dog væsentlig har benyttet det af ældre Digtere givne Grundlag og med samme forbundet enten andre særskilt digtede Stykker, der vare til før ham, eller, hvad rimeligere er, Tilbigitninger af ham selv.

Læseren vil ovenfor i Gjengivelsen af Kvadets Indhold have bemærket, at de samme Ord, hvormed det Hele indledes:

»Charles li reis, nostre emperere magne,
Set ans tuz plains ad ested en Espagne,
Tresqu' en la mer cunquist la tere altaigne,
N'i ad castel ki devant lui remaigne,
Mur ne citez lui est remés a freindre« o. s. v.

vende næsten ordret tilbage to Gange senere, som om her et ganske nyt Digt begyndte, som om alt det Foregaaende slet ikke havde været sagt: nemlig efter Gueneluns Tilbagekomst fra Marsil, som Indledning til Fortællingen om de Franskes Hjemfærd og Roncevauslaget:

«Carles li magnes ad Espaigne guastede,
Les castels pris, les cités violees»

(II, B. 43—44 — Str. LIV, B. 1—2)

og atter siden som Indledning til Valigantskampen:

Li emperere par sa grant poestet
VII ans tuz pleins ad en Espaigne estet,
Prent i chastels e alquantes citez.

(IV, B. 213—15 — Str. CLXXXV, B. 1—3).

Paa samme Maade kommer det Vers, hvormed Episoden
med Alde indledes:

«Li empereres est repairet d'Espaigne»

(V, B. 442 — Str. CCLXX, B. 1)

igien som Indledning til Affnittet om Gueneluns Proces:

«Li emperere est repairet ad Ais»

(V, B. 471 — Str. CCLXXII, B. 1).

Genin mener at disse Gjentagelser ere anbragte med Villie, for at gjøre det muligt for Sangerne at forebrage et saadant større Brudstykke særstilt, naturligtviis for Tilhørere, der kjendte Indholdet af det Foregaaende. Dette er ikke usandsynligt, og disse Gjentagelser ere saa langt fra at forstyrre Fortællingens Gang, at de snarere give den Ro og Holdning ved saaleeds at føre de enkelte Affnit tilbage til den Situation, der ligger til Grund for det Hele. Overveieude Grunde tale imidlertid for at betragte dem som Mærker paa Tilføielser og Indstykker.

Det vil være i Læserens Erindring, at Valigantskampen er en senere Tilføielse til det oprindelige Sagn, som kun har indbefattet Roncevalslaget med det forudgaaende Forræderi og dets paafølgende Afstraffelse. Det vilde da være et besynderligt Træf, at netop det Affnit af Kvadet, der handler

om Valigantskampen, begynder, som om det var et nyt Digt. Det vil fremdeles erindres, at Fortællingen om Forræderiet i sine Motiver er meget afvigende i den pseudo-turpiniske *Ætne* fra Kvadets Fortælling, samt at en stor Mængde af de i Valigantskampen optrædende Helte allerede nævnes i det første Affnit af Kvadet, som gaaer forud for hiint andet Sted, hvor Begyndelsesversene gjentages. Det synes da ikke muligt Andet, end at der, samtidigt med at Stykket med Valigantskampen er digtet til, tillige er foretaget en Ombygning og Udvidelse af Digtets første Affnit, hvori Gueneluns Forræderi berettes. Rjærnen i det hele Kvad blev imidlertid bestandig Konceptslaget selv, og derfor bevaredes det ældre Kvads Indledningsord paa deres oprindelige Plads ved Begyndelsen til Fortællingen om Hjemfærden, men benyttedes tillige som Indledning til det nye Affnit om Valigant, samt som Hovedindledning til hele Kvadet. Sammenføiningen er imidlertid foretagen med stor Takt, og navnlig er der, derved at Scenen, hvor Karl finder Rolands Vig, er indflettet i Valigantsaffnittet, i dette tilvelebragt en smuk Afverling, ikke at tale om det herlige Moment, da Reiseren, ved at høre de fremmede Udsendinges Haansord, rejser sig af sin dybe Sorg og kalder sine Krigere til Vaaben. Mindre heldig har Digteren været med Tilbygningen af et andet Stykke, hvis det ikke allerede har foreligget for ham i Forbindelse med den ældre Konceptsang, nemlig det Affnit, der begynder med Strophe LXVI, B. 8 (II, B. 188) og ender med Str. LXXVII, B. 11 (II, B. 345) og hvori Hedningernes Forberedelse til Kampen skildres. Vel er dette Affnit nemlig søiet ind i selve Stropherne, hvormed det begynder og ender; men det indeholder Noget, som staaer i Strid med det Foregaaende. Det er i Strophe LIV, B. 8—13 (II, B. 50—55) fortalt, at Hedningerne ere rebne til Bagholdet fire hundrede tusinde Mand stærke og fuldt rustede, og nu fortælles det i Strophe LXXVII, B. 1—10 (II, B. 334—44), hvorledes de, efter at

de Franste ere stillebe paa Post, ankomme til Bagholdet og der iføre sig deres Rustninger. Allertydeligst er det imidlertid, at Episoden med Albe, efter iforveien at være digtet, det være sig af Rvabets Forfatter selv eller af en Anden, er studdt ind der, hvor den staaer, uden al Sammenhængning med det Foregaaende og Efterfølgende. Naar man nemlig læser den foregaaende og efterfølgende Strophe sammen, vil man finde, at de staae aldeles i det sædvanlige Forhold til hinanden som to sammenhørende Stropher, af hvilke den efterfølgende indeholder en videre Udvikling af hvad der er sagt i den Foregaaende. Denne ender med, at Karl har sammenkaldt sine Dommere fra alle Rigets Lande: „da begynder Gueneluns Proces“, hedder det tilsidst, og dernæst, efter at Albes Død er fortalt i to Stropher, begynder den næste med at fortælle, hvorledes Guenelun staaer i Rænker udenfor Paladset og, som om det Samme ikke var sagt tidligere, hedder det i den dernæst følgende Strophe: „Det der skrevet i den gamle Saga, at Karl sammenkalder Mænd fra mange Lande til Aachen... Da begynder Sagen og Rettergangen mod Guenelun, som har begaaet Forræderiet.“ Det er klart, at dette paa det første Sted, hvor det fortælles, kommer for tidligt, efter at Stykket om Albe er blevet studdt ind ¹⁾; men til at indlede dette sidste

¹⁾ Til større Anstuelighed bør de paagjældende Steder anføres heelt:

Str. CCLXIX, B. 21—30 (V, B. 432—41)

»Carles cevalchet e les vals e les munz,
Entresqu'ad Ais ne volt prendre sujurn;
Tant chevalchat qu'il descent al perrun.
Cume est venud en sun paleis haltur,
Par ses messages mandet ses jugeotrs,
Baivers e Saisnes, Loherencs e Frisuns;
Alemans mandet, si mandet Borguignuns
E Peitevins e Normans e Bretuns,
De cels de France des plus saives que sunt
Des or cumencet le plait de Guenelun.»

Stykke har Forfatteren saa benyttet det Vers, hvormed den paafølgende Strophe begynder, blot forandret saaledes, at det passer til Episodens første Strophe med Hensyn til Rimet.

Mød det her Fremsatte, hvilket altsaa gaaer ud paa, at Kvadets Forfatter til et ældre Roncevaldigt, taget i sin Heelhed som det var, har søiet egne eller Andres Tilbigtninger, samt ved Kempelser i de forskjellige Stykker sammenarbejdet dem til en poetisk Heelhed, — herimod kunde man maaskee ville indvende, at, hidrørte Digtets forskjellige Dele saaledes fra flere Forfattere og forskjellige Tider, maatte det være kjendeligt i Sproget; men dette synes at være eens i hele Digtet. Denne Slutning er nu i sig selv ikke saa sikker. Jongleurernes Sange stiftede naturligviis, under den mndtlige Overlevering fra Slægt til Slægt, Sprogfarve med Tiberne, og den Sang, som Kvadets Forfatter kunde nedskrive eller modtage nedskreven efter et mundtligt Foredrag,

Str. CCLXX og CCLXXI: Albes Døb.

Str. CCLXXII (V, S. 471—78)

Li emperere est repairet ad Ais.
 Guenes li fels en caeines de fer
 En la citet est devant le paleis:
 Ad une estache l'unt atachet cil serf,
 Les mains li llient a curreles de cerf,
 Tres ben le batent a fuz e a jamelz:
 N'ad deservit que[il] altre ben i ait;
 A grant dulus iloecc atent sun plait.

Str. CCLXXIII (S. 479—86)

Il est escrit en l'anciene geste,
 Que Carles mandet humes de plusurs teres:
 Assemblez sunt ad Ais a la capele.
 Halz est li jurz, mult par est grant la feste,
 Dient alquanz del baron Seint Silvestre.
 Des or cumencet le plait e les nouvelles
 De Guenelun ki traisun ad faite.
 Li empereres devant sei l'ad fait traire. Aol.

maatte derfor i det Væsentlige bære hans Samtids sproglige Dragt, den, hvori han indflæder sine egne Tanker. Men man vil desuden ved nærmere Eftersyn finde, at der virkelig ikke findes saa ganske saa Særegenheder ved Sproget i de Affnit, hvilke især maae have været Gjenstand for Forfatterens digtende og ombigtende Virksomhed, nemlig det første Affnit om Forræderiet, samt Affnittet om Valigantskampen og tildeels det Følgende, — omtrent 1ste, 4de og 5te Sang hos Genin —, sammenlignede med Affnittet om selve Roncevalskampen — 2den og 3die samt Noget af fjerde Sang hos Genin. Navnlig findes i hine, som det altsaa forudsættes, yngre Dele af Digtet, en heel Række Ord eller Ordformer, som enten slet ikke eller kun ganske sjældent forekomme i Affnittet om Roncevalslaget og som dog ere af saa almindelig Betydning, at de, hvis dette Affnit havde været digtet samtidigt med hine, ligesaavel maatte antages at kunne forekomme her som hist. Som saadanne Ord kunne anføres:

alquantes, dannet af aliquantus — *«alquantes citez»*: IV, B. 215 — Str. CLXXV, B. 3.

bundit, retentit, om Olifan, IV, B. 724 — Str. CCXXV, B. 10.

calenges, calunjant, mettre en chalengement, bekæmpe, holde i Aande ved gjentagne Angreb: I, B. 394 — Str. XXIX, B. 3, V, B. 115 — Str. CCXLV, B. 8 og V, B. 329 — Str. CCLII, B. 4.

caple, Strid, og capler, stride, beslagt med det oldnordiske *«kapp»*, hvoraf *«kappmæli»* — Riv. Det forekommer vel nogle Gange i Ronceval-affnittet: II, B. 449 — Str. LXXXV, B. 17, III, B. 240 og 243 — Str. CXXV, B. 8 og 11; men langt hyppigere bruges det i Kvadets sidste Sang: V, B. 119, 142, 201, 214, 626 og 648 — Str. CCXLV, B. 12, CCXLVII,

- B. 8, CCLII, B. 12, CCLIV, B. 3, CCLXXXIV,
 B. 6 og CCLXXXVI, B. 12.
- delgée, spæd, fiin (delicatus), om Græsfet: V, B. 128 —
 Str. CCXLVI, B. 7.
- dulurus, smertefulb: IV, B. 326 og V, B. 142 —
 Str. CXCI, B. 18 og CCXLVII, B. 8.
- eit, i Talemaaden à eit — af al Magt V, B. 89
 og 279 — Str. CCXLII, B. 6 og CCLVIII,
 B. 11.
- enfans, i Dethning af Abelsønner: IV, B. 802 — Str.
 CCXXX, B. 8.
- espeleit, à espleit — af al Magt: V, B. 285 og 297 —
 Str. CCLIX, B. 5 og 17.
- gaillart, heel, uftadt, i Forbindelse med cors: IV, B. 500,
 691, 720 og V, B. 500 — Str. CCIV, B. 4,
 CCXXIII, B. 3, CCXXV, B. 6, CCLXXIV,
 B. 2.
- gaillardement, om Egenes Indbalsamering: IV, B. 564 —
 Str. CCIX, B. 9.
- guaste, tom, bar, øde: IV, B. 732 — Str. CCXXIV,
 B. 7 og V, B. 189 — Str. CCLI, sidste Vers.
- gueredun, Gjengjæld: V, B. 148 — Str. CCXLVIII,
 B. 5.
- guier, anføre: IV, B. 531, 639, 647, 655, 664, 679
 og 688 og V, B. 20 — Str. CCVI, B. 11,
 CCXVI, B. 9, CCXVII, B. 8, CCXXVIII, B. 7,
 CCXX, B. 8, CCXXI, B. 7 og CCXXXVIII,
 B. 4.
- haür, Spad: V, B. 508 — Str. CCLXXIV, B. 10.

- juster¹, ajuster, om at ordne Striden, et Par Gange i Roncevalaffnittet, meget hyppigt i Kvadets sidste Hoveddeel (15 Gange).
- listet, bræmmet: IV, B. 755 — Str. CCXXVII, B. 13, (om et Skjold).
- menées, Skingren (om Hornet) V, B. 48 — Str. CCXL, B. 6.
- mollet, formet: IV, B. 764 og V, B. 638 — Str. CCXXVII, B. 22 og CCLXXXVI, B. 2 (om Legemet).
- nud, nut, blottet: V, B. 322 og 344 — Str. CCLXI, B. 7 og CCLXIII, B. 6.
- o, hvor, 4 Steder i Kvadets sidste Deel, eller »u«.
- penuse, mæsefuld: V, B. 734 — Str. CCXIII, B. 10.
- puinneres, poigneors, puigneors, Kriger (pugnator) IV, B. 638, V, B. 414 og 512 — Str. CCXVI, B. 8, CCXIX, B. 3 og CCLXXIV, B. 14, her om Roland selv.
- reconuisset, erkjender: V, B. 325 — Str. CCLXI, B. 10.
- reconnaissance, Feltraab (om »Munjoie«) V, B. 357 — Str. CCLXIV, B. 9.
- requellit, mødtog: IV, B. 815 — Str. CCXXXI, B. 10.
- resemblet, ligner: IV, B. 777 og V, B. 240 — Str. CCXXVIII, B. 1 og CCLV, B. 21.
- resnie, gudsfor nægtende: V, B. 106 — Str. CCXLIV, B. 8.
- suzclinent, sænke: V, B. 12 — Str. CCXXXVII, B. 10, („de sænke Hjelmene“).
- vant, vanteient, roser, røste: IV, B. 466 og V, B. 711 — Str. CCI, B. 7 og CCXCI, sidste Vers.

c. Kvadets Alder og Forfatter.

Det maa efter det hidtil Udviklede ansees for overflødigt at tale Videre om Rolandskvadets Fædreland; det ligger, som alt tidligere antydet, i Tingenæs Natur, at hvor Sagnet har modtaget den Udvikling, hvormed det foreligger i Kvadet, der er Kvadet blevet til. Der staaer, med Hensyn til dets Tilblivelseshistorie, kun tilbage at søge Tiden for dets Affattelse nøiere bestemt, samt, om muligt, at udfinde, hvo dets Forfatter er.

I den første Henseende er ikke Meget at sige til de allerede vundne Resultater. Paa Grund af de historiske Erindringer, som findes i Afsnittet om Valigantskampen, og navnlig Valigants egen Stilling som den, hele Østen beherskende Amiraf af Babylon kan man ikke sætte Kvadets Affattelsestid synderlig bagved Aaret 1060; og paa den anden Side maa det være skrevet en ikke altså kort Tid før den pseudo-turpiniske Krønike, d. v. s. før omtrent Aaret 1090. Vi føres herved meget nær til Tiden for Englands Erobring ved Normannerne, og heldigvis findes i Kvadet selv Hentydninger, der bestemt røbe, at det er forfattet netop paa Erobringens Tid. Det hedder saaledes i Rolands Tale til sit Sværd, hvor han opregner sine Erobring, at han havde rundet for Reiseren

— »Engleterre, que il teneit sa cambre»

(III, V. 894 — Str. CLXIX, V. 21).

Ved »cambre», »camera» forstodes et Land eller en By, der stod umiddelbart under Kongen, var saa at sige hans eller Kronens Allodium i Modsatning til alt det Land, over hvilket han kun raadede middelbart som Lehnsherre ¹⁾. Det var imidlertid en Hovedsag ved den engelske Erobring, at den

¹⁾ Du Cange: Glossarium &c. II, p. 78.

betragtedes af Erobreren som Noget, han havde vundet for sig selv og sin Slægt, med Hensyn til hvilket han ikke skyldte den franske Konge nogen Lehnsplicht — Kongens Fordring herom blev haanlig afviiist ¹⁾ —, og som han med fuld Frihed kunde uddele i Lehn paa hvilke Betingelser han lystede, hvorfor ogsaa de engelske Lehnsmænds Forhold til Kronen fra Begyndelsen af var mindre løst, end de franske Fyrsters Forhold til den franske Krone var blevet i den karolingiske Op-
 løsningsperiode. Paa denne Tid maatte altsaa en historisk Fiction om, at Englang var blevet erobret, og erobret som en saadan fri Besiddelse, af Fortidens berømmeligste Hærster, let kunne opkomme hos Normannerne, og det er vanskeligt at see, af hvad Grund der ellers i Digtet skulde gjøres denne Forskiel mellem »Engleterre» og Rolands og Karls øvrige Erobringer. En endnu mærkeligere Hentydning ligger i Blancandrins Ord om Karl den Store:

»Ki cunquist Pulle e trestute Calabre;
 Vers Engleterre passat la mer salse,
 Ad oës Seint Pere en cunquist le chevale«

(I, B. 371—73 — Str. XXVII, B. 6—8).

Ikke blot har man, naar man hermed forbinder Karls Hentydning til, at han var Siciliens Herre (IV, B. 528 — Str. CCVI, B. 8: tuit cil de Palerne), en fuldstændig Angivelse af hvad Normannerne havde erobret inden Aaret 1070, ligesom der i den malende Maade, hvorpaa Karls Englands-
 tog betegnes, synes at ligge et Dienvidnes Erindring om et lignende Tog; men der indeholdes tillige i det sidste, fremhævede Vers en bestemt Hentydning til en ganske særegen Omstændighed ved Englands Erobring. Som bekendt søgte Vilhelm Erobreren, før han foretog Toget, hos Paven en Bekræftelse

¹⁾ Roman de Rou, B. 14147—14168.

paa den Ret, han paastod at have vundet derved, at Edbard den Hellige skulde have lovet at udnævne ham til sin Eftermand og Harald Godwinsøn under sit tvungne Ophold i Normandiet havde tilsvoret ham efter Edbards Død at skaffe ham Englands Krone; og St. Peters Efterfølger greb med Glæde Leiligheden til at skaffe sig Navn af Englands Lehnsherre og forsøge Indtægter for den pavelige Stol ¹⁾). Erobreren kunde saaledes med Rette siges at have vundet Skatten af England (*«chevage»* — *«capitatio»*) til Fordeel for (*«ad oēs»* — *«ad opus»*) St. Peter, og han forsømte ikke, ligeoverfor den franske Konges Forbring paa Lehnshøjheden over England, at henvise til det Forhold, hvori han saaledes var kommen til „Apostelen i Rom“ ²⁾). Hertil maa endelig henføres det mærkelige Sted om Driflammen:

¹⁾ Beretningen hos Wace er betegnende (Roman de Rou, B. 11486—11449):

A l'Apostolle fist mander
 Par clers ki sorent bien parler,
 Come Heraut l'aveit servi,
 Serement falsé e menti,
 E com il sa fille ne prent,
 Ne il li regne ne li rent,
 Ke Ewart li aveit duné
 E Heraut li aveit juré;
 Del parjure féist justise
 Solunc l'esgart de Sainte Iglise,
 E se ço ert, ke Deus volsist,
 K'il Engleterre conquésist,
 De Saint Pierre la recevreit,
 Altre forz Dex n'en servireit.

²⁾ Wace fortæller, hvorledes han bl. A. har svaret Kongen, at han har erobret England saaledes, at han (Kongen) ikke har noget Krav derpaa, hvorpaa det hædder (Roman de Rou, B. 14160—61):

«N'en delt forz a Dei nul servise
 Et a l'Apostolle de Rome.»

«Gefreid d'Anjou [lor] portet l'orieflambe.
 Seint Piere fut, si aveit num Romaine,
 Mais de Munjoie iloeoc out pris eschange.»

(IV, B. 698—700 — Str. CCXXIII, B. 10—12).

Det er aldeles ikke rimeligt, saaledes som Genin synes at antage ¹⁾, at der skulde ligge en virkelig historisk Tradition til Grund for denne Efterretning, at det franske Hovedbanner, som Philip August fremdrog af St. Denis-Kirken, har tilhørt Karl den Store og tidligere været Papestolens. Dette sidste omtales intetsteds, og, medens Digterne, hvad Intet beviser, stadigt lade Karl den Store bære dette Banner, findes det historisk kun omtalt som Karl den Stores i to Krøniker fra en senere Periode ²⁾. Dernæst maa det bemærkes, at Stedet først forekommer i den Deel af Kvadet, der maa anses for allerhyngst og som netop ved de i samme indeholdte historiske Grindringer viser hen til omkring Aaret 1060. Og endelig, hvad der er Hovedsagen, indeholder Stedet atter en

¹⁾ Han betegner det som en *détail historique* (p. CXIII) og mener, at dette Sted skal modbevise Du Canges Paastand, at Banneret ikke har tilhørt Karl den Store.

²⁾ Anførte af Du Cange i hans hos Genin p. d. a. St. citerede Afhandling om Drifflammen. Det ene Sted findes hos en engelsk d. v. s. anglo-normannisk Forfatter, der ved Aaret 1184 bemærker: «*Protulit hac vice rex Francorum Philippus signum regis Karoli, quod a tempore præfati principis usque in præsens signum erat in Francia mortis vel victoriæ.*» Det andet er et Sted i *Chronicon Senonense*, altsaa en Klosterkrønike fra Nordfrankrig, hvor det samme historiske Factum omtales og Banneret ligeledes betegnes som «*vexillum Karoli magni.*» Lægger man Mærke til, hvor disse to Krøniker ere blevne til, samt forbinder hermed, hvad strax skal anføres med Hensyn til den sandsynlige Oprindelse til Stedet i Rolandskvadet, vil man finde det langt rimeligere, at Krøniskernes Efterretning netop grunder sig paa Kvadet, end at dette tilligemed Krøniskerne skulde indeholde Vidnesbyrd om en virkelig historisk Tradition, end mindre en virkelig historisk Kjendsgjerning.

nær Analogie til en særegen Omstændighed ved Englands Erobring, der staaer i nær Forbindelse med den ovenfor fremhævede. Det normanniske Hovedbanner i Slaget ved Hastings var nemlig en Gave af Paven, hvilken han, tilligemed en Ring med St. Peders Haar i, havde sendt Vilhelm Erobreren, idet han modtog dennes Tilbud og bemyndigede ham til at erobre England for St. Peters Stol ¹⁾. Hvor nær ligger det da ikke at antage, at Kvadets Forfatter med dette i frist Minde har tillagt det franske Banner i Rolandskvadet en lignende Oprindelse!

Saa specielle Minder fra Englands Erobring forudsætte, at denne Begivenhed har været noget Nyt, da Kvadet blev forfattet, og man kan da med temmelig Sikkerhed sætte Tiden herfor til Aarene nærmest efter Erobringen, eller, for at nævne bestemte Tal, mellem 1066 og 1070. Det er nemlig ikke rimeligt, at Skridt, som gif umiddelbart forud for Toget, hvormed det end maatte være Hertugen om at gjøre at faae den pavelige Sanction af Foretagendet bragt til almindelig Kundskab, dog før efter Begivenhedens helbige Udsald skulde faae Plads i et Digt, hvis Handling laae Aarhundreder tilbage. Det kan derfor heller ikke antages, at det har været Stykker af selve det turoldeste Digt, som' Taillefer sang før Slaget: det har været hiint Jongleurkvad, som er Digtets Grundlag,

¹⁾ Det hedder hos Wace, Roman de Rou, B. 14450—59:

•E l'Apostolle li otréia.
 Un gonfanon li envéia,
 Un gonfanom et un anel,
 Mult preclos et riche et bel;
 Si come il dit, de soz la pierre
 Aveit un des cheveux Saint Pierre.
 O cels enseignes li manda
 E de par Dex li otréia,
 Ke Engleterre conquésist
 E de Saint Pierre la tenist. •

med hvilket den tappre normanniske Skjalb, der selv med Hertugens Tilladelse sælste den første Fjende ¹⁾), opflammebe sine Landsmænds Tapperhed. Men netop den Berømmelse, som det gamle Kvad maatte opnaae ved at være blevet foredraget af en mærkelig Skjalb og Helt i Anledning af Tidsalderens og Folkets største Vebdrift, maatte indeholde en særlig

¹⁾ Efter at have fortalt om Taillefers Sang, vedbliver Wace (Rom. de Rou, B. 13155—65):

«Quant il orent chevalchié tant,
K'as Engleiz vindrent aprismant,
Sires, dist Taillefer, merci,
Jo vos ai lungement servi,
Tut mon servise me debvez,
Hui se vos plaist me le rendez.
Por tut guerredun vos requier,
E si vos voil forment preier:
Otréiez mei, ke jo n'i faille
Li premier colp de la bataille!
E li dus respont: Je l'otrei.»

Dette stemmer aldeles med Rolandskvadets Skilbring af Aelroth's og Malprimis' Optræden før de to Slag. Om den Første hedder det, at han fagert smilende siger til Marfil (II, B. 203—206 — Str. LXVII, B. 4—7):

«Bel sire reis, jo vos ai servit tant!
Si'n ai j'oût e peines e ahans
Faites batailles e vencues en camp:
Dunez m'un feu: ço est le colp de Rollant.»

Egeledes, efter at Baligant har skildret Karls Vælde for sin Søn, hedder det

«Dist Malprimis: «Le colp vos en demant.» Aoi!
«Filz Malprimis,» Baligant li ad dit;
Jo vos otri quanque m'avez ci quis.»

(IV, B. 805—807 — Str. CCXXX, sidste Vers — Str. CCXXXI, B. 1—2).

Denne Overensstemmelse mellem Rimekrøniken og Digtet, der viser, at dette sidste har skildret en virkelig samtidsig Skil, er saameget mærkeligere, som den netop forekommer i det ovenfor som indskudt betegnede Stykke samt i Afsnittet om Baligants kampen, altsaa i Kvadets yngre Bestaanbdele.

Tilfynbelse for En, der var skrivefhyndig og havde den fornødne Gave, til at nedskrive og bearbejde det til et stort Epos, saaledes at det kunde komme til Efterverdenens Kundskab. Hvo har da udført dette? Hvo er Rolandskvadets Forfatter, saaledes som det foreligger i Orfordhaandskriftet?

Digtet giver selv mere Oplysning herom end mangt andet mærkeligt Fortidsværk, nemlig i Slutningsverset:

«Ci falt la geste que Turolfus declinet.»

Man har her i det Mindste et Navn, at holde sig til, og tidligere Forfattere — saasom De la Rue og Michel¹⁾ — have heller ikke havt nogen Betænkelighed ved at betragte denne Turolf som Kvadets Forfatter. W. Grimm²⁾ og især Du Meril³⁾ have imidlertid gjort opmærksom paa, at det anførte Vers ingenlunde er saa ligefremt at forstaae, og at det kunde betegne andre Forhold end Digterens til hans Værk, og i Hist. litt. de la France t. XXII, S. 744—745 slutter Forfatteren sig ubetinget til Bourbillon, der i Indledningen til sit Poëme de Roncevaux mis en lumière, S. 93, kun anseer Turolf for en Afstriver. Det er navnlig Ordet «declinet», det kommer an paa. De sidstnævnte Forfattere oversætte det uden Videre ved «repéter» eller «reproduire» og støtte navnlig derpaa deres nye anførte Mening. Grimm oversætter: „hier endigt die Geschichte, die Turolfus verläßt“ og mener, at herved betegnes enten den, der har omstrevet Digtet efter en ældre Rilde, eller Navnet er gaaet med over fra den ældre Rilde, og en Turolf har allerede tidligere opsamlet og ordnet den mundtlige Tradition. I ethvert Tilfælde mener han altsaa, at Turolf ikke kan have forfattet Digtet heelt fra nyt af, og at det i Virkeligheden ikke er blevet til paa denne Maade, er

¹⁾ Henholdsvis i «Essais hist.» o. f. v., II, S. 57 og Udgaven, p. VII.

²⁾ Rolandskvadet, p. XL.

³⁾ Hist. de la poesie Scand., p. 484, Note 1.

forhaabentlig ogsaa klart af det tidligere berom Anførte. Men hans Oversættelse af Ordet »declinet« er isørigt meget lidet oplysende — efter den kunde Turolb ogsaa være Forebrager eller endogsaa Afstriver — og er dertil neppe rigtig. Det franske »decliner« og latinske »declinare« bethder vel „tage af“, „holde op“; men Begrebet er da altid intransitivt, og skulde det bethde „slippe“ eller „forlade“ maatte denne Betydning dog uledes af hiint Begreb. Du Meril derimod, som isørigt tilstaaer, at han ikke har noget Positivt at beraabe sig paa, mener, navnlig paa Grund af Ordet »geste«, at Turolb er den ældre latinske Krønikes Forfatter, som atter anfører Gilles Vidneshyrd, — en Bestyrkelse herfor finder han i Navnets latinske Form —, samt oversætter i Henhold hertil »declinet« ved »racontait«: »Ici s'arrête l'histoire que Turolbus racontait.« Han anfører imidlertid ikke nogen Hjemmel for Ordets Brug i denne Betydning og med Hensyn til den Forudsætning, at det skulde være en Fortidsform og navnlig en Datidsform, hvorpaa hele Gidsningens Rigtighed beroer, bemærker han kun, at det sandsynligviis staaer i »passé«. Dette Sidste er nu aldeles uden Analogie; hverken finder man Fortidsparticipiet brugt med et underforstaaet »a« — ligesom i Tydskt —, som Perfectum Indicativ eller Endelsen »et« anvendt for at betegne Imperfectum: »declinet« kan kun være Præsens; men saa passer Betydning „fortælle“ ikke. Som transitivt Verbun bethder Ordet i Fransk og Latin kun „at bøde“ (grammatikalsk), og dernæst „at aflede“ — i etymologisk Forstand. Naar det da bruges om et vist Stof, her en »geste«, en Saga, da ligger ingen Betydning nærmere end den oprindelige, end den „at behandle paa en vis Maade“, „bearbejde“. Denne Forklaring stemmer saa godt med Kvadets sandsynlige Tilblivelsesmaade, og har forholdsviis saa faae sproglige Grunde imod sig, at den vistnok bør foretrækkes. At Genin er af samme Mening, viser hans Oversættelse af Verset: »Ici s'arreste la chronique que Theroulde vous expose«, kun

at han ved »exposer« forstaaer en mere selvstændig Digter-
virkksomhed. Men hvo var da denne Turolb eller Theroulte?

Ravnet er saare almindeligt blandt Normannerne i det
11te Aarhundrede. Det findes bl. A. ogsaa paa Bayeux-
Teppe, hvoraf De la Rue strax flutter, at den afbildede
Person er Rolandskvadets Forfatter, uden dog at anføre nogen-
somheft Grund for sin Paastand, med hvilken hans egen
Mening om Kvadets Affattelsestid staaer i Strid: han antager
Begyndelsen af det 11te Aarhundrede. Genin har (p. LXXI
o. f.) anvendt stor Flid paa at oplyse dette Punkt og navnlig
fremhævet to i Datidens Historie mærkelige Personer af Ravnet
Theroulbe som Kvadets mulige Forfattere. Den Ene er en
Turolb, til hvem Vilhelm Bastardens Fosterfader Greve Gil-
bert af Exmes, havde betroet sin Fostersøns Underviisning og
som ifølge Vilhelm af Jumieges blev myrdet tilligemed Greven
samme Aar som hans Lærings Fader, Hertug Robert, bøde
paa sin Pilgrimsreise (1035). — Som vi have seet, kan Kvadet
ikke være forfattet før Erobringen, og denne Turolb kan altsaa
ikke være dets Forfatter. Den anden Turolb var en Munk
fra Benedictinernes Kloster i Fecamp, der fulgte med Vilhelm
Erobreren til England og af ham blev gjort til Abbed for
Malmesbury-Abbediet, hvilket Kalb han imidlertid snart (1069)
ombyttede med Peterborough, hvor han blev til sin Død (1098).
Vilhelm af Malmesbury betegner ham som En, der havde
gjort sig Kongen forbunden ved store Tjenester¹⁾ og som til
Løn herfor blev paatvungen Munkene i Malmesbury, medens
den af Edward den Hellige indsatte Abbed endnu levede.
Det var, fordi han tyranniserede sine Undergivne, at han blev
forflyttet til Peterborough, som dengang truedes af en Flok
»outlaws« — saaledes kaldes de i Ingrams Oversættelse af

¹⁾ Guil. Malmesb.: De pontificibus lib. V: »qui eum magnis demeruerat obsequiis (hos Gale: »Hist. Brit. et Angl. scriptores XX«, t. I, p. 372.

den angelsaxiske Krønike¹⁾ — under Hereward²⁾); og han blev af Kongen selv ved denne Velilighed betegnet som en Mand, der mere bar sig ad som en Kriger end som en Abbed, og hvem han derfor vilde skaffe Fjender at kæmpe med, der vare hans Eigemænd³⁾). Det viste sig snart, at Erobreren havde skønnet rigtigt, hvad Manden buede til. I Aaret 1070 besluttede Hereward med sin Flok, hvoriblandt vare mange Danske, fra deres Tilhold paa Elv at plyndre Klosteret, da han havde faaet at vide, at dette, til hvis Undergivne han hørte, „var blevet givet til en fransk Abbed, Turold, som var en meget haard Mand, men netop nu var bragen til Stamford med alle sine Franskmænd“⁴⁾). Han havde altsaa gjort sig frygtet af de nære Fjender, hvilke ogsaa, efter at have afbrændt Klosteret paa Kirken nær, flygtebe, saasnart de hørte, at han nærmede sig med ni Gange thyde Franskmænd. Smidlertid

1) Chronicon Saxonum edited and translated by Ingram, p. 273.

2) Guil. Malmesb. l. c.: „Idem Turaldus, dum tyrannidem in subjectos ageret, ad Burh a rege translatus est, Abbatiam opulentam, sed quæ tunc a latrunculis, duce quodam Herewardo, infectaretur, quia inter paludes sita erat.“

3) Guil. Malmesb. l. c.: „Per splendorem“, inquit, „Dei, quia magis se agit militem quam Abbatem, inveniam ei comparem, qui assultus eius accipiat; ibi virtutem suam et militiam experiatur; ibi prælia proludat!“ . Hvis denne sidste Phrase ikke var en saa almindelig latinist Wendung for at betegne en Forøvelse til Noget, en hyppig Udøvelse af Noget, kunde man fristes til her at see et Ordspil i den, hentydende til, at Turold ogsaa gav sig af med Skjaldfab. Det kunde i det Mindste godt ligne Wilhelm Erobreren at udtrykke sig saaledes: da Kongen af Frankrig havde holdt sig op over, at han laae syg som en Kvinde i Barnsnøb, svarede han, at han vilde gaae til Messe i Kongens Land; rigt Offer vilde han bringe: tusinde Faller; brændende Ved skulde der være i dem, men Jern i Stebet for Ild paa Spidsen deraf. (Rom. de Rou, B. 14190—14202.

4) Chronicon Saxonum, l. c.: „He was a very stern man and was then come to Stamford with all his Frenchmen.“ I den angelsaxiske Text skrives Navnet „Turold“.

havde Prioren i Faren's Stund reddet Stedets kostbareste Helligdomme og sendt dem i Forvaring til Ramsay-Klosteret. Efter at Faren var ovre, nægtebe Munkene her at give dem tilbage; men Turolb truede med at angribe deres Kloster og brænde det af, og de ubleverede de betroede Skatte. Siden uddeelte han en Deel af Klosters Gods til 62 Lehnsmænd, imod at de skulde værne om dets Sikkerhed¹⁾. Han opførte ogsaa et stærkt Kastel ved Siden af Klosterkirken, hvilket siden bar hans Navn og endnu var til i Guntons Tid²⁾.

Denne Turolb var altsaa virkelig ligesaameget eller mere Kriger end Præst. Men, forsaavidt man af Kvadet kan drage nogen Slutning med Hensyn til Forfatterens Personlighed, kommer man netop til at tænke sig en Mand af denne Charakter. Det er klart, at Forfatteren maa have været en geistlig Mand: kun en saadan kunde falde paa at nævne Homer og Virgil. Paa den anden Side viser han sig alt Andet end hildet i Klostersympathier eller Munkesfordomme: naar han lader Erkebispens, ved at see Roland fælde fire og tyve Hedeninger, saa de Øvrige flye for ham „som Hjorte for Hundene“, udbryde:

»Itel valor deit aveir chevaler,
 Ki armes portet e en bon cheval set.
 En la bataille deit estre forz e fiers,
 U autrement ne valt III deners,
 Einz deit moine estre en un de ces mustiers,
 Si prierat tuz jurs por nos peccez.«
 (III, B. 440—445 — Str. CXXXIX, B. 11—14.),

da synes man at høre en energisk Handlingens Mand udtale sig, der ved personlig Erfaring har faaet Foragt for Kloster-

¹⁾ Hugo Candidus, hos Sparke, p. 64.

²⁾ Det sees endnu paa Grundtegningen af Klosteret i hans „History of the church of Peterborough, London, 1686, fol.“

mændenes stille Liv, men som dog ikke tør frakjende deres Religionsøvelser den Betydning, som Kirken tillægger dem. Endelig maa Kvadets Forfatter have staaet Livets Hovedhelt nær; ellers vilde neppe de tidligere omtalte Hentydninger til dennes Forhold til Paven være komne ind i Digtet.

Alt synes saaledes at forene sig med det i Navnet liggende Fingerpeg for at betegne Abbeden af Peterborough som Rolandskvadets Forfatter. Men til det Anførte kommer endnu en Omstændighed, som, hvis der ikke er noget Urigtigt i Beretningen derom, synes at være afgjørende. Ifølge Gunton¹⁾ skal der nemlig i Peterboroughs Bibliothek i det 12te Aarhundrede have været to Haandskrifter af et fransk Digt om Roncevauslaget. Man maa næsten tvivle om Esterretriningens Paalidelighed, saa godt passer det, at et Rolandskvad har været opbevaret, endogsaa i to Afskrifter netop paa det Sted, hvor den frigriske Abbed Turolb havde levet og virket og efterladt sig et saa stolt Navn, at en Dag om Aaret var indviet til hans Minde. Er Oxfordhaandskriftet maaskee et af disse to Haandskrifter fra Peterborough? Det er i det Mindste ikke usandsynligt.

Rolandskvadet er da blevet til blandt Normannerne under Erobringens Kampe ved en geistlig Deeltager i disse. Rodordet i hans Navn viser imidlertid hen til Normannernes Forfædres Hjemstavn, til den Gudeverden, hvori Nordboernes Aand havde affpeilet sig poetisk. „Turolb“ er maaskee det nordiske, forresten temmelig sjældne Navn »Poraldr« — herpaa kunde Formen »Turaldus« hos Wilhelm af Malmesbury synes at tyde; men snarere er det dog det meget almindelige Navn »Porolfr«; nærmest herved ligger nemlig den angelsaksiske Form »Turol« og den engelske Form »Thorold«, der endogsaa i et af Michel (p. 218) citeret Tilbetskrift — »Reginaldi monachi

¹⁾ History of the church of Peterborough, S. 200.

Dunelmensis libellus de admirandis beati Cuthberti virtutibus“, udgivet i London, 1835, p. 249 — findes skrevet »Thorold«. Dette Navn har da faaet en forunderlig historisk Betydning: paa Hedeby-Runestenen har en Thorolf — Formen »Purk« ligger nærmere herved end ved Thorleif, som det forklares hos Allen — ikke blot reist et Minde for sin ubekjendte Kampfælle Erik — »Purk rispi stin þonsi — — — eftir Erik felaga sin« o. s. v. —, men sat et Mærke paa den nordiske Folkestammes Grændse mod Thykland; og en anden Thorolf har knyttet sit Navn til en Landsfrembringelse, der fremfor noget som helst Andet røber den nordiske Lands mægtige Indvirkning paa de romanske Folk. Det er dette Sidste, som i det Følgende nærmere skal udvikles; heri ligger nemlig Rolandskvadets historiske Betydning.

3. De poetiske Motiver;

Rolandskvadets historiske Betydning.

Englands Erobring betegner et Vendepunkt i de europæiske Nationers, den europæiske Civilisations Historie. Ikke blot fik efter denne Begivenhed den seige og udboldende, men tungladne oldengelske Kraft en Tilfætning af nordisk, tildeels gallisk Begjærlighed efter glimrende Berømmelse og Vinding, der vistnok indholder Spiren til Englændernes mægtige Udvidelseslyst, medens den hos begge Racer, den oldengelske og normanniske, dybt rodfæstede personlige Selvstændighedsfølelse blev Grundlaget for den eneste i Sandhed frie politiske Tilstand. Ogsaa for Fastlandsfolkene og deres indbyrdes Forhold var Tidspunktet afgjørende. Det var egentlig først da, at Folkevandringen endtes. Thi Englands-toget, hvori foruden Normannerne saa mange egentlige Fransk-mænd deltog, saavel af Almuen som af Adelen, altsaa baade af gallisk og fransk Byrd, tilfjendegiver i det Store, hvad alt Vandringen til Italien havde røbet i det Mindre, at nu

var omsider den største romanske Folkestamme mættet med germanisk-nordiske Bestanddele, saa at den nye Kraft kunde vende sig udad. Men herved var det tillige givet, hvilken Nation der skulde gaae i Spidsen, naar en stor Fælledsibee for første Gang satte Europas christne Folkeslag i Bevægelse: det maatte blive den, hos hvilken de fra den græsk-romerske Oldtid arvede, i Kirken bevarede Civilisationselementer kraftigst traadte i Forbindelse med den germanisk-nordiske Friheds- og Krigslyst, Alt under Christendommens begeistrende Indflydelse. Derfor see vi, medens den i lang Tid af Spanierne og de græske Rejsere førte Krig mod de Vantroer ikke havde vaakt nogen almindelig Bevægelse, nu, saa Martier efter Englands Erobring, da Selbskufernes Herredømme i Forasien havde volbet Christenheden de dybeste Ydmygelser, Franskmændene gaae foran i Striden mod Hedningerne hiinsides Middelhavet, og atter blandt det franske Folks forskellige Bestanddele først og fremmest Normannerne, som de, der baade først og nærmest vare koinne i Kamp med de Vantroer, nemlig i Italien og paa Sicilien, og hos hvilke kraftigst rørte sig hiin

„Storværks Land fra Norden
Med sin stærke Morgendrøm
Om et Gudeliv paa Jorden,
Kæmpende mod Tidens Strøm.“¹⁾

Under de normanniske Baroners Brynier slog dengang Europas Hjerte — et uregerligt, haardt, vel ogsaa stundom grusomt, men et stolt, ærebegjærligt, fremfor Alt modigt og forvovent Hjerte, modtageligt for alle de ædleste menneskelige Følelser og for den Tro, der med Glæde vover og offerer det jordiske Liv for at vinde et evigt. I det Kvad, som netop blandt disse Mennesker og paa den Tid fik den Skikkelse,

¹⁾ Grundtvig: „Christenhedens Syvstjerne“, S. 65.

hvori det er overleveret til os, og som meer end noget andet lignende opflammebe deres Mod i Striden og forskjønnebe Gilderne i deres Haller, kan man derfor med Rette vente at finde Eidsalderens største Interesser berørte, de høieste Tanker udtalte, til hvilke den kunde hæve sig. At gjøre sig Rede for disse, at studere de poetiske Motiver, ved hvilke Digteren stræber at fængsle Tilhørernes Opmærksomhed, er altsaa det Samme som at studere Tidens Aand. Men, idet vi tillige, støttende os til de med Hensyn til Sagnet og Kvadets tidligere Historie vundne Resultater, undersøge de poetiske Motivets Ophav samt de Analogier, der røbe Slægtskab mellem Rolandskvadet og andre Folkefammers Poesie, ville vi kunne faae en tydeligere Anskuelse af, hvorledes Grunden til den europæiske Civilisation, hvis opbevarede Førstegrøde Rolandskvadet utvivlsomt er, lagdes ved den gjensidige Gjennemtrængning af det Germanist-Nordiske og det Romanske, ligesom ifølge Mythen Verdens Liv begyndte, da Kuldens og Hedens, Nordens og Sydens Kræfter mødtes i Gienungagap.

Grundmotivet i Rolandskvadet, Det, der fra først af har gjort det tiltrækkende for Francker og Normanner og som endnu, trods Tidernes Afstand og forandrede Forhold, stærkest maa virke paa Læserens Phantasie, er, ligesom i ethvert sandt Heltedigt, Striden selv med dens veglende Scener af Seir og Falb, Blodbadet, dens Livenskab og Spænding, Kamplysten og Dødsforagten, der træder ud i Handling og finder sit synlige Udtryk i Heltens Repliker. Det er herved, at Roland bliver Digtets Hovedperson; thi, medens han i Forstand, ja endogsaa i et vist roligt Høisind staaer tilbage for Oliver, er han saa at sige Kamplystens Personification. Deraf kommer det, at man, naar man har seet ham med Begjærlighed modtage den Blads, hvortil Guenelun foreslaaer ham, medens han dog ikke skjuler sin Harm over Stivfaderens onde Hensigt, og

naar man har hørt Hovedhæren fjerne sig gjennem de snevre, gjenthybende Dale, da har en Fornemmelse af, at nu begynder egentlig det, hvorpaa det Hele kommer an, det, hvortil det Foregaaende kun har været Indledning. Saasnart Oliver medder, at han har seet Bakker og Dale vide vrimsende af Randsler og Hjelme og htrrer, at de Franske vist ville faae Slag med Saracenerne, udbryder Roland hjertensglad: »E Deus la nus otreit!« Saa opfat er han paa at slaes, at han nu ikke vil høre nogen Dabbel mod Guenelun, hvem han dog senere nævner som den, der har forraadt dem, eller røbe nogen Frygt ved at kalde Reiseren og de andre Franske til Hjælp. Han tænker kun paa at bruge sit Sværb:

»Sempres ferrai de Durendal granz colps!

Sanglant en ert li branz entresqu' al or« o. s. v.

(II, B. 395—96 — Str. LXXXI, B. 7—8.)

Han kan ikke komme bort fra denne Tanke: for hver Gang Oliver beder ham blæse i Hornet, taler han igjen om at slaes:

»Quant jo serai en la bataille grant,

E jo ferrai e mil colps e VII cenx:

De Durendal verrez l'acer sanglent.«

(II, B. 417—19 — Str. LXXXIII, B. 8—10.)

Saadan skal han slaes, gjentager han atter og atter, at ikke en eneste Hedning skal undslippe, og, da Oliver paa hans tredie bestemte Bægning ved at blæse i Hornet undskylder sit forsigtige Raad med, at de vare saa faare saa Franskmænd mod Fjendernes Brimle, svarer han: »Mis talenz en est graigne!« („Det er jeg saare glad over“, eller: „Det er mig ret tilpas“.) Man mærker, at han er kommen i sit Element:

Quant Rollans veit que la bataille serat,

Plus se fait fiers que leun ne leupart.

(II, B. 450—51 — Str. LXXXVI, B. 1—2.)

En vilb Østtighed betager ham saavel som de andre Helte. „Jeg mærker nok“, siger han til Oliver, „at Kong Marsil har kjøbt os; men til vore Sværde skal Prisen betales!“:

»Mais as espees l'estuverat esleger.« Aoi.»

(II, B. 491 — Str. LXXXVIII, sidste Vers).

»Nuvels vos di: mort vos estoet souffrir«

(II, B. 597 — Str. XCIII, B. 23),

tilraaber Turpin den første Hædning, han har sælbet, medens han seer sig over Skuldbrene og seer „Droget“ ligge henstrakt paa Jorden, og de korte Udbrud, hvormed Heltene tilraabe hverandre eller deres sælbende Fjender: »Gente est nostre bataille!«, »Ja n'i aurez guarant!« o. s. v. ved de enkelte Stød eller Hug, røbe, hvilken Glæde de føle ved deres Gjerning. Denne Kamplyst forklarer Krigerens Begeistring for Roland:

»Dient François: »Ben fiert nostre guarant!«

(III, B. 215 — Str. CXXIII, B. 17.)

De have dog her alt faaet Vished for, at de Alle ere dødsens, og det er Rolands utæmmelige Mod, der har volbet det; men de see dog op til ham som deres bedste Værn og Forbillede. Saaledes har stundom et heelt Folk forgubt en Fyrste, der har ødt det med ufornuftig Krig, fordi hans Væsen svarede til dets høieste Begreb om mandig Kraft: vi behøve kun at tænke paa Svensterne og Karl den Tolvte. Heri ligger det ogsaa, at Turpin, der staaer Roland nærmest i krigerst Vildhed, overlever den sindigere Oliver og, efter at Fjenderne ere flygtede, bliver ene tilbage med Roland, for at udtale det stolte Ord:

»Cist camp est vostre, mercit Deu, e le mien!«

(III, B. 746 — Str. CLIX, sidste Vers.)

Hersfra endelig kommer den uhyre Styrke og Vægskraft, hvormed disse Helte ere udrustede. De blive derved først ret til Krigeridealer, svarende til en ungdommelig frodig Menneftslægts Phantafie. Oliver fløver med gjennemboret Bryst sin Vanemands Hoved og har endnu, fljønbt bleg og blind, Styrke nok til at fonderhugge Rolands Hjelms. Turpin segner med fire Spyd i Kroppen; men, da Roland iler til, springer han raft op med de Ord:

»Ne suis mie vencut.

Ja bon vassal n'en ert vif recreut!»

(III, B. 650—51, Str. CLIII, B. 5—6.)

og fælber dernæft endnu fire Hundrede. Saa „langt Veir“ er der i Rolands Horn, at det lyder tredivo Mile bort; — Krønikefkriveren har aldeles fordærvet Motivets poetiske Betydning ved med fit »angelico ductu« at gjøre det til et Mirakel: det er netop en naturlig men overordentlig Kraft, der her aabenbarer fig, faavelſom i den Mærkelighed, at Roland, efter at hans Blæfen har ſprængt hans Tinding, ikke blot lever endnu en god Stund, men »gentement se cumbat« (III, B. 662 — Str. CLIV, B. 1) og ſiden i ſin Dødsſtund har Kræfter til at flaae ſit Horn itu paa Hedningens Hoved, ſaa at hans Pande knuſes, og fløve tre Klippeſtykker med ſit Sværd. Diſe Overdrivelſer ere poetiſke, fordi de høre med til Heltenes Idealitet, og man kan være viſ paa, at, naar Sangeren i en normanniſt Barons Hal kvad om, hvorledes Roland og Oliver fløve Fjendernes Hoveder og Krop og Heſtens Ryg med, eller hvorledes Oliver knuſer deres Pander med ſit Landſkæft, fordi han ikke har Tid til at drage ſit Sværd, o. ſ. v., da have Tilhørerne vel leet, men ikke fordi de tænkte over, om det Fortalte var troligt eller ei, men af Glæde over at finde deres kjærefte og driftigſte Drømme virkeliggjorte i levende Billeder. Ja, man maa ſige, at ogſaa en Nutidslæſer, hoſ hvem ikke under Læſningen den Tanke kan opkomme: „Hvem der dog

havde saadanne Præster!" han mangler Noget i sin Phantasie, uden hvilket han hverken vil kunne forstaae Rolandskvadet eller overhovedet noget ægte Heltedigt.

Der finder med Hensyn til det her betegnede Moment, som man kunde kalde det heroiske, stor Forskiel Sted mellem Roncevauslaget og Baligantskampen, uden hvilken denne ogsaa vilde være bleven en Gjentagelse af hiint. Striden selv er ikke Hovedsag her, men dens Betydning som endelig Opgjørelse af den christne og hedenske Verdens Mellemværende; den episke Interessé concentrerer sig derfor ogsaa om Karls og Baligants Tvekamp som de to stridende Parter Hovedrepræsentanter og da atter mere paa deres Ordværel, hvori deres symbolske Betydning forklarer sig, end paa selve Huggene de vækle. Alle-rede dette vilde være Naar til at røbe Baligantsaffnittets yngre Alder. Heltebegeistring er altid Nationernes første Begeistring, ligesom noget Tilsvarende rører sig hos enhver dygtig Dreng; den er Manddomskraftens, den moralske og intellectuelle Dygtigheds første Forbud, den første Yttring af Bevidstheden om, at der er Noget til, som er Mere værd end Livet selv.

Det følger heraf og egentlig af sig selv, at man ikke kan tilskrive den gallisk-romerske Bestanddeel af det franske Folk dette Moment i Rolandskvadet. Gallerne have vel oprindelig været et meget krigerisk Folk, og blandt Levningerne af deres britiske Stammefrænders Poesie findes Udbrud af en Krigsbegeistring, der ikke giver den oldnordiske Noget efter i Hæftighed og Bildhed. Men under det romerske Herredømme vare Gallerne blevene et stillefiddende, industrielt, til Krig uvilligt og udhygtigt Folk. Det romerske Bureaukratie tilintetgjorde Selobestemmelsesdriften hos de mange af samme beherskede Stammer; gennem lærde Høiskoler i de større Stæder arbejdedes paa Udbredelsen af den ælbende romerske Civilisation; og, medens de Store, især i Sydgalien, tilbragte deres Tid med en saadan Civilisations raffineret sandselige og barnagtigt aandelige Nydelser, levede Massen enten i Trældom som

Livegne paa Landet eller dog trykket og forkuet paa mange Maader, skjøndt fri af Navn, i Stæderne som Rjøbmænd og Haandværkere¹⁾. Kunde end en og anden oldgallisk Helte-tradition været gaaet over fra Varberne til deres Eftermænd, Jongleurerne, en saadan kan man dog paa ingen Maade tiltroe videre Indflydelse paa Bestaffenheden af et saa ungdomsfrisk og storartet Heltebidt som Rolandskvadet, ikke at tale om, at det var opstaaet i og for den herstende, meget krigeriske Folkestamme.

Hos denne, i Frankernes Væsen og Tilstand maa man derfor først og fremmest søge Roden til det Heroiske i Rolandskvadet saavel som i de andre franske Heltebidte. For de indvandrede Franker var ganske vist den karolingiske Tidsalder en reent heroisk Tid. Dette gjælder baade om Karl den Stores egen Tid og om den følgende Oplosningsperiode. Hvor store Tanker der end opfyldte Fornheren af det romerske Keiserdømme, hvor megen Bevidsthed man end maa forudsætte hos ham om hans Krigstogs Betydning for Civilisationen: for de frankiske Hærmænd, der fulgte og tjente ham, have disse Tog kun staaet som reent heroiske Foretagender, til hvilke tappre Krigere forenedes for at vinde hver for sig saameget Bytte og Hæder som muligt. I denne Opfattelse kunde Frankerne kun bestyrkes i de følgende tre Aarhundreder, for hvilke det netop er betegnende, at overalt den enkelte Lehnshyrste, den enkelte Baron kæmper saameget som muligt paa egen Haand for at gjøre sig selv saa selvstændig og saa mægtig, han kan, baade paa sine Jævnliges og paa Kongemagtens Bekostning. Den Omstændighed, at Karl den Store i saa overordentlig Grad havde givet den frankiske Abel Leilighed til at øve sit Heltemod og vinde Kriegerhæder, maatte blive den fornemste Grund til den Glands, der kom til at omstraale hans Navn. I de franske

¹⁾ See Guizot: Histoire de la civilisation en France, I, S. 37—59.

Heltebidge optræder han heller aldrig som den vidtskuende, Cultur udbredende Regent, men kun som den vælbige Kriger og Hærkonge. Denne krigerste Tænkemaade havde Frankerne imidlertid tilfælles med alle nordist-germaniste Folk, og i de Sange, de havde bragt med sig fra deres germaniste Hjemstavn, fandtes upaatvivlelig Skilbringer af Heltebaad, der kunde tjene til Forbillede for Indholdet, om end ikke Stilen i de nye Kvad, hvortil de karolingiste Grindringer gavede Anledning, ligesom Sagnstoffet i hine blandedes med disse, hvorpaa Walthers Forekomst i Rolandskvadet er et slaaende Exempel¹⁾.

- ¹⁾ Som et ganske særegent, upaatvivleligt fra Frankerne hidrørende, ægte heroist Motiv maa anføres det Træk, at Heltene, siensynligt naar Striden bliver meget alvorlig, trække Stjæget ud af deres Bryniehætte («couvre chef»), der dækkede Hovedet paa Næsen og Panden nær, og lade det hænge ned paa Brynien. Da Karl er vendt om ved Lyden af Rolands Horn, hedder det:

»Par grant irur chevalchet li reis Charles,
Desur la brunie li gist sa blanche barbe.»

(III, B. 405—406 — Str. CXXXVII, B. 1—2.)

Senere forklæres det, hvorfor dette skeer:

»Mult gentement li emperere chevalchet,
Desur sa bronie fors ad mise sa barbe;
Por sue amor altretel sunt li altre:
Cent milie Franc en sunt reconoissables.»

(IV, B. 726—729 — Str. CCXXVI, B. 1—4.)

Der kan imidlertid ikke være meent et nationalt Kjendemerke i Modfætning til Hjenden; thi ogsaa om Saracenerne hedder det (V, B. 56—57 — Str. CCXL, B. 14—15):

»Desur lur bronies lur barbes unt getees,
Altresi blanches cume neif surgelee,»

og Karl, der bemærker dette, synes heri at finde et Tegn paa, at Kampen vil blive meget haard. Lægges man hertil, hvad der siges om Amiraalen, da han har hørt, at hans Søn og Broder ere faldne (V, B. 258—60 — Str. CCLVII, B. 1—3):

»Li Amiraill ad sa barbe fors mise
Altresi blanche cume flur en espine;
Cument qu'il seit, ne s'i voelt celer mie,»

Maa man saaledes i Heltebegeistringen i Rolandskvadet i det Hele see et Mærke paa det germaniske Elements Indtrængning i den romanske Verden, saa er der dog Noget saavel i det Præg, hvormed det Heroiske her fremtræder, som i Maaden, hvorpaa dets Fremtræden motiveres, der røber et særligt nærmere Slægtskab med den nordiske Poesie, den nordiske Folkestammes Aand. Der findes saaledes neppe i tydske Digte fra Middelalderen noget Træk af Heltemod, der i den Grad, som Rolands Stridighebd, da han ikke vil søge nogen Hjælp, i Gjerningen udtrykker det Sindelag, der kommer til Orde i Sigurds Svar paa Fafners Spørgsmaal om hvad der havde ægget ham mod ham selv:

»Hugr mik hvatti,	(Mig ægged min modige Hu,
Hendr mér fulltydu	Mine Hænder øved det
Ok minn inn hvassi	
hjörr.« ¹⁾	Og min hvasse Klinge her.)

eller i hans Ord til Sigurdrifa, da hun har lært ham sin Viisdom:

»Munkat ek fleyia,	(Ei skal jeg flye,
pót mik feigan vitir.	Om end du feig (dødsens)
	mig veed.
Emkat ek bleydi bo-	
rinn.« ²⁾	Ei er jeg blødhjertet baaren).

da vinder Genins Mening (S. 436) en hvi Grad af Sandsynlighed, at heri ligger et Tegn for Venner og Fjender paa, at nu skal der kæmpes for Seir eller Død. Naar han da anfører et Sted af St. Bertins Cartularier fra 893, hvori der tales om, at to Krigere mødes i Slaget, den Ene »detecta barba, quam prolixam lorica texerat superalligata«, da bliver det klart, at dette maa være en gammel Skik, der maaskee har været eiendommelig for Frankerne, men som i det 11te Aarhundrede i alt Fald ogsaa maa have været Nor-mannerne bejendt andetslebsfra end igjennem Digte, da den i Rolandskvadet netop omtales i Anledning af Valigantskampen.

¹⁾ Gen ældre Edda, Fafnismál, B. 6.

²⁾ Sigurdrifamál, B. 21.

Hagen i Niebelungenlied, der vel maa betragtes som den meest heroiske Person i de tydske Heltedigte, drives langt mere af et dæmonisk, tragisk motiveret Dødsmod, end af hiint ungdommelige Heltedigt, der iler Faren imøde, ligesom for at nyde dens Spænding, samt fordi det ikke kan taale den Tanke at skulle vige tilbage for Noget og fordi det finder Menneskets højeste Opgave i at betegne sit Liv med en Daad, der skaffer et udbødeligt Eftermæle. Endnu stærkere vil man føle sig berørt af noget Nordisk ved de Udbrud af Humor, hvortil netop den yderste Kampspænding driver Heltene, og som navnlig bestaaer i, at en forholdsviis moderat, ligesom spøgende Vending bliver den heftigste Ribensflabs Udtryk. Saaledes tilraaber Roland sin Ven, da han har seet denne for at hævne Engellers fælde først dennes Vanemand og siden selv Arabere efter hverandre:

»Mis cumpainz est irez.«

(III, B. 121 — Str. LXVI, B. 14);

Læseren spjær uvillkaarligt til: Sa det lader næsten til det. Paa en lignende Maade htrer sig hans egen Brede, da han gaaer løs paa Marfil, efter at denne har fælbet flere franske Høvdinge:

»Dannes Deus mal te duinst!

A si grant tort m'ociz mes cumpaignuns!

Colp en auras einz que nos departum,

E de m'espee enquoi sauras le nom!»

(III, B. 461—464 — Str. CXL, B. 13—16),

eller naar han i den sidste Dyst med den sorte Fylking lover, at Karl, naar han kommer til Balpladsen, skal see saadan Skik paa Saracenerne:

»Des Sarrazins verrat tel discipline,

Cuntre un des noz en truverat morz XV.«

(III, B. 492—493 — Str. CXLI, B. 17—18.)

Det vilde ikke være vanskeligt at finde Træf af det samme Heltelune i de tydskte Digte, — man mindes blot den Skjemt, hvortil Volkens Ry som Spillemand giver Anledning i Niebelungenlied¹⁾ —; men den Tænkemaade eller rettere Følelsesmaade, som røber sig i de anførte og lignende Steber af Rolandskvadet, er dog unægtelig langt mere beslægtet med Nordboernes, i hvis Poesie man vil finde utallige lignende Træf, ligesom den endnu den Dag i Dag røber sig i de nordiske Folks, især i Almuens Maade at udtrykke sig paa.

Det vilde imidlertid blive trættende og maa i sig selv ansees for ufornødent med Exempler fra oldnordiske Digte at paavise vore Forfædres Vegeistring for Krigen og Heltetogstogtet: Enhver, der blot er løselig bekendt med oldnordisk Poesie, vil have saadanne i Erindring i Mængde, ikke blot fra Eddasangene, Ragnar Lodbroks Dødsang, Hakonsbræpet og lignende berømte Kvæde, men saa at sige fra ethvert af de senere Skjaldes Drotkvæde og lignende, hvoraf Brudstykker forekommer i Sagaerne. Et Digt er der imidlertid, som maa omtales nærmere, skjøndt vi kun have det i saa Levninger samt i omstrivende Gjengivelser paa Latin og udtogsvis i en Saga, nemlig Bjarkemaal²⁾, fordi det i meer end een Henseende aabenbart har haft den meest paafaldende Lighed med Rolandskvadet.

Vi have allerede haft Leilighed til at iagttage en saadan

¹⁾ Saaledes som naar Ekel selv siger om ham (Lachmanns Udgave, Str. 1939):

• Sin leiche lütent übele, sin züge sint rôt:
Ja vellent sine dæne manegen helt tôt. •

²⁾ Schönings Udgave af Snorre Sturlesøn, II, S. 347—48 (Olaf den Helliges Saga cap. CCXX) og den yngre Edda, Rasks Udgave, S. 154; fremdeles P. E. Müllers Udgave af Sæmo, I, p. 90—108 (hos Stephanus p. 31—38 og Saga Hrólfss Konungs Kraka i Rasmus Fornaldar sögur Nordlanda, I, S. 103—107.

og det en meget vigtig Overensstemmelse, idet de tolv Kæmper i intet nordisk Sagn spille saa fremtrædende en Rolle som i Rolf Krake-Sagnet, hvilket utvivlsomt ved Bjarkemaalet er kommet til de middelalderlige Sagamænds og Krønikeskriverses Kundskab. Denne Lighed vilde imidlertid, naar den stod alene, paa Grund af hiint Motivs Almindelighed i nordiske Kvad og Fortællinger, ikke kunne begrunde nogen Formodning om et særegt Forhold mellem Bjarkemaalets og Rolandskvadet. Anderledes er det, naar man, som det Følgende vil vise, kan iagttage en heel Række Overensstemmelser ikke blot i poetiske Motiver, men ogsaa i Ord og Udtryk. Kvad navnlig Heroismen angaaer, med hvilken vi her beskæftige os, er det først at lægge Mærke til, at dens Fremtræden i Handling og Tale motiveres paa en temmelig lignende og for begge Digte ganske eendommelig Maade. Ligesom det nemlig i det franske Digt er en Strid mellem de to Hovedhelte, Roland og Oliver, der giver Anledning til Heltetænkemaadens Udtalelse, saaledes finder det Samme Sted i det nordiske Digt; Forskjellen er kun, at hvad der her — i det Mindste i Saxos Gjengivelse — optager det Meste af Digtet, er hiit kun et enkelt Moment, der dog imidlertid griber væsentligt ind i Hovedhandlingen, samt at, medens i Rolandskvadet Eggelserne lægges i Munden paa den vældigste af de to Helte, Roland, er det i Bjarkemaalet Hjalte, der kalder Hovedhelten, Bøddar Bjarke, til Vaaben, liget anende Grunden til hans Tøven i Herberget, at nemlig hans Fylgie imidlertid i Bjørneham gjør Fjenden langt mere Skade, end han selv kunde gøre med sit Sværd. Disse Forskjelligheder kunne imidlertid ikke have nogen væsentlig Indflydelse paa Indholdet af de enkelte Udtalelser, hvorpaa det her især kommer an, og i den Henseende kan man paavise ligefremme Parallelsteder mellem de to Digte, hvorved det endnu maa drages fra, hvad det oprindelige Udtryk i det nordiske Digt kan have tabt i Fjnd i Saxos omftrivende og vistnok som oftest

udtværende Gjengivelse¹). Hvo maa faalebes iffe ved Dyt-
tringer som:

»Accipiat digitis pugnacibus arma satelles,
Injiciens dextram capulo clypeumque retentans
Inque hostes ruat et nullos expalleat ictus!«

eller:

— — — »metum par est animosis spernere dictis
Et memorabilibus letum consciscere factis.
Deserat os animumque timor, fateamur utroque
Intrepidus nisus, ne nos nota judicet ulla
Parte aliqua signum dubii præstare timoris.«

mindes Rolands:

»Or guar chascuns, que tanz granz colps l'empleit!
Male cançon de nus chantet ne seit! — —
Malvaise essample ne serat ja de mei.«

(II, B. 353—54 og 56 — Str. LXXVII, B. 20—21 og 23.)

¹) Hvorledes i det Høle Bjarkemaaleet er behandlet af Saxo, kan man
vel slutte sig til, naar man seer de af Snorre opbevarede fire Linier:

»Vekiat ec ydr at vini
nè at vifs runom,
heldr vek ek ydr at hōrdom
Hildar leiki«

udviede til

»Non ego virgineos jubeo cognoscere ludos
Non teneras tractare genas, aut dulcia nuptis
Oscula conferre et tenues astringere mammas,
Non liqudum captare merum, tenerumve fricare
Femen et in niveos oculum jactare lacertos.
Evoco vos ad amara magis certamina Martis.
Bello opus est, nec amore levi; nihil quoque facti
Mollities enervis habet; res prælia poscit.«

eller:

„Mal seit del coer, ki el piz se cuardet!
Nus remeindrum en estal en la place;
Par nos i ert e li colps e li caples.“ Aoi.
(II, B. 447—49 — Str. LXXXV, Slutning.)

Ligesom Roland i Scenen med Sværbet, opregner, ifølge Sagaen, Bødvar Bjärke »mörg storvirki er hann hafði unnit ok banamaðr orðit margra manna«, og ligesom Bødvar sammesteds, da han har reist sig af sin Dvale og er gaaet rustet ud til Hjalte, beder denne »svá tilætla, att hann mundi ohræddr til bardaga gánga«, samt, som det lyder hos Saxo, tilraaber Frigerne:

„Nemo pedem referat! Certatim quisque subire
Hostiles studeat gladios hastasque minaces,“

saaledes vender ogsaa Oliver sig med æggende Ord til sine Krigsfæller, da hans floge Raad er blevet forkastet af Baabenbroderen:

„Seignors barons, el camp vos retenez
Pur Deu vos pris, en seiez purpensez
De colps ferir, de recevoir e duner!“
(II, B. 516—18 — Str. XC, B. 7—9.)

Ikke mindre ligne de to Digte hinanden i Stilbringen af det Rampræferi, der betager Heltene, naar Striden er paa sit Høieste. Man kan i saa Henseende sammenligne Sagaens Ord om Bødvar Bjärke: Bødvar Bjarki ruddist nú um fast, ok hjó á tvær hendr, ok huxaði ekki annat enn att vinna sem mest, áðr hann félli, ok fellr nú hverr um þveran annan fyrir honum — — —, ok hlóð valköstum á alla vega kringum sik, lét hann líkt, sem hann væri ódr¹⁾ med Kvadets Beskrivelse af Olivers sidste Strid:

¹⁾ „Bødvar Bjärke gjorde nu lyst om sig tilgavns, og hug til begge Sider og tænkte ikke paa Andet end at gjøre sit Bedste, inden han

» Oliver sent, qu'il est a mort naffret,
 De lui venger ja mais ne li ert lez.
 En la grant presse or i fiert cume ber:
 Trenchet cez hanstes e ces escuz buclers
 E piez e poinz e seles e costez.
 Ki lui veist Sarazins desmembrer,
 Un mort sur l'altre [a la tere] geter,
 De bon vassal li pouist remembrer.«

(III, B. 528—38 — Str. CXLV, B. 1—8.)

Ogfaa Omhuen for Eftermælet, der er en saa væsentlig Bestanddeel af Heroismen, htrrer sig med lignende Styrke og paa lignende Maade i de to Digte. Mindre bethde i saa Henseende de mere almindelige Udtalelser, hvortil der kan findes tilsvarende i de fleste Heltebidte, saasom naar Roland raaber:

» Melz voeill murir, que huntage me venget,«

(II, B. 431 — Str. LXXXIV, B. 10),

naar han hellere vil sætte Alt paa Spil, end bestemme Slægt og Fædreland, naar han lover at slaae forsvareligt med Durenbal —

» [E]se jo i moerc, dire poet ki l'auerat,
 lceste espee fut a noble vassal,«

(II, B. 462—63 — Str. LXXXVI, Slutn.)

og paa den anden Side Hjalte synger:

» Gloria defunctos sequitur, putrique favillæ
 Fama superstes erit, nec in ullum decidet ævum,
 Quod perfecta suo patravit tempore virtus,«

faldt, og falder nu den Æne tværs over den Anden for ham — — —,
 og døgne sig op omkring sig; han bar sig nu ad, som om han var rasende.

eller naar Bøddar Bjarke roser sig af sit Sværd, Snyrtir,

»A quo belligeri cepi cognomen«

og til Slutningen tilraaber Hjalte:

»Dum vita manet, studeamus honeste

Posse mori clarumque manu decerpere funus.«

Desto mærkeligere er det, at begge Digtes Hovedhelte vise en særegen Omsorg for, hvorledes deres Lig skulle komme til at ligge paa Bælpladsen. Ligesom Roland lægger sig langt foran sine Landsmænd med Ansigtet vendt mod Spanien, —

»Pur ço l'at fait que il voelt veirement,

Que Carles diet e trestute sa gent:

Li gentilz quens qu'il fut mort conquerant»

(III, B. 923—25 — Str. CLXXXI, B. 7—9.)

saaledes vil ogsaa Bøddar Bjarke lægge sig ved Rolfs Hoved, medens Hjalte ligger ved hans Fødder,

»Ut videat quisquis congesta cadavera lustrat,

Qualiter acceptum domino pensavimus aurum.«

Man vil maaskee finde, at de her antydebe Overensstemmelse dog ere for almindelige, at de altfor let kunne forklæres som Følger af, at begge Digte ere Heltedigte, til at man herfra skulde kunne slutte til et nærmere Forhold imellem dem og da navnlig til en directe Paavirkning af det nordiske Kvad paa de franske Kvads Ophavsmænd. Det maa imidlertid bemærkes, at den pseudo-turpiniske Krønike, skjøndt den har Motivet med Rolands Blæsen, der aabenbart er meget gammelt, dog ikke kjender Noget til hans Strid med Oliver og det hertil svarende Ordskifte mellem dem imod Stridens Slutning: man kunde da heraf slutte, at dette sidste Motiv, hvorved især Righeden med Bjarke-maålet fremkommer med Hensyn til det Heroisses Fremtræden, er kommet til ved den senere, normanniske Behandling,

hvilket ogsaa gjælder om det nysnævnte Træk, at Roland lægger sig til at døe foran Hæren. I og for sig er Slutningen ikke saa meget sikkert; thi det ældre Kvad maa have indeholdt Meget, som Krønikeskriveren har forbigaaet; men Noget betyder det dog altid, og, lægger man dernæst Mærke til Forholdet mellem Nordboer og Normanner i det 10de og 11te Aarhundrede, vil man, ved desuden at sammenholde de alt paa-pegede Ligheder med dem, som i det Følgende skulle omtales, finde det endog saare sandsynligt, at det nordiske Digt har været de normanniske Sæugere bekendt og har paa-virket deres Phantasie med Hensyn til det franske.

Vi have alt haft Anledning til at bemærke, at de nordiske Guddomme ingenlunde gif saa fuldstændigt i Glemme, som man i Almindelighed, vel især paa Grund af Sprogets hurtige Opgivelse, har antaget. Saaledes har ogsaa Mindet om nordiske Sagnhelte holdt sig — en anglo-normannisk Trouvere fra det 13de Aarhundrede, Denis Piram¹⁾, taler om »cil Lothebroc et ses treiz fiz« og stiller deres Vitingeliv med rigtige Træk — og saaledes findes ogsaa de selv samme Fortællinger berettede om berømte Nordboer og Normanner. Som bekendt bliver Historien om Vilhelm Erobrerens Snublen, da han stiger i Land²⁾, allerede fortalt

¹⁾ De la Rue: Essais o. s. v. III, S. 101 o. f.

²⁾ Roman de Rou, B. 11711 — 11720. Denne Fortælling indeholder forresten ogsaa et Spor af nordisk Tro. Normannernes Frygt, for at Hertugens Fald skal betyde noget Ondt, finder sin Fortælling i Snitars Ord til Sigurd Fafnersbane (Sæmunds Edda, Sigurdarkvida, B. 24):

þá er fár mikit,
ef þú fæti drepr,
þá er at vígl vegr;
tálar dísr
standa þér á tvær hliðar
ok vilja þik sáran sjá.

(„Da er Fare stor,
hvis din Fod snubler,
naar du til Striden stunder;
falske Diser
følge dig paa hver Side
og ville dig saaret see.)

om Olaf den Hellige, kun at det her ikke er Kongen selv, men En af hans Mænd, der tyder Hændelsen til Helt¹⁾. Baces Fortælling om den Rist, hvormed Vifingen Hasting indtager Runa, kommer igjen hos Snorre om Harald Haarberaade²⁾ og er benyttet som poetisk Motiv i det tidligere nævnte, fra det 13de Aarhundrede hidrørende, Kvad om Jean af Vanfon, idet her de tolv Tævninger bringe Roland i en Riggiste ind i den beleirede Borg³⁾. Ikke mindre mærkelig er Overensstemmelsen mellem den normanniske Rimefronikes forfatters Skildring af Hertug Robert 1's Færd i Constantinopel, hvor han

»Por repallance e por nobloi
Por fere gent parler de soi«

lader sin Mule stoe med Gulb og forbyder sine Mænd at tage de Sko op, som maatte falde af, samt bruger Valnødder til Brændsel, da Reiseren for at sætte ham i Forlegenhed har labet alt Brænde opkjøbe, og det, der hos Snorre berettes om Sigurd Jorsalafars Afærd hos den samme Fyrste⁴⁾. Naar der hos Snorre fortælles, at en vansør Mand »vesti á Vallandi« blev helbredet ved Hellig Olafs Kraft⁵⁾, da er dette om end ikke et Beviis paa, at den norske Hælgen er bleven dyrket

¹⁾ Snorre: Olaf den Helliges Saga, cap. XXVII.

²⁾ Roman de Rou, B. 532—716, jvfrt. med Harald Haarberaades Saga, cap. X.

³⁾ Hist. littér. de la France t. XXII, S. 582.

⁴⁾ Roman de Rou, B. 6213 jvfrt. med Sigurd Jorsalafars Saga, cap. XII og XIII. Ogsaa dette Motiv er benyttet i et fransk Sagakvad, nemlig det til Vilhelm af Orange-Gruppen hørende Digt om Aimeri af Narbonne, hvor Heltens Senbebud hos Longobardernes Konge, til hvis Datter de skulle beile for deres Herre, opføre sig aldeles paa samme Maade. Digtet indeholder forvirrede Minder om en virkelig Aimeri af Narbonne, der døde 1134, men som gjøres til en karolingisk Helt; det maa altsaa være opstaaet en rum Tid senere. (Hist. littér. de la France t. XXII, S. 460—470).

⁵⁾ Harald Haarberaades Saga, cap. LIX.

i Normandiet, dog et Beviis paa, at man i Norden har fundet det rimeligt, at hans undergjørende Virksomhed ogsaa naaede hid som det eneste fremmede Land udenfor Norden og England.

Alt dette tyder paa en stærk og stadig Ibeendværling mellem Normannerne og deres nordiske Stammefrænder, og de historiske Efterretninger gjøre det sandsynligt, at den har været endnu betydeligere end de fælleds Sagn lade ane. I det 10de Aarhundrede see vi først i Vilhelm Langsværds Tid en dansk Konge eller Høvding, hvem Wace kalder Harald og forveksler med Harald Blaatand, da han lader ham være forbreven af sin Søn Ewen, komme til Normandiet, hvor Cotentin anvises ham til Opholdssted¹⁾. Senere, under Richard I, yder en dansk Konge Harald, der vistnok maa være Harald Blaatand, den normanniske Hertug Hjælp mod den franske Konge og de franske Aboskyer og frelser, som det synes, Hertugtronen for Rollons Slægt; den sidste Gang fæste en stor Deel af de danske Hjælpere Vo i Normandiet²⁾. At ligeledes enkelte nordiske Søfanger med deres Følge jævnlig have opholdt sig her som Gjæster, navnlig om Vinteren, kan ikke betvivles: Snorre fremhæver udtrykkelig, at Gange-Rols Efterkommere, „Jarlerne i Rouen, længe efter regnede sig i Slægt med Norges Høvdinger og længe holdt Slægtskabet i Vre og vare Nordmændenes bedste Venner allen Stund; og havde alle Nordmænd Fristed i Normandiet, som vilde modtage det“, samt anfører specielt, at Olaf Haraldsøn, der, før han blev Norges Konge, tilbragte Somrene i Vikingefærd, om Vinteren 1013—1014 opholdt sig i Normandiet³⁾.

1) Roman de Rou, B. 2523—2538.

2) Roman de Rou, B. 3609 o. f., B. 4890 o. f., ifær B. 5145—5148.

3) Olaf den Helliges Saga, cap. XIX: Frá Gaungu Hrolfi ero komnir Rudo-Jarlar, ok töldo þeir lengi síðan frændsemi við Noregs höfðingia ok virðu þat lengi síðan ok voro hinir mestu vinir Norð-

Naar man erindrer, hvor almindeligt det var, at de nordiske Helte øvede Skjalbflab, samt Normannernes bekjendte Eft til at høre Historier og Sange, der endogsaa førte til den Stik, at Enhver, der blev modtagen som Gæst hos en Norman, maatte fremfige for sin Vert Fortællinger eller Kvad¹⁾, da vil man finde det aldeles utænkeligt, at disse hyppige nordiske Besøgere ikke skulde have meddeelt deres normanniske Berter Noget af deres Sagn- og Sangrigdom, om end de forskjellige Sprog maatte have til Følge, at, hvad der i det Oldnordiske var til i bunden Stil, blev fortalt i Prosa. Vil man da end ikke troe paa, at de første Landnamsmænd i Normandiet have medbragt og overleveret Mindet om den over hele Norden vidt navnkundige Danekonge og hans Kæmper, saa er det dog i det Mindste mere sandsynligt end det Mød-fatte, at Sagnet senere atter og atter er blevet fortalt i Normandiet, og der er den største Sandsynlighed for, at dette er skeet bl. A. ved en af Nordens berømteste Skjalde fra det 11te Aarhundrebes Begyndelse. Snorre fortæller nemlig, at Sig- hvat Skjalb om Sommeren 1029 kom til England fra Rouen, hvorhen han Sommeren tilforn var dragen som Kjøb- mand²⁾: altsaa havde han opholdt sig et heelt Aar i Norman-

manna alla stund, ok átto friðland i Norðmandi allir Norðmenn, þeir er þat villdo þeckiaz. Um haustit kom Olafr konúgr i Norðmandi oc dvalldiz þar um vetrinn i Signo oc hafði þar friðland. (Sönnings Udgave, II, S. 19.)

¹⁾ Meget ofte citeret er Stedet af en Fabliau fra det 13de Aarhundrede («Le segretain de Clugny»), hvori det berettes:

• Usages est en Normandie,
Que, qui herbergiez est, qu'il die
Fables ou chansons à son oste. •

Denne Egenflab hos Normannerne har ogsaa givet Anledning til et af Du Meril (hist. de la poésie Scand., S. 40) anført Munkelsb: «Li plus enquerant en Normandie.»

²⁾ Olaf den Helliges Saga, cap. CLVI: «Sighvatr skáld kom þat sumar til Englandz vestan or Rudo af Vallandi oc sá maðr med

biet. Fremdeles tør det neppe betvivles, at han har kjendt og beundret Rolandskvadet; thi hvorfra skulde snarere hiin Begjæstning være kommen for Karl den Store, der fik ham til at kalde sin elskede Konges Søn Magnus, fordi Karl den Store havde været den bedste Mand i Verden, han vidste af? ¹⁾ Dette foresaldt imidlertid tidligere end hans Ophold i Normandiet i Aarene 1028—1029; han maa altsaa tidligere være bleven bekendt med Kvadet, og da vel snarest under tidligere Ophold i Normandiet. Man huske nu paa, at Bjarkemaaliet især er blevet berømt derved, at en Anden af Olaf den Helliges Skjalde sang det for Hæren før Stiklestad-Slaget. At nu Sigvæt ikke skulde have været ligesaa bevandret i Nordens Oldpoesie som hans Misunder og Medbeiler til Kongens Gæst, Thormod, er aldeles utænkeligt, og ligesaa uantageligt er det, at han skulde have tilbragt længere Tid i Normandiet og — hvad der næsten følger af sig selv — være kommen i Berøring med de normanniske Skjalde, uden at have meddeelt dem, til Gjengjæld for hvad de foresang eller fortalte ham om Karl den Store, Roland og Oliver, Indholdet af det i Norden ikke mindre berømte Kvad om Rolf Krake, Bødvar Bjærke og Hjalte. Sagnene ere i deres Grundmotiver saa beslægtede, at Sammenligningen maatte være uundgaaelig for den, der kjendte begge Digtene, og, naar først Jongleurerne havde lært Bjarkemaalets Indhold at kjende, hvor nær laae det da ikke for dem at benytte Motiver, der hørte hjemme her, til at udsmykke deres eget Hovedkvad med? Om nogen ligefrem Efterligning kunde der ikke være Tale; dertil vare Forstjællighederne dog for store, navnlig forsaavidt i Bjarkemaaliet Kongen

honum er Bergr hét; þeir höfðu þángað farit kaupferð et fyrra sumar.«

¹⁾ Smíðs, cap. CXXXI: «Konúgr mælti: «hví lezto sveinln Magnús heita? ecki er þat vart sett-nafn.» Sigvatr svarar: «ec hét hann eptir Karla Magnúsi konúngi; þann víska ec mann bestan i helmi.»

selv kæmper med og falder, hvorfor der heller ikke kan forudsættes nogen oprindelig gjennem de ældste Francker bevirket Rodforbindelse mellem de to Sagn; men Meget var dog med de behørigge Tilsempninger anvendeligt og navnlig de to Hovedheltes Strid, der i Bjarkemaalet gjør en saa stor poetisk Virkning, at Jongleurerne vel maatte kunne faae Lykt til at bringe det samme Motiv ind i Rolandskvadet. Man kan saaledes, hvor parador det end lyder, vistnok med Sandhed sige, at Sighvat Skjald har en væsentlig Deel i det franske Heltebidt.

Det her Fremførte vil i det Følgende yderligere bestyrkes, og navnlig er i saa Henseende et til Kvadets heroiske Moment hørende Hovedmotiv vigtigt, nemlig Heltevenskabet. Det bidrager i væsentlig Grad til at give Kvadet sin poetiske Skjønhed, ja Mindet om Roncevauslaget knyttes endogsaa hos Middelalderens Digtere fornemlig til de to Benner Roland og Oliver, der steds nævnes i Forening som de ypperste Riddermænd¹⁾.

¹⁾ Som Exempler blandt mange kunne anføres Troubadourerne Rambaud de Baqueiras, der i en Tenson med en anden Troubadour synger:

«E s'ieu non val per armatz Olivier,
Vos non valetz Rollan, a ma semblansa»,

og Garin d'Apchier:

«Jeu ne m'apel ges Oliver
Ne Rollan qe g'el dises»

(Raynouard: *Choix* o. s. v. II, S. 309 og 312).

Wace siger om Vilhelm af Erobreren (Rom. de Rou, B. 14061—62):

«Poiz Rollant ne poiz Olivier
N'out en tere tel chevalier.»

Chaubry, en Trouvere fra det 13de Aarhundrede, klager over, at Folk hellere end at lytte til gudelige Sange, høre Kvadet

«De Roulant et de Oliver»

og i et andet anglo-normannisk Digt, «Somme de pechiez», siges, at de Rige lade male paa Væggene i deres Haller

«li Rollant et Oliver.»

(Findees anført i Michels Udgave, S. 208.)

Men, skjøndt disse To ere de fornemste Typer i saa Henseende, ere de ikke de eneste. Der nævnes andre Par, saasom Gerins og Gerers, Ivo og Ivorie, og i det Hele synes et særegt Venstabsforhold at forene de tolv Jævnninger samt Turpin, hvilke oftere betegnes med det samme Ord, hvormed Roland stadig tiltaler Oliver: »cumpainz«, »cumpaignun«; saaledes vil Helroth kæmpe »as XII cumpaignuns« (II, B. 218 — Str. LXVIII, B. 5), Roland selv vil, da han er ene med Erkebispens gaae og samle Eigene af »noz cumpaignons que tant oümes chers« (III, B. 741 — Str. CLIX, B. 15) og om Bispens hebdet det, at han ligger »ultre ses cumpaignuns« (III, B. 798 — Str. CLXIII, B. 15). Der kan nu ikke være Tale om, at dette Motiv, navnlig saaledes som det fremtræder i Forholdet mellem Roland og Oliver, ikke skulde have tilhørt Kvadet fra først af. En Tidsalder, i hvilken Menneftenes Tanker fornemmelig ere rettede paa at prøve Styrke og vise Heltetmod, er, ligesom Krigen til alle Tider og for de Enkelte Drengesaarene, særlig gunstig for Venstabsfølelsens Udvikling, og der er ikke nogen Grund til at antage, at Helteparret Roland og Oliver skulde skylde noget bestemt nordist-germanist Forbillede, end mindre Achilles og Patrokles sin Tilværelse. Man finder ogsaa i den pseudo-turpinste Krønike de to Benner stillede øverst paa Listen over Heltene, der drage til Spanien (cap. XII) og blandt de Faldne omtales foruden Roland kun Oliver nærmere. At de paa ingen Maade kunne tænkes oprindeligt dannede efter Bjarkemaalets to Helte, viser den Omstændighed, at de ikke svare nøagtigt til disse: medens under Tvisten mellem dem Roland snarest svarer til Hjalte og Oliver til Bødvar Bjarke, er det Omvendte Tilfældet med Hensyn til deres Betydning i selve Slaget, idet den største Heltelands omstraalet Roland og Bødvar Bjarke, hvormod Oliver og Hjalte spille den anden Rolle. Heraf følger imidlertid ikke, at nordiske Fortællinger eller Grindringer, navnlig hidrørende fra Bjarkemaalet, ikke kunne have bidraget væsentlig til den Styrke,

hvormed dette Motiv fremtræder i Rolandskvadet, samt leveret flere af de enkelte Træk, hvormed det udmales. Ikke blot findes i en nordist Rilbe, nemlig Svend Aagesens Paraphras af Bitherslagsretten, en Skilbring af det mellem en Konges Hirdmænd stedfindende Staldbroderskab, der netop svarer til den Forestilling, man maa danne sig om Forholdet mellem de tolv Jævnninger¹⁾. Ikke blot frembyder det nordiske Fostbroderlag, det heroiske Venstabs udviklet til en Institution, hvorpaa saa mangfoldige historiske og sagnagtige Fortællinger indeholde Exempler, en Analogie med Forholdet mellem Roland og Oliver, der umulig kunde blive uden Indflydelse paa de normanniske Skjalde, forsaavidt de blive bekendte med hine Fortællinger. Men det er ogsaa netop i denne Henseende, at den meest paafaldende Lighed finder Sted imellem Rolandskvadet og Bjarkemaallet, idet Striden mellem de to Venner tjener til at sætte deres Venstabs i et endnu stærkere Lys. Ligesom Roland, ved at see Oliver vise en rigtig Prøve paa sin Styrke og Tapperhed udbrøder:

»[Ore] vos receif jo frere!«

(II, B. 716 — Str. CV, B. 10),

saaledes kalder Bøddar Bjarte, ifølge Sagaen (Fornaldar sögur, I, S. 70), da han har prøvet Styrke med Hjalte og fundet, at han er hans Ligemand, ham første Gang sin Fælle: »Höttr, felagi minn!«; ligesom Oliver, da Roland, der i Begyndelsen ikke havde kunnet faae Noks af Striden,

¹⁾ See Roldrup-Rosenvinges „Gamle danske Gaardsretter“, V, S. 10: »Nihil enim honestos commilitones (»campaignnuns«) plus decet, quam ut, omni controversia sopita, uni domino, ad invicem non altercantes, pari voto famulentur; nullaque dissidii, livoris aut invidiæ macula inter eos existente, concordii voluntatis unione conjuncti, tanquam unius capitis membra sicut fideles assecræ, nihil sinistræ suspicionis inter se sœventes, unius regis mandatis unanimis obtemperent.«

senere synes at blive modfalden, med Hæftighed bebrejder ham, at han ikke var saa god som sit Ord, saaledes udbryder Bøddar Bjærte, der tidligere har paaminde Hjalte, da han æggede ham til Striden:

— — — — — »qui magna profatur
Grandiloquisque alios verbis invitat ad arma,
Audere et dicta factis æquare tenetur,
Ut vocem fateatur opus,«

da han senere savner Vennen, i de Ord:

»Et quid agit qui me nuper prodire jubebat,
Eximia se laude probans aliosque superba
Voce terens et amara serens opprobria« — —,

eller, som det i Sagaen hedder: »Hvar er så kappi Hrolfs konúngs, sem mér frúdi mest hugar ok mik kvaddi optast utgaungu, áðr enn ek svaraði honum; ok eigi sé ek han nú, ok em þó eigi vanr at hallmæla mönnum;« og ligesom Roland undskyldende svarer Oliver:

»Colps j'[i] ai fait mult genz.« Aoil«

(III, B. 275 — Str. CXXVII, sidste Vers),

saaledes henviser ogsaa Hjalte i sit Svar til, at han nu har »nokkut verkaefni fyrir höndum,« da alle Dævaaben ere hugne af ham; »ok þikkist ek þó allákast vega.«

En særegen Yttring af det Heroiske i Rolandskvadet maa endnu fremhæves, nemlig Heltenes Følelse for deres Vaaben og den Skik at give disse Navne og behandle dem som personlige Væsen. At man ogsaa heri tilbeels maa see Spor af en nordisk Paavirkning, kan neppe betvivles, skjøndt denne Paavirkning her ikke kan paapeges saa bestemt, som med Hensyn til de ovenfor omhandlede Motiver. Hvad navnlig angaaer den stærkeste Yttring af hiin Følelse, Rolands Forsøg

paa at sønderhugge Durenbal og hans Tale til det, hvori han knytter sine kjæreste Grindringer til denne Skat, da maa dette Træk ansees for at være meget gammelt, ja maaſkee et af de ældſte Motiver i Sagnet og Kvadet. Det findes gjen-givet med en Udførlighed, ſom intet andet, i den pseudo-turpinſke Krønike, hvilket ſynes at vidne om, at det har indtaget en endnu bethdeligere Plads i det ældre Kvad, end i det yngre, og Krønikens Fremſtilling ſtemmer netop i dette Punkt allermeeſt overeens med Kvadets. Fremdeles er det at mærke, at man neppe i nogetſomhelſt tydſt eller oldnordiſt Digt finder noget Sideſtykke til det. Thi vel er det alminde- ligt, at udmærkede Sværde bide Steen — man behøver kun at tænke paa Hakon den Godes Sværd Rværbider eller paa Volſungesværdet Gram, hvormed Sigmund og Sinſjötle¹⁾, da de ere ſatte levende i Hvi, ſtjære Kampeſtene over. Ikke heller er det ſjelbent, at Heltene tale til deres Sværde, ſaaledes Ketil Hæng til Dragoenbill²⁾. Men netop den Forbindelſe, hvori diſſe Træk forekomme i Rolandskvadet, ſom Motiver i en ſtor Helts Dødsſcene, vil man andetſteds ſøge forgæves. Her ſynes at være noget aldeles Originalt, noget i høieſte Grad Poetiſt, ſom førſt ved Rolandskvadet er kommet ind i Verden. Derfor behøve imidlertid de Træk af ſamme Art, der forekomme i Kvadet, ingenlunde at være ſaa gamle. Navnlig ſynes Gueneluns Tale til Murgleis netop at være digtet ſom et Sideſtykke til Rolands Tale til Durenbal for at ſætte Forræderens Heltecharakter i et ſtærkt Lys. Noget Egnende er viſtnok Tilfældet med de fleſte Navne paa Sværd og andre Vaaben, ſaavelſom paa Hefte, i hvilken ſidſte Henſeende dog maaſkee en Kundſkab om Arabernes Heſtefjærli- ghe-
 kan have havt Indflydelse, da det fornemmelig er Hebræ- gernes Gangere, ſom anføres ved Navn. Saa ſtærkt ſom i

¹⁾ Völsunga saga i Ráfn's Fornaldar sögur I, S. 134.

²⁾ Saga Ketils Hænga, ſammesteſs, II, S. 137.

Rolandskvadet ¹⁾ fremtræder Motivet ikke i de andre karolingiske Heltedigte, hvorimod man her faaer vidtløftige Fortællinger om de berømteste Sværdes Ophavsmænd og Historie. Det er imidlertid af de vigtigste af disse Fortællinger, navnlig om Joieuse, Halteclere og Durendal, samt Olger Danstes Sværd Curtein ²⁾ klart, at Sværbene have haft deres Navne og deres Rh, førend man tænkte paa at stilbre deres Historie, og det er da, hvad de tre første angaaer, navnlig Rolandskvadet, som maa have givet Anledning til, at de andetsvæds omtales,

¹⁾ For at anstueliggjøre, hvilken Indflydelse det har paa Digtets hele Farve, anføres her Navnene paa Vaaben og Heste, som forekomme her:

Durendal, Rolands Sværb.
 Veillantif, Rolands Hest.
 Halteclere, Olivers Sværb.
 Almace, Turpins Sværb.
 Murgleis, Gueneluns Sværb.
 Tachebrun, Gueneluns Hest.
 Passe-cerf, Gerers Hest.
 Barbamusche, Olimborins Hest.
 Gramimund, Balbabruns Hest.
 Salt-Perdut, Malquidants Hest.
 Marinorie, Grandonies' Hest.
 Gaignun, Marfils Hest.
 Joiuse, Karl den Stores Sværb.
 Tencendur, Karl den Stores Hest.
 Monjoie, Karl den Stores Banner.
 Preciose, Baligants Sværb.
 Preciose, hans Banner.
 Bestbrun, hans Hest.
 Maltet, hans Landse.

Hertil kunde endnu søies, skjøndt den ikke navngives, Turpins Hest, fordi den beskrives saa omstændelig og dens Herkomst angives; den er nemlig tagen fra Kong Grossailles af «Danemarche».

²⁾ See det provençalske Fierabrasdigt i Bessers Udgave, S. 1020—1038, Digtet Agolant, det sammesteds S. 178 anførte Brudstykke, Digtet Girard de Biane B. 2675—2704, ligeledes i Bessers Fierabras, Ogierdigtet i Barrois' Udgave, B. 3089.

og herved indirekte til Motivets stærke Fremtræden i en Mængde Ribberdigte og Ribberromaner. Dets Indtrængen i de romanske Folks Poesie skyldes da fornemmelig vort Kvad; men, at Minder fra Norden have bidraget til at gjøre det saa almindeligt her, kan saameget mindre betvivles, som flere af de nysaanførte Navne kun finde deres Forklaring ved det oldnordiske Sprog ¹⁾).

- ¹⁾ Dette er navnlig Tilfældet med Halteclere, som ved Misforstaaelse af yngre franske Digtere skrives »Hauteclaire« og provençalist »Autalara«: Ordet betyder aabenbart, hvilket især fremgaaer af Rolands navnforklarende Beskrivelse (II, B. 703—704 — Str. CIV, B. 13—14):

«U est vostre espee ki Halteclere ad num?

D'or est li helz e de cristal li punz,»

det Samme som Navnet paa det Sværd, hvilket Rolf Krake forærer Hjalte (Fornaldar sögur, I, S. 71—72), nemlig »Gullinhjalti«. Navnet Murgleis synes at komme af det oldnordiske »murtr« — tort og »gliáir« -- glindser eller sinner. Af Hestnavnene minder Gramimunde stærkt om Grane, ligesom »Gaignun« let kunde afledes af »gagn« i Betydning af Seir. Navnet Durenbal kan neppe afledes af Oldnordisk, da det er ældre end den normanniske Indflydelse; om det kan finde sin Forklaring af det Oldtydske, tør vel være tvivlsomt. Hvad angaaer Navnet paa Karls Sværd, der giver Anledning til det franske Krigsraab, hvilket tillige bliver Hovedbannerets Navn, da forklares det i selve Kvadet paa følgende Maade (IV, B. 105—114 — Str. CLXXIX, B. 6—15):

«Ceinte Joiuse, unches ne fut sa per,
Ki ciascun jur muet XXX clartez.
Asez avum de l' lance [oït] parler,
Dunt Nostre Sire fut en la cruiz naffret:
Charles en ad l'amure, mercit Deu,
En l'oret punt l'ad falte manuverer
Pur ceste honur e pur ceste bontet
Li nums Joiuse [a] l'espee fut dunet.
Barons Franceis ne l' doivent ublier:
Enseigne en unt de Munjoie escrier.»

Joiuse kan aabenbart ikke komme af »jole«, saaledes som det er blevet forstaaet bl. A. af Ordericus Vitalis, der oversætter »Monjoie«

Krigen selv og Krigslysten med de Følelser og Forhold, som udspringe af den, er det poetiske Grundmotiv i Rolandskvadet; men det er ogsaa kun Grundmotiv, ingenlunde det eneste eller det højeste Motiv. Det er ikke blot af Lyst til at slaaes, end mindre af Lyst til Dytte, hvilket Motiv forresten ikke er heelt ubeløst — Roland lover sine Krigere før Slaget (II, B. 507—508 — Str. LXXXIX, B. 16—17):

»Encoi auerum un eschec bel e gent,
Nuls reis de France n'out unkes si vaillant« —

det er ikke derfor alene, at Heltenes styrte sig i Striden: der er ganske andre, ædlere, mere almene Interesser, som begeistre dem, og, med hver stor Lyst de end hengive sig til Stridens Videnkab, deres vældige Hug ere dog fornemmelig Udtryk for denne Begeistring og deres Ord forklare ideligt, hvad Meningen er med deres Daad.

Nævnlig er der to Ting, som sætte Heltenes Følelse i Bevægelse, nemlig Trostaben mod Kongen og Gudsfrøhten, Villigheden til at sætte Livet til for Christenhedens Styrk med Haab om derved at vinde Synbernes Forladelse og evig Salighed. Disse to Tanker vare imidlertid netop Middelalderens højeste Ideer. Deres Herredømme i Menneskenes

ved »meum gaudium!« Da det er Reliquien, hvilken Sværdet stulber sit Navn, der altsaa maa betegne det som en stor Kostbarhed, bør man vistnok med Genin (S. 422) aflede det af joyau, en Forklaring, der yderligere bekræftes, naar man seer at Valigant før at efterligne Navnet paa Karls Sværd,

dunt il oit parler,

La sue fist Preciose apeler,

(IV, B. 750—51 — Str. CCXXVII, B. 9—10),

hvorpaa da hans Krigere ligeledes bruge dette Ord som Krigsraab og Navn paa Hovedbanneret. Begge Ord ere altsaa eenstøbte med den i Norden saa almindelige Betegnelse netop for gode Vaaben: »gripr«.

Sind var Betingelsen for, at der skulde komme et civiliseret Mennekeliv ud af det Chaos, hvori Folkevanbringen havde efterladt Europa: hiin var det eneste Vaand, som kunde sammenholde de aristokratiske Samfund, hvori de nordiske germaniske og gotiske Folkestammers bedste Kraft, det productive Element i Nationerne, havde concentreret sig; ved denne ledtes den adelige Krigslyst, der saa længe havde vttret sig i egoistiske og smaalige Interessers Tjeneste, til at værne om Fremtidscivilisationens Bugge mod den europæiske Friheds Arvefjender, de østerlandske, despotiske beherskede Foll. Ibet Rolandskvadet stærkere, klarere og stjønnere end noget andet middelalderligt Heltebigt aabenbarer disse Tankers Indhold og Magt, viser det altsaa med fortrinlig Anstuelighed, vel ikke hvad Lehnsvæsenet i Virkeligheden var eller hvad der i Virkeligheden foranledigede Korstogene — i begge Henseender gjorde mangfoldige individuelle og lavere Interesser sig gjældende paa en meer eller mindre forstyrrende Maade —, men hvad der var Lehnsvæsenets Idee, hvad der var Korstogenes dybere Grund, altsaa hvad der var det høieste Maal for Menneskenes ædleste Stræben, Kjænnen i de Bedstes Liv.

For at forstaae Betydningen af Heltenes Trostak mod Kongen, maa man først og fremmest gjøre sig Rebe for Bestaffenheden af den i Kvadet skildrede politiske Tilstand. Denne er i høieste Grad aristokratisk. Der tales ikke om, ja man synes end ikke at vide, at der er nogen anden Stand til end Hærmændenes (barons) ¹⁾; den store Masse af Landets

¹⁾ Der er neppe noget Ord i det danske Sprog, hvortil det franske baron bedre svarer saavel hvad dets oprindelige som senere Betydning angaaer, som Ordet „Hærmænd“. Ligesom det oldnordiske hermaðr, betyder baron utvivlsomt oprindelig ikke Andet end Kriger. Det bruges i Rolandskvadet fortrinssviis saaledes, ibet under denne almindelige Benævnelse sammensattes ikke blot de, der have høiere Værdighedsnavn — cunte, marchis, dux, men ogsaa de høieste

Beboere forekommer kun, forsaavidt den maa antages at levere de Menige til den franske Hær. Om en Borgerstand tales slet ikke, og selv Geistlighedens Hovedrepræsentant er ligesaa meget Kriger som Præst. I Spidsen for dette Samfund af adelige Krigere staar nu Kongen som Høvding, hvem de have svoret Trostid, af hvem de have faaet Gods og Lehn ¹⁾ og modtage Underhold, og hvem hver Enkelt maa vise Lydighed. Men han er ikke uindskrænket Herre. Med Hensyn til Krigsførelsen har Baronernes Forsamling en Stemme med, til hvilken Keiseren er bunden i sine Beslutninger; og især, naar der er Tale om en enkelt Barons Strafftyld, afgjøres

Fyrster selv — det hedder om Baligant selv (IV, B. 777 — Str. CCXXVIII, B. 1):

«Li amirals ben resemblet barun» —

og Udtryk som «un colp de barun», «ferir en guise de barun» ere ikke sjældne. Man kan vistnok af denne Grund heller ikke aflede det af «barn», som om det betyde Søn af en adelig Slægt, men maa ansee det, tilligemed det hyppigt forekommende Ord «bers», der simpelthen betyder Helt, for beslægtet med det oldnordiske Robord «bar», hvoraf «barátta», «bardagi», og med de tilsvarende Ord «war», «guerre». I endnu større Almindelighed forekommer Ordet, naar det bruges om Helgener: «Seint Severin le baron» (V, B. 422 — Str. CCLXIX, B. 11), «le baron Seint Silvestre» (V, B. 483 — Str. CCLXXII, B. 13); men umistjendelig er dog en stadig Betydning af adelig Lehnsmænd: naar Guenelun kaldes «un baron de ma marche», vil det aabenbart sige ikke blot Kriger, men en Kriger, der har Lehn i Kongens Land, hvoraf han stylder sin Herre Tjeneste. Netop paa samme Maade er imidlertid det oldnordiske «hermaðr» i Riddelsalderen gaaet over til at betyde Adelsmand, En, der mod visse Forrettigheder, navnlig Ret til at eie saameget Fordegs, „som han aarbejde,” er særlig forpligtet til at gjøre Krigstjeneste: som bekjendt afledes Benævnelsen Herremænd af „Hærmænd”.

¹⁾ Det hedder om Franskmændene, da de fra Pyrenæerne stue nordover Landet (II, B. 159 — Str. LXIV, B. 6):

«Virent Guascuigne, la tere lur seignur,
Dunc lur remembret des sius e des honurs» o. s. v.

den aldeles uafhængigt af Kongen. I begge Henseender kaldes de Forsamlede »Francs» i en snevrere Betydning af Ordet ¹⁾).

I den første Henseende ere især Forhandlingerne i Anledning af Gesandtskabet til Marsil oplysende. Efter at Karl har modtaget dennes Budskab, hedder det, at han den næste Dag (I, B. 166—167 — Str. XI, Slutning)

Ses baruns mandet pur sun cunseill finer;
Par cels de France voelt il del tut errer. Aoi!

Baronerne samles; der er fleer end tusinde »Francs de France» tilstede. Karl fremsætter Marsils Tilbud, men veed ikke, hvad der egentlig er Hedningens Hensigt. Det er altsaa Spørgsmaaet, om der overhovedet skal underhandles, hvilket her foreligger; det bliver afgjort derved, at Frankerne, efter at Roland, Guenelun og Raimes have talt, give den Sidste Medhold: »Ben ad parlet li dux», sige de, og med disse Ord ender Strophen (Str. XVI — I, B. 243), hvorpaa den næste Strophe umiddelbart begynder med, at Keiseren fremsætter det næste Spørgsmaal:

»Seignurs baruns, qui i enveieruns
En Saraguce al rei Marsiliun?»

Da de enkelte Helte tilhøje sig, er hans Stemme afgjørende, forsaavidt han kan afflaae deres Tilbud; men at vælge en Sendemand, tilkommer Baronerne: »Herrer Baroner,» siger han (I, B. 275—76 — Str. XX, B. 2—3),

»Car m'eslisez un barun de ma marche,
Qu'a Marsiliun me portast mun message!»

¹⁾ Du Cange definerer den i latinske Skrifter fra Middelalderen hyppigt forekommende Benævnelse »Franci» saaledes: »Sic apellabantur ii, qui magnos dies seu assisias publicas et generales Parium Franciæ tenebant.

og, da Franskmændene have givet Rolands Raad Medhold (B. 278—79) —

»Dient Francois: »Car il (Guenelun) le poet bien faire!
Se lui lessez, n'i trametrez plus saive« —

er ogsaa dette Spørgsmaal uigjenkaldelig afgjort; Erindret selv og Fuldmagten giver Keiseren Guenelun; men til hans Befalingsbefalinger kan han kun svare (I, B. 321 — Str. XXIV, B. 3):

»Oit l'avez, sur vos le jugent Franc.«

Udtrykket »juger« er meget betegnende. Det viser, at man ikke her har et Krigsraad, hvor Anføreren hører sine Officerers Raad for dernæst selv at bestemme, hvad han finder for godt, men en constitutionel Forsamling, saaledes som den kan være, hvor de Stemmeberettigede kun ere adelige Krigere, en Forsamling, der med samme Myndighed, hvormed en Ret fælder sin Dom, fattet Beslutninger, til hvilke Herskeren er bunden. Det samme Udtryk bruger derfor Karl atter, da der skal vælges en Anfører for Arrieregarden (II, B. 82 — Str. LVII, B. 6):

»Kar me jugez, ki ert en la rere garde!«

Men Baronerne komme ikke her til at udtale sig, da Roland selv forlanger den Post, hvortil Guenelun har foreslaaet ham og Keiseren paa Raimes' Raad fører ham deri.

Endnu mere uafhængig optræder Baronernes Forsamling som Domstol. Keiseren kan vel lade den gribe, hvem han har mistænkt for Trostabsbrud, men ikke straffe undtagen efter Baronernes Dom. De betegnes udtrykkelig i denne Anledning som Dommere (V, B. 436 — Str. CCLXIX, B. 25):

»Par ses messages mandet ses jugeors«;

Keiseren er kun Anklager (V, B. 487—88 — Str. CCLXXIII, B. 1—2):

»Seignurs baruns,« dist Carlemagnes li reis,
 »De Guenelun car me jugez le dreit!«

og, efter at han har fremsat sin Vestsydning og den Anklagebe-
 sit Forsvar, træffe Dommerne sig tilbage for at forhandle i
 Centrum (B. 498 — Strophenes Slutning):

Respudent Franc: »Ore entendrum cunseil!«

De blive enige om at lade Processen fare — »Laissum le
 plait« — og bede om Naade for Guenelun — med andre
 Ord: skjøndt de ikke vove at fritjende ham, nægte de dog
 at domfælde ham. Karl er ikke i Stand til at handle
 herimod:

»Al doel qu'il ad si se cleimet caitifs.«

(V, B. 555 — Str. CCLXXIX, B. 3);

men Tierrī redder Sagen for ham, idet han bestemt og i
 bedste Form giver sin Stemme mod Guenelun (B. 565—574
 — j. Str. B. 13—21):

»Que[i] que Rollans a Guene forsfesist,
 Vostre 'servise l'en doüst bien guarir.
 Guenes est fels d'ïço qu'il le traît,
 Vers vos s'en est parjurez e malmis:
 Pur ço le juz jo a pendre e a murir
 E sun cors mettre [en un feu e bruir],
 Si come fel ki felonie fist.
 Se or ad parent ki m'en voeille desmentir,
 A ceste espee que jo ai ceinte ici,
 Mun jugement voel semples garantir.«

Herimod have de andre Dommere, der fornemmelig have
 vægret sig ved at dømme af Frygt for Pinabel, ikke Noget at
 indvende, og med den sædvanlige Formel — »Or avez vos
 ben dit« — samthkke de i, at Sagen saaledes sthdes ind

under Guds Dom. Ved Tierris Seir over Gueneluns For-
svarer, faaer Reiseren Ret til at lade Forræderen straffe; men
med Hensyn til Straffens Bestaendighed er han atter afhængig
af Baronerne. Det hejder (V, B. 698—701 — Str. CCXCI,
B. 1—4):

«Puis sunt turnet (»rentrent au conseil», ifølge Genin)
Baiver e Aleman

E Peitevin e Bretun e Norman;
Sor tuit li altre l'unt otriet li Franc,
Que Guenes moerget par merveillus ahan» —

ligesom Dommernes Samthkke udkræves til at lade de tredive
Frænder hænge, der ere gaaede i Vorgen for Pinabel (s. den
foregaaende Strophe).

Karl den Store er altsaa i Rolandskvadet ikke en despo-
tist Eneherster. Hans Mænd ere frie, i alle Anliggender
stemmeberettigede Krigere, og i deres Optraeden ligeoverfor
Reiseren ere de alt Andet end slavisk underdanige: Roland og
Guenelun lade sig ikke af hans Nærværelse hindre i at give
deres hadefulde Følelser Løst; Guenelun vover, da Karl
bliver bekymret ved at høre Rolands Horn, at sige til ham:

«S'altre l' desist, ja semblast grant mençunge» — —

«Ja estes [vus] veiz e fluriz e blancs;

Par tels paroles vos ressemblez enfant!»

(III, B. 323 og 334—335 — Str. CXXXI, Slutning og
CXXXII, B. 11—12);

ja Dger gaaer i Stridens Hebe saa vidt, at han (V,
B. 274—277 — Str. CCLVIII, B. 6—9):

Mult fierement Carlun enaraisunet:

«Veez paien, cum ocient vos humes!

Ja Deu ne placet, qu'el chef portez corone,

S'or n'i ferez pur venger vostre hunte.»

Men de tjene ham med ubrødelig Trost; hans Ære er deres Ære, at fyldestgjøre dens Forbringer og vinde hans Bisalb, er deres første og sidste Tante, og paa den anden Side elsker han sine troe Helte med faderlig Omhed og viser i den Alt afgjørende Fare, at han er værdig til at være deres Høvding som den der, sine to hundrede Aar uagtet, er Alles Overmand baade ved sin Ættheds og sit Mod og ved Guds vidunderlige Beskyttelse.

Særliges poetisk og med psykologisk Sandhed har Forfatteren anstueliggjort, hvorledes Trostabsfølelsen er bleven Alles Tænkemaade, i Gueneluns Optræden ligeoverfor Marsil. Han er bleven sendt i et livsfarligt Erinde, han har svoret Roland og alle de tolv Jævnninger Undergang og veed, at, lykkes det ham, vil det koste mange flere og det hans Konges bedste Mænd Livet. Han er altsaa en aabenbar og fræk Forræder. Men, saasnart det gjælder at repræsentere Keiseren, bliver han rafft sit Liv for at gøre det paa en værdig Maade. Uforfærdet forkynder han den hedenske Konge, der før har ladet franske Sendemænd tage af Dage, at, hvis han ikke opfylder Karl den Stores Forbring, vil han blive dræbt med Spot og Spee, og, da Marsil drager Dolken imod ham, er han rede til at brage sit Sværd for at „Frankrigs Keiser ikke skal sige, at han døde ene i det fremmede Land.“ De Andre faae Kongen beroliget; men, i Stebet for at benytte Leiligheden til at fiske sig, siger Guenelun trodsig (I, B. 457—461 — Str. XXXIV, B. 7—11):

„Jo ne lenneie por tut l'or que Deus fist
Ne tut l'aveir ki seit en cest pais,
Que jo ne li die, se tant ai de loisir,
Que Charlemagnes, li reis poesteifs,
Par mei li mandet, sun mortel enemi.“

og aftvinger selv Hedningerne det beundrende Udraab: „Noble baron ad ci“. Treble Gang gjentager han i de haardeste og

meest frænkende Udtryk sit farlige Budskab, samt stiller sig under Pinien med draget Sværd for at tage, hvad der maatte følge paa. Ogsaa siden i den Samtale, hvori Forræderiet overlægges, hvor han tager mod Gaver af Marfil og uforbeholdent ytrer sit Had til Roland og hans Venner, taaler han ikke, at der siges noget Nedsættende om Keiseren:

«Tant ne l'vos sai ne preiser ne loer,
Que plus n'i ad d'onur e de bontet.
Sa grant valor ki l'purreit acunter?
De tel barnage l'ad Deus enluminet,
Meilz voelt murir que guerpir sun barnetz.»
(I, B. 531—35 — Str. XXIX, B. 13—17).

Imidlertid sit stønneste og fylbigste Udtryk finder Trofæbsfølelsen naturligviis i Roncevaalkæmpernes Udtalelser. Roland er atter i denne Henseende Hovedpersonen. Daade da Striden skal begynde og i dens Hede vender atter og atter den Tanke tilbage hos ham, at han med sine gode Hug vinder Keiserens Kjærlighed:

«Pur bien ferir l'emperere plus nos aimet» — — —
«Por itels colps nos eimet l'emperere!» — — —
«Mis cumpainz est irez!
Encuntre mei fait asez a preiser.
Por itels colps nos ad Charles plus cher.»
(II, B. 432, B. 717, III, B. 121—23 — Str. LXXXIV, B. 11, Str. CV, B. 11, Str. CXVI, B. 14—16);

og, ligesom hans første Følelse, da Oliver melder Tjendehærens Komme og ytrer, at de ville faae Slag, rører sig i de Ord (II, B. 348—52 — Str. LXXVII, B. 15—19):

«E Deus la nus otreit!
Ben devuns ci estre pur nostre rei.
Pur sun seignur deit hom sufrir destreiz,

E endurer e granz ehalz e granz freiz,
Si'n deit on perdre e del cuir e del peil,»

hvilket noget senere gjentages næsten med de samme Ord (II, B. 457—59 — Str. LXXXVI, B. 8—10), — ligesom han i Nødens Stund trøster sig med, at Karl skal hævne ham og hans Baabenbrødre (III, B. 22 — Str. CXI, B. 11):

«Mult grant venjance en prendrat l'emperere,» —
ligesom det ikke er hans ringeste Sorg ved Oliver's og de andre Heltes Fald, at Keiseren vil tabe saa Meget derved, (III, B. 550 — Str. CXLVI, B. 10):

«Li emperere en auerat grant damage,»
saaledes er Mindet om Karl og hans Forhold Noget af det, der allermeest opfylder hans Tanker, da hans Død nærmer sig: hvad der især gjør ham ondt ved at skulle stilles fra Durendal, er, at han med det har bundet saamange Lande for Karl „med det hvide Skæg“, og i Dødsstunden, hedder det (III, B. 939—943 — Str. CLXXIII, B. 2—6):

«De plusurs choses a remembrer li prist:
De tantes teres cume li bers cunquist,
De dulce France, des humes de sun lign,
De Carlemagne sun seignor ki l'nurrit;
Ne puet muer n'en plurt e ne suspirt.»

Mere tænkfom, men ikke mindre stærk er Oliver's Kjærlighed til Keiseren: hans første Tanke, da Roland ikke har villet blæse i Hornet, er, at Karl ikke skal faae Skjld for den forestaaende Ulykke (II, B. 513 — Str. XC, B. 4):

«Il n'en set mot, n'i ad culpe, li bers!»
og hvad han senere meest bebrejder Roland er, at han ved sit Overmod har berøvet Karl deres Tjeneste (III, B. 290 — Str. CXXIX, B. 6):

«Ja mais Karlon de nus n'aurat servise»;
men ligeoverfor Tjenberne er det ham fremfor Alt magtpaaliggende at opretholde Karls Ære, — da han selv har

faaet sit Vanesaar, er det endnu mere Forbittressen over den Haan mod Keiseren, hvormed Hedningen har ledsaget sit Landsfæstøb, end den naturlige Øst til at hævne sig selv, der giver ham Kræfter til at fløve Fjendens Hoved med de Ord (III, B. 522 — Str. CXLIV, B. 8):

»Iço ne di, que Karles n'i ait perdut« —,

og i hans Dødsstund er det Karl og Frankrig og Roland, hvem hans sidste Tanker gjælde (III, B. 580—581 — Str. CXLVIII, B. 8—9):

»E beneist Karlun e France dulce

Sun campaignun Rollant [de]sur tuz humes.«

Ogsaa den tredje Hovedhelt Turpin er besjælet af den samme Følelse; ogsaa han begynder sin Opmuntringstale før Slaget (II, B. 467—68 — Str. LXXXVII, B. 4—5):

»Seignurs baruns! Carles nus laissat ci,

Pur nostre rei devum nus ben murir,«

og til Slutningen, idet han udtaler Betsignelsen over de Døde og derved kommer til at tænke paa sig selv, er det især den Tanke, at han aldrig skal gjensee den „mægtige Keiser“, der bedrøver ham (III, B. 761—62 — Str. CLX, de to sidste Vers):

»La meie mort me rent si anguissus:

Ja ne verrai le riche empereür.«

Til denne Heltenes Trostabsfølelse svarer nu fuldkomment Karls Omhed for dem, som i hans Klager over Roland — see ovenfor S. 41—43 — finder sit skjønneste Udtryk: begge Dele tilsammen frembringe Idealet af et frit Heltfolks Forhold til dets Herter, saaledes som det træffende betegnes i Karls egne Ord (V, B. 144—153 — Str. CCXLVIII, B. 1—10):

»Li emperere recleimet ses Franceis:
 »Seignors barons, jo vos aim, si vos crei;
 Tantes batailles avez faites pur mei,
 Regnes cunquis e desordenet reis;
 Ben le conuis, que gueredun vos en dei
 E de mon cors, de teres e d'aveir;
 Vengez vos fiz, voz freres e voz heirs
 Qn'en Rencesvals furent morz l'autre seir!
 Ja savez vos, cuntre païen ai dreit!«
 Respondent Franc: »Sire, vos dites veir!«

Selvregering for Samfundet gjennem dets Ypperste, Rettergangens fuldkomne Uafhængighed og begeistret Hengivelse for den Person, der repræsenterer Samfundet ubadtil og skal hævde den nationale Ære ere altsaa Hovedtrækkene i Rolandskvadets Billede af en politiske Tilstand. Sammenfatter man dem, vil man da i dette Digt finde en Fremstilling af den europæiske Stats Grundtypus, og man vil tydeligere indsee Rildens til det engelske Folks Storhed. Hos dette Folk have nemlig begge Momenter — Frihedsfølelsen og Kongetrokken — i Tidernes Medfør udviklet sig jævnsides; dets Stats- og Samfundsbygning staaer paa et nationalt Grundlag, og det har derfor kunnet opnaae den stønneste politiske Tilværelse og udfolde den største Kraft blandt alle Europas Nationer, hvorimod Fæstlandsfolkene, forbi hiint Grundlag overalt er blevet meer eller mindre forrykket, alle have ført en meer eller mindre ufuldstændig, uharmonisk og uskøn Tilværelse. Hvorfra er da hiint Billede af et frit Heltesamfund under en udmærket Konge kommet ind i Rolandskvadet? Har det allerede været til i det ældre frankiske Roncevalkvad? Eller er det først opstaaet under den normanniske Behandling?

Det maa her især bemærkes, at i de fleste andre karolingiske Heltebidte, som ere opstaaede paa egentlig

franst Grund, er Forholdet mellem Kongen og hans Mænd langt løsere og, navnlig hvad Karl den Store angaaer, hans personlige Værdighed og hans Myndighed som Lehnsherre meer eller mindre nedsat. I Garin af Lothringen f. Ex. har Pepin Møje med at faae Ordet i Baronernes Forsamling, saa han i sin Iver springer op paa et Bord ¹⁾, og ligeoverfor sine Modstandere er han hidsig og haard, medens hans Ubesingighed stedsse nøder ham til at tye til Baronernes Hjælp. Aldeles den samme Rolle spiller Karl den Store i de fleste Digte, der skildre hans Kamp med oprørste Vasaller: al Ret er altid paa deres Side, al Uret og dertil ofte Raadvilthed, ja Taabelighed og Frygt paa hans Side, og naar der forekommer Træk af et ordnet politisk Forhold mellem Kongen og hans Mænd, ere de kun faa og svage. I Raimberts Olgier-Digt vil Karl sende et Sendebud til Desier, Lombardernes Konge, for at opfordre ham til at udelevere Olgier, der er flygtet til ham. Baronerne tie Alle, undtagen „Namlès“, hvem Keiseren ikke vil sende. Namlès vender sig da til sin Søn Bertrand og opfordrer ham til at paatage sig Erindet, hvortil fire hundrede Franske raabe: „Names dist vérité!“ og Keiseren, vendende sig til Bertrand, siger:

„Icís messages est hui sor vos cargiés“ ²⁾.

Scenen har jo stor Lighed med Raabslagningscenen i Rolandskvadet; men det Vigtigste mangler dog, idet Karl ikke forlanger, at Forsamlingen skal udnævne en Sendemand, men blot lover den, der selv vil tilbyde sig, store Belønninger, ligesom det af Naimès henstilles til Bertrands frie Villie, om han vil udføre Erindet eller ei: den besluttende Myndighed mangler Forsamlingen som Heelhed betragtet, hvorimod den

¹⁾ Mort de Garin Le Loherain, B. 730, publ. par Du Méril. 1844.

²⁾ Chevalerie Ogier de Danemarche, publ. par Barrois, B. 3480—3687.

Enkelte baade ligeoverfor Kongen og sine Eigemænd indtager en friere Stilling. Iøvrigt forekomme slige Raadslagninger ikke senere i Digtet; men medens Karl synes at raade uindskrænket for hvad der til enhver Tid skal afgjøres, maa han bære den værste Medfart ikke blot af Ogier, medens denne er hans Fjende, men ogsaa af Digteren: Ogier stifter i Brede efter ham med et Sagtspib¹⁾, medens han staaer for ham i Paladset, for ikke at tale om deres Møder i Kampen; han fremstilles som ganske hjælpeløs, da Hedningerne angribe Frankrig og han maa savne Ogiers Hjælp; ja et Sted hedder det om ham, at hans Hjerte er fuldt af Brede og »felonie«²⁾. I Digtet om Alimonsønnerne bliver Reiseren endnu værre medtagen. Her fortælles bl. A., hvorledes Trolldmanden Maugis, der hjælper Alimonsønnerne, som forfølges af Karl, en Gang faaer Leilighed til at bese Reiseren og hans Mænd i Dbale, hvorpaa han tager deres Vaaben fra dem og giver Karl en ubslukt Brand i Haanden i Stedet for Soieuse. Da de vaagne, leer Roland ham ud, viser ham frem for de andre Baroner og figer spottende til ham selv, da han endelig vaagner:

»Oncle,» ce dist Rolant, »no' bran perdu avon. -
Maugis les a emblé. Mais bon gré li savon,
Qu'en lieu de vostre espee vous donna se tison;«

og senere gaaer det ham endnu værre, da Maugis, medens han sover, putter ham i en Sæk og bringer ham i Alimonsønnernes Vold, der behandle ham med den største Udelmodighed, uden at hans uretsfærdige Had til dem derved formildes³⁾. I Jean af Vançon-Abadet svarer Roland Reiseren paa en Trettesættelse:

¹⁾ B. 3219—11.

²⁾ B. 5005.

³⁾ See Brudstykkerne i Belfers Fierabras, p. VIII.

«Ce n'est pas grant merveille, se vous estes felon:
Cent ans i a premier que cauchastes speron;
Puisque li hons vit trop, il n'a sens ne raison» ¹⁾).

Ogsaa i de Digte, der handle om Kampe med de Bantroe findes den samme Mangel paa klar Fremstilling af Retsforholdet mellem Kongen og hans Baroner. En Scene i Digtet Agolant er saameget mærkeligere, som den ligefrem er en Efterligning af den tilsvarende Scene i Rolandskvadet: det er atter et Sendebud, der skal vælges; men her er end ikke Spor af, at Baronernes Samtykke ender Sagen saaledes som i Ulger-Digtet; Reiseren afflaaer det ene Tilbud efter det andet, indtil omsider en Fostersøn af Naimes melder sig, hvem Erindet da overbrages ²⁾); det er aabenbart, at Digteren ikke har lagt Mærke til det meest Charakteristiske ved Raadslagningen i Rolandskvadet, det, der gjør den til et korrekt individualiseret Billede af det constitutionelle Heltedømmeme. I Saxerkvadet af Jean Vobal, der ligeledes er digtet med Rolandskvadet for Die, forekommer en vidtløftig Fortælling om en Opstand mod Karl, der sætter ham i et heelt ynkeligt Lys og giver et levende Billede af feudal Selvraadighed. Da der kommer Bud til Laon, at Saxerne have brændt Köln, nægte de forsamlede franske Baroner at gjøre Tjeneste, med mindre han vil paalægge Herupperne — herved forstaaes Adelen i Normandie, Bretagne, Maine, Anjou og Touraine — den samme Skat af fire »deniers d'or«, som de egentlige Franske svare. Paa Naimes' Raad gjør han det og vækker en saadan Forbittrelse hos Herupperne, der ere forsamlede hos Greve Hues af Maine, at de først ville lade Sendebudet hænge, men dog bevæges til at love Karl, at de skulle komme til ham med saamange Sværd og Landsker, at

¹⁾ Hist. littér. de la France, t. XXII, S. 572.

²⁾ Belfers Hierabras, p. LIV—LV.

Ingen skal vove at see dem under Dinene: „naar vi ville slæbe ham,” slutter Greven, „seer jeg ingen Udvei for ham, til at beholde Kronen.” Den næste Mai samles 50,000 Heruper og drage, hærjende Landet, ad Aachen til. De sende Budskab til Aachen, hvor Karl træffes, sammen med den pavelige Legat (eller Paven selv), der fortæller ham den hellige Martins Liv, „viser ham Vogen og udlægger ham Latinen,” og lade ham sige, at de ville komme for at bringe ham Skatten, hvis han vil tage den der, hvor de hyde ham den; de have nemlig smeddet Penge af Jern og bundet dem til Landserne. Naimes svarer i Keiserens Navn, at den eneste Skat, de ere ham skyldige, er at kæmpe med ham mod de Vantro, og paa hans Raad gaaer Karl dem, da de komme til Aachen, imøde barfodet, med et stort Følge af Geistlige. Ved Budskabet om, at Skatten er dem eftergivet, ere de allerede blevne forsonligt stemte; ved Synet af Karls Ydmyghed gribes de af Dnt, falde ham tilføde og love at staae ham bi ¹⁾).

Man kunde mene, at disse og lignende Fremstillinger af Karl den Stores Forhold til Baronerne, vare de senere Be-
arbejdedes Bærk alene, at de ikke havde nogen Rod i Sagenene og de ældre Kvad, som Trouvererne arbejdede sammen og udvidede. Det vilde imidlertid være underligt i saa Fald, at Phænomenet skulde være saa almindeligt; desuden er bl. A. den sidstansførte Fortælling om Heruperne ligesom en Erinbring om Krigen mellem Richard I af Normandiet og Kong Ludvig IV, der endtes med, at denne løste hiin fra al Lehnforpligtelse, og lignende Erinbringer fra den karolingiske Oplosningstid kunne med meer eller mindre Bestemtthed have ligget til Grund for de andre Fortællinger og Skilbringer. Betragter man nu nærmere den karolingiske Tidsalder, vil man ogsaa finde, at et Vilde af en Konge og en Krigeradel, som det, Rolandskvadet frembyder, vanskeligt kunde opstaae i samme,

¹⁾ Chanson des Saxons, publiée par Michel, I, S. 24—78.

hvorimod Kongedømmets Forhold til Abelen langt mere svarer til den Forestilling, som de senere Trouverer give om Forholdet mellem Karl den Store og hans Mænd. Om end Karls nærmeste Forfædre kunne have indtaget en Stilling som »*primi inter pares*«, i hans egen Regering findes intet constitutionelt Element, allermindst da han ved at modtage Keiserkronen havde erklæret sig for Arving til Imperatorernes Enevælde og gjort det til sin fornemste Opgave at være Kirkens og Geistlighedens Beskytter; selv de berømte Mæjforsamlinger vare, som Guizot oplyser ved Hjælp af Hincmars Skrift »*de ordine palatii*«, fra det 9de Aarhundredes Slutning ¹⁾, saa langt fra at ligne constitutionelle Forsamlinger, at de kun vare en Foranstaltning til Hjælp for det uhyre Riges Administration: Keiseren indhentebe her paa en bekvemmere Maade Rundsab om sine Undersaatters Ønsker og Træng, for dernæst med fuld Frihed at gjøre, hvad han selv vilde. Det gamle germaniske Retsforhold var derved forstyrret: havde Kongen Magt dertil, var han Enevoldsherre, manglede han den, blev han en Nullitet. Dette Sidste blev Tingenes Gang under de følgende Karolinger, og Andet end Konger af Navn vare ei heller Capetingerne lige til Ludvig den Tykkes Tid. Forestillingen om den historiske Karl den Stores Enevælde var saa stridende imod Tidsforholdene i den følgende Tid saavel som imod den fra Fædrene arvede Frihedsfølelse hos Franterne, at den umuligt kunde holde sig; han maatte da i de frankiske Traditioner blive en Konge af samme Art som de senere Karolinger, kun forskjellig fra dem ved sin uhyre Krigerhæder, hvilken imidlertid langt mere tilkommer hans Riddere end ham selv.

En ganske anden Virkelighed havde de normanniske Sænger for sig, og Billeder, nær beslægtede med denne, kunde de finde i nordiske Fortællinger. I Normandiet var nemlig

¹⁾ Hist. de la civilisation en France, II, S. 116—120.

det oprindelig hos alle germaniske og nordiske Stammer stedfindende Forhold mellem Kongen og Folket, uden Afbrydelse gaaet over i Forholdet mellem Hertugen og Baronerne. Disse Sidste vare som Besiddere af Landets Jordegods paa een Gang Hertugens Mænd og Ihændehavere af den Selvstændighed, som i Norden tilhørte Bøndernes Forsamling paa Thinge — om »les vilains«, den undertrykte Masse, kunde der naturligtviis ikke være Tale, mindst efter den store Bøndepøstend i Richard II's Tid. Medens Hertugen som god Ordens Hædder staaer i Spidsen for Baronerne — og næsten alle de normanniske Hertuger roses i Krønikerne som »bons justiciers« — kan han paa den anden Side ikke foretage Noget, der angaaer hele Samfundet uden Baronernes Samtykke. Da Kong Henrik af Frankrig havde fordret af Vilhelm Bastarden, at han skulde nedrive Slottet Tillieres, forelægger han Baronerne Sagen, og, da de raade ham til at spøie sig og altsaa samtykke, gjør han det i Haab om bedre Tider¹⁾. Endnu mere betegnende er hans Udsættelse i Anledning af Englands-toget. Først kalder han de fornemste Baroner til sig og, (hædder det i Roman de Rou, B. 11130 o. f.):

«A cels barunz dist sun cunseil
Ainz k'il se'ist grant appareil.
Dit lor a, com il pert son dreit,
E come Heraut li toleit.
Se il l'osoent bien loer,
Por se vengier passereit mer» o. f. v.,

¹⁾ Roman de Rue, B. 8461—8466:

«Ceo ki li Reïs li out mandé
A li Dus as Normans mostré;
Asquanz li unt pur bien loé,
K'il face al Rei sa volenté;
Sofrir il estuet plusors torz,
Tant ke il seit de mieldre esforz.»

hvortil de svare, at de Alle ere rede til at gaae med ham. Hermed er imidlertid Sagen ikke afgjort. Paa de Geistliges Raad, som udtale Grundsætningen for al constitutionel Frihed i de mærkelige Ord:

»Bien deivent al cunseil venir,
Ki el travail deibvent partir,«

sammenkalder han alle sine Baroner og opfordrer dem til at staae sig bi samt opgive, med hvormange Skibe og Følk Enhver vilde møde. De raadslaae, medens Hertugen trækker sig tilbage, og der hersker stor Uenighed imellem dem, saa at det ikke kan komme til nogen almindelig Beslutning. Da afloffer Vilhelms Fortrolige, Vilhelm »Allz Osber« (Aalbjørnsøn), dem en Fuldmagt til at forhandle med Hertugen og navnlig lade ham forstaae, at de ikke ville gjøre Krigstjeneste hiinsides Havet; men i Steedet forkynder han Hertugen, der nu atter træder ind i Salen, at Baronerne ere villige til at følge ham med al Magt. Der opstaaer stor Larm og, kun ved at underhandle særskilt med hver især og love dem, at der ikke skal blive afkrævet dem Mere, end de hidtil havde ydet, lykkes det Hertugen at faae dem til at lade det paa deres Begne givne Samtykke staae ved Magt. At Ingen skulde komme til at yde eller nyde Meer, end der med Rette tilkom ham, er den Følelse, der ligger til Grund for denne Begivenhed. Hvor stærk den var hos Normannerne, viser bl. A. Ascelins (Astell's) Optræden ved Vilhelm Erobrerens Begravelse, idet han som Eier af Grunden, hvorpaa Kirken staaer, som Kongen skal begraves i, standser Rigtoget og forbyder at begrave ham, indtil Baronerne finde sig i at erstatte ham den Ford, der var ham fratagen — Vilhelm havde selv ladet Kirken bygge — med en Sum Penge ¹⁾). Denne Selbstændigheds- og Rets-

¹⁾ Roman de Rou, B. 14390—14465.

følelse hos de normanniske Baroner er paa den anden Side parret med en stærk Følelse af Agt og Hengivenhed for Hertugen, forsaavidt han da har personlig Dhygtighed til at holde deres uregerlige Stoltthed i Tømme¹⁾, og Normandiets Historie indeholder mangen Uttring af Kjærlighed til Hovdingen, hvortil man neppe vil finde Mogen i de andre franske Lehnsfyrstendømmers Historie: saaledes deres Harme ved Vilhelm Langsværds Døds, hvorom det hedder rørende hos Wace (Roman de Rou, B. 2764—67):

•Grani duil firent Bretonz, grant duil firent Normant,
Mez ki ke féist duil, ne ki k'alast polant,
Ki ke plainsist li Dus, ki k'alast desmentant,
Richart li filz Willame en fist li duil plus grant;•

deres Forbittrelse, da kort efter den franske Konge i Rouen bemægtiger sig Richards Person: der reiser sig øieblikkelig en saa voldsom Opstand i Byen, at han maa sværge dem til ikke at tilføie Drengen noget Ondt²⁾, en Gæd, som han ikke vover strax at bryde, hvorved Richard senere faaer Leilighed til at undslippe —; fremdeles Glæden over Richards Tilbagekomst³⁾

¹⁾ Betegnende er Vilhelm Erobrerens Dom om dem, da han laae paa sin Dødsjæng (Roman de Rou, B. 14239 o. f.

En Normendie a gent mult fiere,
Jo ne sai gent de tel maniere;
Chevalliers sont proz é vaillanz,
Par totes teres conquérantz.
Se Normant unt boen chevetaigne,
Mult fait à creindre lor cumpaigne;
Se il n'en unt de Seignor crieme,
Ki les destreigne é aprime,
Tot en ara malveiz servise.
Normanz ne sunt proz sainz justise o. f. v.

²⁾ Roman de Rou, B. 2822 o. f.

³⁾ B. 3809 o. f.

og siden Sorgen ved hans Død, i hvilken Anledning Wace selv udtaler den almindelige Tænkemaade med de Ord:

»Bon Seingnur deit l'um bien plorer,
Kar grieve chose est a recoverer«¹⁾;

endelig Baronernes Befymring, da Robert I forkynder dem sit Forsæt at drage til det hellige Land²⁾.

Maatte saaledes Tilstanden i Normandiet lede Sangerne til, naar de i Karl den Store og hans Krigere vilde skildre de høieste Konge- og Helteideal, at fremstille Forholdet imellem dem saaledes, som det er steet i Rolandskvadet³⁾, saa kunde de i de nordiske historiske Efterretninger og

¹⁾ B. 5923—24.

²⁾ Roman de Rou, B. 8091 o. f.

³⁾ Man maa ikke lade sig vilde af, at der ogsaa blandt de normanniske Digte findes eet, hvori Karl optræder i et heelt latterligt Lys, nemlig det af Michel udgivne lille Digt om hans Rejse til Jerusalem og Constantinopel. Man vil nemlig snart see, at det ingenlunde er lagt an paa at nedsatte ham ligeoverfor hans Vasfaller, men kun paa at sætte hans og hans Heltes vælbige Forvoventhed i et ret klart og muntret Lys, naar det fortælles, hvorledes Keiseren og de tolv Jævnninger, efter at have været til Gilbe hos Kong Hugues i Constantinopel og drulket tilgavn, om Natten more sig med at love hver især at udføre de vidunderligste Gjerninger — Karl selv vil fløve Hugues' største Kæmpe fra Isen til Hestens Fod, saa Sværdet staaer i Jorden, Roland vil blæse i sit Horn, saa Palasset falder ned og Stægget slipper af Kong Hugues, Oliver vil komme i Seng til Kongens Datter, o. s. v. —: de blive belurede og den næste Dag tager Kong Hugues dem paa Ordet, hvorved de ikke blive synderlig vel tilmode; men ved guddommelig Vistand udføre de saa mange af deres »gabs«, at Resten eftergives dem. Iøvrigt er det Hele, som man seer, tydelig nok et Minde om Nordboernes heitstrengingar, saa som de berømte Løfter ved Strutharalbs Gravøl, hvor Helten »ser til skemtonar ok ágætis«, love at erobre Gen eet Rige, en Anden et Andet, en Tredie (Bagn Aagesøn) at komme i Seng til en berømt Høvdingedatter uden Faberens og hendes Frænders Billie (see Jónsvíkinga saga, c. 37 i Fornmanna sögur, XI, S. 109 o. f.).

poetiske Minder kun finde yderligere Træt til det samme Vildebe, eller dog i alt Fald af den nordiske Tænkemaade med Hensyn til Kongen og Forholdet til ham føle sig styrkede i den hos dem selv levende Forestilling herom, hvoraf deres poetiske Fremstilling er Udtrykket. Analogierne ere paafaldende saavel med Hensyn til Retsforholdet som den Følelse, hvorved dette faaer sin dybere Betydning og Skjønhed. De strække sig endogsaa til enkelte Vencævnelser. Naar i Rolandskvadet Rjernetopperne oftere (f. Ex. III, B. 357 og 383 — Str. CXXXIII, B. 14) kaldes »maisnée«, saa er dette ligefrem en Oversættelse af det nordiske »húskarla«, forsaavidt dette Ord hyppigt bruges eenskydigt med Hird eller Krigerflokk og kun i snevrere Forstand betegner Tjenere af lavere Rang ¹⁾. Hvorledes retlig en saadan Hirds Medlemmer vare stillede, viser fornemmelig Bitherlagsretten, som bl. A. bestemmer, at, naar Kongen vil have en Mand udstødt af Laget, da skal han lade ham stævne til Huskarlething; kan Kongen da med to Bitherlagsmænds Vidnesskyrd bevise, at Manden vilde ratha entlike a lif ellir land hans, tha hawer han witherlag tapat ok sik sjelwan; turde derimod witherlagamenn thet ey witne oc a helghædom ey sweria, tha

¹⁾ Exempler paa begge Betydninger forekomme hyppigt hos Snorre, skjøndt den først antydede er den almindeligste. Naar det saaledes i Olaf den Helliges Saga (cap. LV) hebbder, at Olaf »hafði með sér LX hirðmanna oc XXX gesta, oc setti hann þeim mála oc lög. Hann hafði oc XXX húskarla, er starfa skyldo i gárdinom slikt er þarfti«, da er det brugt om ringere Tjenere. Naar derimod (sammesteds cap. LXXV) Harald Sigurðson som Barn søfter sig »húskarla«, naar Sigþvat, efter at være bleven optagen i Kongens Hird, synger:

»gazto húskarl hollan,« (cap. XLI),

naar Bjartemaalet kaldes »húskarlhvöt«, ligesom naar i Bitherlagsretten Thingsmændenes Forsamling kaldes húskarlastefne (Rosenvinges »Gamle danske Gaardsretter«, V, S. 2), da er det aabenbart, at Ordet her betyder Hirdmænd.

skal han meth gudsdøm ellir felles ellir wærias¹⁾, d. v. s. oprindelig med Trefamp; medens det om Kongens Forhold under en saadan Sag hebbet hos Saxo²⁾, at han «auditoris tantum partem exequens, militiæ judicationis mandavit arbitrium, deforme ratus danmare viros, quos ipse fovisset»: den hele Fremgangsmaade er, som man seer, nøiagtig den samme, som bruges i Rolandskvadet ved Gueneluns Proces. Paa samme Maade finder man i Skilbringen af de frie Bønders Optræden og Myndighed ligeoverfor Kongen, f. Ex. i Snorres berømte Fortælling om Thorgny Sagmand³⁾, albeles det samme Forhold betegnet, ja betegnet med det samme Udtryk: „Dom“ — «alzheriar dóm» —, som det, hvori Baronerne i Rolandskvadet staae til Kongen som Landets og Folkets selvstrebne Repræsentanter. Blandt de mangfoldige historiske Træk af den nordiske Trostøb mod Hærføreren og Kongen maa især fremhæves Olaf den Helliges sidste Kamp, der i meer end een Henseende danner et Sideskue til Roncevauslaget. Det er denne Følelse, der binder Finn Arnesøn saa fast til Kongen, at han haader sin Broder Ralf, fordi han er Kongens Fjende, og endnu efter Slaget, da denne kommer i hans Nærhed, medens han selv ligger haardt saaret paa Valpladsen, kaster et Vaaben efter ham. Den driver Bjørn Staller, der har taget Gaver af Knuds Sendemænd, til at opsoge sin fredløse Herre og byde ham sit Hoved til Bød for sit Frasalb. Den finder især sit Udtryk i Thor- mod Rolbrunarstjalds Bøn om, at Kongen aldrig vil lade dem stilles ad i Livet eller i Døden, saavelsom i de mange Viser, Sighevat digtede senere, efter at han havde spurgt Kongens Død. Naar han saaledes om Bjørn Staller siger:

¹⁾ Rosenvinge: Gamle danske Gaardsretten, V, S. 2—4.

²⁾ P. E. Müllers Udgave, I, p. 530 (hos Steph. p. 199).

³⁾ Olaf den Helliges Saga, cap. XCVI.

„Fell i her með hollom („Faldt han i Hær med Hird-
hann verdungar mönnum; mænd —
leyfdr er at hilmis höfði huldt de Kongen fulgte —;
hródr audigs sá daudi“¹⁾), Høvdingens Død ved rig Herres
Hoved i Sange loves.“),

da udtaler han, hvad der havde været alle „Kongsmændenes“ Tænkemaade, og priser en Dyd, som ogsaa fornemmelig har gjort Rolands heltene til Ideal for Normannerne; og naar Thormod, da han drager Pileobben ud af sit Bryst, døende udbryder: „Vel har Kongen sødt os: fed er jeg om Hjertegrødderne“²⁾, da er dette kun et mere vilbt-syndigt Udtryk for Rolands Tænken paa „sun seignor ki l'nurrit,“ medens han drages med Døden. Det er ogsaa Trostabsfølelsen, som bringer Bjarkemaalet paa Thormods Tunge før Slaget og i det nysanførte Visebrudstykke af Sigvæt fremkalder en ligefrem Hentydning til Bøddar Bjarkes Død ved Kong Rolfs Hoved. Bjarkemaalet var nemlig af alle nordiske Oldtidsdigte upaatvivlelig det, hvori Kongetrostaben har fundet sit kraftigste Udtryk, og maatte derfor paatrænge sig Olafs Skjalde, idet de følte sig opfyldte af den samme Begeistring, ligesom dets Indhold ogsaa i denne Henseende har særegen Interesse paa Grund af Overensstemmelserne med Rolandskvadet. Vel gjør den Omstændighed, at Kongen i Bjarkemaalet selv strider og falder med sine Kæmper, Følelsens Udtryk endnu heftigere hos disse og den er her i højere Grad knyttet til Erindringen om Kongens mange Gaver: derfor nævner Hjalte Guldet ved dets mange mytthiste Narne og opfordrer til at staae den nær i Nøden, der saa ofte havde deelt sine Gæstebuds Glæde med dem, ligesom Bøddar Bjarkes minde, hvor Meget han har Kongen at lønne: først

¹⁾ Olaf den Helliges Saga, cap. CCXI.

²⁾ Smíðs. cap. CCXLIX: „Vel hefir konúngrinn allt oss: feitt er mér um hjarta rætor.“

Evogerflabet og faa tolv Gaarde (tølv bú) og mange Statte.
Men ogsaa her lyder Opfordringen:

»Quisquis amicitiam regis colit, arma capessat«

svarende til Rolands

Por itels colps nos eimet li empereres;«

ogsaa her høres Beundringens og Kjærlighedens Ord om
Herfteren midt i Stridens Hebe, ogsaa her kunne Heltene ikke
svigte deres Trostabsøed:

»At nos qui regem voto meliore veremur« o. s. v.,

og det betegnes som en Fryd at stulle døe for den høi-
modige Fader:

»Nos quoque lætitie species extollat honesta
Morte secuturos generosi fata parentis«;

ogsaa her lyder Klagen over hvad Kongen taber ved de
Tappres Fald:

»Illustres obeunt proceres. En, maxime Rolvo,
Magnates cecidere tui«

— det er Rolandskvadets »maisnée gente«; ogsaa her er det
en opflammende Tanke, at Kongen skal see, med hvor stor
Tapperhed de have stridt:

»Ante oculos regis clades speciosa cadentes
Excipiat«,

og det er den sidste store Trøst, at den, der spæner Balen,
skal see:

«Qualiter acceptum domino pensavimus aurum.
 Præda erimus corvis aquilisque rapacibus esca
 Vesceturque vorax nostri dape corporis ales.
 Sic belli intrepidus procures occumbere par est,
 Illustrem socio complexos funere regem.»

Har man i de to hidtil betragtede Hovedmotiver, — Krigslysten og hvad dermed staaer i Forbindelse samt Forholdet mellem Krigerne og Kongen, — udelukkende maattet erkjende den germaniske og især den nordiske Aands Indvirkning paa de Mennefters Tænkemaade og Phantasie, blandt hvilke Kvadet er opstaaet, maa man derimod i det tredie Hovedmotiv — Heltereligøsiteten — naturligtviis nærmest spore Christendommens Indflydelse. Dog er der ogsaa i Opfattelsen saavel af den kristne Verdens Forhold til den hedenske, som af selve Christendommens Væsen saamange Forestillinger af nordisk Oprindelse, at man i dette Moment ikke saameget maa see en eenfædig Virkning hvidfra, som netop det Punkt, hvor Sydens og Nordens Ideer stærkest have gjennemtrængt hverandre.

Her er først og fremmest Opfattelsen af Arabernes og i det Hele det hedenske Væsen mærkelig. Den strider i høieste Grad mod den historiske Virkelighed, ikke blot som den var paa Karl den Stores Tid, men ogsaa som den var i det 10de og 11te Aarhundrede. Araberne og navnlig de spanske Arabere vare i hiin Tidsalder et høit civiliseret Folk, ligeoverfor hvilket Europas Krigeraristokratier vare lidet bedre end Barbarer; men i Rolandskvadet optræde de som raage, grusomme Barbarer og for en stor Deel som uhyre store eller vanstaaede Jætter. Villedbrydelsen var i langt høiere Grad afstøet af Muhamedanerne, end af de kristne, hos hvilke

malede og plynkede Helgener vare traadte i Stedet for de hebenste Afguber; men i Rolandskvadet fremstilles Hedningerne som grove Afgudsdyrkere. Alt maa tjene til at retfærdiggjøre Rolands hyppigt tilbagevendende Udraab:

»Païen unt tort, e chrestiens unt dreit« — — —
Nus avum dreit; mais cist glutun unt tort« o. s. v.,

(II, B. 355 og 552 — Str. LXXVII, B. 22 og
Str. XCI, sidste Vers).

Oprørende er saaledes strax i Begyndelsen Blancandrins Forslag, at de skulde sende Karl Gidsler og bryde Forliget, uden Hensyn til Gidslernes, deres egne Børns, Skjæbne (I, B. 44—46 — Str. III, Slutningen):

»Asez est melz, qu'il i perdent les chefs,
Que nus perduns l'onur ne la deintet,
Ne nus seiuns conduiz a mendeier«.

Ligesaa uværdigt opfarende som Marfil viser sig mod Sendemanden, der forkynder ham et frænkende Budskab, ligesaa feigt fortvioler han, da Hyffen er gaaet ham imod —

»Sur la verte herbe mult laidement se culcet,«

hebdet det (IV, B. 177 — Str. CLXXXIII, B. 4), da han er vendt tilbage fra Slaget —, og dog kan han ikke, medens han ydmygt bøier sig for Baligant, lade være at prale paany: (IV, B. 354—355 — Str. CXCIII, B. 10—11)

»Vers Carlemagne li durrai bon conseil:
Cunquis l'aueurat d'oi cest jur en un meis.«

for, da dette sidste Haab er glippet, at døe af Sorg og Harm. Som Herren er, saa er hans Føls: til de hebenste Krigeres Overmod før Slaget, da de, Een efter Een, træde frem for Marfil og love, at de, hvis de finde Roland,

stulle gjøre det af med ham og de tolv Jævnninger, indtil
 Esturgant raaber (II, B. 291—94 — Str. LXXIV, B.
 12—15):

«Franceis murrunt, Carles en ert dolent,
 Tere Majur vos metrum en present.
 Venez i, reis, si l'verrez veirement:
 L'empereor vos metrum en present.»

og Margarið lægger til (II, B. 311—12 — Str. LXXV,
 B. 18—19):

«Josqu'a un an aurum France saisie,
 Gesir purrum el burc de seint Denise,» —

til dette Overmod svarer fortræffeligt Folkets blinde Raseri
 efter Slaget, da de forbande og mishandle deres Guder, hvilke
 de nylig have smykket og tilbedet (IV, B. 184—195 —
 Str. CLXXXIII, B. 11—22):

«Ad Apolin encurent en une crute (Grotte),
 Tencent a lui, laidement le despersurent ¹⁾
 «E, malvais Deus! por quei nus fais tel hunte?
 C'est nostre rei: per quei l'lessas cunfundre?
 Ki mult te sert, malvais luer l'en dunes.»
 Puis si li tolent sun sceptre e sa curune,
 Par les mains le pendent [en sum] une culumbe,
 Entre lur piez a tere le tresturnent,
 A granz bastuns le batent e defruisent,
 E Tervagan tolent sun escarbuncle
 E Mahumet enz en un fosse butent,
 E porc e chen le mordent e defulent.»

¹⁾ Af «persona» i Betydning af «dignitas». See Du Cange s. v.
 «dispersare» og «personatus».

Selv Valigant, der baade betegnes som viis og tapper og som en Hærmænd uden Ege, - hvis han havde været Christen, er smittet af det barbariske, hedenske Overmod, der indgiver ham Yttringer som:

»Carles li reis, l'emperere des Francs,
Ne deit manger, se jo ne li cumant!« — — —
»En France irai pur Carle guerreier;
S'en ma mercit ne se culzt a me piez
E ne guerpist la lei de Chrestiens,
Jo li toldrai la corune del chef« — — —
»S'or ne s'en fuit Karlemagne li veilz,
Li reis Marsilie enqui (ibag) serat venget:
Pur sun poign destre l'en liverrai le chef.«

(IV, B. 262—63, 285—88 og 412—14 — Str. CLXXXVIII, B. 13—14, CLXXXIX, B. 16—19 og CXCVI, B. 18—20),

og Ubfaldet straffer ham derfor. Denne Tænkemaade staaer i Forbindelse med Hedningernes materielle Overmagt, som ikke blot bestaaer i Massernes uhyre Størrelse, men især i de mange troldeagtige Uthyster, der staae paa deres Side, baade i Roncevauslaget og især i Valigantslaget, saasom Marsils Broder Falsaron, mellem hvis Dine der er en god halv Fod: (II, B. 556—58 — Str. XCII, B. 4—6)

»Suz cel nen at plus encrismé felun:
Entre les oilz mult out large le front,
Grant demi pied mesurer i pout hom«;

Chernubles fra Munigre, det sølle Land, hvis Haar naaer ham til Jorden og som kan bære Meer end fire Muler, (see ovenfor S. 24); Abisme, om hvem det hedder (III, B. 34—37 Str. CXII, B. 5—8):

«Plus fel de lui n'out en sa cumpagnie.
 Teches ad males e mult granz felonies,
 Ne creit en Deu le filz sancte Marie;
 Issi est neirs cume peiz ki est demise;»

Rolands sidste Angribere ere Ethioper „fra et forbømt Land“,
 forte som Blæk, uden andet Hvidt end Tænderne (III, B.
 496—97 — Str. CXLII, B. 2—3), og blandt de Følgeslag,
 der følge Baligant, nævnes (IV, B. 826—28 — Str. CCXXXII,
 B. 8—19) Micenerne

«as chefs gros
 Sur les eschines qu'il unt en mi les dos;
 Cil sunt seiet ensement cume porc,»

«cil d'Occiant,» der have Høvd af Jern -- (IV, B. 854—56
 — Str. CCXXXV, B. 13—15)

«Durs unt les quirrs ensement cume fer;
 Pur ço n'unt soign [ne] de elme ne d'osberc;
 En la bataille sunt feluns e engrez,»

og som stryde og vrinske: (V, B. 264 — Str. CCLVII, B. 7)

«Cil d'Ociant i braient e henissent,»

Arguillerne, der gibe som Hunde: (V, B. 265 — Str. CCLVII,
 B. 8)

«Arguille si cume chen i glatissent»

samt flere, hvis Navne betegne Ondskab eller Sætteagtighed,
 saasom «Blos», «Bruns», «Gros», «Avers» (ligefrem Djævel,
 af «adversarii»), «Jaianz de Malperse» („Sætter — géants —
 fra det onde Persien“), cels de Val Penuse (Smertesbalen),
 «barbez de Val-Fonde» (Skæggede fra Dybdal).

Lægges man alle disse Træk sammen, saaer man et saa
 bestemt Billede ud, at man vel maa spørge, hvorledes det er

opkommet i Normannernes Phantasie. Det kan ikke her komme i Betragtning, at det, kjendt uhistorisk i Orkets almindelige Betydning, dog indeholder en historisk Sandhed af høiere Art, idet Muhamedanerne, trods al deres Culturf, dog i det Væsentlige vare Barbarer ligeoverfor de europæiske Folk, forbi Frihedsprincippet manglede i deres Væsen; Modfætningen var her den samme som i Oldtiden mellem Perser og Hellener, og Opregningen af de hedenske Skarer i Rolandskvadet samt Høvdingernes Overmod minder endogsaa paa-faldende om den første Chorsang i *Æschylos'* „Perser“ og om den gjennemgaaende Grundtanke i dette Stykke, som overhovedet i hans Poesie,

»ὥς οὐχ ἰνέροφεν θνητὸν ὄντα χρεὶ φρονεῖν.«

Dette ligger naturligviis altfor dybt, til at Rolandskvadets Digter eller Publikum kunde være sig det bevidste. Ikke heller kan man tilskrive bibelske Erindringer nogen synderlig Deel i disse Forestillinger; der kunde i saa Henseende egentlig kun være Tale om David og Goliath, og Ligheden er endda kun overfladisk. Derimod svare de Træk, hvormed den hedenske Verden stilbreds, paa-faldende til de nordiske Forestillinger om Jätteverdenen; Skilbringen af Munigre lyder f. Ex. (II, B. 320—323 — Str. LXXVI, B. 6—9):

»Soleill n'i luist, ne blet n'i poet pas creistre
Pluie n'i chet, rusee n'i adeiset,
Piere n'i ad que tute ne seit neire:
Dient alquanz que diables i meignent,«

næsten som en Beskrivelse af Jøtunheim, — i Modfætning til Aernes Verden og Midgaard, — og navnlig svare Forestillingerne om Hedningeverdenen til den efter Christendommens Indførelse overalt hos de nordiske Folk fremtrædende Opfattelse af Jätte- og Gudeverdenen tilsammen som et Rige af Dæmle og Trolde, mod hvilke de kristne

Helte nu føre den samme Krig, som forðum Aserne mod Vætterne.

Ligesom i denne Henseende de tydske Digte fra Middelalderen ligefrem gjentage den oldgermaniske Forestilling om tre Slags Væsener: Kæmper, Dverge og Guder, men saaledes modificeret, at Riserne ere hødeste Uhyrer, Dvergene Fremdragere af Jordens skjulte Skatte og Guderne kristne Helte, bestemte til at bekæmpe Riserne ¹⁾, saaledes gaae en Mængde nordiske Fortællinger ud paa at stilbre unge Heltes Kamp med Trolde og Uhyrer, der indeholde tydelige Minder om Asernes Kamp med Vætterne. F. Ex. Historien om Thorstein Væjarmagn ²⁾, der kommer til Kong Geirrød i Jotunheim og dræber Vættehøvsten ved at kaste ham en ildgivende Steen i Dinene: det er en Gjentagelse af Mythen om Thors Besøg hos Geirrød ³⁾, kun at det er Christendommen i Steedet for Asakraften, der her gjennem Olaf Tryggvesson, med hvis Lykke Thorstein er dragen ud, overvinder Trolbene. Paa samme Maade seire Thorstein Drefod, Orm Storolfsson, Helge Thorersson, der ligeledes Alle ere knyttede til Olaf Tryggvesson, over deres troldeagtige Modstandere ved i det afgjørende Dieblit at love at antage den kristne Tro eller ved Kongens Lykke ⁴⁾. I Asernes Fodspor træde ogsaa de fleste Helte i de mange Eventyrfagaer, saasom Rolf Gøttreffson; Egil og Asgrim, Sørle Stærke, der drage

¹⁾ Forholdet fremsættes udsørligt i den gamle Fortale til „Fældebuch“ (v. b. Hagens Udgave af 1855, p. CXII): „Es ist ouch zu wissend, war umb gott die cleinen getwerch vnd die grossen risen vnd die heilde liessz werden,“ hvorpaa Bestemmelsen med høvert af disse Slags Væsener fremsættes og det tilsidst om Heltene siges: „Dar umb mahitte gott starg heilde vnd gap den heilden ein nature, daz ir mutt vnd suinne miestent ston uf manheid vnd uf ere vnd uff stritten vnd belssen.“

²⁾ Fornmanna sögur, III, S. 175 o. f.

³⁾ Den yngre Edda, Egilssons Udgave, S. 59—63.

⁴⁾ Fornmanna sögur, III, S. 127, 224, 140.

ud og bekæmpe Trolde, ligesom lignende Motiver forekomme hyppigt ikke blot i de mere mythiske Sagaer, — f. Ex. Retil Hængs, Orvarodds, Frithjofs og m. fl. Sagaer, — men ogsaa i Sagaer, der hvile paa god historisk Grund, i hvilken Henseende det er nok at nævne Gretters Saga. Naf den Hellige optræder selv som den mægtigste Jættebekæmper, da han med sine Bønner fordriver Uvæterne fra Sæteren, hvor han har Natteleie ¹⁾, og efter sin Død staaer han vidunderlig fine Landsmænd bi, naar de stride mod Hedninger, saaledes som paa Lyskøbshede ²⁾, eller i Væringernes Kamp, hvor han sees i Slaget foran Hæren paa en hvid Hest ³⁾.

Medens saaledes Heltene have arvet Gudernes Gjerninger og Aand, have disse selv ophørt at være Typer for det menneskeligt Store og Edle: de ere blevne til Jætte- og Troldeverdenens dæmoniske Beherskere, Djævle, der ere Gjenstand for de fortabte Menneskers synlige Tilbedelse, og i denne Egenkab mødes Tervagant med Mahomet, Jupiter og Apollin i Rolandskvadet og i alle de Heltebidge, der som dette berøre Christendommens Kamp med Islam. Derfor hedder det ikke sjældent i vort Digt om de hedenske Krigere, at Djævlene bortføre deres Sjæle efter Døden, ligesom det om En af dem, Siglarel, fortælles (II, B. 731 — Str. CVI, B. 13), at han var en Trolbmand, der alt eengang havde været i Helvede; „did havde Jupiter ført ham ved Herkunfr“ (par artimal). Allerledest fremtræder imidlertid Gudernes Væsen, forsaavidt deres Billeder ere Gjenstand for Menneskers Tilbedelse, og i denne Henseende bliver det især kjendeligt, at nordiske Efterretninger ligge til Grund for Rolandskvadets Fremstilling. Ligesaalidt som Muhamedanismen selv kunde give Anledning til den Opdigtelse, at Muhamed var en Afgud,

¹⁾ Snorre, Naf den Helliges Saga, cap. CLXXXIX.

²⁾ Snorre, Magnus den Godes Saga, cap. XXVIII.

³⁾ Fornmanna sögur, V.

ligesaaalidt kan man i de muhamedanske Afguder af Træ — heraf maae de være, siden der tales om, at Muhamed bæres op paa et Taarn, og om, at Hunde og Sviin gnave i ham og hans Fæller — finde Reminiscenter fra den græst-romerske Oldtids nøgne Marmor- eller Malmbilleder. Derimod svarer Beskrivelsen ganske til Beretningerne om nordiske Gudebilleder. Ogsaa disse ere behængte med Guld og Sølv, ogsaa disse blive førte frem af Gudehuset, naar det gjælder en Kamp for deres Dyrkelse, ligesom Mahomet i Rolandskvadet (II, B. 193—194 — Str. LXVI, B. 13—14):

»Mahomet leve en la plus halte tur,
N'i ad païen ne l'prit e ne l'aort,«

ogsaa disse seer man blive slaaede omfuld og berøvede deres Smykker, om end ikke ved selve deres Dyrkere ¹⁾; ogsaa af dem seer man mindre Afbildninger blive anbragte som Felt-tegn — man tænke paa Thorsbilledet i Erik Tjarks Skibsfavn ved Svolder ²⁾ —, ligesom det om Amiralen hedder, (V, B. 4—12 — Str. CCXXXVII, B. 2—9), at han

De devant sei fait porter sun dragon
E l'estandart Tervagan e Mahum,
E un ymagene Apolin le felun.
Des canelius ³⁾ chevalchent environ,

¹⁾ See navnlig Fortællingerne hos Snorre i Olaf Tryggvessons Saga cap. LXXVI og Olaf den Helliges Saga, cap. CXIX, hvor det bl. A. hedder: Enn er hann (nemlig Kongen) kom á þing, þá voro sumir bændor komnir; þá sáu þeir mikinn höfda buanda fara til þings, oc báro í milli sín mannlikan mikit, glæst allt með gulli oc silfri. Enn er þat sáu bændor, þeir er á þingino voro, þá liopo þeir allir upp oc luto því skrimslu o. f. v.

²⁾ Olaf Tryggvessons Saga i Fornmanna sögur, II, S. 324 og 325.

³⁾ Dette Ord forklæres af Genin, S. 439—41, som Kjørtébærere af »candelarius». Naar han sammesteds i den beskrevne Scene finder en Efterligning af en italiensk Skit fra det 10de og 11te Aarhun-

Mult haltement escrient un sermun:

«Ki par noz deus voelt avoir guarisun,
Si's prit e servet par grant affliction!»

Païen i bassent lur chefs e lur mentun,
Lor helmes clers i suzclinent enbrunc.»

Det er imidlertid ikke blot, forsaavidt Heltene have arvet Gubernes Opgave: at stride mod Livets onde Magter, det er ikke blot i Forestillingerne om den hebenste Verdens Væsen, at den nordiske Gudetro har havt en i Rolandskvadet kjendelig Indflydelse paa Menneftenes religiøse Begreber: det er ogsaa Tilfældet med Heltenes Forestillinger om deres eget Forhold som Mennesker til Gubdommen, om det nærværende Livs Forhold til det tilkommende. Deres Christendom er bleven farvet af Afatroen, og Kristus og Himmerig ere, ved at træde i Steedet for Guderne og Valhal, komne til at gjøre et Indtryk paa Menneftenes Sind og Tænkemaade, der er beslægtet med hine mythiske Phantasiebillebers, men som rigtignok har optaget det Skjønneste og Herligste ved disse.

Forsaavidt som Roncevalheltene ere dybt og levende grebne af Bevidstheden om deres Skyldighed og Trang til

brede, nemlig at føre et Kristusbillede paa en Vogn («caroccio») midt i Hæren, og seer en Bekræftelse for sin Mening deri, at Mahomet i Digtet „Agolant“ siges at blive kjørt paa en Vogn, da skal det ikke benægtes, at muligviis Kundskaben om denne Stil kan have virket paa Digterens Phantasie; men det vilde dog være underligt, om han skulde have overført Noget, der foretoges med Kristusbilledet og altsaa havde en kristelig-gudstjenstlig Charakter, paa det hebenste Væsen, uden at have nogen Forestilling om, at det egentlig var noget Hebenst, hvortil kommer, at det i det nys anførte Stykke af Olaf den Helliges Saga (cap. CXVIII) hedder om Thorsbilledet, at det stod paa en Forhøjning, naar det var ude — «oc (er) görr undir hönum, sem hiallr sè, oc stendir hann þar á ofan, er hann er úti.» Iøvrigt turde ogsaa den italienske caroccio, der netop forekommer i Lombardiet, være af nordisk Oprindelse.

Forløsning, ere de virkelig Christne; thi dette er Christendommens inderste Bæsen. Levningen af Hedenskabets viser sig i deres Begreb om, hvad der er den højeste christelige Gjerning, og, da de havde dette Begreb tilfælleds med Tidssalberens Bedste, blive de naturligen dens høieste Idealer. Denne Gjerning er nemlig: udvortes, med det kjære Sværd, at værges Christenheden mod Hedenskabets, at omvende Hedninger, hvis det lader sig gjøre — Erkebispens prisen som den Bedste siden Apostlenes Tid

»Pur lei tenir e pur humes atraire»

(III, B. 818 — Str. CLXIV, B. 11),

og Reiserens første Tanke ved at høre, at Marsil vil omvende sig, er, at han endnu kan frelses — »uncore purrat guarir» (I, B. 156 — Str. X, sidste Vers) —, men i modsat Fald at flaae dem ihjel, og Døden i denne Kamp er den sikreste Veie til Salighed. Selv Bispen seer, som vi have haft Anledning til at bemærke, med en vis halvbulgt Ringagt ned paa Munkene, der i Klostrene bede for vore Synder: det kan være godt nok; men Helte ere de dog ikke, og Heltenes Gudsdyrkelse er dog nok saa meget værd. Sunde paa Sjæl som paa Legeme dyrke de Gud, idet de øve deres kjæreste og hæderligste Vdræt, ligesom deres hedenske Forfædre, og gaae med den samme Freidighed Døden imøde; thi ogsaa for dem aabner Døden i aaben Kamp Himmeriges Porte. Betegnende er Erkebispens første Tale (II, B. 467—78 — Str. LXXXIV, B. 4—14):

»Seignurs baruns! Carles nus laissat ci.

Pur nostre rei devum nus ben murir.

Chrestientet aidez a sustenir!

Bataille aurez, vos en estes tuz füz;

Kar a vos oilz veez les sarasins.

Clamez vos culpes, si preiez Deu mercit!

Asoldrai vos pur voz anmes guarir.
 Se vus murez, esterez seinz martirs,
 Sièges aurez el greignor pareis.
 Franceis descendant, a tere se sunt mis;
 E l'arcevesque de Deu les beneist,
 Par penitence les cumandet a ferir."

Shnðsbeviðstheben bliver dem altsaa Motiv til at slaae dygtig løs paa Gjenderne. Det er næsten kun som et andet Udtryk for den Tro, at den Feige var bestemt til en evig Rædsels Usalighed og Vanære. Selv de enkelte Udtryk ere mærkelige. Denne Tale om „det vide Paradiis“, lyder den ikke som en Phrasé af et oldnordiskt Digt, kun at Paradiis er kommet i Stebet for Valhal og Hvilen blandt hellige Blomster, der omtales andre Steder, i Stebet for Gjestebudsglæderne ved Einheriernes Bord? Naar Vispen senere, da Faren bliver alvorlig, beder sine Landsmænd for Guds Skyld ikke fløe, for at der ikke skal hørges »male chançon« om dem og tilføjer:

»Asez est mienz que moerium cumbatant.
 Pramiz nus est: sin prendrum a itant;
 Ulte cest jurn ne serum plus vivant,
 Mais d'une chose vos sui jo'ben garant:
 Seint Pareis vos est abandonant,
 As innocenz vos en serez seant!«

og det derefter hejder:

»A ices mot si s'esbaldissent (blive glæde) Franc,
 Cel non i ad, Munjoie ne demant. Aoil!«
 (III, B. 81—88 — Estr. CXIV, B. 9—16)

da er denne Glæde ved Udsigten til at skulle døe, fordi de falde stridende og døe med Hæder, den samme Følelse, som finder sit ofte beundrede Udtryk i Ragnars Ord i Krákumál (B. 25):

»Hjuggu vèr með hjörvi,	(„Svunget har vi Sværde,
Hitt hlæir mík jafnan,	Svarligt det mig glæder,
At Baldurs föður bekki	Vænt hos Valdurs Fader
Veit ek at sumlum.	Bredt jeg veed for Gjæster.
Drekkum hjór at bragði	Ol af Drepaners
Or hjugvidum hausa;	Imper skal vi drikke,
Sytir ei dreingr við dauða	Hpler ei Helt ved Døden i
Dyrs at Fjöltnis húsum	Hiin herlige Fjöltners Bolig,
Eigi kem ek með æðru	Ei jeg kommer med Angstens
Orð til Viðris hallar.»	Orð til Vidrers Haller.

fun at det ikke er »hjór at bragði«, der vinker Heltene hiin-
fides Døden, men den Hæder og Salighed at faae Sæde
blandt de Ulfstige. Selv den nordiske Stik at vise de
Faldne til Valhæl ¹⁾ er, naar man lægger Mærke til de paa-
gjældende Steber i Rolandskvadet, umiskjendeligen gaaet over
til en kristelig-ridderlig Begravelsesstik. Det er ikke et blot
uvilkaarligt Udbrud af hans Følelse, naar Roland, som det
hegger (III, B. 416—19 — Str. CXXXVIII, B. 3—6), be-
klager sine faldne Vaabenbrødre »cum chevalier gentill« med
de Ord:

»Seignors barons, de vos ait Deus mercit!

Tutes vos anmes il otreit pareis,

En seintes flurs il les facet gesir.»

¹⁾ I Almindelighed rigtignok før Kampen og som en gjensidig Ud-
talelse af de to Kæmpers Luste om Modstanderens Fald og Ulf-
salighed: »visadi þá hvorr öðrum til Valhallar« hegger det f. Ex.
om Hjalmar og Angantyr i Hervørs og Heidreks saga. (Fornaldar sögur
I, S. 424). Men ogsaa som en høitidelig Udtalelse over de Døde
forekommer det, hvorpaa et paaafaldende Exempel indeholdes i For-
tællingen om Harald Hilbetands Begravelse, ved hvilken ifølge Saxo
(P. E. Müllers Udgave, I, p. 391 — Steph. p. 147) Sigurd Ring,
efter at have givet den Døde Sæddel, Hest og Vogn med, beider:
»uti Haraldus — — — consortes ad Tartara antecederet atque
apud præstitem Orci Plutonem sociis hostibusque placidas expeteret
sedes«: man maa naturligviis sætte Valhæl i Stedet for »Tartara«,
saaledes som det ogsaa skeer i det i Fornaldar sögur, I, optagne
Sagabrubstykke, hvor det (S. 387) hegger, at Sigurd bad den Døde
»gera hvært hann villdi, ríða til Valhallar eða aka.«

Dette vise de Steber i det Følgende, hvor de samme Udtryk vende tilbage som en religiøs Formel: at det er en vis Skik, Roland efterkommer, da han bærer de Faldnes Eig hen til Turpin, for at Vipsen skal vie dem til Himmerige, synes nemlig ganske klart, og atter her lyde Ordene:

»Tutes voz anmes ait Deus li glorijs,
En pareis les metet en seintes flurs«

(III, B. 759—60 — Str. CLX, B. 13—14),

og lidt senere, da Roland staaer ved Turpins eget Eig, hedder det endog saa udtrykkelig, at han beklager ham »a la lei de sa tere«; men hans Klages første Ord gaae ud paa at vise ham til den himmelske Salighed (III, B. 814—15 — Str. CXLIV, B. 7—8):

»E. gentilz hom, chevaler de bone aire!
Hoi te cumant al glorijs celeste.«

Ogsaa Karls Klage over Roland begynder (IV, B. 503—4 — CCIV, B. 7—8):

»Ami Rollans, Deus metet t'anme en flors,
En pareis entre les glorijs!«

og, da alle de Faldne ere blevene lagte i en stor Grav (carner) undlader Digteren ikke at anføre, at de tilstedeværende Geistlige

»Si's unt asols e seigneur de part Deu.«

(IV, B. 562 — Str. CCIX, B. 7).

I deres egen Dødsstund bede Heltene regelmæssigt Gud om Syndernes Forladelse: her er det reent Christelige atter tydeligt; men hvor nær endnu Forestillingen ligger om Gud som legemlig, som en Konge, man kan give sig i Tjeneste hos, efter at man har tjent sin jordiske Herre til Enden, viser det

heroisk-barnlige Træl, at Roland i Dødsøjeblikket rækker Gud sin høire Håndst — Håndsten var i Almindelighed Symbolet paa en Overdragelse og derfor ogsaa Pant paa en Ridders Ord. Og, naar endelig Englene paa Guds Bud stige ned til den døende Helt for at hente hans Sjæl til Paradis, hvor megen Forstjæl er der da vel paa dem og Valkyrierne, der bære Helten til Gæst i Valhal, saaledes som Ragnar synger:

»Fysumst hins at hætta	(„Sangen mod Enden iler
Heim bjóða mér disir	Mig indbyde Diser;
Sem frá Herians hallar	Som fra Hærfaders Haller
Hefir Óðin mér sendar.«	Hid mig Óðin sender“).

Denne Heltefromhed var Tidsalberens høieste Idee, Sjælen i Rørstogsbevægelsen; at den træder saa stærkt og levende frem i et Digt fra det 11te Aarhundrede, der netop tilhører den Folkestamme, som gik i Spidsen for Rørstogene, forklarer os den hele Bevægelses inderste Natur. Men, idet vi see, at hiin Følelse for en væsentlig Deel er oprunden af det nordiske Hedenskabss Aand, fatte vi, hvorfor just Normannerne kom til at spille en saa udmærket Rolle i Europas Historie, og tillige, hvorfor blandt alle franske Heltetraditioner først og fremmest den maatte blive Gjenstand for de normanniske Sangeres Yndest og udsmykkende Behandling, hvori det krigerst-religiøse Ideal lettest kunde finde sit fulde Udtryk¹⁾. Den historiske Tradition om Karl den Stores Om-

¹⁾ Deri ligger ogsaa Nøglen til det mærkelige Phænomen, at den samme Følelse i selve Norden allerede gjør sig stærkt gjældende under selve Overgangen fra Hedenskabets til Christendommen, og tilbeels i Træl, der ganske svare til flere i Rolandskvadet forekommende, saasom Olaf Trygvessøns Heltetrods, da han hverken vil undvige Gjenbernes Overmagt ved Evolver eller kalde sin forubseilede Flaade tilbage, eller Olaf den Helliges Tillid til, at »þeir menn er oss

venbesselsiver kunde nu først ret faae Interesse, da Bevidstheden begyndte at blive levende om Mødsætningen mellem det Christne og Hedenske som en Verdensmødsætning, hvorfor hiint Træl stærkt fremhæves i Rolandskvadets yngre Bestanddeel, f. Ex. i Anledning af Saragosas Indtagelse, hvor han lader alle Hedninger bøbe og det hedder (V, B. 406—408 — Str. CCLXVIII, B. 12—14):

»S'or i ad cel ki Carle cuntredie,
Il le fait pendre o ardeir ou ocire.
Baptizet sunt asez plus de c milie.»

Den samme store Mødsætning maatte blive den episke Grundsituation, af hvilken Kvadets Handling udspringer som et enkelt Moment. Men for at dette skulde blive tydeligt, var det ikke nok, at Christne og Hedninger optraadte i det første Slag, at man her saae Høstefromheden udfolde sig inderligt og kraftigt, samt at alle de, der havde voldet de franske Føltes Fald, fik deres Undergang, tildeels endogfaa ved Guds vidunderlige Bistand. Det var nødvendigt, at Mødsætningen, der her havde vist sig, saa at sige, i sin intensive Styrke, nu ogsaa kom til at aabne sig som en den hele Verden omfattende Tvedeling. Derfor maatte Valigant træde op som hele den hedenske Verdens Behersker, hvorved atter Karls Rolle hæves til en lignende Rang og saaledes det nye Slag faaer en saa almindelig Betydning, at det kan komme efter Roncevalslaget uden at synes en mat Gjentagelse af dette. Heri ligger det atter, at den hedenske Verdens Behersker udrustes med saa store personlige Fortrin, at han i saa Henseende bliver Karls Ligemand, om ikke hans Overmand; ja

sylgia i orrosto oc þar falla, þá munom vér bjargaz at allir saman.
(Snorre, Olaf d. 2's E. cap. CCXIX); ogsaa Krigsraadet ved Stiklestad, der nævner „Christmænd“ og „Rorsmænd“ ved Siden af „Rongsmænd“, er betegnende.

de blive Begge næsten til overmenneskelige Væsner: den Ene er tohundrede Aar gammel, den Anden endogsaa »le viell d'antiquitet, som havde været før Vigil og Homer.“ Man skal føle, at Mobsætningen er ældgammel, at den er uløselig — derfor søge de Begge forgæves at faae Modparten til godvillig at bøie sig —, men at Gud er paa de Christnes Side — derfor maa Engelen i det afgjørende Dieblif træde hjælpende og styrkende til; og, ligesom Digteren i Indledningsstrophen til hele Digtet har nævnt »nostre empereres magne« i Mobsætning til Marfil, »ki Deu n'enaimet«, saaledes lader han i Slutningsstrophen Gabriel byde den trætte Christenhedens Høvding og Forsvarer at drage ud til en ny Kamp for at hjælpe Christne, der ere stædte i Nød: det er, som om der aabnede sig en uendelig Udsigt til en Række Valplads, paa hvilke den store Strid mellem Christendom og Hedenstabs, mellem Besten og Østen, mellem Frihed og Despotie kun efter utallige Videlser vil naae sin Ende med den gode Sags Seir.

Bed Siden af de tre hidtil omtalte Hovedmotiver i Rolandskvadet: Kamplysten, Trostaben mod Kongen og Heltefromheden, maae endnu berøres nogle Bimotiver, der væsentlig bidrage til at give Kvadet dets poetiske Charakter og Skjønhed og i hvilke man hyderligere kan iagttage de forskellige historiske Magters gjensidige Gjennemtrængning.

Naar vi isvrigt have bemærket saameget Nordist i Heltenes Maade at føle og være paa, er der dog Noget i deres Væsen, som afgjort ikke er nordist, nemlig deres hyppige Klagen, Græden og Daanen. Det hører netop til det nordiske Væsen at bide Tænderne sammen over den heftige

Følelse, — selv hos Kvinderne ytrer den sig netop hos de høieste nordiske Idealer i heftig Forbandelse (Sigrun), i stum, taareløs Kval, som kun Sorgens frygteligste Gjenstand kan løse (Gubrun), eller endogsaa i dæmonisk Latter (Bryn-hild) —, at sammentrænge dens Udbrud i korte, simple Ord og ellers gemme dens bedste Kraft til Handling, især til Hævn, hvor der er Noget at hævne, — Fortællingen om Ragnars Sønner er i denne Henseende typisk. Det Mobsatte, om man vil, mere Menneftelige i Ronceval-heltenes og Karls Abfærd, hvorved de minde om Homers ofte grædende Helte, synes nærmest at maatte tilskrives Christendommens blibnende Indflydelse, saaledes som den kom til de nordiske Stammer, svangret med Sybboernes større Bevægelighed og Tilbøielighed til at give deres Følelser et direkte Udtryk i Fagter og heftige Ord. Interessant er det i saa Henseende at see, hvorledes allerede St. Gallen-Munken fra det 9de Aarhundrebes Slutning fremstiller Karl den Store svømmende i Taarer (ved Anelsen om de Ulykker, som Normannerne vilde bringe over Riget)¹): det er det samme Vilde, som vor Digter hyppigen viser os, et Vilde, som vistnok ubelukkende afslødes Fortællernes Phantasie.

Rigesaa lidt af nordisk Oprindelse er et andet Motiv, der især gjør sig gjældende i Forbindelse med Trofæben mod Kongen, nemlig Fædrelandskjærligheden. Den optager en ikke ringe Deel af Heltenes Tanker og synes fortrinsviis at være Gjenstand for Digterens egen Medfølelse. Ikke blot er det staaende Udtryk »dulce France» og især »Tere Majur» — det store Land — i saa Henseende mærkelige —, det sidste Udtryk er særegnet for Rolandskvadet; ogsaa i Heltenes Repliker kommer denne Følelse stærkt og fuldt til Orde. Guenelun er, skjøndt han forraader sine Landsmænd, dog

¹) See Monachus Sangallensis: Gesta Karoli, lib. II, cap. 14 (hos Pertz p. 757).

stolt af dem: »Par la Françoise gent!« svarer han (I, B. 396 — Str. XXIX, B. 5) paa Blancanbrins Spørgsmaal om, ved hvem Roland dog er i Stand til at udføre saa store Bedrifter. Det er en af Rolands Hovedgrunde til ikke at ville blæse i Hornet i rette Tid, at han ikke vil paa-
drage det hulde Frankrig nogen Skam: Gud forbyde, siger han (II, B. 404 — Str. LXXXIII, B. 6):

»Que France dulce ja chedet en viltet«

og han retfærdiggjør sit Stibfind (II, B. 420 — Str. LXXXIII, B. 11) med, at

Franceis sunt bon, si ferrunt vassalment,«

ligesom han ved Tanken om, at Durendal skulde falde i Fjendernes Hænder, gik for den Skam, som Frankrig derved vilde lide (III, B. 899 — Str. CLXIX, B. 26):

»[Danmes] Deus pere n'en laiseit hunir France!«

Det er ligesaameget Frankrigs, som Keiserens Tab, han beklager ved Synet af de mange faldne Baabenbrødre (III, B. 424—425 — Str. CXXXIII, B. 11—12):

»Tere de France, mult estes dulz pais,
Oi desertet a tant rubost exill;«

selv Synet af Oliviers blege Ansigt vækker denne Tanke:

»E, France dulce, cum hoi remendras guaste!«

(III, B. 548 — Str. CXLIV, B. 8)

og ligesaa nær ligger den for Karl selv, da han staaer ved Søsterfønnens Bøg (IV, B. 533 — Str. CCVI, B. 13):

»E, France dulce, cum remeimes deserte!«

I deres Dødsstund forsømme Heltene ikke at velsigne »France dulce«, og, ligesom Roland efter den første Dyst udbryder (III, B. 4—7 — Str. CX, B. 4—7):

»Nostre hume sunt mult proz!
Suz ciel n'ad home plus en ait de meillors!
Il est escrit en la geste francor,
Que vassals a li nostre empereur,«

saaledes faae de Franste et ikke mindre glimrende Studsmaal af Hæbningerne:

»En ceste tere nus ad mis (nemlig Karl) tels feluns:
Ja pur murir le camp ne guerpirunt,«

raabe de (III, B. 471—72 — Str. CXL, B. 23—24), da de ikke kunne faae Bugt med Roland og hans Flok, og Bramimunde synes endogsaa at føle et Slags Begeistring for den franste Tapperhed, naar hun i sin Fortvivlelse tilraaber Baligants Sendemænd (IV, B. 339—344 — Str. CXCII, B. 12—17):

»Plus pres d'ici purrez truver les Francs;
En ceste tere ad estet ja VII anz;
Li emperere est ber e cumbatant,
Mielz voelt murir que ja fuiet del camp;
Suz ciel n'ad rei qu'il priset a un enfant;
Charles ne creint nuls hom ki seit vivant.«

Ja, Digteren sætter sig saa levende ind i Hæbningernes Rædsel for de Franste, at han et Sted (III, B. 229—230 — Str. CXXIV, B. 6—7) under Beskrivelsen af det Nederlag, som Franskmændene anrette, udbryder:

»Tere Major, Mahumet te maldie!
Sur tute gent est la tue hardie!«

Det er tidligere ubviffet, hvilken særlig Grund der var for Normannerne til gjerne at føle sig som Franskmænd; men at

der til Grund for denne Følelse skulde ligge noget fra deres nordiske Forfædre arvet Instinkt, er ikke antageligt, da et saadant netop i paafaldende Grad mangler hos Nordboerne i Oldtiden, navnlig forsaavidt det røber sig som Vedhængen ved selve Fædrelandet. Ogsaa maatte den franske Nationalsfølelse være udviklet hos de egentlige Franskmænd, førend den kunde gribe Normannerne, og den finder da bl. A. ogsaa sit meget energiske Udtryk i den pseudo-turpiniske Krønike. Betænkter man nu, hvor stærkt netop Hjemlandsinstinktet er hos de saatiloversblevne Levnings af den keltiske Folkestamme, samt hvorledes National- og Fædrelandsfølelsen er mere udviklet hos Franskmændene endnu den Dag i Dag, end hos noget andet Folk, og lægger man Mærke til, hvor forunderligt mange af de nys citerede Udbrud passe netop paa de seneste Tiders Forhold, vil man i det her berørte Moment i Rolandskvadet neppe kunne misstjende en fra den galliske Bestanddeel af det franske Folk hidrørende Indflydelse.

Al fuldstændig nordisk Præg er derimod et Motiv, der kun indtager en meget ringe Plads i dette det ældste Ridderdigt, nemlig det erotiske. Det repræsenteres kun ved de to Stropher, som skildre Albes Møde med Keiseren og hendes bratte Død; Roland selv er aldeles ikke nogen forelsket Ridder: i sin Dødsstund har han end ikke en Tanke tilovers for sin ædle Fæstemø. Hun staaer imidlertid ved Følelsens Underlighed og Styrke, ved sit forunderligt sande «*cest moi estrange*», da Karl byder hende Erstatning for Roland, og ved sin bratte Trostabsdød, i en saadan ideel Størhed, at Mindet om hende i Keiserens Phantasie breder sig ud over hele Digtet og man maa sige, at kun en saadan Kvinde var en Trostabsens Helt som Roland værdig. Men det er kun i den oldnordiske Poesie, at man finder Sideskifter til denne Dyd i Elfskovfølelsen, der kvæler dens Udbrud paa Læberne, men standser Hjertets Slag; navnlig kommer man til at tænke paa Ingeborg, der, da Orvarodd bringer hende

Budskabet om Hjalmar's Fald og Ringen fra ham, „tager Ringen og seer paa den og svarer Intet,“ hvorpaa hun segner tilbage i Stolen og bærer strax ¹⁾). At det i Albe fremstillede Ideal af en elskende Kvinde virkelig er eiendommeligt for den normanniske Digters Phantasie, finder sin Bestyrkelse, deels deri at Episoden, som tidligere viist, er indstøbt, deels deri, at de senere franske Bearbejdere her meer end paa noget andet Punkt have forladt det turolbske Haandskrift og navnlig lagt Albe vidtløftige Klager ved Rolands Fald i Munden.

Det maa isærligt endnu bemærkes, at Albes Fremtræden griber ind i det religiøst-krigerste Moment i Digtet, idet hun som en Modsatning til Bramimunde tjener Digteren til ogsaa gennem Kvinderne at anstueliggjøre Forskjellen mellem det hebenske og kristne Væsen. Skjøndt en skøn og god Kvinde, hvorfor hun ogsaa er værdig til uden Tvang at komme til den kristelige Sandheds Erkjendelse, staaer hun dog i medfødt Abel langt under Albe, idet hun kappes med sin Mand om at give Forræderen Gaver, er opfarende i sin Eidenstab, meget talende i sin Sorg, saa at Marfil neppe kan komme til Orde for hende, og dog i Stand til at overleve baade Søn og Husbond og slutte sig til Seirherren for i det fremmede Land at bortbytte Navn og Tro og begynde et nyt Liv.

Det fremgaaer af alt det Anførte, at Rolandskvadets Indhold i langt overveiende Grad stribes den germaniske og især den nordiske Bestanddeel af det franske Folk. Anderledes er det med Hensyn til Stilen. Vi have alt seet, at den for

¹⁾ Örvarobbs Saga (Fornaldar sögur, II, S. 223): „Hér er hringr, sagði Oddr, at Hjalmar sendi þér á deyandadegi, ok kvedju sína með. Hún tekr við hringnum ok lítr á, enn svarar aungu. Hún hnigr þá aptr í stólsbrúðunum ok deyr þegar.“ Svfr. Hervararsaga (smíðs, I, S. 429), hvor det hejder, at hun „sprakk þegar af þarmi.“

alle chansons de geste eiendommelige Strophebygning er af feltstift Oprindelse; men, hvad man især ikke maa glemme, er, at Sproget hovedsagelig er blevet til som en Udvikling af det galliske Latin. At en Mængde germaniske og maafee specielt nordiske Ord ¹⁾ have faaet Indgang i Datidens Fransk, betyder ikke saa meget, da Sprogets Grundvæsen dog ikke er blevet forandret herved, og samme uimodstaaeligt betinger den poetiske Stil. Man vil i denne Henseende aldeles ikke finde noget nordisk Spor i Rolandskvadet, ligesaa lidt som Reminiscenter fra den græsk-romerske Poesie. I Stedet for den homerisk-virgilianiske Billebragdom, i Stedet for den nordiske Sammentrængning i enkelte Ord af ofte vidt fra hentebe Billeder med Tingen selv, frembyder Rolandskvadet en næsten billedløs Stil: Versene som de tidligere anførte: »Tant se fait fiers cum leun u leupart,« eller: »Si cum li cerf s'en vait devant les chiens« — — forekomme kun ganske enkeltvis. Rast og libensfabelig fremadstribende, malende med hurtige, stærke Træk, meget simpel og klar med Hensyn til Ordstillingen og Sætningernes Bygning — hvert Vers udgjør i Regelen en Sætning —, er Rolandskvadets Stil allerede fuldstændig fransk, saa forskjellig saavel fra den latinske som fra den, hvortil de germanisk-nordiske Sprog

¹⁾ Der er i saa Henseende neppe nogen betydelig Grænseskiel mellem Rolandskvadet og den øvrige franske Middelalderpoesie, og der er kun saa Ord fra Rolandskvadet at føie til Du Merils Fortegnelse (Hist. de la poésie Scandinave, S. 237—280) over franske Ord af nordisk Rod. Jeg har kun kunnet finde følgende

estal — stille, fast, om at staa imod — estal en la place — af
»stalldr« — en Standsning, et Ophold.

estor, estur — Ramptummel, olbnordisk »stord«.

glatir — glamme, maafee beslagtet med »glamra« — at larme.

heingre — mager; olbnordisk »hengla« — et magert Kreatur.

sele — Sabel, olbn. »södull«.

s'escremir — øve sig i Fægtning, af »skilmaz«.

guaret — en Barde, af »varda«, »vardl«.

hælbe, at man ikke kan tvivle paa, at her det Galliske i Folkets Herkomst atter røber sin Magt.

»Tantæ molis erat Romanam condere gentem« kommer man til at tænke paa, ved at see, hvormange Folkestammers aandelige Kræfter der have maattet forene sig for at frembringe dette mægtige Heltebigt, der kan siges at tilhøre hele Europa, ligesom ogsaa næsten hele Europa har tilegnet sig Sagnet. Strømme fra forskjellige Egne have her samlet sig for paa et afgjørende Punkt af denne Verdensbeels Historie at danne en vældig Fos af Poesie, i hvis Støv Skjønhedens evige Sol banner sin bævende Farvebro til ikke mindre Fryd for dem, der efter et Martusindes Forløb faae den at see, end for dem, der beskuebe den for første Gang.

III.

Rolandskvadet i senere Bearbejdelser samt dets fjernere Indflydelse paa den franske Ridderdigtning.

I og for sig kunne de senere franske, end mindre udenlandske Bearbejdelser af Rolandskvadet og Rolandsagnet ikke være af stor Betydning med Hensyn til Undersøgelsen om Kvadets Oprindelse, forudsat at man i de yngre franske Haandskrifter kun har saa at sige nye — i Regelen udvidede — Udgaver af det turolbste Kvad. Forholdet imellem de forskjellige Haandskrifter kan imidlertid ogsaa, som i Begyndelsen antydet, være et andet. Det er tænkeligt, at man i eet eller flere af de andre Haandskrifter har det ældre Rolandskvad, det, med hvilket den pseudo-turpinske Krønike gjør os bekendt, nedskrevet med Tilføjninger og Ombannelser af samme Art som i Orfordhaandskriftet, men uafhængige af dette, eller, at den turolbste Bearbejdelse vel ligger til Grund for de øvrige, men at Motiver, hidrørende fra det mundtlig overleverede Kvad, dog ere optagne i samme. I begge disse Tilfælde vilde det være af stor Betydning med Hensyn til Rolandskvadets Tilblivelseshistorie at kende deres Indhold, og Spørgsmaalet om Forholdet mellem de senere Bearbejdelser og den turolbste kan derfor her ikke forbigaaes. Vel er det

kun temmelig ufuldstændige Midler til dets Besvarelse, som staae til Udlændingens Raadighed, da, med Undtagelse af Bourbillons ukritiske Udgave af Versailleshaandskriftet, disse Bearbejdelser kun ere offentliggjorte i Brudstykker, spredte i de forskjellige Udgaver af det turoldeste Kvad, samt i andre Skrifter, saa at en udførlig Sammenligning af alle Enkeltheder ikke kan anstilles. Men i Hovedsagen vil man dog, ved en Benyttelse af det almeentilgængelige Materiale kunne komme til et nogenlunde sikkert Resultat; Fremstillingen heraf maa da danne den nærværende Undersøgelses Slutning.

Blandt de franske Forfattere har, siden Oxforbhaandskriftet blev udgivet, foruden Bourbillon egentlig kun en Eneste meent, at de andre Haandskrifter vare ligesaa originale, stode de oprindelige mundtlige Traditioner ligesaa nær, som dette, nemlig, som tidligere bemærket, Barrois i sine *«Éléments Carolingiens»*, idet han (Side 192—205) sammenstiller en Række, dels af Oxforb-, dels af Versailles- og Pariserhaandskriftet udtagne Stropher som fideordnede Varianter, ligesom han ogsaa forarger sig over, at man ikke har udgivet Pariserhaandskriftet fremfor Oxforbhaandskriftet. Genin har derimod, efter en omhyggelig Undersøgelse af de forskjellige Haandskrifter ubetinget erklæret sig for den modsatte Anskuelse; de senere Bearbejdelser, blandt hvilke han sætter den, hvoraaf det lothringste Haandskrift er et Brudstykke, til Begyndelsen af det 13de Aarhundrede (S. 489), Rhonerhaandskriftets til det 14de, Versailles- og Pariserhaandskrifterne til Tiden herimellem, saaledes, at det sidstnævnte er yngst, og endelig det venetianske Haandskrift A endnu senere — alle disse Bearbejdelser betragter han som blotte Omdannelser af den turoldeste, og tilskriver Forfatternes Lyst til at forbedre deres Original de forekommende Afvigelser i Fortællingens Motiver saavel som i Enkelthederne, i hvilken sidste Henseende fornemmelig den Forbring, at Rimet skulde være fuldstændigt, har havt stor Indflydelse. Man maa vistnok i Hovedsagen give

ham Ret. Digheberne ere saa store og gjennemgaaende og Grunden til Afvigelserne i de fleste Tilfælde saa klar, at man ikke kan tvivle om, at det turolbske Kvad har tjent de senere Bearbejdere som Grundlag. Navnlig maa det bemærkes, at det ikke blot er i de Dele af Kvadet, hvilke kunne have seet temmelig eens ud i det ældre Koncevaldigt og i Turolbs Kvad, at de forskjellige Haandskrifter stemme overeens, men ogsaa paa saadanne Steder, der allermest maae tilskrives Turolbs egen Virksomhed ¹⁾, og, hvad der efter det tidligere

¹⁾ Dette er f. Ex. Tilfældet med Indledningsstrophen til hele Digtet. For Ansueligheds Skyld skulle vi sammenstille de i Versailleshaandskriftet og de to venetianske Haandskrifter forekommande Redactioner af dette Sted med den turolbske, idet vi stille denne sidste først; kun i disse fire Haandskrifter er Begyndelsen af Digtet nemlig bevaret.

Dzfordhaandskriftet:

• Carles li reis nostre emperere magne
 Set ans tut pleins a ested en Espaigne
 Tresqu'en la mer cunquist la tere altaigne;
 N'i ad castel ki devant lui remaigne
 Mur ne citet n'i est remés a fraindre
 Fors Sarraguce ki est en une muntaigne,
 Li reis Marsilie la tient ki Deu n'enaimet,
 Mahummet sert e Appollin recheimet:
 Ne s'poet garder que mals ne li ateignet. •

(Genins Udgave, S. 1).

Versailleshaandskriftet:

Charle li rois à la barbe grisaigne
 Six anz toz plenz aesté en Espaigne,
 Conquis la tere jusque la mer attegne:
 En meint estor fu véue ses enseigne.
 Ne trove borc ne castel q'il n'enplaigne,
 Ne mur tant aut qu'à la terre n'enfragne,
 Fors Saragoce au chef d'une montaigne;
 Là est Marsille q' la loi Dex n'en dagne,
 Mahomet sert, molt faict folle gaagne.
 Ne poit durer que Charles ne le taigne;

Udviklede især er afgjørende, at Affnittet om Valigant, der især styldes de normanniske Sangere, forefindes i alle Haand-

Car il n'a hom que lui servir se faigne
Fors Gainelon qe il tint por engeigne;
Jamais n'ert jor qe li rois ne s'en plegne.*

(Michels Udgave, p. XLVI—XLVII)

Det venetianske Haandskrift A:

»Chi uoil oir uere significatione
A san donis est unr geste in france
Cil ne sa ben qui parle lescrit incante
Nen deit aler apeil çubler que çante
Mais çualçer mul e destrerre de rabie
Desor comença li traïment de gayne
E de roll. li nef de çarle el mayne.

Çarle li reis nostre imperer de france
Set ans tut plens a estez in spagne
Çusqua la mer cunquis la tere atagne,
Murs ne citez li ert remes in spagne
Sol Saragoça qui est une montagne
Marsillon la tent cui damnedeu no ame,
Serue apollin et a lui se reclame
No po garir qui mal no li atagne.*

(Kellers „Romvart“, S. 12).

Det venetianske Haandskrift B:

»Karle li rois a la barbe grifaïne
Set anz toz pleins a este en espaigne
Conquist la tere jusque a la mer alteigne
En maint estorn fu ueu sa ensaigne
Ne trove borc n'i chastel quil nen praigne
Ne mur tant halt qa la tere nenfraigne
Cite ni a qi contre lui se taïne
Fors saragoze au chief dune montaigne
La est Marsille qui la loi deu nen daïne
Mahomet sert mout fait folle gaïne
Ne puet durer qe karles nel ataïne
Qar il na home de lui servir se faigne
Fors guenelon qil trahi par engaïne
James niert jor qe france ne sen plaïne.*

(Kellers „Romvart“, S. 28).

skrifterne som en integrerende Deel af Digtet, uagtet det har manglet i det ældre Roncevalkvad. Paa den anden Side, for at nævne nogle af de mærkeligere Afvigelser, naar f. Ex. Versailleshaandskriftet lader Roland kaste Durenbal i en giftig Sump, hvor det »por voir certainement» endnu skal være, da er dette, som Du Meril bemærker (Hist. o. s. v. S. 499), vistnok en Reminiscens fra Arthurromanerne, ifølge hvilke det Samme skeer med Arthurs Sværd „Excalibur“. Naar ifølge det Iothringste Haandskrift og Pariserhaandskriftet Hedningerne i Begyndelsen af Baligantøslaget trænge frem til Ronceval og finde de endnu ikke begravede Lig af Sævningerne, om hvilke nu en heftig Kamp opslaaer, da synes denne Tilfætning snarest at være foranlediget af en eller anden lærd Trouveres Grindbringer om det tilsvarende Motiv i Iliaden. En aabenbar geistlig og dertil dum Opdigtelse er det, naar ifølge Pariser- og Versailleshaandskrifterne Karl, da Eigene skulle begraves, ikke kan skjæle de Franske fra Hedningerne, hvorfor et Mirakel maa til, idet nemlig disse den næste Morgen ere forvandlede til Torne. Naar en vidtløftig Fortælling om Albes eller, som det her skrives, Albes Død i alle Haandskrifter er traadt i Steedet for Turolbs to Stropher — Reiseren forbyder at lade hende det Skete vide, indtil han har faaet hende og hendes Onkel Gerard af Bienne samt dennes Hustru Guibors hentede, hvorpaa hun først dør efter mange Omstændigheder og lange Taler og Bønner ved Ro-

Som man seer, har det venetianske Haandskrift A allerførst nogle Vers, der aabenbart hidrøre fra den italienske Bearbejder selv, medens han ellers nøie følger den turolbske Redaction og kun har glemt et Vers. I Versailleshaandskriftet finder man kun en udvidet Gjengivelse af den samme Redaction, og med det stemmer det venetianske Haandskrift B saa nøie, at det vel kan betragtes som en lige-frem Afskrift af Versailleshaandskriftet, saameget mere som den af Keller (S. 29) meddeelte Slutning atter næsten ordret stemmer med dette (s. Michel, p. LI).

lands Dig —, da maae disse Udsmykninger aabenbart tilskrives den i det 12te og 13de Aarhundrede vorende Magt, hvormed det erotiske Element gjorde sig gjældende i Ridderpoesien. Naar endelig især Afsnittet med Gueneluns Proces er udvidet, idet Fangen to Gange undslipper af Keiserens Bold og forskjellige Helte, Othon og Gondreboeuf, herved faae Leilighed til at bestaae farlige Eventyr for atter at faae ham fat, hvormod Rettergangen har tabt sit Præg af Correkthed og — navnlig i Pariser- og Versailleshaandskrifterne — en vidtløftig Forhandling mellem Karl og hans Mænd, gaaende ud paa at opfinde de grusomste Piinsler for Forræderen, gaae forud for hans Afstraffelse, da er Alt dette saa langt fra at bære Mærker af en sagmæssig Oprindelse, at det kun kan tilskrives Forfatterens Lust til at holde Læserne i Spænding og pirre deres Phantasie med Forestillinger om noget Rædselsfuldt.

Genin har i Indledningen til sin Udgave (p. CVI—CXXIII) foruden nogle af de her anførte fremhævet en Deel andre Afbigelses, der ikke mindre røbe profaistte Reflectioner hos senere Bearbejdere af et alt bekjendt Digt og saaledes staadfæste Rigtigheden af den Slutning, at det turolbste Kvad enten middelbart eller umiddelbart ligger til Grund for alle de senere Behandlinger. Heraf følger imidlertid ikke endnu, at ikke enkelte virkelig traditionelle Motiver kunde være blevene optagne i disse ved Siden af det af Turolb Givne og Bearbejdernes egne Opfindelser. Uden Leilighed til at undersøge Haandskrifterne fuldstændigt, vil man i saa Henseende naturligviis ikke kunne komme til noget sikkert Resultat; men det tør dog betvivles, at en saadan Undersøgelse vilde føre til Opdagelsen af Motiver, der ikke sandsynligviis burde tilskrives Trouvererne selv, som have omarbejdet det turolbste Digt. Det kan i saa Henseende bemærkes, at de saa fra Kvadets Indhold afvigende virkelige Sagnmotiver, der kunne spores i

den pseudo-turpiniske Krønike, netop ikke forekomme i de hidtil bekendte Brudstykker af de yngre Haandskrifter.

Er der saaledes ikke Meget at lære af de andre Haandskrifter med Hensyn til Rolandskvadets Oprindelse, da er det med Hensyn til dets historiske Betydning desto vigtigere, at man heri har Vidnesbyrd om, at det til forfjellige Tider og Steder, saavidt som og videre end det franske Sprog rakte, er blevet saa at sige digtet op paany. Dette beviser nemlig Digtets overordentlige Popularitet i Frankrig i Middelalderen, hvoraaf man atter kan slutte sig til, hvilken Indflydelse det som det første i sit Slags har udøvet paa den øvrige franske Ridderpoesie. Mangfoldige Citater og Allusioner i de senere Digte bevise hyerligere Sagnet og Kvadets Udbredelse¹⁾; men hvad der her især er af Vigtighed, er, at

¹⁾ Blandt saadanne senere Vidnesbyrd om Kvadet kan anføres Fortalen til den franske Oversættelse af den pseudo-turpiniske Krønike — ifølge *Memoires de l'Academie des Inscriptions*, t. VII, S. 297 fra Aarene 1206 eller 1207 —, hvor det om Roncevauslaget hedder, at det ikke er Andet end Løgn, »ce qu'il en dient e en chantent cil chanteor ni cil jogleor»; ligeledes det tidligere omtalte Brev fra Prioeren i Bigois, om at man hidtil ikke havde vidst Andet om Tingen »nisi quæ joculatores in suis proferebant cantilenis». Meget talrige ere især Vidnesbyrddene fra det 11te Aarhundrede. Vi have anført en Deel Troubadoursange og henviist til de i betydelig Mængde af Raynouard og Fauriel samlede Steder. Blandt franske og normanniske Forfattere kunne foruden Wace nævnes Rudolphus Tortuarius, der levede mellem Aarene 1095 og 1145 (s. Michels Udgave, S. 207) og som omtaler Rolands Sværd som gaaet i Arv til en Helt, han besynger i et latinsk Digt; Ordericus Vitalis, der i sin Kirkehistorie anfører Roland som et Tapperhedsmønster (*Du Chesne: Historiæ Normannorum scriptores*, p. 646 A); Vilhelm af Bretagne i sit latinske Digt om Philip August (citeret hos Michel, S. 207), ikke at tale om Trouverne, hos hvilke bl. A. Udtrykket Ganelons Slægt er en staaende Benævnelse paa Forrædere, ja som endogsaa gjerne bringe deres Forrædere i et virkelig Slægtskab med Guenelun, saaledes som i »le romau de Gaydon» (s. Michel, p. XXV), hvor Skurken Thiebaux betegner »Gane», hvem Karl »fist ardoir», som sin Broder. 3

senere Digtere have deels stræbt at udfylde Ronceval-
heltenes tidligere Historie med hiin Katastrophe for
Die, deels efterlignet Rolandskvadet, ikke blot, som
nebenfor antydet, i mangen Enkelthed, men ogsaa i det
Store. Saaledes berettes bl. A. i et Digt, hvilket efter den

Olgerdigtet af Raimbert mindes baade om Rolands og Olivers
Benstab (B. 3441) og om Rolands Tapperhed som Karls Støtte
(B. 10342). I det tidligere omtalte Digt »Charlemagne« hedder
det, at Karl lover Patriarken i Jerusalem (B. 229—232 i Michels
Udgave):

«Jo manderai mes humes quantque en purrai aver
E irai en Espaine, ne purat remaner.»
Si fist il plus, car ben en gardat sa fel,
Quand là fud mort Rollant e li XII per od sei.»

I et andet Digt, henhørende til samme Gruppe, nemlig Hierabras-
digtet, i hvilket bl. A. ogsaa tales om titusinde Hedninger »del
linatge Gayni«, d. v. s. »felons«, hedder det til Slutningen over-
eensstemmende i den franske og provensalske Text:

«Ne targa (nemlig Karl) que III ans qu' Espagne fu gastée.
Là fut la traison de Roullant pourpallée.
Guenelon le vendi à icelle meslée;
Puis en fut a chevaux sa char detirrannée
Et par trestoute France a queues trainnée.»

(Charlemagne, publ. by Michel, pref. p. XLIX—L).

«No triguet mas III ans qu' Espanha fo gastada.
La fo la trassio dels XII pars parlada.
Gayneloe ne vendet a la gen desfezada
Don pueys fo ab rosils vilmen la carn tirada.»

(Befers Udgave, B. 5076—79).

Motiver, der aabenbart ere laante fra Rolandskvadet, forekomme i
en Mængde Digte: i Hierabrasdigtet kæmper Karl med en hedenst
»almiran« aldeles som i Rolandskvadet, navnlig forekommer Sam-
talen igjen, hvilket Motiv i det Hele er meget hyppigt; i andre
Digte vil en Hedning ikke tillade Karl at spise uden hans Tilladelse,
eller Hedningerne true med at ødelægge Mahomets Tempel, hvis
han ikke hjælper dem o. s. v. (s. Michels Charlemagne, p. LXXIX
og XCV).

i Kellers „Romvart“ (S. 42—77) meddeelte Indholdsfortegnelse at dømme, er en Sammenarbejdning af forskellige Heltetvad om Karl den Store og hans Slægt, Omstændighederne ved Rolands Fødsel af Karls Søster Bertha og Hertug Milon. I et Digt, hvoraf Vetter i sin Hierabras (S. 156—158) anfører et Brudstykke uden at angive Digtets Titel eller Indhold — Haandskriftet betegnes som Nr. 7188 i Pariserbibliotheket — beskrives Rolands første Møde med Karl den Store paa følgende karakteristiske Maade. Karl er dragen i Besøg til Hertug Milon og har paa Veien laadet holbe en Jagt i Hertugens Skove. Her møder Roland som Dreng Keiserens Jægere og, da de ikke værdisige ham Svar paa hans Spørgsmaal om, med hvis Forlov de jage i hans Faders Skov, bliver han saa vreb, at han med en Stav slaar fem af dem til Jorden, saa at de kun med Nød undslippe levende. Imidlertid er Karl dragen til Milons Borg „Banes“ i Bretagne, hvor ogsaa Roland kommer hjem. Han vil strax see Keiseren, lader sin Svend holde sin Hest og gaaer ind i Karls Telt. Her bliver han imidlertid kjendt af de Jægere, han havde pryglet, og paa Keiserens Bud: „prenez moi cel glouton“, bliver han overfalden af Tjenerne. Han slaar imidlertid saa raff om sig, at han kan slippe ud af Teltet, springer paa sin Hest og rider hjem. Siden følger naturligtvis en glædelig Gjentjendelse mellem Keiseren og hans unge Frænde. Fattigere paa Interesse er Skilbringen af Rolands første Optræden ved Hove i Kvadet om Alimonsønnerne: han træder ind i Palastet med tredives Junkere og melder strax Karl, hvem han er. (Hist. littér. de la France, t. XXII, S. 683). I et Digt, hvoraf Keller („Romvart“, S. 157—178) anfører Brudstykker og som synes at være identisk med det, hvoraf Vetter i sin Hierabras har meddeelt en Deel under Titelen „Agolant“, fortælles en lignende Historie om, hvorledes Roland først kommer med i Krigen. Han og tre andre Ungersvende ere satte til Op-

tugtelse i et Kloster i Laon. Da Karl drager igjennem Staden med sin Hær, faae de Lyft til at see Leiren; men Portneren vil ikke tillade det. De bevæbne sig da med Stokke, overfalde ham og slaae ham ihjel, samt ile efter Hæren. Men da Roland ikke synes om, at de maae gaae tilfods, slaar han fem af den bretonste Hertug Salemons Trigere af Hestene, bemægtiger sig disse og rider med sine tre Venner midt ind i Hæren, hvor Hertugen strax kjenner dem og modtager dem med Glæde. I et af de af Veffers anførte Brudstykker af „Agolant“ fortælles („Fierabras“, S. 151—152), hvorledes Roland, efter at have udført store Heltebedrifter i Kampen mod Hedningerne og navnlig frataget deres største Helt Hiamont, Kong Agolants Søn, Sværdet „Durandart“, bliver slaaret til Ridder, ved hvilken Leilighed hans Trodsighed atter viser sig, idet han, da Karl først nægter at give ham Ridderlaget, strax truer med at gaae sin Vej: „autre serjant vos covient porchacier.“ I Gerards af Biennes endelig er det Digtets Hovedindhold, hvorledes Roland først bliver bekjendt med Oliver og Aude: med hiin, der er blandt Keiserens Fjender, mødes Roland paa en Holm i Rhone, hvor de kæmpe forfærdeligt sammen, indtil en Engel stiller dem ad med den Befaling (V. 3034—35 hos Veffers):

«en Espagne, sor la gent mescreüe
Soit vostre force et provee et conue,»

og Aude bortfører han først med Magt, for siden, da hun imidlertid er bleven befriet af Oliver og der er bleven Fred mellem Gerard af Biennes og Keiseren, paa dennes Forbøn at blive hende trolovet. Gjennem Slutningsstropherne, hvori det fortælles, hvorledes Karl faaer Budskab om, at Saracenerne hærje Gasconne, og drager ud imod dem, samt hvorledes i denne Anledning Roland og Aude stilles for ikke mere at mødes, sættes det her omtalte Digt i umiddelbar Forbindelse med Rolandskvadet, til hvis Indhold det har meget hyppige

Hentydninger (f. Ex. B. 328—32, 2549—53, 3003—3016). Paa Efterligninger af Rolandskvadet er især „Agolant“ rigt; ogsaa her opfordrer, som alt tidligere omtalt, Karl sine Riddere til at melde sig til et farligt Erinde og aflaaer det ene Tilbud efter det andet, ogsaa her holder »l'apostole« en Tale for Krigerne, hvori han opfordrer dem til at stride og falde for at vinde den evige Salighed; ogsaa her blæser en Helt, nemlig Hedningen Giamont, da han er i stor Nød, i sit Horn for at kalde sine Landsmænd hid; ogsaa her føres Afgudens Vilde frem i Hæren.

Om der til Grund for de anførte Træk af Rolands Ungdomsliv ligger virkelige Sagn, eller om de ere vedkommende Trouverers egen Opfindelse, er vansteligst at sige; nogle af dem, især Holmgangen med Oliver, der bliver Begyndelsen til et trofast Heltevenskab, have et saa afgjort nordiskt Præg, at man ikke kan tvivle om, hvorfra de ere komne ind i Digterens Phantasie. At de ikke oprindeligt have hørt til Rolandsagnet, hvis Indhold fra først af kun har været Roncevalkampen, synes ganske klart. De indeholde da kun et yderligere Vidnesbyrd om, hvorledes i Følge med eller som Følge af Rolandskvadet Nordens Helteværden trængte ind i den franske Poesie i Middelalderen, og aabne Udsigten til en rig Høst af Sagttagelser i denne Retning for den, der vil undersøge de øvrige franske Heltebidte fra det i nærværende Undersøgelse fastholdte Synspunkt.

Rolandskvadets Virkninger strække sig imidlertid fra Frankrig til alle Sider. Baret har, som alt tidligere bemærket, paaviist ¹⁾ Analogier mellem det og det ældste spanske Heltebidt, der gjøre en Paavirkning meget sandsynlig. Ifølge Muratori (Antich. Ital. I, diss. 29) tales der i en gammel milanesisk Krønike om, at der i Italien blev sunget »de Rolando

¹⁾ »Du Poème du Cid dans ses analogies avec la chanson de Roland.«
Moullins 1858.

et Oliviero», og det venetianske Haandskrift A med sit italia-
niserende Fransk, samt det bekjendte Digt af Zanobi »La
Spagna«, der tildeels handler om Roncevalslaget, vise, hvor-
ledes Rolandskvadets Indhold efterhaanden blev nationalt i
Italien, saa at senere Landets største Ridderdigter kunde komme
til at gjøre dets Helt til sin Hovedperson. Baafe hos Dante
og hos Shakespeare findes Steber, der vise Rolands Popula-
ritet i disse Digteres Fædreland. I Tyskland blev Rolands-
kvadet bearbejdet to Gange, og i Norden har Sagnet holdt
sig i Fortælling og Sang lige til vore Dage. Jeg er imidler-
tid her vendt tilbage til den Betragtning, fra hvilken jeg ved
nærværende Undersøgelse gif ud, og til Grænserne for samme.
Saa tiltrækkende det vilde være at undersøge Rolandsfagnet
Udbredelse udenfor Frankrig og især her i Norden, vilde et
saadant Foretagende dog blive altfor omfattende til at kunne
rummes i en Afhandling, som den nærværende. Det maa
være mig nok hermed at have leveret et forhåabentlig i saa
Henseende lettende og maaskee tilskyndende Forarbejde.

Indhold.

	Side
Indledning: Rolandsfagnets Udbredelse i Europa. Nordist Indflydelse paa fransk Ridderpoesie, tidligere Undersøgelser herom. — Haandskrifter og Udgaver. Inddeling	1—10
I. Rolandskvadets Indhold: 1ste Sang, 11—18; 2den Sang, 18—26; 3die Sang, 26—37; 4de Sang, 37—46; 5te Sang, 46—53	11—53
II. Rolandskvadets Oprindelse og historiske Betydning . .	54—288
1. Sagnets Oprindelse	54—159
Forskjellige sagnhistoriske Synspunkter, hvilket at foretrække med Hensyn til de karolingiske Sagn; Forholdet mellem fransk Sagn og virkelig Historie . .	54—60
a. Sagnets historiske Grundlag og Opstaaen . .	60—68
Les grandes chroniques de la France, S. 60—61. Chronicon Laurishamense, 61—62. Eginhard, 62—64. Sagnspirer i den historiske Begivenhed; Saracener i Stedet for Væster, Forræderiet og dets Affraffelse historisk, 64—67. Astronomus det ældste Bidne om Sagnets Tilværelse, 67—68.	
b. Sagnets senere Udvikling	68—118
a. Ydre Bidnesbyrb. Den pseudo-turpiniske Krønike	69—89
Bidnesbyrb efter Astronomus og før 1066 illustreret, 69—71. Taillefers Sang, 71—73. Den pseudo-turpiniske Krønikes Alder og Forfatter, 73—75. Krønikens Fortælling om Roncevauslaget, 75—80. Kritik. Sagnet i Krøniken ældre end i Kvadet, 81—84, men Krøniken selv ældre end Kvadet, 84—88. Hvad deraf følger, 89.	

- β. Indre Vidnesbyrd. Senere optaget historisk
og Sagnstof 89—118
- Historiske og Sagnminder, hørende til den ældre
Heltegruppe: Gaisfers, 91; Turpin, 91—92; Mar-
filies, 92—93; Gerins, Berengers og Gerers, 93—94;
Guenelun, 94—96; Girart af Rossillon, 96—100;
Gualter, 100—107.
- Historiske og Sagnminder, hørende til den yngre Helte-
gruppe: Amiralen af Babylon, 108—109; Gesei af
Anjou, 110—111; Lebbalt af Rheims, 111; Richard
den Gamle, 112—113. Olger Danske, 114—116;
de to Tierrier, Milun og Hamon, 116—118.
- c. Sagnets Hjemstav 118—158
- Det karolingiske Riges nationale Sønderlemmelse,
118—120; hører Rolandsagnet hjemme i Bretagne?
120—122; i Sydfrankrig? 123—131; i Nordfrankrig?
131—135; hvor i Nordfrankrig? I Normandiet:
almindelig Betragtning, 135—138; Positive Beviser:
historiske og Sagnminder, 138—140, geographiske
Kundskaber og Forestillinger, 140—143, Gudenavnet
Teruagant, 143—146, de tolv Jævnninger, fortrinsviis
nordisk Sagnmotiv, historisk Phænomen blandt Nor-
mannerne, 147—156. (Hvo ere li duze per i Kva-
det? 156—158).
2. Kvadets Form og Tilblivelse 158—211
- a. Kvadets metriske Form og dens Oprindelse . . 158—183
- Den almindelige metriske Charakter, 158—159; Sag-
nets ældste Indklædning, St. Gilles, har der været et
frankisk Rolandskvad til? Ludvigsangen, 159—163;
Det ældste franske Rolandskvad: Taillefers Sang et
episk Digt, 163—164; Spor af poetisk Indklædning
i Krønikefortælling, 164—166. — Bygningen af
det enkelte Vers nærmere undersøgt, Versets Oprin-
delse, 166—171. Strophebygningen, dens Oprindelse,
Eulaliahymnen, 171—175. Den metriske Forms
senere Udvikling, bretonsk Musik, 175—179; musikalsk
Foredrag, No! 180—183.
- b. Kvadets Forhold til ældre poetiske Behand-
linger af Sagnet 183—198
- Forfjællige Meninger, den Gauriel-Barrois'ske. Gjen-
tagelser, 183—191. Den Genistse, Spor af Sammen-
føjninger, 191—195. Sprogvidenskabeligheder i
Kvadets forfjællige Dels, 195—198.

- c. Kvadets Alder og Forfatter 199—211

Septybninger til Englands Erobring, 199—203. Svab Taillefer sang (hans Optræden). 203—205. Ci falt la geste que Turolfus declinet, 205—207. Hvo var Turolf, 207—211.

3. De poetiske Motiver; Rolandskvadets historiske Betydning 211—288

Normannernes Betydning i det 11te Aarhundrede, 211—213.

Grundmotivet, det heroiske. Kamplystens Fremtræden, Roland Hovedtypus, Turpin, Oliver, Legemstyrke, 213—217. Motivets Ophav germanisk (Skægget udenpaa Brynien) og især nordisk, Humor, 217—222. Sammenligning med Varkemaaleet, 222—228. Har Varkemaaleets Indhold været Normannerne bekendt? Sagn fælles for Normanner og Nordboer; fridland i Normanbiet, Sigvæt Skjalb, 228—233. Heltevenfæbet; Sammenligning med Varkemaaleet, 233—236. Vaaben og Vaaben-, samt Festeavne (Halteclere, Joiose, Preciose) 236—239.

Kongetrofasten og Heltefrømheden de andre to Hovedmotiver, 240—241.

Kongetrofasten (»baron« overfat ved »Hærmænd«): Forholdet mellem Kongen og Krigerne, Raadslagning, Rettergang, personlig Abfærd, 241—247. Trofasthedens Ytringer hos Guenelun, Roland, Oliver, Turpin, Karls Kjærlighed til Helten, 247—251. Motivets Ophav: Sammenligning med andre chansons de geste, 251—255; Kongens og Vasfallernes Forhold i den karolingiske Tid, 255—256; Hertugens og Vasfallernes Forhold i Normanbiet, 256—260; nordiske Minder, Bitherlagsretten, Olaf den Hellige og hans Mænd, Varkemaaleet, 260—265.

Heltereligisiteten: Forestillingerne om den bedste Verden, 265—269; hvorfra komme, Analogier med tydske og især nordiske Fremstillinger, 270—274. — Heltenes Bevidsthed om deres Forhold til Gud og det andet Liv, nordisk farvet, 274—279. Omvendelseslivet, Striden mellem Christendom og Hedenskab den episke Grundsituation, 279—281.

Andre Motiver: Heltenes Græden, 281—282. Fædrelandskjærligheden, 282—285. Elskoven, 285—286. Stilen, 286—288.

III. Rolandskvadet i senere Bearbejdelser, samt dets nære Indflydelse paa den franske Riddersigtning: Forholdet mellem de forskjellige Bearbejdelser: Ogfordhaandskriftet Grundlag. Efterligninger hos andre Digtere; senere Opdigtelser om Roland og Oliver. Blik mod Udblandet	289—300
---	---------

27276.46
Rolandskvadet,
Widener Library

003546245

3 2044 089 125 033